การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ปริญญานิพนธ์

ของ

อัมพร พงษ์กังสนานันท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ตุลาคม 2550

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ปริญญานิพนธ์

ของ

อัมพร พงษ์กังสนานันท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ตุลาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

บทคัดย่อ

ของ

อัมพร พงษ์กังสนานันท์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ตุลาคม 2550

THE DEVELOPMENT OF THE MODEL FOR PROVIDING NONFORMAL EDUCATION IN BASIC EDUCATION INSTITUTIONS FOR PROMOTING LIFELONG EDUCATION

AN ABSTRACT

BY

AMPORN PONGKANGSANANANT

Presented in partial fulfillment of the requirements for the

Doctor of Education degree in Adult Education

at Srinakharinwirot University

October 2007

อัมพร พงษ์กังสนานันท์. (2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ, รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์, ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีจุดมุ่งหมาย เพื่อ 1. สร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2. ประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1. สร้างรูปแบบ ได้วิจัยตามกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน และ 2. ประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 124 คน และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อรูปแบบ สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสถิติ t-test ระดับนัยสำคัญที่ .01

ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนสร้างรูปแบบผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันระดับมากที่สุด และขั้นตอนประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ พบว่า มีความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของทั้ง 2 กลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สูงกว่าผู้บริหารที่มีความคิดเห็นในระดับมาก และเมื่อพิจารณาทุกองค์ประกอบ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 138 ข้อ และมีจำนวน 1 ข้อที่ไม่แตกต่างกัน

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา เป็นการผสมผสานความเชื่อและความคิดของปรัชญาเพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) หลักสูตร มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพปัญหาผู้เรียน เน้นคุณธรรม จริยธรรม 3) การจัดการเรียนรู้ โดยในด้านการจัดวิธีการเรียนรู้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพร้อมในการจัดแบบชั้นเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ คุณธรรม จริยธรรม และผู้เรียนต้องได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา ให้ผู้เรียนนำความรู้ ประสบการณ์ที่สะสมไว้มาเทียบโอน เพื่อศึกษาต่อในระดับเดียวกันหรือระดับที่สูงขึ้น 6) การบริหารและการจัดการศึกษา ต้องพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษานอกระบบ 7) กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เรียนในวัยเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยเหตุใดก็ตาม

8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน ต้องให้การสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน ร่วมกิจกรรมและสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน

ส่วนปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำเร็จ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ต้องร่วมกันกำหนดนโยบาย ให้ความรู้ความเข้าใจ จัดทำหลักเกณฑ์และคู่มือการปฏิบัติ

นอกจากนี้ ผลวิจัยยังพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สามารถนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งมีความพร้อมทั้งอาคาร สถานที่ บุคลากร คิดเป็นร้อยละ 61.90 โดยโรงเรียนขนาดเล็กมีความพร้อมมากที่สุด โดยผู้บริหารให้ความคิดเห็นว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องการความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ

Amporn Pongkangsananant. (2007). *The Development of the Model for Providing Nonformal Education in Basic Education Institutions for Promoting Lifelong Education*. Dissertation, Ed.D. (Adult Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor: Committee : Assoc. Prof. Dr. Snong Lohitwisas, Assoc. Prof. Dr. Sunee Haemaprasith, Dr. Sombat Suwanpitak.

The research on the development of the model for providing nonformal education in basic education institutions for promoting lifelong education was aimed at 1) developing the model for providing nonformal education in basic education institutions and 2) evaluating the feasibility of implementing the model. This research was composed of two procedures. Firstly, the development of the model adopted the Modified Delphi Techniques in collecting opinions from 22 experts. Secondly, the evaluation of the feasibility of implementing the model was conducted by using a questionnaire to collect opinions from 124 basic school administrators. Then, the opinions towards the model of experts and basic school administrators were compared. Statistics used for the data analysis in this study included median, interquartile range, frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test at .01 level of significance.

The research found that in the procedure of the development of the model, experts' opinions were agreed at the highest level. In the procedure of the evaluation of the possibility of the implementation of the model, differences were found between the means of the two groups. While experts perceived the model as suitable at the "highest" level, school administrators had such opinions at the "high" level. Considering the whole elements, it was found that there statistical were significant differences at 0.01 level in 138 items and there was only 1 item that no significant difference was found.

The model for providing nonformal education in basic education institutions for promoting lifelong education which was developed in this study consisted 8 components. First, "the philosophy and principles of the provision of education" was derived from the integration of beliefs and philosophical thinking and used as the conceptual framework and guidelines for setting the direction of providing nonformal education in basic education institutions. Second, 'the curriculum" was designed to be flexible and responsive to students' problems and needs with an emphasis on morality and ethics. Third, concerning "the learning management", basic education institutions had readiness in providing nonformal education in the form of classrooms more than other approaches.

Fourth, “the evaluation of learning achievement” required that students should be evaluated in terms of knowledge, skills, experiences, morality, ethics, and they must also be assessed by the Ordinary National Educational Test. Fifth, “the accreditation of accumulated knowledge and skills and the equivalency of educational levels” could be done by transferring learners’ accumulated knowledge and experiences for studying further in the same grade or higher. Sixth, “the education administration and management” was concerned with the development of teachers and other educational personnel in order to deepen their knowledge and understanding about the provision of nonformal education and utilize their existing resources for facilitating the provision of nonformal education. Seventh, “the target group” meant learners of the age group who encountered problems or those leaving schools for any reasons. Eighth, “the involvement of parents, guardians and community people” required that parents, guardians and community people support the learning of their children, participate in educational activities, and support the provision of teaching and learning media.

Regarding the factors and other conditions contributing to the success of the provision of nonformal education in basic education institutions, this study found that Office of the Education Council, Office of the Basic Education Commission, Office of the Education Service Areas, and Office of Nonformal Education Commission had to work together in formulating the education policy, providing knowledge, deepening the understanding of practitioners, and establishing the criteria and the implementation guidelines.

In addition, the study found that 61.90% of basic education institutions were ready to implement the model developed in this research according to their contexts. To provide nonformal education, schools need to be equipped with sufficient building, space, and personnel. However, small schools perceived themselves as the most ready. Furthermore, school administrators, suggessed that teachers and other educational personnel need to acquire more knowledge and understanding about how to operate nonformal education.

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยถือเป็นเกียรติอย่างสูง และขอขอบพระคุณคณะกรรมการที่พิจารณาให้ได้รับเงินทุน

การดำเนินงานวิจัยสำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับการควบคุม การให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะอย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ และเป็นประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ พร้อมด้วยรองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ และดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ กรรมการที่ปรึกษา ผู้วิจัยต้องกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่มีเมตตาและกรุณารับเป็นผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม การให้สัมภาษณ์ ตอบแบบสอบถาม ตรวจเครื่องมือการวิจัย รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 105 โรงเรียน ที่กรุณาตอบแบบสอบถาม ทำให้ได้ผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาด้านการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้คงไม่เป็นที่ปรากฏ หากผู้วิจัยไม่ได้รับแรงเกื้อหนุนที่คอยส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น พร้อมทั้งความเมตตา ให้กำลังใจ และเป็นผู้มีพระคุณยิ่ง คือ ดร.รุ่ง แก้วแดง อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่าน ดร.วิเชียร เกตุสิงห์ รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์ ดร.สว่าง เลี้ยววาริณ ดร.รุ่งเรือง สุขาภิรมย์ ดร.วรัยพร แสงนภาบวร อาจารย์วิไลพร ดำสะอาด ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการให้ข้อเสนอแนะ ขอขอบคุณ นางสาวสุวีณา เกนทะนะศิล นางฉลวยลักษณ์ สินประเสริฐ สื่อมวลชนสายการศึกษา และเพื่อนร่วมงานทุกคน ที่ช่วยให้การจัดทำวิทยานิพนธ์สำเร็จด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปขยายผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศชาติอย่างเต็มความรู้ความสามารถ

ในระหว่างการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยอยู่ในภาวะเจ็บป่วย แต่ก็ไม่รู้สึกท้อถอย เพราะมีแรงดลใจที่สำคัญอย่างยิ่ง คือผู้ให้กำเนิดทั้งสองท่าน ได้แก่ คุณพ่อสมาน และคุณแม่หยุน พงษ์กังสนานันท์ รวมทั้งพี่ น้อง และหลานทุกคน ดังนั้น คุณค่าหรือคุณประโยชน์อันใดที่จะเกิดจากวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณทั้งสองท่าน รวมทั้งอาจารย์และเพื่อน ๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจตลอดมา

อัมพร พงษ์กังสนานันท์

สารบัญ

บทที่ **หน้า**

1 บทนำ 1
ภูมิหลัง 1
ความมุ่งหมายของการวิจัย 6
ความสำคัญของการวิจัย 6
ขอบเขตของการวิจัย 7
นิยามศัพท์เฉพาะ..... 8
กรอบแนวคิดของการวิจัย..... 10

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 11
การศึกษาตลอดชีวิต..... 12
ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต..... 12
แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต..... 15
การจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545..... 23
การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 25
การศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 27
แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 27
การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)..... 28
นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี..... 29
รูปแบบการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545..... 31
การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545..... 32
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544..... 34
. การจัดการศึกษานอกระบบ..... 37
แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบ..... 37
ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษานอกระบบ..... 38
ประเภทและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ..... 40
การจัดการศึกษานอกระบบตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544..... 42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	ความจำเป็นในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	49
	แนวทางการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	52
	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	54
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	99
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**	108
	ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบ.....	108
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	109
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ.....	109
	การรวบรวมข้อมูล.....	110
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	110
	ขั้นตอนที่ 2 ประเมินเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบ.....	115
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	115
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ.....	117
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	118
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	118
	การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	119
4	**การวิเคราะห์ข้อมูล**.....	123
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในขั้นตอนสร้างรูปแบบ.....	125
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้เชี่ยวชาญ.....	125
	ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) รอบที่ 1..	126
	ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต รอบที่ 2.....	130
	ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต รอบที่ 3.....	159

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ..... 186
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในขั้นตอนการประเมินรูปแบบ..... 187
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 188
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 190
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 228
การเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 232
สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 259

5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 272
วัตถุประสงค์..... 272
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล..... 272
วิธีดำเนินการวิจัย..... 272
การวิเคราะห์ข้อมูล..... 273
ผลการวิจัย..... 273
อภิปรายผล..... 291
ข้อเสนอแนะ..... 298

บรรณานุกรม..... 301

ภาคผนวก..... 312

ภาคผนวก ก หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย สนทนากลุ่ม/สัมภาษณ์/ตอบแบบสอบถาม..... 313
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ..... 317
ภาคผนวก ค แบบสอบถามสำหรับการวิจัย..... 322
ภาคผนวก ง รายชื่อเขตตรวจราชการ/รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม 377

ประวัติย่อผู้วิจัย..... 382

บัญชีตาราง

ตาราง **หน้า**

1 เปรียบเทียบการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ 23
2 เปรียบเทียบความคิดเห็นในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ทรงคุณวุฒิ 4 คน..... 60
3 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย 66
4 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของต่างประเทศ..... 76
5 สรุปภาพรวมรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในและต่างประเทศ..... 81
6 แสดงความลดลงของความคลาดเคลื่อนและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ..... 100
7 ข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย..... 102
8 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 112
9 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นภาค เขตตรวจราชการ และจังหวัด..... 116
10 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำแนกตามขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก..... 117
11 แสดงขั้นตอนวิธีการศึกษาวิจัย..... 121
12 จำนวนค่าร้อยละของผู้เชี่ยวชาญ..... 125
13 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญา และหลักการจัดการศึกษา..... 131
14 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร..... 135
15 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้..... 137
16 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้..... 143
17 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา..... 145
18 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา..... 148
19 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย..... 152

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

20 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน..... 153

21 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง..... 155

22 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา..... 160

23 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2: หลักสูตร..... 164

24 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้..... 165

25 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้..... 171

26 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา..... 173

27 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา..... 175

28 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย..... 179

29 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน..... 180

30 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง..... 182

31 ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน..... 188

32 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา..... 191

33 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา..... 195

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
34	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร.....	196
35	ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร.....	197
36	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อ : องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้.....	198
37	ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้.....	204
38	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้	206
39	ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้.....	208
40	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา.....	210
41	ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา.....	212
42	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา.....	213
43	ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา.....	217
44	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย.....	220
45	ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย.....	221
46	ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน.....	222

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

47 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง..... 223

48 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง..... 227

49 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สามารถนำรูปแบบไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาด..... 231

50 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา..... 233

51 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร..... 237

52 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้..... 239

53 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้..... 244

54 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา..... 246

55 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา..... 248

56 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย..... 253

57 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน..... 254

58 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ..... 255

59 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 261

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 10

2 ขั้นตอนการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 122

3 ตัวอย่าง รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิธีจัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม..... 286

4 ขั้นตอนและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต..... 287

5 ตัวอย่าง รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิธีจัดแบบบทางไกล มีการพบกลุ่ม..... 290

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศที่พัฒนาแล้วมีความพยายามที่จะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ให้เกิดกับประชาชนในชาติ และเสริมสร้างศักยภาพของประเทศให้มีอำนาจทางความรู้ เร่งพัฒนาและส่งเสริมประชาชนให้เข้าถึงเศรษฐกิจยุคใหม่ของสังคมโลกที่เป็นเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) เพื่อนำพาประเทศให้สามารถอยู่รอดได้หรือคงความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 21, 32-33) กล่าวถึงธนาคารโลก (World Bank) ได้ศึกษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระหว่างปี พ.ศ. 2513-2535 ของประเทศที่มีรายได้ปานกลาง 20 ประเทศ พบว่า การลงทุนในทุนมนุษย์สามารถช่วยยกระดับผลิตภาพการผลิตของทุนกายภาพให้สูงขึ้น และสามารถเพิ่มรายได้ต่อหัวให้ประชากรได้ ในอัตราร้อยละ 1.7-1.8 ต่อปี

ประเทศไทยจึงเป็นหนึ่งในประชาคมโลกที่พยายามเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในชาติ โดยได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเพื่อเพิ่มความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศ และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษา โดยการจัดการศึกษาให้ยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางโครงสร้างรากฐานให้คนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาและฝึกอบรมที่สอดคล้องกับวิวัฒนาการของสังคมเศรษฐกิจใหม่ที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 179)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านศึกษาเป็นอย่างมาก มีการลงทุนด้านการศึกษาสูงกว่างบประมาณด้านอื่น เห็นได้จากจำนวนงบประมาณที่ได้รับในปี 2546 เป็นเงินจำนวน 235,092 ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ 4.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และร้อยละ 23.57 ของงบประมาณรายจ่ายของประเทศ สำหรับในปี 2547 จำนวนงบประมาณที่ได้รับเป็นเงินทั้งสิ้น 251,234 ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ 4.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และคิดเป็นร้อยละ 24.4 ของงบประมาณรายจ่ายของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 79)

จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์กับศักยภาพในการแข่งขันของประเทศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 7, 79) พบว่า ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะใช้งบประมาณลงทุนเพื่อจัดการศึกษาในอัตราที่สูงอย่างต่อเนื่อง เป็นอันดับสองของประเทศในภูมิภาคเอเชีย แต่ประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไป ได้รับการศึกษาในโรงเรียนโดยเฉลี่ยเพียง 7.8 ปีเท่านั้น และด้านความสามารถในการแข่งขันก็ยังด้อยกว่านานาประเทศ ซึ่งผลการศึกษาของ

International Institute for Management Development (IMD) เมื่อปี 2544 ชี้ให้เห็นว่า ระบบการศึกษาของไทย ไม่สามารถตอบสนองความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ ขณะที่ระบบการศึกษาของประเทศสิงคโปร์และสาธารณรัฐไต้หวันสามารถตอบสนองความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี และประชากรไทยยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจน้อยกว่าประเทศสิงคโปร์ สาธารณรัฐไต้หวัน ฮ่องกง เกาหลี ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย

ข้อมูลการลงทุนนี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยกำลังไม่ได้รับผลตอบแทนคุ้มค่าสำหรับงบประมาณที่เสียไป ดังนั้น จึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงระบบการศึกษาของไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 4-5) และจากรายงานการวิจัยเรื่องจากวิกฤติสู่โอกาสสิ่งที่ยังท้าทายการปฏิรูปการศึกษาของไทยยังไม่น่าพอใจ กล่าวคือ ประชากรไทยเกือบร้อยละ 80 ที่อยู่ในชนบทยังมีการศึกษาน้อย และประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป เกือบร้อยละ 70 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า คุณภาพการศึกษาโดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่น่าพอใจ สอดคล้องกับรายงานการติดตามและประเมินผลด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาภาพรวมของปี 2546 ที่พบอีกว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก 199 โรงเรียน มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านวิชาการ ทักษะการคิด ทักษะการค้นคว้า ต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ 60) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา ยังพบปัญหาเรื่องประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาอีกหลายประการ โดยผู้วิจัยพอประมวลได้ 3 ด้านใหญ่ๆ สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา พบว่า การบริหารและจัดการศึกษาที่ผ่านมา ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาของประชากรวัยแรงงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ อัตราการออกกลางคันของนักเรียนมีจำนวนสูง อัตราการเรียนต่อระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังอยู่ในระดับต่ำ รวมไปถึงการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย และเด็กที่พลาดโอกาสทางการศึกษายังมีความต้องการในการศึกษาต่อระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 19, 2546 : 1-2 ; สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547 : 52)

2. ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา พบว่า การศึกษาทั้งสามรูปแบบยังไม่ประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเพื่อให้เป็นไปในแนวทางของการศึกษาตลอดชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 122) ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการยังไม่มีการกำหนดนโยบายเรื่องการจัดการศึกษาสามรูปแบบตามมาตรา 15 (หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับวันอังคารที่ 26 ตุลาคม 2547 : 21) ด้วยเหตุที่รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยยังไม่เกิดการผสมผสานและยังไม่ยืดหยุ่นต่อสภาพและปัญหาของผู้เรียน จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อตัวผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือทำให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ผู้วิจัยได้สรุปปัญหา จำแนกตามรูปแบบ ดังนี้

2.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน พบว่า ยังมีปัญหาด้านความครอบคลุมของการบริการและความเสมอภาคทางการศึกษา ได้แก่ เด็กปฐมวัยยังขาดการเตรียมความพร้อม เด็กกลุ่มด้อยโอกาสยังไม่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่สูงกว่าระดับประถมศึกษาและผู้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวฐานะดี ส่วนปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอนการวัดผล การคัดเลือกเข้าศึกษาต่อยังไม่เอื้อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นต้น (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 108-116)

2.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า ยังมีปัญหาหลายประการ อาทิ ด้านการวางแผนการดำเนินงานที่ส่วนใหญ่ถูกกำหนดจากส่วนกลาง จึงขาดการมีส่วนร่วมจากระดับพื้นที่และชุมชน ปัญหาด้านบุคลากรที่มีจำกัดทำให้การปฏิบัติงานขาดคุณภาพและมาตรฐาน ปัญหาการเรียนการสอนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ปัญหาเรื่องกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่ชัดเจน การจัดกิจกรรมยังไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและจัดบริการยังไม่ทั่วถึงและไม่มีคุณภาพ รวมไปถึงปัญหาเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนที่ไม่เพียงพอ และปัญหาด้านมาตรฐานและมีคำถามเรื่องคุณภาพที่ผู้สำเร็จการศึกษานอกระบบส่วนใหญ่คุณภาพยังไม่เป็นสากล ขาดการยอมรับจากสถาบันการศึกษาอื่น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 12-13)

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย พบว่า ยังไม่มีการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่ชัดเจนเมื่อเทียบกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ และปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างด้านทักษะความสามารถของแต่ละบุคคล (สุมาลี สังข์ศรี. 2544 : 118-119) โดยจะเห็นว่าคนไทยยังไม่ให้ความสนใจศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบกับความมั่นคงต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ ดังที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546 : 40-79) สำรวจสถานการณ์ทางประชากรเศรษฐกิจและสังคมไทย พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับด้านการอ่านหนังสือ พบว่า คนไทยอ่านหนังสือน้อยมาก ประมาณ 3 นาทีต่อวัน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่า การใช้อินเตอร์เน็ต มีผู้ใช้เพียงร้อยละ 5.6 ต่ำกว่าประเทศสิงคโปร์ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่นและมาเลเซีย และในด้านสุขภาพอนามัยว่า ในปี 2544 คนไทยยังมีการดูแลสุขภาพตนเองโดยการออกกำลังกายน้อยมากเพียงร้อยละ 24.2 ของประชากรทั้งหมด อุบัติเหตุจากการจราจรทางบกจะเกิดขึ้นมาก มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมไทยค่อนข้างรุนแรง รวมถึงสถานการณ์โรคเอดส์ที่มีความรวดเร็วและรุนแรงมากขึ้น

3. ด้านตัวผู้เรียน ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่มีปัญหาและข้อจำกัดหลายประการทำให้ไม่สามารถเรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเหตุให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน อาทิ การที่นักเรียนติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ปัญหาเรื่องยาเสพติด การตั้งครรภ์ในวัยเรียน หรือเป็นนักเรียนที่ยากจน ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานทำให้ไม่สามารถมาเข้าเรียนในระบบตามปกติได้ ขณะเดียวกันยังมีนักเรียนบางกลุ่มที่ปฏิเสธระบบโรงเรียน ไม่สะดวกกับการเข้าเรียนเป็นเวลา ไม่ชอบกฎเกณฑ์ของโรงเรียน และจากข้อมูล

สารสนเทศทางการศึกษาปีการศึกษา 2544 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 157-163) พบว่า จำนวนนักเรียนที่ออกกลางคันด้วยสาเหตุต่างๆ ทุกระดับชั้นทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 51,958 คน ขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 11) สรุปข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาในปีการศึกษา 2545 พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ออกกลางคัน ตามลำดับคือ 30,696 คน 43,287 คน และ 20,141 คน รวมทุกระดับ 94,124 คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลการสำรวจระดับการศึกษาของประชากรในวัย 18 ปีของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2545 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548 : 6) พบว่า กลุ่มประชากรจำนวน 34 ล้านคน ส่วนใหญ่หรือประมาณร้อยละ 39.4 จบการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา รองลงมาคือ 7.8 ล้านคน หรือร้อยละ 22.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งจะเห็นว่าประชากรในวัย 18 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่ถึงระดับมัธยมศึกษา

ในขณะที่ประเทศไทยมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด การปฏิรูปการศึกษาจึงควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของการบริหารจัดการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2546 : 21) ได้ชี้ถึงศักยภาพการพัฒนาสถานศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว อาทิ งบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายเชิงบริหารที่ลดลง ขั้นตอนการทำงานที่ลดลง ระยะเวลาที่สั้นลงในการริเริ่มโครงการใหม่ๆ และนวัตกรรมที่เพิ่มมากขึ้นในระดับสถานศึกษา (อมรวิชช์ นาครทรรพ. 2545 : 16) กลุ่มวัยเรียนในระบบการศึกษา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสถานศึกษาระดับต่างๆ โดยเฉพาะระดับการศึกษาภาคบังคับ การกำหนดยุทธศาสตร์ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายนี้ได้รับองค์ความรู้ที่จำเป็นอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรสามารถจัดการศึกษาได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547 : 55) ซึ่งศาสตราจารย์ วิจิตร ศรีสอ้าน (2545 : 16-18) กล่าวว่าทำอย่างไร จึงจะเกื้อหนุนให้เป็น Education for All และเป็น Lifelong Education ได้ บางครั้งอาจต้องมีการผสมผสานรูปแบบต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดผลดีที่สุด และการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นจริงได้ในที่สุด ดังที่ เจอร์ราด (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2544 : 95 ; อ้างอิงจาก Jourard. 2515) อธิบายว่า บุคคลจึงควรจะเรียนรู้ด้วยตัวของเขาเอง เพราะว่าผู้เรียนย่อมทราบดีเกี่ยวกับเป้าหมายในการเรียน ตลอดจนสิ่งต่างๆ ที่มีความหมายสำหรับตัวเขา ผู้เรียนจึงควรจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะทราบความต้องการที่แท้จริงและศักยภาพของตนเอง และร่วมรับผิดชอบที่จะทำให้การเรียนสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จนอาจจะเกิดขึ้นเสมอๆ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตในที่สุด โดยศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2541 : 99) กล่าวว่าเพื่อให้การศึกษาเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม เพื่อให้สามารถแข่งขันหรือยืนเคียงบ่าเคียงไหล่ได้กับสังคมโลกยุคใหม่ ซึ่งคนไทยยุคใหม่ต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะของคนในสังคมสมัยใหม่บนพื้นฐานของความเป็นไทยอย่างมั่นคง

โดยสรุปจากปัญหาทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านบริหารและการจัดการศึกษาที่พบว่า การศึกษาโดยเฉลี่ยของแรงงานไทยยังอยู่ในระดับต่ำ อัตราการออกกลางคันของนักเรียนมีจำนวนสูง อัตราการเรียนต่อยังอยู่ในระดับต่ำ ที่สำคัญพบว่า มีความต้องการเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนด้านรูปแบบการจัดการศึกษาที่พบว่า การศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาตลอดชีวิต และด้านตัวผู้เรียนมีข้อจำกัดหลายสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการออกกลางคัน ซึ่งตรงกับที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้วิเคราะห์สถานภาพการศึกษาไทยด้วยความเป็นห่วงถึงความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสและการเข้ารับการศึกษาที่พบว่า แรงงานอายุ 13 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประถมศึกษาถึงร้อยละ 68 จากทั้งหมด 48 ล้านคน วัยเรียนอายุ 13-24 ปี ยังอยู่นอกระบบการศึกษาถึง 7.1 ล้านคน เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสอายุ 6-17 ปี ส่วนใหญ่ยังพลาดโอกาสเข้ารับการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548 : 4) หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เข้าไปแก้ปัญหาโดยจัดรูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียน จะทำให้เด็กในวัยเรียนกลุ่มนี้ไม่ได้รับการพัฒนาด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือเด็กจะต้องรอจนกว่าอายุจะถึง 16 ปี จึงจะเข้าไปรับบริการการศึกษานอกโรงเรียนได้ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรอยต่อและส่งผลกระทบให้เด็กเกิดการชะงักและไม่ได้รับบริการการศึกษาที่ต่อเนื่อง มีผลให้เด็กกลุ่มนี้อาจไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเกิดการสูญเสียโอกาสทางการศึกษา อันเนื่องมาจากการจัดระบบการบริการการศึกษาไม่ต่อเนื่องตลอดชีวิต เกิดช่องว่างที่ไม่สามารถจัดการศึกษาตลอดชีวิตได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานอยู่ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยนโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา ได้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่รัฐต้องให้การสนับสนุนให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี แต่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือพลาดโอกาสทางการศึกษา หรืออยู่นอกระบบโรงเรียน ควรได้รับบริการการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบซึ่งยืดหยุ่นและตอบสนองสภาพปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย โดยสนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาในรูปแบบที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับศักยภาพและสภาพของผู้เรียนทุกคน และเป็นไปตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ ผลการประเมินการใช้กฎหมายการศึกษาโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : จ, หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 18 พฤศจิกายน 2547 : 31) พบว่า สถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากจัดการศึกษาในระบบแล้ว ยังต้องการความสนับสนุนให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งนี้ เพราะรูปแบบของการจัดการศึกษานอกระบบจะมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น มีความเหมาะสมกับการศึกษายุคปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากระบบโรงเรียน ซึ่งจะเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดสิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ (สัมภาษณ์, 2548) กล่าวไว้ว่า โรงเรียนสามารถใช้ทั้ง 3 วิธี คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องหาทางเข้าถึงตัวเด็กให้ได้ ถ้าอยู่ในพื้นที่โรงเรียนก็ต้องเข้ามาจัดให้ หรือประสานงานให้สถานประกอบการ ครอบครัว หรือมูลนิธิจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กในวัยเรียนทุกคนที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนได้รับการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้จะเป็นองค์ความรู้และนวัตกรรม สามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนไทยให้มั่นคงและยั่งยืน และพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ ความสามารถและมีศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีความสำคัญดังนี้

1. ได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นนวัตกรรม และสามารถนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. กระตุ้นให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาสามรูปแบบตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
3. ผู้เรียนซึ่งเป็นนักเรียนที่อยู่ในวัยที่จะต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่มีปัญหาและไม่สามารถมาเข้าเรียนในเวลาเรียนปกติ จะได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษานอกระบบ

ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้สามารถรับการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องตามแนวทางการศึกษาตลอดชีวิต

4. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งหน่วยงานและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง สามารถนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบไปเป็นแนวทางหรือต้นแบบในจัดการศึกษาหรือประยุกต์ใช้กับหน่วยงานของตนเองได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. พื้นที่

ผู้วิจัยศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (กรมสามัญศึกษาเดิม) ทั่วประเทศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2. เนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม โดยศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ปรัชญาและหลักการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และอื่น ๆ

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามี 2 กลุ่ม คือ

3.1 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและวางแผนการศึกษาของชาติ ด้านบริหารการศึกษา ด้านการศึกษาในระบบและนอกระบบ ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก ที่มีผลงานวิชาการด้านการเขียนตำรา บทความ และมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ จำนวน 22 คน

3.2 กลุ่มผู้บริหาร

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา(กรมสามัญศึกษาเดิม) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกเขตตรวจราชการของกระทรวงศึกษาธิการ รวม 20 เขตตรวจราชการ ทั้ง 76 จังหวัด จำนวน 124 คน

4. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

4.1 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบ ดำเนินการทางเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสัมภาษณ์ ในรอบที่ 1 และการตอบแบบสอบถามอีก จำนวน 2 รอบ

5.2 ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

5.2.1 สอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการตอบแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 1 รอบ

5.2.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนา หมายถึง กระบวนการในการดำเนินการสร้างหรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง แนวความคิดที่พัฒนามาจากการดำเนินงานวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ และได้รับประเมินจากผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่าสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นลักษณะที่สะท้อนความคิดที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับองค์ประกอบต่างๆ ทั้งปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และอื่น ๆ

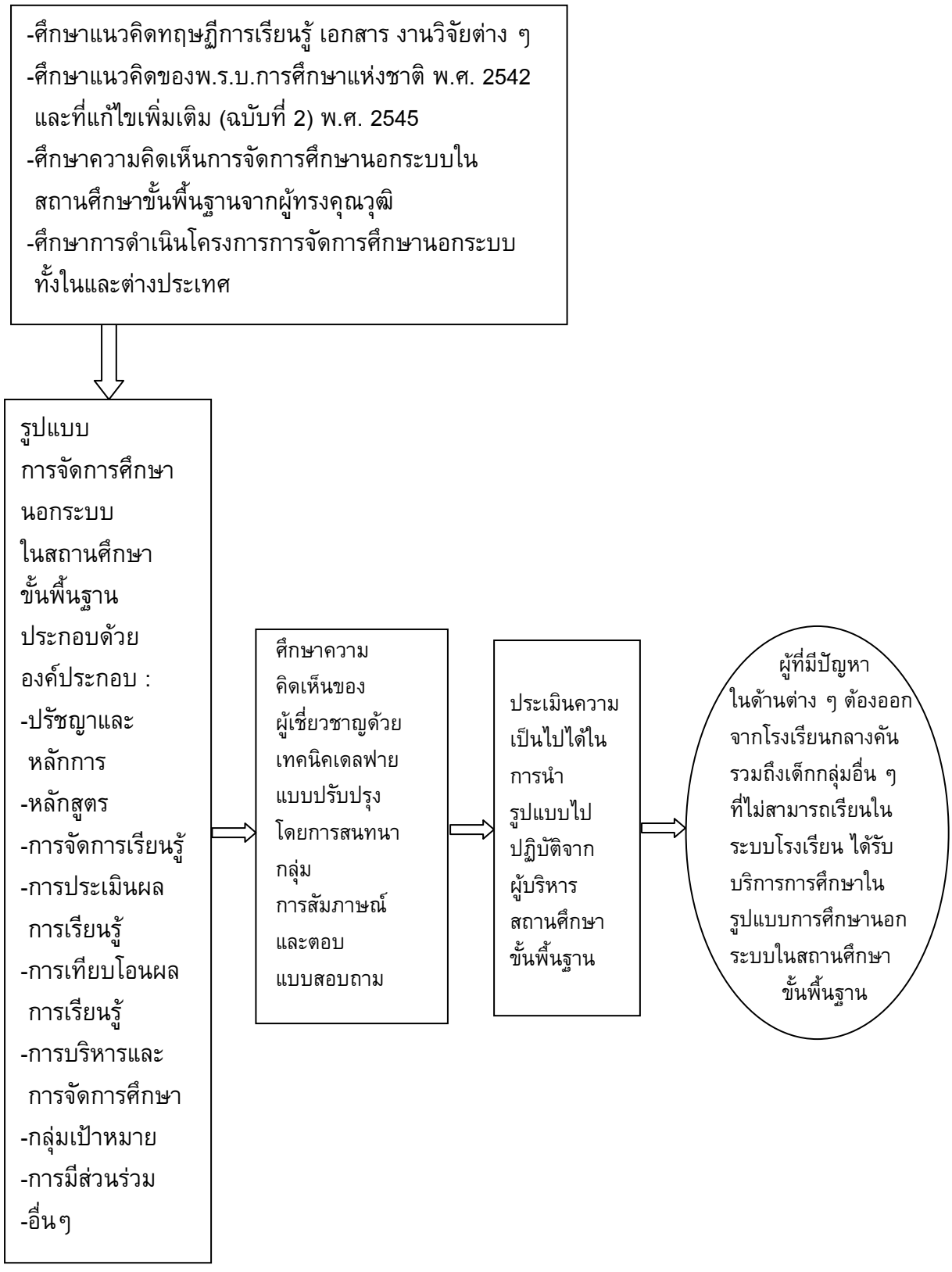
3. การส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ทำให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียน ได้รับทักษะความรู้ขั้นพื้นฐานจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นับตั้งแต่การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การสื่อสาร ตลอดจนมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้มีความรู้ขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอที่จะนำไปใช้เรียนรู้ตลอดชีวิต

4. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กรมสามัญศึกษาเดิม) ทั่วประเทศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 20 เขตตรวจราชการของกระทรวงศึกษาธิการ รวมกรุงเทพมหานคร

5. การประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ หมายถึง การประเมินความเป็นได้ของการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ไปปฏิบัติตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง กลุ่มนักวิชาการที่มีประสบการณ์ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและแผนการจัดการศึกษา ด้านบริหารการศึกษา ด้านการศึกษาในระบบและการจัดการศึกษานอกระบบ รวมทั้งการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

7. ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา (กรมสามัญศึกษาเดิม) ทั่วประเทศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 20 เขตตรวจราชการของกระทรวงศึกษาธิการ รวมกรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปการศึกษาเป็น 4 ตอน ดังหัวข้อต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาตลอดชีวิต

1. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต
2. แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต
3. การจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การศึกษาเพื่อปวงชน
3. นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
4. รูปแบบการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
5. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
6. หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ตอนที่ 3 การศึกษานอกระบบ

1. แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบ
2. ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษานอกระบบ
3. ประเภทและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ
4. การจัดการศึกษานอกระบบตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
5. ความจำเป็นในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. แนวทางการจัดการศึกษา 3 รูปแบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การศึกษาตลอดชีวิต

ผู้วิจัยได้ศึกษาหัวข้อภายใต้กรอบการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ในประเด็นที่เกี่ยวกับ 1. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต 2. แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต 3. การศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ 4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญา

เบญจา ชั้นไพบูลย์ (2526 : 15) กล่าวถึงปรัชญา ว่าเป็นภาษาสันสกฤต และตรงกับคำภาษาบาลีว่า ปัญญา ส่วนคำว่า Philosophy ในภาษาอังกฤษมาจากภาษาฝรั่งเศสโบราณว่า philosophie หรือ filosofie ซึ่งมาจากภาษาลาตินว่า phiosophia แผลงมาจากภาษากรีกว่า Philosophia โดยจะประกอบด้วย 2 คำ คือ philos ตรงกับภาษาอังกฤษว่า loving of กับ sophia ตรงกับภาษาอังกฤษว่า wisdom ซึ่งตรงกับภาษาไทยว่า ความรักในความรู้ หรือความรักในปัญญา (กิติมา ปรีดีดิลก.2521 : 1) Philosophy มาจากภาษากรีกว่า Philosophia แปลว่า The love of wisdom มาจากรากศัพท์ว่า Philos (รัก) กับ Sophia (ปัญญา) ความหมายดั้งเดิมแปลว่า “ความรักที่มีต่อความฉลาด หรือความรักที่มีต่อความรู้” ศัพท์คำนี้ถือว่า Pyhtagoras นักปรัชญาเมธีชาวกรีก เป็นผู้กำหนดขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 66) เมื่อประมาณสามพันปีมาแล้วประวัติศาสตร์ปรัชญากรีก เริ่มต้นเมื่อก่อนคริสตศักราช 546 โดยธาเลส เป็นปรัชญาเมธีคนแรกที่พยายามอธิบายธรรมชาติต่าง ๆ โดยวิธีการทางธรรมชาติ ไม่อ้างอิงสิ่งเหนือธรรมชาติหรือเทพนิยาย จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาตะวันตก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 58-59) เริ่มต้นด้วยความสงสัยประหลาดใจ แล้วแสวงหาคำตอบที่ต้องการด้วยหลักแห่งเหตุผล แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ปรัชญาทั่วไปหรือปรัชญาบริสุทธิ์ และปรัชญาประยุกต์ ส่วนปรัชญาตะวันออก ปรัชญาอินเดีย เริ่มด้วยความสงสัยประหลาดใจเช่นเดียวกับปรัชญาตะวันตก เชื่อว่า ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และสิ่งต่าง ๆ ล้วนมีวิญญาณสิงสถิตอยู่ทั้งสิ้น และเชื่อว่า มีเทพเจ้าอยู่ในธรรมชาติ คนจะเป็นไปในทางใดนั้น ขึ้นอยู่กับเทพเจ้าบันดาลให้เป็นไป โดยปรัชญาตะวันออกส่วนใหญ่เกิดจากความคิดของนักบวช

สรุปได้ว่า ปรัชญา เป็นคำที่มีวิวัฒนาการมายาวนาน โดยนักปรัชญาชาวกรีกที่เริ่มมาจากการที่มนุษย์มีความสงสัยต่อสภาพแวดล้อม และต้องการที่จะค้นหาคำตอบเพื่อเป็นการแก้ปัญหาและข้อสงสัยเหล่านั้น โดยปรัชญาตะวันตกจะแสวงหาคำตอบด้วยเหตุและผลทางวิทยาศาสตร์ ส่วนปรัชญาตะวันออก จะมีความเชื่อว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากเทพเจ้า ซึ่งไม่ว่าจะเป็นปรัชญาตะวันตกหรือตะวันออก ปรัชญาก็ยังคงเป็น ”ศาสตร์” ที่มนุษย์ต้องค้นหาคำตอบโดยมีวิธีคิดและวิธีการที่แตกต่างกันไป เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่กำหนด

1.2 ความสัมพันธ์ของการศึกษากับปรัชญา

เบญจา ชั้นไพบูลย์ (2526 : 24) กล่าวว่า การศึกษากับปรัชญามีความสัมพันธ์กันอย่างมาก โดยเนื้อหาปรัชญาทั่วไปช่วยให้ความกระจ่างแก่การศึกษาได้ และวิธีการทางปรัชญาก็ช่วยให้การดำเนินทางการศึกษารัดกุมและชัดเจนขึ้น โดยเหตุนี้ปรัชญาการศึกษา จึงเป็นความพยายามที่จะวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์และพิจารณาดูการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้งทุกแง่ทุกมุม ให้เข้าใจถึงแก่น ถึงเหตุผล ความสำคัญและความสัมพันธ์ต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีความต่อเนื่องและมีความหมายต่อมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ สาโรช บัวศรี (กิติมา ปรีดีดิลก 2521 : 80 ; อ้างอิงจาก สาโรช บัวศรี 2518 : 3-5) การนำเอาหลักบางประการของปรัชญาอันเป็นแม่บทมาดัดแปลงให้เป็นระบบเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ดังที่ปรากฏในปรัชญาการศึกษานอกระบบ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2544 : 94) สิ่งที่ปรัชญาการศึกษายืมมาจากปรัชญาแม่บท ได้แก่

1. ความหมายของการศึกษา : นักการศึกษาจะต้องเอาหลักการสำคัญในปรัชญามาอธิบายหรือกำหนดความหมาย

2. ความมุ่งหมายของการศึกษา : ถ้าคิดตามแนวปรัชญาแล้ว การศึกษาของเยาวชนควรมุ่งเรื่องอะไร

3. นโยบายหรือแนวทางในการจัดการศึกษา : นักการศึกษาจะต้องยกหลักการสำคัญของปรัชญามาช่วยอธิบายหรือยืนยันว่า การจัดการศึกษาควรจะดำเนินไปในแนวใด

4. เรื่องอื่น ๆ เช่น เทคนิคหรือวิธีสอน ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ การบริหาร การวัดและการประเมินผล

สรุป ปรัชญาการศึกษาจึงเป็นแนวทางและหลักการเพื่อกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาว่าควรจะดำเนินการไปในแนวทางใด และสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสังคมนั้น ๆ ซึ่งประกอบไปด้วย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ หลักสูตร หรือเนื้อหา วิธีการ การวิเคราะห์กระบวนการสอนและการเรียนรู้ และการประเมินผล

1.3 ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ได้ใช้ความเชื่อในปรัชญาที่หลากหลาย โดยสนอง โลหิตวิเศษ (2544 : 83-84) ได้เสนอปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ไว้ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. เสรีนิยม (Liberalism) 2. พิพัฒนาการนิยม (Progressivism) 3. มนุษยนิยม (Humanism) 4. พฤติกรรมนิยม (Behaviourism) และ 5. กลุ่มปฏิรูปนิยม (Radicalism) โดยได้สรุปแนวคิดของแต่ละปรัชญาดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาการศึกษาเสรีนิยม เชื่อในการศึกษาเพื่อพัฒนาสติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรม สุนทรียภาพ และศาสนา เน้นการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ความซาบซึ้งในศิลปะ วรรณกรรม ทักษะทั่วไป ในการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณ ภูมิปัญญาทั้งทฤษฎี

และปฏิบัติ และคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีและรับผิดชอบต่อสังคม การใช้ปรัชญานี้ในการศึกษานอกระบบจะเป็นโครงการการศึกษาต่อเนื่องเป็นส่วนใหญ่

2. ปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยม มีความเชื่อในเรื่องการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย พัฒนาตนเองและสังคม การจัดการศึกษาเน้นความสำคัญกับผู้เรียนและประสบการณ์ผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มุ่งเน้นการเรียนโดยการกระทำ การศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นเป็นกระบวนการพัฒนาสังคม หรือการศึกษานอกระบบ และเน้นกระบวนการแก้ปัญหา

3. ปรัชญาการศึกษาแบบมนุษยนิยม มีความเชื่อในเรื่องพื้นฐานของเสรีภาพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ พฤติกรรมเป็นผลจากความต้องการและแรงจูงใจที่เกิดขึ้นในตนเอง การจัดการศึกษาเน้นการพัฒนาบุคคลในภาพรวม และมิติที่มีผลต่อบุคลิกภาพ การศึกษานอกระบบเน้นจัดให้ตอบสนองความต้องการและเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

4. ปรัชญาการศึกษาแบบพฤติกรรมนิยม มีความเชื่อในเรื่องพฤติกรรมว่าเป็นการตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งเร้า ถ้าจัดสิ่งเร้าให้เหมาะสมจะได้พฤติกรรมการตอบสนองที่ต้องการ การศึกษานอกระบบได้รับอิทธิพลของปรัชญาพฤติกรรมนิยมในด้านกระบวนการวางแผน การประเมินความต้องการ การออกแบบโปรแกรมและการประเมินผล วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและผลลัพธ์ที่วัดได้ วรรณกรรมทางปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบมีความโน้มเอียงในการวิพากย์วิจารณ์ข้อสมมติฐานเบื้องหลังความเชื่อของปรัชญาพฤติกรรมนิยม

5. ปรัชญาแบบปฏิรูปนิยม มีความเชื่อในเรื่องการใช้การศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนหรืออย่างรุนแรง โดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและค่านิยมทางสังคม เช่นแนวคิดของเปาโล แฟรร์ เสนอทฤษฎีการสร้างจิตสำนึกเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของโลกคนจน และอีวาน อิลลิชเสนอให้เลิกล้มระบบโรงเรียน

สำหรับปรัชญาความเชื่อของการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งสังคมได้ก้าวเข้าสู่การพัฒนาด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ดังนั้นการพัฒนาคนของประเทศไทยโดยเฉพาะการศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคมไทย ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2541 : 91-95) กล่าวไว้ว่า ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ เป็นการศึกษาระบบเปิด เป็นการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่มีลักษณะหลากหลายรูปแบบ เป็นการศึกษาที่มีความทันสมัย เป็นการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการศึกษาที่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการอย่างจริงจัง เป็นการศึกษาที่เน้นคุณธรรมควบคู่กับมีความสามารถในการทำงานและการประกอบอาชีพสมัยใหม่ เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญแก่การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาที่หลากหลาย และเป็นการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกับสุมน อมรวัฒน์ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2541 : 72 ; อ้างอิงจาก สุมน อมรวิวัฒน์. 2540 : สัมภาษณ์) การศึกษาที่เหมาะกับสังคมในอนาคต จะต้องเป็นการศึกษาที่พัฒนาคนโดยกระบวนการเรียนรู้ ทั้งโดยตนเองและจากสิ่งแวดล้อม เกิดผลอันไพบูลย์ต่อชีวิตและสังคม เพื่อให้คนรู้ดี คิดดี ทำดี มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม บน

หลักการของ 1. ความเสมอภาคในโอกาส 2. ประสิทธิภาพในกระบวนการ และ 3. ประสิทธิผลที่พัฒนาชีวิตและสังคม

อย่างไรก็ตามปัจจุบัน ได้มีปรัชญาหลังนวสมัยนิยม หลังสมัยใหม่ โดย สนอง โลหิตวิเศษ (2548 : 29-32) ได้กล่าวถึงปรัชญาหลังนวสมัยนิยม หลังสมัยใหม่ (Post - Modernism) หรือความคิดความเชื่อแบบหลังนวสมัยนิยมว่า อิมมานุเอล คานท์ (1724-1804) ได้กล่าวไว้นานแล้วว่า อย่าหลงเชื่อวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ไม่ได้ให้ความจริง ให้เพียงสิ่งที่เป็นประโยชน์ วิทยาศาสตร์ควรรับใช้มนุษย์ในขอบข่ายของศีลธรรม ซึ่งคนในยุคหลังนวสมัยนิยมมองว่า ยุคแห่งความรู้แจ้ง (Enlightenment) ได้มาถึงและเป็นไปได้แล้วโดยใช้เหตุผลและผ่านวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ความหวังดังกล่าวได้เลือนลางลงไปเรื่อย ๆ เพราะสิ่งประดิษฐ์จากวิทยาศาสตร์ได้ทำลายล้างเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ จึงทำให้เกิดทางเลือกใหม่ก็คือ ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม หลังสมัยใหม่ ซึ่งลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้ จะดูจากคุณค่าทางการปฏิบัติ ดังนั้น เนื้อหาสาระคงจะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นรายบุคคล และสามารถดึงผู้เรียนให้นิยมมาใช้บริการได้ เช่น สินค้าในตลาด อาจจะเป็นไปได้ว่า “จะมีตลาดใหญ่ ซึ่งซื้อขายสมรรถนะแห่งทักษะทางปฏิบัติ” (a vast market for competence in operational skills) (Lyotard, in Aspin, David 2001 : 175) ใครใคร่เรียนสิ่งใด สามารถเลือกเรียนได้ นั่นก็คือ ธุรกิจการศึกษาจะมีตลาดเป็นตัวชี้นำ

สรุป การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนของประเทศไทย ได้ใช้ปรัชญาและความเชื่อจากปรัชญากลุ่มต่าง ๆ ข้างต้น ผสมผสานกับความเชื่อและปรัชญาในยุคหลังนวสมัยนิยมที่ทำให้แนวโน้มการศึกษาตลอดชีวิต จะต้องออกแบบให้สามารถผลิตคนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ที่มาถึงในอนาคตอันใกล้ ดังนั้นการจัดการศึกษาจะต้องเน้นการเรียนรู้เป็นรายบุคคลเกิดการพัฒนาจากการมีส่วนร่วมของสังคม และการพัฒนาการศึกษาจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

2. แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต

2.1 ความหมาย

ยูเนสโก (1968 : 20) ให้ความหมายว่า เป็นการจัดการศึกษาที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคลและของกลุ่ม จะครอบคุลมตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

ดาเว่ (สนอง โลหิตวิเศษ. 2544 : 2 ; อ้างอิงจาก Dave) ให้ความหมายว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวม ซึ่งได้รวมเอาการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความ

ต่อเนื่องของเวลา (ชั่วชีวิตคน) และเนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Learning) การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และมีใจกว้างยอมรับว่าการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

เบญจา ชั้นไพบูลย์ (2526 : 12) ให้ความหมายว่า เป็นการหลอมรวมประสบการณ์ทางการศึกษา การทำงาน การพักผ่อน การใช้เวลาว่าง และประสบการณ์ทุกชนิดเข้าด้วยกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 2) กล่าวว่า เป็นการผสมผสานใน 2 มิติ คือ มิติที่ 1 เป็นการพิจารณาในแนวตั้งว่าการศึกษามีความจำเป็นแก่บุคคลในทุกช่วงชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่เฉพาะเมื่อบุคคลอยู่ในวัยเรียนเท่านั้น มิติที่ 2 เป็นการพิจารณาในแนวนอนว่าการศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน การศึกษาหรือการเรียนรู้จึงควรผสมผสานกลมกลืนเข้ากับการดำเนินชีวิต นั่นคือ การผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อช่วยพัฒนาบุคคลในทุกๆ ด้านอย่างสมบูรณ์

สุนทร สุนันท์ชัย (สนอง โลหิตวิเศษ. 2548 : 2 ; อ้างอิงจาก สุนทร สุนันท์ชัย. 2543 : 11) ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ว่าเป็นการจัดกระบวนการอันบังเกิดผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลซึ่งอาจทำโดยการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อมุ่งให้คนเราได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นอยู่ตลอดเวลาในปัจจุบัน และพัฒนาต่อไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาลักษณะนี้ ผู้เรียนจะต้องมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะต้องวางแผนการเรียนของตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 2) ให้นิยามของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

นักการศึกษาและนักวิชาการ ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตเป็นอย่างมาก โดยในการประชุมระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (World Conference on Adult Education) จัดโดย UNESCO ที่กรุงมอนทรีอัล ประเทศแคนาดา ค.ศ. 1960 ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1972 และที่กรุงไนโรบี ค.ศ.1986 ได้พัฒนาแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. พฤศจิกายน 2547 http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/liciti/longlife.html.) ที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. มนุษย์แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์เราเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมทุกขณะ เช่น จากการทำมาหากิน การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมพิธีกรรมและการสมาคม เป็นต้น

2. การศึกษาที่แท้จริงไม่ได้จำกัดแต่เพียงในโรงเรียน แต่ครอบคลุมถึงการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเกิดได้ตามโอกาส จึงไม่มีที่สิ้นสุด

3. การศึกษาตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้รับการศึกษา เพราะสามารถเลือกเรียนตามรูปแบบที่ตนเองต้องการ ยืดหยุ่นได้ตามโอกาส ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากทุกแห่งตามโอกาสจะอำนวย ฉะนั้น มนุษย์จึงมีโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการศึกษาอย่างไม่มีจุดจบไปตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต จึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมบุคคลได้รับความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมบุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อเรียนรู้ให้เท่าทันและพัฒนาตนเองให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และชุมชนโดยบุคคลจะได้รับการศึกษาตลอดชีวิตจากกิจกรรมที่จัดขึ้นจากการผสมผสานและเชื่อมโยงกันระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 14 ; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 134) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด ที่จัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่เกิดจนตาย ระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง และสร้างการมีส่วนร่วมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

2.2 หลักการการศึกษาตลอดชีวิต

การจัดการที่ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ ๆ (สนอง โลหิตวิเศษ. 2540 : 10 ; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 150-151) กล่าวไว้ดังนี้

1. การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนทุกวัย เพื่อพัฒนาให้บุคคลทุกช่วงวัยปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยการบูรณาการการเรียนรู้จากการเรียนในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยตั้งแต่เกิดจนตาย

3. การศึกษาตลอดชีวิตเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานในสังคม

4. มีรูปแบบที่ยืดหยุ่น ใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ ด้วยการผสมผสานและบูรณาการ อาทิ การเรียนจากผู้สอน จากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต วิดีโอ การประชุม การอบรม ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกสภาวการณ์

5. การจัดการศึกษาตลอดชีวิตยึดหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่า การที่บุคคลจะยืนหยัดและดำรงตนอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของกระแสสังคมโลกในยุคปัจจุบันได้อย่างมั่นคงนั้น การศึกษาตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างและพัฒนาให้บุคคลเกิดการเรียนรู้จากสื่อและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายและบุคคลสามารถเลือกรูปแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ไปทุกช่วงของชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน

2.3 เป้าหมายการศึกษาตลอดชีวิต

จากความหมาย แนวทางและหลักการของการศึกษาตลอดชีวิต จะเห็นว่าการจัดการศึกษาตลอดชีวิตมีเป้าหมายในการให้บริการทางการศึกษาครอบคลุมประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ให้ได้พัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมกัน ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย ต่อเนื่องไปทุกช่วงของชีวิต (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 159 ; สุมาลี สังข์ศรี. 2545 : 6-7) ประกอบด้วย บุคคลแต่ละช่วงอายุ ดังนี้

1. กลุ่มเด็ก ตั้งแต่แรกเกิด 0-3 ปี
2. เด็กก่อนวัยเรียน 3-6 ปี
3. เยาวชนในวัยเรียน 6-22 ปี
4. ผู้ที่พ้นวัยเรียนและเข้าสู่การทำงาน 22-60 ปี
5. ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทุกกลุ่มเป้าหมายไม่จำกัดอายุ เพศ และระดับการศึกษา เพื่อให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ครอบคลุมตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย เป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิต ดังที่ สุนทร สุนันท์ชัย (2534 : 8-10) กล่าวว่า เป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล และเป็นการจัดที่มีการวางแผน ทำให้ได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ และเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทั้งแบบในระบบ (Formal) นอกระบบ (Non-formal) และไม่เป็นทางการหรือตามอัธยาศัย (Informal)

2.4 องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงและผสมผสานระหว่างการการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยนักการศึกษาหลายท่าน อาทิ ดาเว่ (Dave) แอกซิน (Axinn) โนลล์ (Knowles) ฮูล (Houle) ไรอัน (Ryan) คูมส์ (Coombs) ก่อ สวัสดิพานิชย์ โกวิท วรพิพัฒน์ และสุนทร สุนันท์ชัย ได้แบ่งประเภทของการศึกษา ออกเป็น 3 ประเภท (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 153 ; กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 292) ที่ได้กล่าวถึงการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มุ่งให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอความสำคัญของการศึกษาแต่ละประเภท ดังนี้

2.4.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education)

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาในระบบโรงเรียน

สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 26) ให้ความหมายของการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ว่า เป็น การศึกษาที่จัดขึ้นโดยมีโครงสร้าง กฎ ระเบียบต่างๆ ค่อนข้างตายตัว เช่นในเรื่องของการแบ่งระดับชั้นการเรียนการสอน อายุของผู้เรียน การกำหนดหลักสูตร การกำหนดเวลาเรียน ซึ่งส่วนใหญ่ต้องเรียนเต็มเวลา มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้สอนและผู้เรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละระดับชั้น มีเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวในการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนเกิดขึ้นในสถานที่หรือที่จัดขึ้นโดยเฉพาะ ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย

ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 10) ให้ความหมายของการศึกษาในระบบ ว่าเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา

การศึกษาในระบบจะมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังที่ ทองอยู่ แก้วไทรฮะ (2544 : 7-8) อธิบายว่าประกอบด้วย

1. เป็นการจัดการเรียนการสอนอยู่ภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นหลัก มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้และวิถีการปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นโลกเฉพาะของสถานศึกษา ระหว่างครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน นักเรียนมีการแต่งกายที่มีเครื่องแบบ มีการจัดระดับเหมือนกันทั่วประเทศไทย และแยกเป็นโรงเรียนรัฐบาล เอกชน และโรงเรียนสังกัดสถาบันอุดมศึกษาอย่างชัดเจน
2. กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน มีการกำหนดวัยของผู้เรียนไว้ชัดเจน มีเกณฑ์อายุในแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่อายุ 6 ปี ถึงประมาณ 24 ปี
3. มีโครงสร้างของระบบที่แน่นอน เป็นไปตามลำดับพัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่แผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับจะระบุประเภทของการศึกษา ระดับการศึกษา จำนวนชั้นปี และเกณฑ์อายุผู้เรียนทั้งจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของการศึกษา บังคับตามกฎหมายที่มีความสำคัญสำหรับผู้เรียนและสถานศึกษามาก เพราะจะเป็นเครื่องกำกับตัวผู้เรียนให้เข้าสู่ระบบด้วยอายุที่เท่ากันและทำให้ เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

รุ่ง แก้วแดง (2546 : 74) ที่อธิบายว่า ปัจจุบัน สถานศึกษาของไทยจัดการศึกษาในระบบเป็นระดับต่างๆ เหมือนกับสากล คือระดับอนุบาล ซึ่งมีอยู่ 2 ระบบ คือ อนุบาล 3 ปี และอนุบาล 2 ปี ระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญหรือสายอาชีพอีก 3 ปี และระดับอุดมศึกษาซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คืออุดมศึกษาก่อนปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตร 2 ปี หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง และหลักสูตรอื่นๆ ที่เทียบเท่าระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา

จากความหมายและลักษณะของการศึกษาในระบบดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลตามระดับการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างแน่นอนตายตัว มีเงื่อนไขที่

สำเร็จการศึกษาแน่นอน และมีใบประกาศนียบัตรรับรองการจบในแต่ละช่วงชั้นปี โดยจัดให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในเกณฑ์อายุที่จะต้องได้รับการศึกษาในระบบเหมือนกันทั้งประเทศ

2.4.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education)

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 112) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกโรงเรียนว่า เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกโรงเรียนปกติ โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการเป็นประชาชนที่อยู่นอกโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย มีลักษณะสำคัญคือ มีหลักสูตร เวลาเรียน มีการลงทะเบียน มีการประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตรไม่จำกัดอายุ เป็นการเรียนนอกโรงเรียน เป็นการเรียนเรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน มีเวลาเรียนที่ไม่แน่นอน

สนอง โลหิตวิเศษ (2544 : 13) กล่าวว่า การดำเนินการนอกระบบโรงเรียน กิจกรรมหรือโครงการต่างๆ มีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิด ทัศนคติ หรือการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่ง ฟอร์ดแฮม เห็นว่าการศึกษานอกระบบมีคุณลักษณะหลักๆ 4 ประการ คือ สัมพันธ์กับความต้องการของกลุ่มด้อยโอกาส เกี่ยวข้องกับบุคคลเฉพาะกลุ่ม มีจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และมีความยืดหยุ่นในองค์กรและวิธีการ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษานอกระบบ จึงเป็นการจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่มีหลายรูปแบบ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่ด้อยโอกาสได้เรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ขณะเดียวกันมีการจัดหลักสูตร การวัดประเมินผล แต่มีความยืดหยุ่นในวิธีการ เช่น ไม่จำกัดในเรื่องของสถานที่ ระยะเวลา เนื้อหา หลักสูตร สามารถที่จะปรับเปลี่ยนไปตามความพร้อมและความต้องการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแก้ปัญหาหรือปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.4.3 การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

ความหมายและแนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย

สุนทร สุนันท์ชัย (2532 : 10) ให้ความหมายการศึกษาตามอัธยาศัยว่า หมายถึง การได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ จากประสบการณ์ประจำวัน ในครอบครัว ชุมชน จากการทำงาน การเล่น ห้องสมุด สื่อมวลชนและอื่นๆ ในสภาพแวดล้อมของบุคคล

ปฐม นิคมานนท์ (2532 : 112) ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นกระบวนการตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลได้เสริมสร้างเจตคติ ค่านิยม ทักษะ ความรู้ต่างๆ ในสภาพแวดล้อม เช่นการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อนบ้าน จากการทำงาน การเล่น จากตลาด ร้านค้า ห้องสมุด ตลอดจนเรียนรู้จากสื่อมวลชนต่างๆ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 112) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่า หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อ จากชุมชน จากแหล่งความรู้

ต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่ เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 10) กล่าวถึงการศึกษาตามอัธยาศัย ว่า เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่นๆ

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2544 : 3) การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมสถานการณ์ ปัจจัยเกื้อหนุนโดยเฉพาะสื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาสเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม

สรุปการศึกษาตามอัธยาศัย จึงเป็นกระบวนการศึกษาที่บุคคลได้รับจากเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาของการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน และเกิดการสะสมสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่ได้รับจากทักษะ ประสบการณ์ ครอบครัว สภาพแวดล้อม การทำงาน การพักผ่อน แหล่งเรียนรู้และสื่อที่มีอยู่มากมาย เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความสนใจใฝ่รู้ของบุคคล หรือถึงแม้ไม่สนใจแต่บุคคลสามารถรับรู้และสัมผัสได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างไม่รู้ตัว เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเงื่อนไขของเวลา สถานที่ และอายุของผู้เรียนมาเป็นตัวกำหนด ไม่มีการรับใบประกาศนียบัตร และเกิดขึ้นกับบุคคลตลอดชีวิต และสามารถที่จะนำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 195) กล่าวว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนในวิถีชีวิตของบุคคลทั้งที่มีอยู่เองและที่มนุษย์จงใจสร้างขึ้น ลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย คือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนและสถานที่แน่นอน เรียนได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร และเกิดขึ้นทุกช่วงตลอดชีวิต ดังที่รุ่ง แก้วแดง (2546 : 83) อธิบายว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาตามความสนใจยึดหลักว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตจากบุคคลอื่น แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และสื่อต่างๆ ดังนั้น สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือ อินเทอร์เน็ต ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่ง

จากภาพรวมของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งความหมาย แนวคิด หลักการและองค์ประกอบ จึงเห็นได้ว่าการศึกษาทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต่างมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันที่จะส่งเสริมให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีรูปแบบและวิธีการจัดที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

ได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม อันเป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาของทุกประเทศ ซึ่งแนวคิดดังกล่าว นักการศึกษาตลอดชีวิตอย่างอาร์.เอ็ช ดาเว่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน,พฤศจิกายน 2547. http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/liciti/si1.html) อธิบายว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวม ซึ่งรวมเอาการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Nonformal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต่อเนื่องของเวลา (ชั่วชีวิตคน) และเนื้อหา (สาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้) ซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) การแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และมีใจกว้างยอมรับว่าการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ

เพื่อให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม จึงเปรียบเทียบความแตกต่างและความสัมพันธ์เชื่อมโยงของการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย สามารถสรุปได้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 เปรียบเทียบการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ

ประเด็น/องค์ประกอบ	การศึกษาในระบบ (Formal Education)	การศึกษานอกระบบ (Nonformal Education)	การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)
1. หลักสูตร	มีหลักสูตรแน่นอน	มีหลักสูตรยืดหยุ่น	ไม่มีหลักสูตร
2. ระยะเวลา	มีเวลาเรียนแน่นอน และมีระยะเวลายาว	เวลาเรียนแน่นอนยืดหยุ่นได้ มีระยะเวลาเรียนสั้น	เรียนได้ทุกเวลา
3. กลุ่มเป้าหมาย	อายุใกล้เคียง วัยเดียวกัน ไม่หลากหลาย	ไม่จำกัดอายุ ไม่จำกัดอาชีพหลากหลาย	ไม่จำกัดอายุ
4. การเรียน	มีการลงทะเบียน	มีการลงทะเบียนหรือไม่มีก็ได้	ไม่มีการลงทะเบียน
5. การวัดผล	มีการสอบวัดผล	สอบวัดผลหรือไม่สอบก็ได้	ไม่มีการวัดผล ผู้เรียนประเมินตนเอง
6. วิธีเรียน	มีครูผู้สอน	มีครูผู้สอน และเรียนรู้ได้ด้วยการนำตนเอง	เรียนรู้ได้ด้วยตนเองและด้วยการนำตนเอง
7. ประกาศนียบัตร	มีประกาศนียบัตร	มีประกาศนียบัตรหรือไม่มีก็ได้	ไม่มีประกาศนียบัตร
8. สถานที่เรียน	มีสถานที่เรียนแน่นอน	มีสถานที่เรียนไม่แน่นอน	เรียนรู้ได้ทุกสถานที่
9. เป้าหมายของการเรียน	ส่วนใหญ่เรียนเพื่อนำไปใช้ในอนาคต เป็นเป้าหมายระยะยาว	เรียนเพื่อนำไปใช้ในปัจจุบัน เป็นเป้าหมายระยะสั้น	เพื่อการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล
10. สื่อและอุปกรณ์	จัดให้มีขึ้นตามที่หลักสูตรกำหนด สื่อและอุปกรณ์ลงทุนสูง	จัดให้มีขึ้นตามที่หลักสูตรกำหนด ใช้สื่อและอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น ลงทุนไม่สูง	แหล่งการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุด/ศูนย์วิทยาศาสตร์/ภูมิปัญญา/สื่อต่าง ๆ/สนามเด็กเล่น/สภาพแวดล้อมฯลฯ
11. การเทียบโอนผลการเรียนรู้	เทียบโอนสู่นอกระบบโรงเรียนได้ และในระบบโรงเรียน	เทียบโอนสู่ในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน	เทียบโอนสู่ในระบบและนอกระบบ

(กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 113 ; สนอง โลหิตวิเศษ. 2544 : 40)

3. การจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาตลอดชีวิตตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 1-40) ดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ

การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

2. การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่เกิดจากทักษะ การฝึกอาชีพและประสบการณ์จากการทำงานมาเทียบโอนได้

3. แนวทางการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดให้จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญา ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ เพื่อให้คนไทยมีนิสัยใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. จัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

5. การวัดและประเมินผลให้สถานศึกษาประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพฤติกรรม การจัดกิจกรรม ควบคู่ไปกับการทดสอบตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

6. การมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

7. ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา จากรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นๆ และต่างประเทศ

8. เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากหลักการในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงพอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น สถานศึกษาและชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในสังคมจะต้องร่วมกันจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน และต้องปลูกฝังทั้งด้านวิชาการและศิลปวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม จัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ จัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง และผลการเรียนรู้ ทักษะ รวมทั้งประสบการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถเทียบโอนกันได้ทั้งสามรูปแบบ นอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ที่มีคุณภาพและไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมตามสิทธิแล้ว ยังต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อสร้างให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ส่งผลให้บุคคลสามารถเข้าถึงการศึกษาตลอดชีวิตได้ โดยการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หรือการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Self-directed Learning ซึ่งนักการศึกษาและนักวิชาการให้ความหมายไว้ ดังนี้

โนลส์ (Knowles.1975 : 18 http://www.cade.athabascau.ca/vol1.1/moore.html, พฤศจิกายน 2547) กล่าวว่า เป็นกระบวนการเรียนที่บุคคลมีความคิดในการริเริ่มที่จะวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ ตลอดจนการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งเรียนรู้ รวมทั้ง การประเมินผลการเรียน โดยได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากผู้อื่น

พิสคูริค (อัญชลี ชาติกิติสาร. 2542 : 7 ; อ้างอิงจาก Piskurich. 1994 : 31) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ควบคุมถึงกิจกรรมที่ทำตั้งแต่การอ่านหนังสือ การใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การเรียนรู้ด้วยตนเองเกิดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ ในการทำงาน หลังเลิกงาน ศูนย์กลางของชุมชนและในห้องเรียนซึ่งเกิดขึ้นอย่างที่ไม่ได้ตั้งใจ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2546 : 12) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล โดยบุคคลนั้น มีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง มีความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมาย มีการวางแผนการเรียน เลือกแหล่งข้อมูล เลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีการวัดและประเมินตนเอง

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จึงเป็นการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ และมีการวางแผนการเรียนรู้ไว้อย่างมีระบบ นับจากการกำหนดแนวทางและจุดมุ่งหมายของการเรียน การแสวงหาแหล่งเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยจะมีหรือไม่มีบุคคลอื่น เช่น ครู หรือ เพื่อนเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้

โนลล์ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2546 : 15 ; อ้างอิงจาก Knowles. 1975 : 61) สรุปลักษณะของผู้เรียนด้วยการนำตนเอง ไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. มีความเข้าใจในความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียน และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้นั่นคือ รู้ความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้นำ กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
2. มีแนวคิดเกี่ยวกับตัวเอง ในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นของตัวเอง มีความเป็นอิสระและสามารถนำตนเองได้
3. มีความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านี้เป็นเสมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้และการช่วยเหลือบุคคลอื่น และการได้รับความช่วยเหลือเหล่านั้น
4. มีความสามารถในการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้อย่างสมจริง โดยความช่วยเหลือจากผู้อื่น
5. มีความสามารถในการแปลงความต้องการในการเรียน ออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ในรูปแบบที่อาจจะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้
6. มีความสามารถในการโยงความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอนในการทำเรื่องยากให้ง่ายขึ้น
7. มีความสามารถในการหาบุคคล และแหล่งเอกสาร วิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน
8. มีความสามารถในการเลือกแผนการเรียนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ และมีความคิดริเริ่มในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ
9. มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลของข้อค้นพบต่างๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

สรุป อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นวิธีการที่ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี มีความพร้อมในการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถวางแผนและกำหนดเป้าหมายเป็นวิธีการที่จะเรียนรู้ โดยการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องนั่งอยู่ในห้องเรียนและฟังครูบอก แต่ผู้เรียนสามารถที่จะศึกษา ค้นคิด วิเคราะห์และมีประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของตนเองให้ประสบผลสำเร็จ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ทำนองเดียวกับที่ รุ่ง แก้วแดง (2540 : 88- 99 ,112)

กล่าวว่า ในอดีตการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ถูกจัดไว้เป็นเรื่องของการศึกษาผู้ใหญ่ แต่ที่จริงแล้ว สามารถนำมาใช้ได้กับทุกกลุ่มอายุ ทุกวัฒนธรรมและทุกระดับการศึกษา จากอนุบาลถึงมหาวิทยาลัย โดยระบบการศึกษาใหม่จะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

ตอนที่ 2 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับกรอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 1. แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. การศึกษาเพื่อปวงชน 3. นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี 4. รูปแบบการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 5. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ 6. หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้และทักษะพื้นฐานแก่บุคคลให้เกิดการเรียนรู้ สามารถอ่านออก เขียนได้ รู้หนังสือ มีทักษะในการดำรงชีวิต โดยมีผู้ให้ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาทิ

ฟอร์ (กมล สุดประเสริฐ. 2541 : 2-3 ; อ้างอิงจาก Faure. 1972 : 162) กล่าวว่า องค์การยูเนสโก ให้คำนิยามไว้ว่า เป็นการศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากเรียน อยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้ความหมายว่า เป็นการศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2542 : 13) ให้นิยามว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถมองได้ใน 2 มิติด้วยกัน คือ 1. ในด้านเป้าหมาย การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลมีเครื่องมือพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม เพื่อให้สามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป เครื่องมือพื้นฐานที่จำเป็นก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย 2. ในด้านเนื้อหา การศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญของการรู้หนังสือ การคิดคำนวณ การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ และการสร้างคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของบุคคลในสังคมโดยเฉพาะการรู้จักคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเองในยุคปัจจุบันและอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 11) กล่าวไว้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3) กล่าวถึงการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า เป็นการจัดการศึกษาครอบคลุมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพ

สรุป อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาที่สนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลนับตั้งแต่การอ่านออกเขียนได้ การสื่อสาร การเรียนรู้ทักษะ ทั้งสายสามัญและวิชาชีพเบื้องต้น และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์และปรับใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นการศึกษาที่บุคคลได้รับจากการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ดังที่ คณะกรรมาธิการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 31) มีข้อสังเกตว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานควรจะขยายไปทั่วโลก โดยครอบคลุมผู้ใหญ่ 900 ล้านคนที่เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ เด็ก 130 ล้านคนที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน และเด็กอีกกว่า 100 ล้านคนที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน

2. การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)

การประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ที่องค์การยูเนสโกและประเทศสมาชิก 155 ประเทศ จัดขึ้นเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2533 ณ หาดจอมเทียน จังหวัดชลบุรี ที่ประชุมได้ประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) สาระสำคัญที่ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า มุนษย์ทุกคนไม่ว่าเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ พึงมีโอกาสได้รับการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ การเรียนรู้ขั้นพื้นฐานประกอบด้วย ทักษะสำหรับการเรียนรู้ที่จำเป็น ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติ อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด เพื่อพัฒนาตนอย่างเต็มความสามารถ เพื่อดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพอย่างมีศักดิ์ศรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเต็มที่ ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ตลอดจนสามารถเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปได้ สำหรับขอบข่ายและวีธีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศตามสภาพวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามกาลสมัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2533 : ก)

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2543 เป็นปีที่ครบรอบทศวรรษของการประกาศปฏิญญาดังกล่าว องค์การยูเนสโกได้จัดประชุมระดับโลกขึ้นที่กรุงดาการ์ ประเทศเซเนกัล และให้สมาชิกทั่วโลกประเมินผลการศึกษาเพื่อปวงชนของปี ค.ศ. 2000 (Education for All the Year 2000 Assessment, EFA 2000) พบว่า ประเทศสมาชิกยังไม่สามารถจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายได้ จึงได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายด้านการศึกษาเพื่อปวงชนขึ้น 6 ประเด็น เพื่อเป็นพันธกิจในการจัดการศึกษาระหว่างปี 2545-2559 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 11) ดังนี้

1. ขยายและปรับปรุงการศึกษา และการดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน โดยเฉพาะเด็กที่เปราะบางและด้อยโอกาส

2. รับรองว่า ภายในปี ค.ศ. 2015 เด็กทั้งหมด โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบากและเด็กที่เป็นชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติ สามารถเข้าถึงและเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพ

3. รับรองว่าความต้องการการเรียนของเยาวชนและผู้ใหญ่ทั้งหมด ได้รับการตอบสนองด้วยโครงการทักษะการเรียนรู้และชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน

4. พัฒนาอัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 50 ภายในปี ค.ศ. 2015 โดยเฉพาะสตรี และพัฒนาการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานและต่อเนื่องสำหรับผู้ใหญ่ทั้งหมดให้เท่าเทียมกัน

5. ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษาระดับประถมและมัธยม ภายในปี ค.ศ. 2005 และทำให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศในการศึกษาภายในปี ค.ศ. 2015 โดยเน้นการเข้าถึงการศึกษาของเด็กผู้หญิงและทำให้เกิดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ

6. พัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกด้านและรับรองความเป็นเลิศทั้งหมด เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสามารถวัดได้ โดยเฉพาะในเรื่องการรู้หนังสือ การคำนวณตัวเลขและทักษะที่จำเป็นต่อชีวิต

สรุป ตลอดระยะเวลาของการดำเนินการส่งเสริมและขยายโอกาสทางการศึกษาให้ประชากรทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นับตั้งแต่ปี 2533 ที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์กรยูเนสโก และได้ร่วมรับรองปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาปวงชน และครบ 10 ปี เมื่อปี 2543 ผลการดำเนินงานยังพบปัญหาสำคัญ กล่าวคือ ประเทศไทยยังไม่สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กับประชาชนที่อยู่ในวัยเรียนอีกจำนวนมาก จึงได้กำหนดกรอบในการจัดการศึกษาระยะยาว 15 ปี (2545-2559) โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ให้ความสำคัญกับผู้เรียน เพื่อให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และจะนำกรอบแนวความคิดให้สามารถลงสู่การปฏิบัติได้

3. นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในระบบ การจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย หลักการและแนวทางตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่ง ดี และเรียนรู้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการที่สำคัญ ออกเป็น 2 ระยะ รวม 11 มาตรการ จึงขอนำเสนอโดยสรุป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 16-29) ประกอบด้วย

มาตรการที่ 1 รัฐจัดการศึกษาให้มีรูปแบบหลากหลาย ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามศักยภาพและตามสภาพการณ์ท้องถิ่น

มาตรการที่ 2 มรดกของสังคมไทยที่ได้สั่งสมมาหลายร้อยปี ได้ช่วยให้ประเทศพ้นภาวะวิกฤติมาได้ทุกยุคทุกสมัย ต้องจัดให้เป็นแกนของการเรียนรู้ โดยปรับให้เหมาะสมกับอายุ ระดับ และท้องถิ่นของผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรการที่ 3 รัฐสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามที่กำหนดไว้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 43 และมาตรา 289

มาตรการที่ 4 กำหนดบทบาทของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

มาตรการที่ 5 รัฐสนับสนุนให้ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน ครอบครัว สถาบันศาสนา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และมีส่วนร่วมในการระดมทุนเพื่อการจัดการศึกษา

มาตรการที่ 6 ให้รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา ได้เรียนอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกันกับการที่รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ

มาตรการที่ 7 รัฐจัดและสนับสนุนเอกชน และองค์กรต่างๆ จัดการศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มเป้าหมายเป็นการเฉพาะ ทั้งการศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามศักยภาพและสภาพของผู้เรียน

มาตรการที่ 8 สำหรับประชากรวัยแรงงานที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบปกติ ให้รับจัดหรือสนับสนุนให้เอกชนหรือองค์กรต่างๆ จัดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้โดยรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้ครอบคลุมและทั่วถึงประชากรกลุ่มนี้

มาตรการที่ 9 รัฐจะจัดโครงการเฉพาะกิจ เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นเสี่ยงภัย และทุรกันดารโดยเฉพาะ

มาตรการที่ 10 รัฐจัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ จะมุ่งปฏิรูป 4 ด้าน คือ 1) หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การบริหารการจัดการ 4) การประกันคุณภาพการศึกษา และมาตรฐานการศึกษา

มาตรการที่ 11 รัฐกำหนดแนวทางการจัดงบประมาณเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานตามความสามารถทางเศรษฐกิจของรัฐ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน การดำเนินงานของสถานศึกษาส่วนที่เป็นค่าเล่าเรียนในสถานศึกษาของรัฐ และจะอุดหนุนสถานศึกษาเอกชนเฉพาะส่วนที่เป็นค่าเล่าเรียนในอัตราที่เท่ากันกับผู้เรียนในสถานศึกษาของรัฐ เว้นแต่การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการและเด็กด้อยโอกาส รัฐจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามความเหมาะสม

4. รูปแบบการจัดการศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นับเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม ให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี ด้วยการเรียนรู้อย่างมีความสุข สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 9-12) และกระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 21-25) ได้กำหนดรูปแบบของการจัดการศึกษาเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตไว้ 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน โดยการศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุสามปีถึงหกปี เพื่อเป็นการวางรากฐานชีวิตและการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม

1.2 การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถขั้นพื้นฐาน โดยปกติใช้เวลาเรียนหกปี

1.3 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็นสองระดับ ดังนี้

1.3.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้รู้ความต้องการ ความสนใจและความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนความสามารถในการประกอบการงานและอาชีพตามควรแก่วัย โดยปกติใช้เวลาเรียนสามปี

1.3.2 การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ รวมทั้งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็น โดยปกติใช้เวลาเรียนสามปี โดยแบ่งเป็นสองประเภท ได้แก่ สามัญศึกษา และอาชีวศึกษา

1.4 การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับคือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม และครอบคลุมการจัดการศึกษาสายสามัญและการฝึกทักษะอาชีพ โดยการศึกษานอกระบบสายสามัญมุ่งเน้นให้ผู้อยู่นอกระบบโรงเรียนได้รับการศึกษาที่เทียบเท่ากับในระบบโรงเรียน แบ่งออกเป็นสองระดับ ได้แก่

2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นสามระดับ ประกอบด้วย ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถแบ่งเป็นสายสามัญศึกษาและอาชีวศึกษา

2.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งออกเป็นสองระดับ คือ การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และการศึกษาระดับปริญญา

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย สรุปได้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนเต็มตามความสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและตามศักยภาพ

3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก ส่งเสริมความรู้และทักษะทั้งประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญา คณิตศาสตร์ รวมทั้งทักษะและประสบการณ์ ในการประกอบอาชีพ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการดำรงชีวิตอย่าง มีความสุข

4. การจัดกระบวนการเรียนรู้ ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. ฝึกทักษะและกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์

จริง คิดเป็น ทำเป็น ปฏิบัติได้ รักการอ่าน เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งอำนวยความสะดวกและจัดบรรยากาศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

6. การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียน

7. ประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับระดับและรูปแบบการศึกษา

8. ให้ใช้วิธีการที่หลากหลายและให้นำผลการประเมินผู้เรียนมาประกอบการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ

9. จัดทำหลักสูตรแกนกลางซึ่งเป็นหลักสูตรระดับชาติ และหลักสูตรระดับท้องถิ่นโดยสาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ทั้งความรู้ ความคิด ความรับผิดชอบเพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต

10. การจัดทำหลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือบุคคลมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ บุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล และผู้ที่ด้อยโอกาส ซึ่งมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

11. ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

12. สถานศึกษาต้องพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้สอน สามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับการศึกษา

สรุปแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนได้เรียนรู้ทั้งวิชาการ วิชาชีพ ได้รับการส่งเสริมทักษะและประสบการณ์ตามความพร้อม ความสามารถและศักยภาพของตน สามารถนำสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ไปปรับและประยุกต์ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 16) เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานมีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เหมาะสมกับวัย มีความรู้คู่คุณธรรมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุขบนพื้นฐานความเป็นไทยอย่างมีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ สามารถพึ่งตนเองได้

6. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 4) ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมีสาระสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 4-35) ดังนี้

6.1 หลักการ

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งสาระ เวลา และการจัดกระบวนการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

6.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

6.3 โครงสร้าง

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. การกำหนดระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. การกำหนดสาระการเรียนรู้

การกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนรวม 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามศักยภาพ เป็นการจัดเพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย โดยแบ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้าง

สัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระ การเรียนรู้เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละ 800-1,000 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง เฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่างๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย และสำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้เวลาประมาณ 12 ปี จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยสรุป จากหลักการและจุดมุ่งหมายและโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ส่งเสริมให้ประชาชนคนไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 12 ปี เพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษานอกระบบ

การศึกษากรอบแนวคิดเรื่องการจัดการศึกษานอกระบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1. ความหมาย 2. ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษานอกระบบ 3. ประเภทและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ 4. การจัดการศึกษานอกระบบตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5. ความจำเป็นในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 6. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2529 : 29) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า เป็นกิจกรรมทางการศึกษาใดๆ ที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ แต่จัดขึ้นนอกเหนือระบบโรงเรียนภาคปกติ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะแยกออกเป็นกิจกรรมหนึ่งต่างหาก หรือเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมหลักก็ตาม โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้บริการต่อประชากรได้รับการเรียนรู้ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่

สุรกุล เจนอบรม (2542 : 9) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ ว่า เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะถ้าคนเกิดการเรียนรู้ก็จะสามารถคิดเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะรู้จักการรับข่าวสารข้อมูล รู้จักการตัดสินใจ รู้จักการเลือกรวมทั้งรู้ถึงความต้องการของตนเอง

คูมส์ (ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. 2544 : 25 ; อ้างอิงจาก Coombs.1971) ให้นิยามว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดไว้นอกระบบปกติที่ดำเนินการอยู่ โดยอาจจัดแยกออกไปต่างหาก หรือจัดให้เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของกิจกรรมที่ใหญ่กว่า โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย

สุมาลี สังข์ศรี (2544 : 93) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ ว่า เป็นการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนปกติ เพื่อให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชากรนอกโรงเรียน ได้แก่ ประชากรก่อนวัยเรียน ประชากรที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ตลอดจนประชากรที่มีวัยพ้นวัยเรียนในระบบโรงเรียนไปแล้วจนถึงผู้สูงอายุ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 10) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

จากความหมายของการศึกษานอกระบบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพอสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบ เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทั้งที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียน เด็กที่อยู่ในวัยเรียนที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนตามปกติได้ รวมถึงเยาวชนและผู้ใหญ่ที่พลาดโอกาสทางการศึกษา ให้ได้เรียนรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพ ที่มีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องของหลักสูตร รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลา และการประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนที่ไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาในระบบ

2. ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษานอกระบบ

ในยุคสังคมของการเรียนรู้ เพื่อให้ประชากรได้รับการพัฒนาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง การศึกษาจึงไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะในระบบโรงเรียนเท่านั้น นานาประเทศทั่วโลกจึงใช้ “การศึกษานอกระบบ” ซึ่งเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่มีหลากหลายรูปแบบมาเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชากรในวัยเรียนที่พลาดโอกาสและขาดโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา จะใช้วิธี “การศึกษานอกระบบ” ทั้งเรื่องการอ่านออก เขียนได้ การฝึกทักษะด้านอาชีพ มาตั้งแต่ ปี 1960-1969 ถึงปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่เป็นพื้นฐาน ปรับและประยุกต์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 24-25 ; สนอง โลหิตวิเศษ. 2544 : 28)

การศึกษานอกระบบเกิดจากแนวคิดของนักการศึกษาที่เห็นว่าการจัดการศึกษามีจุดที่ควรปรับปรุงแก้ไข และก่อให้เกิดแนวคิดการศึกษานอกระบบที่วงการการศึกษานอกระบบยอมรับ ได้แก่ เปาโล แฟรร์ (Paulo Fraire) และ อีแวน อิลลิช (Ivan Ellich) ทั้ง 2 ท่านมีแนวคิดที่สำคัญ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 253-255 ; สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2544 : 207-212) ดังนี้

เปาโล แฟรร์ (Paulo Fraire) เป็นนักการศึกษาชาวบราซิล ที่มีแนวความคิดในการต่อต้านการกดขี่มวลชน โดยมีผลงานเขียนที่กล่าวถึงการศึกษากับอิทธิพลด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ได้สร้างชื่อเสียงแฟรร์อย่างมาก คือ “การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่” (Pedagogy of the Oppressed.1972) ที่สอนให้คนพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบ กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยผู้เรียนควรจะเรียนในเรื่องที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต ซึ่งแฟร์เห็นว่าการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมเป็นเหมือนระบบธนาคาร (Banking System) เป็นลักษณะของการสะสมความรู้ โดยครูเป็นผู้เอาความรู้ไปฝากไว้ให้กับสมองของผู้เรียน และผู้เรียนก็จะรับฝากข้อมูลจากครูฝ่ายเดียว หรือครูจะเป็นผู้พูดนักเรียนเป็นผู้ฟังอย่างเดียว เป็นต้น ควรจะมีการแก้ไข โดยมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในสถานการณ์ที่เป็นจริงและเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน

อีแวน อิลลิช (Ivan Illich) เป็นนักการศึกษาที่มีแนวความคิดทำนองเดียวกันกับเปาโล แฟรร์ เป็นผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับระบบโรงเรียนที่กำหนดเกณฑ์อายุในวัยเรียน อยู่ในโรงเรียนที่มีขอบเขตกั้น เรียนอยู่ในชั้นเรียนเกือบทุกวันตลอดปี มีการกำหนดเวลาเรียนวันละหลาย

ชั่วโมง และมองว่าโรงเรียนเป็นเหมือนกับห้องกักขังคน และเลือกคนที่มีแววประสบความสำเร็จแล้วส่งไปตามวิถีที่เหมาะสมมีใบประกาศนียบัตรรับรองให้ โดยมีการลงทุนทางการศึกษาในลักษณะนี้มาก จึงได้เสนอแนะทางเลือกใหม่สำหรับการศึกษาชี้ให้เห็นจุดเด่นจุดด้อยของระบบโรงเรียน และเขียนหนังสือชื่อว่า “สังคมที่ปราศจากโรงเรียน” (Deschooling Society.1973) และเรื่อง Celebration of Awareness : A Call of Institutuonal Revolution ซึ่งมีเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่บกพร่องในโรงเรียน ที่ทำลายศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และความไม่เท่าเทียมกัน

แนวความคิดของนักการศึกษาทั้ง 2 ท่านนี้ มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตาม ในที่สุดได้ทำให้เกิดการศึกษาระบบใหม่ขึ้นมาก็คือ การศึกษานอกระบบ (Nonformal Education) นั่นเอง สำหรับประเทศไทย โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามแนวความคิดดังกล่าว ก็คือ โรงเรียนหมู่บ้านเด็กที่จังหวัดกาญจนบุรี

ขณะเดียวกัน ข้อจำกัดของการศึกษาในระบบซึ่ง ฟิลลิป คูมส์ (Philip Coombs) วิเคราะห์ให้เห็นว่า คนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นสถานที่แห่งเดียวเท่านั้นที่คนเราสามารถรับการศึกษาได้ โดยคูมส์ กล่าวว่า หลักสูตรที่พัฒนาอย่างไม่เหมาะสม การศึกษาและเศรษฐกิจไม่เติบโตไปในทิศทางเดียวกัน ผลผลิตทางการศึกษาไม่สอดคล้องกับหน้าที่การงาน หลายประเทศมีความยากลำบากในการหางบประมาณมาสนับสนุนการศึกษาในระบบโรงเรียน และเห็นว่าต่อไปโรงเรียนจะไม่ใช่สถานที่แห่งเดียวสำหรับการศึกษา เพราะคนเราสามารถเรียนรู้หรือรับการศึกษาได้จากการดำเนินชีวิตของคนเราหรือจากสังคมตลอดเวลา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2544 : 256-257)

สรุป จากแนวคิดของนักการศึกษานอกระบบดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบตายตัว ไม่มีความยืดหยุ่น ใช้งบประมาณสูง สร้างความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ และยังไม่สามารถแก้ปัญหาของสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กล่าวคือการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ดังนั้น แนวความคิดใหม่ที่ส่งเสริมให้การจัดการศึกษาต้องจัดอย่างหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถเรียนได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ไม่จำกัดอยู่ในห้องเรียนเหมือนในอดีต และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยกำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ ดังนั้น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจึงควรจัดการศึกษาแบบนอกระบบให้กับบุคคลที่อยู่ในวัยเรียน แต่ต้องออกกลางคันด้วยสาเหตุใดก็ตาม รวมทั้งบุคคลในวัยเรียนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ หรืออยู่ห่างไกล ไม่ต้องยึดติดกับการต้องมาเรียนอยู่ในโรงเรียนทั้งวัน ทุกวัน แต่สามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการแบบนอกระบบ จะทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแรงจูงใจ และสามารถเรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมไปถึงประชาชนในวัยเรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เข้าถึงบริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเข้าถึงการศึกษาตลอดชีวิตมากยิ่งขึ้น

3. ประเภทและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรมการศึกษานอกโรงเรียน จึงได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนนอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ได้รับการเรียนรู้ตลอดชีวิตออกเป็น 4 แนวทางดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 7-8)

1. การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาพื้นฐานตามความสนใจและตามความต้องการอย่างมีคุณภาพและทั่วถึงด้วยวิธีการที่เหมาะสม ให้กลุ่มเป้าหมาย โดยจัดให้มีการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาเข้ากับวิถีชีวิต เน้นการคิด ทำ จำ แก้ปัญหาและพัฒนา

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานและสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน มีการจัดออกเป็น 4 แนวทาง คือ

2.1 การฝึกทักษะอาชีพ เป็นหลักสูตรระยะสั้นสายอาชีพ เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน ให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในอาชีพ

2.2 การเข้าสู่อาชีพ เป็นการพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้สามารถคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่อาชีพ

2.3 กลุ่มพัฒนาอาชีพ เป็นการส่งเสริมความรู้และประสบการณ์แก่กลุ่มผู้ที่มีอาชีพประเภทเดียวกัน ให้สามารถพัฒนาปริมาณและคุณภาพผลผลิตเข้าสู่การจำหน่ายมีรายได้ เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

2.4 การพัฒนาด้วยเทคโนโลยี เป็นการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ต้องการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาอาชีพและศักยภาพแก่ตนเองและกลุ่ม

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของบุคคลเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยกำหนดให้สถานศึกษาควรมีหลักในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยให้ ยึดกลุ่มเป้าหมาย ยึดทักษะชีวิตพื้นฐานที่จำเป็น 4 ด้าน ยึดประเด็นปัญหาในชุมชนท้องถิ่น และยึดนโยบายรัฐ หรือเอกลักษณ์ของชาติเป็นหลัก

สำหรับรูปแบบการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตสามารถจัดในรูปแบบกลุ่มสนใจ เข้าค่าย การอบรมประชาชน และการจัดกิจกรรมชุมชน การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

4. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะความสามารถและศักยภาพของคนในชุมชนและทุกภาคส่วนในชุมชนให้ร่วมกันรับผิดชอบและเห็นความสำคัญในการฟื้นฟูพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง โดยหน่วยงานสถานศึกษาของ

กรมการศึกษานอกโรงเรียนต้องให้ความสำคัญต่อการใช้กระบวนการทางการศึกษาเข้ามาดำเนินการ และกำหนดแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชนใน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้พยายามเชื่อมโยงหรือบูรณาการทั้ง 4 กิจกรรม โดยให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในชีวิตและสังคมของผู้เรียน

ในด้านของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน โดยวิธีเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, พฤศจิกายน 2548, http://www.nfe.go.th./main/nor.php.) กล่าวถึงนโยบายจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน และต้องการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายแต่ไม่มีเวลา และโอกาสเรียนในสถานศึกษาตามปกติได้ เนื่องจากมีภาระในการประกอบอาชีพหรือมีปัญหาอื่นๆ ดังนั้น จึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็น 3 วิธีเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน วิธีใดวิธีหนึ่งได้ตามสภาพความพร้อมของตนเอง ดังนี้

1. วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ชร.) เป็นวิธีเรียนซึ่งผู้เรียนต้องเข้าชั้นเรียนในตอนเย็นทุกวัน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ปกติจัดระหว่าง 17.00-20.00 น. เรียกกันว่าโรงเรียนผู้ใหญ่ภาคค่ำ มีการวัดผลระหว่างเรียน การเก็บคะแนนสะสม และการวัดผลปลายภาค

2. วิธีเรียนทางไกล (ทก.) เป็นวิธีที่เอื้อต่อผู้เรียนที่ไม่มีเวลาเข้าชั้นเรียนได้ทุกวัน โดยต้องศึกษาด้วยตนเองเมื่อผู้เรียนลงทะเบียนแล้ว จะศึกษาหาความรู้จากเอกสารรายวิชา รายการ วิทยุ/โทรทัศน์ มีการพบกลุ่มในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยครูประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา มีการวัดผลระหว่างเรียน มีคะแนนเก็บสะสม และวัดผลปลายภาคเรียน

3. วิธีเรียนด้วยตนเอง (ตอ.) เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่สามารถศึกษาด้วยตนเอง โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา เมื่อถึงเวลาก็มาสอบ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาคเรียนเท่านั้น ไม่มีคะแนนสะสม และต้องเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มไม่น้อยกว่าร้อยละ 75

ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิธีใดวิธีหนึ่งจนจบหลักสูตรก็ได้ หรือเรียนทั้ง 3 วิธีคละกัน แล้วนำผลการเรียนแต่ละวิธีมาประเมินร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม ภายหลังที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดวิธีเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรดังกล่าว และได้กำหนดวิธีเรียนไว้ 2 ลักษณะ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 26) ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม จะเน้นหนักการศึกษา เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีการพบกลุ่มเพื่อนำสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ อภิปรายและสรุปร่วมกันในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. การจัดการเรียนรู้โดยการศึกษาทางไกล เป็นวิธีการที่ผู้เรียนเรียนรู้ โดยผ่านสื่อการศึกษาทางไกล ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สรุป กระบวนการในการจัดการเรียนรู้หลากหลายวิธี ทั้งการเรียนในชั้นเรียน การเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการเรียนทางไกล ของการศึกษานอกระบบจึงเป็นวิธีส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ทำให้ประชาชนที่พลาดโอกาสและขาดโอกาส ได้มีโอกาสเลือกวิธีหรือรูปแบบในการเรียนรู้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของตนเองมากยิ่งขึ้น

4. การจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลาง ทำให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนต้องยกเลิกหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นทุกหลักสูตรก่อนหน้านี้ โดยคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ กศน 296/2546 ลงวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2546 ให้ใช้หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 กับผู้ที่ขึ้นทะเบียนเป็นนักศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เป็นต้นไป สำหรับผู้ที่เป็นนักศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2531 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2530 ก่อนปีการศึกษา 2546 ให้ใช้หลักสูตรดังกล่าวจนจบหลักสูตร แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินปีการศึกษา 2548 โดยมีปัจจัย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 5-8) ดังนี้

4.1 แนวคิด

1. ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ มีคุณลักษณะและเป้าหมายในการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเด็ก เช่น ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพแล้วต้องการการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงอาชีพที่ทำอยู่ บางคนเป็นผู้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่ยังมีพื้นฐานการศึกษาค่อนข้างต่ำ บางคนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น บางคนต้องการได้รับการยอมรับจากสังคม นอกจากนี้ผู้ใหญ่บางคนอาจมีปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนรู้ เช่น ไม่มีเวลาเรียน ขาดความมั่นใจ เรียนรู้บางเรื่องได้ช้า ดังนั้น การจัดทำหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะเหล่านี้

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการจัดสาระและกระบวนการเรียนการสอน จะต้องสอดคล้องกับทฤษฎีหลักสูตรตามแนวทางการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดจนธรรมชาติการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น โดยใช้หลักการและศาสตร์การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) รวมทั้งผู้สอนจะต้องมีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ใหญ่

3. การกำหนดสาระและประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาผู้ใหญ่และปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ที่มุ่งเน้นการส่งเสริม

4.2 หลักการ

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 7) ดังนี้

1. เป็นการศึกษาสำหรับผู้พันเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ

2. เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ที่พลาดโอกาสและขาดโอกาสได้รับการศึกษาในระบบ หรือในพื้นที่ที่สถานศึกษาในระบบไม่สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีให้ได้

3. การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับวิถีชีวิตนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพได้ทันที

4. เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เห็นคุณค่าและมีความเชื่อมั่นในตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนแสวงหาความรู้ในการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

5. เป็นการศึกษาที่ให้คุณค่าของความรู้ ประสบการณ์ และอาชีพของผู้เรียน โดยสามารถนำมาเทียบโอนเป็นผลการเรียนตามหลักสูตรได้

6. ส่งเสริมให้บุคคล องค์กร ชุมชนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4.3 จุดมุ่งหมาย

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีความเป็นไทย และมีศักยภาพในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต

4.4 สาระสำคัญของหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแนวคิด หลักการและจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกโรงเรียนและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 9-11)

4.4.1 ระดับการศึกษา

การจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่พันเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับหรือกลุ่มเป้าหมายที่พลาดและขาดโอกาสได้รับ

การศึกษาในระบบหรือในพื้นที่ที่สถานศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้ได้ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่จบการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่จบการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า

4.4.2 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

1. สาระการเรียนรู้

การกำหนดสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 8 หมวดวิชา ดังนี้

1.1 ภาษาไทย

1.2 คณิตศาสตร์

1.3 วิทยาศาสตร์

1.4 ภาษาต่างประเทศ

1.5 พัฒนาสังคมและชุมชน (สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม)

1.6 พัฒนาทักษะชีวิต 1 (สุขศึกษาและพลศึกษา)

1.7 พัฒนาทักษะชีวิต 2 (ศิลปะ)

1.8 พัฒนาอาชีพ (การงานอาชีพและเทคโนโลยี)

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 หมวดวิชาดังกล่าว เป็นองค์ความรู้ที่ผู้เรียนต้องเรียน เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพและการศึกษาต่อ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มหมวดวิชาได้แก่ กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์

2. มาตรฐานการเรียนรู้

กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของหมวดวิชา 8 หมวดวิชา โดยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละหมวดวิชา เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ยึดถือมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทั้งนี้ได้มีการเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในหมวดวิชาพัฒนาอาชีพ เพื่อให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

2.2 มาตรฐานการเรียนรู้ระดับการศึกษา

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละหมวดวิชา เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละระดับการศึกษา ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้ปรับและพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะทางธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายผู้เรียนการศึกษานอกระบบ

4.4.3 การจัดสาระการเรียนรู้

สถานศึกษาจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนร่วมกันกำหนดหลักสูตร กำหนดกระบวนการจัดการเรียนรู้ กำหนดวิธีการวัดและประเมินผลตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และพัฒนาสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน 4 หมวดวิชาในทุกระดับ

4.4.4 จำนวนหน่วยกิตที่ต้องเรียนตลอดหลักสูตร

ในแต่ละระดับการศึกษาได้กำหนดค่าสาระการเรียนรู้ในแต่ละหมวดวิชาเป็นหน่วยกิตโดยกำหนดให้ 1 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 40 ชั่วโมง ดังนี้

ระดับประถมศึกษา ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต ประกอบด้วย กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 5 หน่วยกิต รวม 20 หน่วยกิต กลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 7 หน่วยกิต รวม 28 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 48 หน่วยกิต และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต ประกอบด้วยกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 6 หน่วยกิต รวม 24 หน่วยกิต และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 8 หน่วยกิต รวม 32 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 56 หน่วยกิต และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต ประกอบด้วย กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 7 หน่วยกิต รวม 28 หน่วยกิต และกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ จำนวน 4 หมวดวิชา หมวดวิชาละ 12 หน่วยกิต รวม 48 หน่วยกิต รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 76 หน่วยกิต และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

4.4.5 เวลาเรียน

การจัดการศึกษา ปีการศึกษาหนึ่งแบ่งออกเป็น 2 ภาคเรียน ประมาณภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ ใช้เวลาเรียนตลอดหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษาไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียน ยกเว้นในกรณีที่ผู้เรียนผ่านการประเมินความรู้และประสบการณ์หรือเทียบโอนผลการเรียน สามารถจบหลักสูตรก่อน 4 ภาคเรียนได้

4.4.6 การลงทะเบียนเรียน

การลงทะเบียนเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนจะต้องลงทะเบียนเรียนตลอดหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษา ภาคเรียนละไม่เกิน 2 หมวดวิชา ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรณีที่ผู้เรียนมีความประสงค์ลงทะเบียนเรียนกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐานและกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์เพิ่มเติมตามความต้องการของผู้เรียน สามารถลงทะเบียนเรียนเพิ่มได้อีก 1 หมวดวิชา ทั้งนี้ไม่นับรวมหมวดวิชาที่เทียบโอนผลการเรียน

4.4.7 โครงสร้างหลักสูตร

การจัดโครงสร้างหลักสูตร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในแต่ละระดับการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน กลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

4.4.8 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม จะเน้นหนักการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก มีการพบกลุ่มเพื่อนำสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ อภิปรายและสรุปร่วมกันในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. การจัดการเรียนรู้โดยการศึกษาทางไกล เป็นวิธีการที่ผู้เรียนเรียนรู้โดยผ่านสื่อการศึกษาทางไกล ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

4.4.9 การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ยึดแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยปรัชญา “คิดเป็น” ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันในการคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้ชี้แนะ ตลอดจนเป็นวิทยากรในสาขาวิชาที่นำมาบูรณาการ ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น (1) การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว (2) การบูรณาการแบบคู่ขนาน (3) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ และ (4) การบูรณาการแบบโครงงาน

4.4.10 วิธีการเรียนรู้

ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากกลุ่ม การเรียนรู้จากสอนเสริมความรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ดังนี้

1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งวิทยาการต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งรวบรวมสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสาร หนังสือและสื่อประเภทต่างๆ ที่หลากหลาย สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วีดิทัศน์ แผ่นเสียง CD-ROM สื่อบุคคล ได้แก่ ผู้รู้ ผู้ชำนาญการ ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน แหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ แหล่งท่องเที่ยวและ สื่อการศึกษาทางไกล ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ เหล่านี้เป็นต้น

2. การเรียนรู้จากกลุ่ม นอกจากผู้เรียนจะศึกษาด้วยตนเอง และมีการพบกลุ่มสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ โครงงานที่เกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลมานำเสนอและเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ประสบการณ์ การอภิปรายในหมวดวิชาที่ผู้เรียนๆ แล้ว แต่ยังไม่ชัดเจนในประเด็นหรือข้อคำถามบางเรื่องมาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดของตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะให้ความกระจ่างอีกครั้งหนึ่ง และมีการทดสอบย่อย

3. การเรียนรู้จากการสอนเสริมความรู้ เป็นการเรียนรู้โดยการสอนเสริม ผู้สอนต้องจัดตารางการสอนเสริมในกลุ่มสาระวิชาที่เป็นองค์ความรู้ ซึ่งเป็นทฤษฎี กฎเกณฑ์ที่มีเนื้อหาซับซ้อนและเข้าใจยาก โดยครูผู้สอนอาจจะสอนเสริมในกรณีที่มีคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น หรือเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเฉพาะสาขาวิชานั้นๆ มาให้ความรู้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในศาสตร์นั้นๆ ได้อย่างแท้จริง

4. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้โดยผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการปฏิบัติจริงจากการทำโครงงานเหล่านี้ เป็นต้น

4.4.11 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

แนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลระดับสถานศึกษาที่กระทำควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1.1 การวัดและประเมินผลหมวดวิชา สถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการประเมินผู้เรียนใน 3 ลักษณะ คือ ประการแรก การประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ประการที่สอง การประเมินผลระหว่างเรียน เพื่อทราบความก้าวหน้า ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินให้ประเมินอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน และประการที่สาม การประเมินผลปลายภาคเรียนและประเมินผลระหว่างภาคเรียนและปลายภาคเรียนขึ้นอยู่กับคณะกรรมการประเมินผลของสถานศึกษาเป็นผู้กำหนด สอดคล้อง

กับนโยบายด้านการวัดและประเมินผลของกระทรวงศึกษาธิการและกรมการศึกษานอกโรงเรียน การประเมินผลการเรียนรู้หมวดวิชาให้ระดับผลการเรียนเป็น 5 ระดับ คือ 4 (ดีมาก) 3 (ดี) 2 (ปานกลาง) 1 (ผ่าน) และ 0 (ไม่ผ่าน) ทั้งนี้กระบวนการเรียนและวิธีการประเมินผลจะต้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมในกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วย โดยใช้วิการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติจริง ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้

1.2 การประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้เรียนต้องเข้าร่วมและผ่านการประเมินกิจกรรมพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นผ่าน และไม่ผ่าน

1.3 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาจะต้องประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียนทุกคน ผลการประเมินเป็นดีมาก ดี และพอใช้

1.4 การประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน สถานศึกษาต้องประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน ของผู้เรียนทุกคน ผลการประเมิน ให้เป็น ดีมาก ดี และพอใช้

2. การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในภาคเรียนสุดท้ายของทุกระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เข้ารับการประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติในหมวดวิชาที่สำคัญ ตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด การประเมินคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียนระดับชาติ ไม่มีผลต่อการได้ หรือ ตกของผู้เรียน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นรายสถานศึกษา รายอำเภอ รายจังหวัด รายภาค และภาพรวมของประเทศ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของสถานศึกษาต่อไป

4.4.12 การเทียบโอนผลการเรียน

สถานศึกษาสามารถดำเนินเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษา การเรียนรู้ และหรือจากการทำงาน จากประสบการณ์ชีวิต หรือจากการประกอบอาชีพ มาเทียบโอนเป็นผลการเรียนตามหลักสูตรในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การเทียบโอน สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ โดยพิจารณาจากหลักฐานและประเมินความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน ทั้งนี้ ให้สถานศึกษาดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนกลุ่มเป้าหมายทั่วไปและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยทำแนวปฏิบัติการเทียบโอนผลการเรียนของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียน

4.4.13 เกณฑ์การผ่านระดับการศึกษาและการจบหลักสูตร ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วงคือ จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีเกณฑ์การผ่านการศึกษาในแต่ละระดับ

สรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษานอกระบบ จะเป็นสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งการศึกษาพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นนโยบายที่จัดให้กับให้กับเยาวชนหรือผู้ใหญ่ที่พลาดโอกาสในระบบโรงเรียน หรือในพื้นที่ห่างไกลที่สถานศึกษาในระบบโรงเรียนไม่สามารถเข้าไปจัดได้ โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งจะมีวิธีเรียน 3 วิธี ได้แก่ วิธีเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนแบบชั้นเรียน และเรียนด้วยวิธีทางไกล แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 2 วิธี คือ การเรียนจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม ซึ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการศึกษาทางไกล ผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต

ดังนั้น หากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะหารูปแบบที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กในวัยเรียนอายุไม่ถึง 16 ปี ที่มีปัญหาด้านต่างๆ อาจเป็นเหตุให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ในรูปแบบของการศึกษานอกระบบ โดยมีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งมีความแตกต่างของสภาพความเป็นผู้ใหญ่และเด็กทั้งสภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และความต้องการที่แตกต่างกัน โนลล์ (สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. 2547 : 323 ; อ้างอิงจาก M.S.Knowles.1978) ได้เปรียบเทียบองค์ประกอบการออกแบบการสอนผู้ใหญ่และการสอนเด็กไว้อย่างน่าสนใจโดยเฉพาะในเรื่องของการวางแผนการเรียนการสอน และการวินิจฉัยความต้องการ ว่า ครูเป็นผู้วางแผนและตัดสินใจ ส่วนผู้ใหญ่จะมีการวางแผนและพิจารณาร่วมกัน กิจกรรมทั้งหลาย การสอนเด็กจะใช้เทคนิคต่างๆ โดยครู แต่การสอนผู้ใหญ่จะใช้เทคนิคการทดลองและสืบเสาะหาโดยตัวผู้เรียน เป็นต้น

5. ความจำเป็นในการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

รัฐบาลได้ทุ่มเทงบประมาณเพื่อการศึกษาจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง อาทิ ในปี 2546 เป็นเงินจำนวนสูงเกือบ 2.4 แสนล้านบาท สำหรับในปี 2547 เป็นเงินประมาณ 2.5 แสนล้าน แต่การจัดการศึกษาของประเทศไทยยังประสบกับปัญหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาโดยเฉลี่ยของแรงงานไทยยังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะการศึกษาของประชากรกลุ่มอายุ 15 ปี ขึ้นไปที่เข้าสู่ตลาดแรงงานโดยเฉลี่ยกว่าร้อยละ 60 จบไม่เกินชั้นประถมศึกษา และร้อยละ 24 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 1-2) สอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547 : 52) รายงานว่า ปัญหาสำคัญของการพัฒนาศักยภาพคนไทย คือ ประชากรในวัยแรงงานของไทยยังมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าถึงร้อยละ 64.4 ซึ่งเป็นจุดอ่อนอย่างมากต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ยืนหยัดอยู่บนเวทีโลกได้อย่างสมศักดิ์ศรี

2. อัตราการออกกลางคันของนักเรียนมีจำนวนสูง โดยศักดิ์ชัย นิรัญทวีและคณะ. (2545 : 35-36) กล่าวไว้ในรายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 ว่าอัตราการออกกลางคันโดยรวมในโรงเรียนสังกัด สปช. เท่ากับร้อยละ 1.03 และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ร้อยละ 1.63 ซึ่งอัตราการออกกลางคันที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ต่ำกว่าที่เคยปรากฏจากการศึกษ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546 : 11) ได้จัดทำข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาในปีการศึกษา 2545 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายที่ออกกลางคันทุกระดับ มีจำนวนสูงถึง 94,124 คน

3. อัตราการเรียนต่อยังอยู่ในระดับต่ำ โดยโอกาสการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชน (อายุ 3-17 ปี) ในปีการศึกษา 2545 มีร้อยละ 89 ของประชากรในวัยเดียวกัน ขณะที่แผนการรับผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2546 ยังต่ำกว่าที่ควรจะเป็นประมาณร้อยละ 3 สัดส่วนของผู้เข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประชากรในกลุ่มอายุเดียวกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2546 : 21-22, 2547 : 26)

4. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานยังดำเนินการได้ไม่ครอบคลุม พบว่า การจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่มีอายุเกินกว่าวัยเรียนยังดำเนินการได้ไม่มากนัก กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษยังดำเนินการได้น้อย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจเด็กและเยาวชนอายุ 13-24 ปี จำนวน 13.7 ล้านคน พบว่าเป็นผู้กำลังเล่าเรียน 6.6 ล้านคน ส่วนอีก 7.1 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 52 ออกจากระบบการศึกษาไปแล้ว สาเหตุหลักพบว่า ร้อยละ 74 ไม่มีทุนทรัพย์เรียน ต้องการเลี้ยงตนเอง/ครอบครัว ส่วนอีกร้อยละ 10 ไม่สนใจและเห็นว่าไม่มีประโยชน์ที่จะเรียน อย่างไรก็ตาม เด็กที่พลาดโอกาสทางการศึกษาประมาณร้อยละ 28 ยังมีความต้องการเรียนต่อ และร้อยละ 37 ต้องการฝึกอบรมวิชาชีพ ประกอบกับรายงานการศึกษาความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดเพชรบุรีที่ยังพบอีกว่า ยังมีประชากรอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวนประมาณ 19 ล้านคน ประสงค์จะศึกษาต่อให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 191 ; กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 3)

5. นโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เมื่อปี 2541 เพื่อเป็นแนวทางไว้ 11 มาตรการ มีหลายมาตรการมีการดำเนินการไปแล้ว ในบางมาตรการสามารถดำเนินการไปเพียงบางส่วนเท่านั้น โดยเฉพาะมาตรการที่ 1 และมาตรการที่ 8 แทบจะยังไม่ได้มีการดำเนินการสนับสนุนหรือส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบและหลายวิธีการ ไม่ว่าการศึกษาในระบบ นอกระบบ หรือตามอัธยาศัย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความแตกต่างของผู้เรียน

นอกจากนี้ การประเมินการจัดการศึกษาของประเทศไทย เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อรองรับปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน พบว่า ประชากรในวัยเรียนของไทยมีอัตราการเรียนต่อเพิ่มขึ้นทุกกลุ่มอายุ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่ามีประชากรกลุ่มอายุ 12-14

ปี ประมาณ 0.487 ล้านคน ยังไม่ได้เข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และกลุ่มอายุ 15-17 ปี ประมาณ 1.280 ล้านคน ยังไม่ได้เข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และยังพบอีกว่า จำนวนการศึกษาของคนไทยกลุ่มอายุ 15 ปีขึ้นไปมีเพียง 7.8 ปี สูงกว่าระดับประถมศึกษาเล็กน้อย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ระดับการศึกษาของผู้มีงานทำ จำนวน 31.388 ล้านคนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ร้อยละ 65.4 หรือประมาณ 20.528 ล้านคน มีการศึกษาไม่เกินประถมศึกษา และหรือไม่ได้รับการศึกษาอีกเลย อีกร้อยละ 23 หรือประมาณ 7.219 ล้านคน จบระดับมัธยมศึกษา และยังมีปัญหาอีกหลายประการ อาทิ เด็กปฐมวัยกลุ่มอายุ 3-5 ปี ประมาณ 0.121 ล้านคน ยังไม่ได้รับการพัฒนาและเตรียมความพร้อม ปัญหาด้านทุพโภชนาการและการขาดแคลนอาหารได้ส่งผลกระทบต่อระดับเชาวน์ปัญญาของเด็กไทยอยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 5-6) ข้อมูลดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญนำมาประกอบในการกำหนดกรอบการดำเนินงานและหลักการการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน ช่วงปีการศึกษา 2545-2559 เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกิจ ในการประชุมที่กรุงดาการ์ ประเทศเซเนกัล ที่ได้นำหลักการและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 มากำหนดเป็นแนวทาง โดยมีหลักการและจุดมุ่งหมายสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 9) ดังนี้

1. หลักการ

1. การจัดการศึกษาเป็นไปโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education)

2. การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (Educaition for All)

3. การจัดการศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

4. การจัดการศึกษาต้องมีรูปแบบหลากหลาย ยืดหยุ่น

5. การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. จุดมุ่งหมาย

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีทักษะการประกอบอาชีพและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม

2. การจัดการศึกษาเพื่อปวงชน นอกจากจะดำเนินการให้เด็กปกติ 0-5 ปี และ 6-17 ปีแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความด้อยโอกาส และการพลาดโอกาสทางการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายพิเศษ กลุ่มต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญได้แก่

2.1 กลุ่มผู้พิการ

2.2 กลุ่มด้อยโอกาส จำแนกได้ 15 กลุ่มย่อย ได้แก่ แรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง เด็กที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ เด็กตั้งครรภ์นอกสมรส เด็กที่

ถูกทอดทิ้ง เด็กในสถานสงเคราะห์ เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ เด็กในชุมชนแออัดที่ยากจน เด็กไม่มีสัญชาติและเด็กต่างชาติ เด็กชาวเขาและเด็กชาวไทยต่างวัฒนธรรม เด็กติดสารระเหยและยาเสพติด เด็กหรือพ่อแม่ติดเชื้อ HIV และเด็กยากจน

2.3 กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ

2.4 กลุ่มพลาดโอกาสทางการศึกษาอายุ 17 ปีขึ้นไป ที่ได้รับการศึกษาภาคบังคับไม่ถึง 9 ปี หรือได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ถึง 12 ปี

2.5 กลุ่มพ่อแม่ สตรี และผู้สูงอายุ

สรุป จากปัญหาดังกล่าว ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ การที่ประเทศไทยจะมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และมีความเป็นผู้นำในด้านต่างๆ “คน” จะต้องได้รับการพัฒนาด้านการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทุกด้าน โดยที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพร้อมทั้งในเรื่องของทรัพยากรทางการศึกษา และมีบทบาทโดยตรงในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษาของประเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะใช้วิธีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุด ประกอบกับรูปแบบของการจัดการศึกษานอกระบบ ที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายทั้งในเรื่องของหลักสูตร เวลาและสถานที่และวิธีการเรียนรู้ จึงมีความเหมาะสมที่จะประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นในรูปชั้นเรียน การพบกลุ่ม หรือทางไกล เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคคลในวัยเรียนมากที่สุด และเป็นไปแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รวมทั้งบรรลุกรอบแนวทางการจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชน ช่วงปีการศึกษา 2545-2559 อีกด้วย

6. แนวทางการจัดการศึกษา 3 รูปแบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 9-10) กำหนดให้การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสถานศึกษาสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้ง 3 รูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนรู้มาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน ซึ่งนักการศึกษาของไทยมีมุมมองถึงแนวทางในการจัดการศึกษา 3 รูปแบบในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

กล้า สมตระกูล (2544 : 14-15) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษา 3 รูปแบบอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ไว้ว่า หากวิเคราะห์ตามรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนของครูในระบบโรงเรียนทั่วไป ก็จัดการศึกษาครบทั้งสามรูปแบบแล้วเป็นส่วนใหญ่ เช่น การสอนวิชาการต่างๆ ใน

ห้องเรียน คือรูปแบบการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน แต่ถ้าหากครูพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ รวมทั้งการออกไปศึกษาสภาพของชุมชนแล้ว กลับมารายงานหรือนำเสนอผลการไปศึกษาดูงานต่อครูและเพื่อนร่วมชั้น นับเป็นการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นมากขึ้น จัดอยู่ในลักษณะของการเรียนรู้นอกระบบได้ และหากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาในห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา หรือสมัครเป็นสมาชิกของชมรมกีฬา ดนตรี ตามความสมัครใจ นับเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย แต่ในเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ คงต้องการอยากเห็นโรงเรียนในระบบ สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนนอกโรงเรียน (ผู้ใหญ่-ผู้สูงอายุ) สามารถมาใช้บริการการเรียนรู้ของโรงเรียนได้ด้วย เช่น การจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ทั้งด้านวิชาสามัญ อาชีพ หรือความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในภาคค่ำหรือวันหยุด ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาใช้บริการห้องสมุด สนามกีฬา ชมและจัดกิจกรรมวัฒนธรรม-วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมของชุมชนได้ และประการสำคัญ คือเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำเอาผลการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัยมาเทียบโอน หรือให้หลักฐานการศึกษานอกระบบ อัธยาศัยแก่ผู้เรียนไปเทียบโอนความรู้ ณ สถานศึกษาอื่นได้

รุ่ง แก้วแดง (2546 : 85-86) อธิบายถึงแนวทางในการจัดการศึกษา 3 รูปแบบไว้ว่า เมื่อมีรูปแบบการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต จะต้องเริ่มคิดเรื่องการให้บริการ “การศึกษา 24 ชั่วโมง” ซึ่งขณะนี้สถานศึกษาหลายแห่งได้เริ่มดำเนินการแล้ว โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่ให้บริการการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ เปิดให้บริการตลอดเวลา เพียงแต่ยังไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและจริงจัง มีสถานศึกษาบางแห่งเท่านั้นที่ทำได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการใช้อาคารสถานที่ในช่วงตอนกลางคืน และหรือวันเสาร์ อาทิตย์เพื่อเปิดสอนภาคพิเศษ

สถานศึกษาทุกระดับ น่าจะเริ่มคิดเรื่องการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ที่มีอยู่ ประเทศไทยเรามีการลงทุนมากมายในการก่อสร้างอาคารสถานที่ แต่การใช้ประโยชน์ไม่ค่อยคุ้มค่า จึงอยากเห็นสถานศึกษาในอนาคต ควรให้บริการการศึกษาหลายรอบ เช่น ระหว่างเวลา 8.00-16.00 น. เป็นการศึกษาในระบบ หลังจากนั้น เปิดต่อไปถึง 22.00 น. สำหรับการศึกษานอกระบบ และอาจเปิดสอนแบบออนไลน์ เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา และเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ช่วยกันประหยัดค่าใช้จ่ายในการศึกษาของประเทศไทยได้มาก ในปัจจุบันประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงมาก เนื่องจากทำงานแบบต่างคนต่างทำ เช่น โรงเรียนจัดเฉพาะการศึกษาในระบบ ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนก็สร้างศูนย์การเรียนขึ้นมาใหม่สำหรับจัดการศึกษานอกระบบ ทั้งๆ ที่สามารถใช้ประโยชน์จากสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วได้

ต่อไปนี้ คนไทยทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนปกติ คนพิการ คนด้อยโอกาส คนที่มีความสามารถพิเศษ มีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี และการศึกษา ทั้ง 3 ระบบ สามารถเทียบโอนกันได้ ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีหลากหลาย ระบบการศึกษาก็มีหลากหลาย และสถานศึกษาก็มีหลากหลายรูปแบบ โรงเรียนนิติบุคคล จะต้องเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับผู้เรียนใหม่ว่า เป็นลูกค้าผู้มารับบริการการศึกษาซึ่งมีหลายประเภท และกล่าวอีกว่า เรื่องโรงเรียนสาม

รูปแบบทุกวันนี้ มีปัญหา เพราะ 1. โรงเรียนรอข้างบนสั่ง 2. โรงเรียนไม่แสวงหา โดยเฉพาะการเรียนการสอนตามอัธยาศัยสอนเกือบไม่ได้เลย เพราะเป็นเรื่องการปฏิบัติแท้ๆ โรงเรียนก็สอนเฉพาะท่อง โดย รุ่ง แก้วแดง (2540 : 89) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ไว้ว่า ระบบการศึกษาใหม่ จะต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จึงจะถือว่าเป็นการปฏิวัติระบบการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่ผ่านมา และ รุ่ง แก้วแดง (2546 : 27) กล่าวอีกว่า ผู้บริหารมืออาชีพต้องสามารถจัดการศึกษาได้ทั้งสามรูปแบบ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน บริหารโดยใช้กระบวนการ PDCA คือ วางแผน ดำเนินการประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา บริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอน

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ (2548 : 51) กล่าวว่า โรงเรียนสามารถใช้ทั้ง 3 วิธียืดหยุ่นเข้าไปสอนได้ อย่างเด็กที่อยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียน ถ้าไม่สามารถเข้าไปจัดการศึกษาให้กับเด็กเหล่านั้นได้ จะต้องประสานกับสถานประกอบการ ครอบครัว มูลนิธิ จัดการศึกษาให้กับเด็กพวกนี้ โรงเรียนต้องจัดให้กับคนที่อยู่ในวัยเรียน อย่าไปบอกว่าให้กศน.จัด ไม่ได้ ถ้าเขามาโรงเรียนก็จัดแบบในโรงเรียน ถ้าเขามาโรงเรียนไม่ได้ต้องอยู่นอกโรงเรียน ก็ต้องจัดนอกโรงเรียนหรือจะจัดแบบผสมผสานใช้ทั้ง 3 วิธีลงไป ถ้าโรงเรียนมีปัญหา ไม่มีกำลังครู เป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องช่วย

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาในระบบสามารถจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และเป็นการจัดการที่ยืดหยุ่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้มากที่สุด โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งด้านบุคลากร เงิน สื่อและอุปกรณ์ทางการศึกษา อาคารสถานที่ โดยมีรูปแบบการจัดที่แตกต่างกัน

7. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความหมายของรูปแบบ (Model)

มอสค์ วิช และ ไรท์ (พรพิมล ทนาบุตร. 2547 : 51 ; อ้างอิงจาก Moskpwith and Wright. 1979 : 11) ให้ความหมายว่า เป็นรูปย่อหรือการแสดงแนวคิดให้เห็นลักษณะของระบบที่เป็นจริงสามารถปฏิบัติได้ จุดมุ่งหมายของรูปแบบคือการแบ่งวิธีการเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของระบบหรือเพื่อปรับปรุงวิธีการดำเนินงานหรือถ้าเป็นระบบในอนาคตจะชี้ให้เห็นถึงภารกิจย่อย และแต่ละองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน

ทิศนา แขมมณี (2545 : 218) ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ความเข้าใจใน

ปรากฏการณ์ทั้งหลาย ปกติในการศึกษาวิจัยเรื่องใดๆ ก็ตาม ผู้ศึกษาจะต้องตั้งคำถามที่ต้องการคำตอบ

คีฟ (ทิศนา แขมมณี. 2545 : 218-219 ; อ้างอิงจาก Keeves J. 1997) กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบจะต้องไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือสามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้

2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้

3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships)

ส่วนรูปแบบ (Model) ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป คือ

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ซึ่งส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว

4. รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม กราฟ เป็นต้น

5. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่างๆ ของสภาพการณ์/ปัญหาใดๆ รูปแบบด้านการศึกษาศาสตร์มักจะเป็นแบบนี้เป็นส่วนใหญ่

จึงอาจสรุปได้ว่า รูปแบบเป็นแนวความคิดที่ได้รับการพิสูจน์และทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบ หรือแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามรูปแบบที่ได้จัดทำขึ้น สามารถที่นำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามนโยบายและแผนที่วางไว้ เป็นลักษณะที่สะท้อนความคิดที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับองค์ประกอบต่างๆ ทั้งปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา และอื่น ๆ โดยเฉพาะการที่ผู้วิจัย ต้องการศึกษาเรื่องพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ของ

นักเรียนที่ไม่สามารถเข้ารับบริการการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติได้ และศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบหรือในลักษณะที่ใกล้เคียงทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารการศึกษาระดับประเทศ จำนวน 4 ท่าน ศึกษาและสัมภาษณ์สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อเป็นกรอบแนวทางของรูปแบบดังกล่าวดังต่อไปนี้

7.1 สรุปการสัมภาษณ์เรื่องแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน ได้แก่ ดร.กมล สุดประเสริฐ ดร.รุ่ง แก้วแดง ดร.กล้า สมตระกูล และดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ ตามลำดับสรุปได้ดังนี้

7.1.1 ดร.กมล สุดประเสริฐ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2547 ณ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เวลา 13.00 – 14.00 น.

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษาให้ทุกคนได้เรียน เป็นแบบการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษานอกระบบ เช่น นักเรียนเกิดมีปัญหามาเรียนอย่างสม่ำเสมอแบบนักเรียนธรรมดาไม่ได้ พ่อแม่ยากจน ควรจะให้เขาเรียนแบบนอกระบบแต่มอบหมายงานไป เหมือนกับที่ฝรั่งเขาเรียกว่า (Individual Program) คือทำงานเป็นส่วนตัว ให้ไปค้นคว้าไปอ่านหนังสือไปทำวิจัยต่างๆ ในหรือไปเรียนหรือไปศึกษาค้นคว้าข้างนอกมาแล้วก็เอามาให้ครูดู ครูก็สามารถควบคุมเด็กประเภทนี้ โดยเด็กยังทำงานไปก็เรียนไป กรณีที่เป็นผู้ใหญ่แล้วจะให้มาเข้าเรียนแบบตามอัธยาศัย ความหมายว่าในกรณีที่ชุมชนแห่งนั้นไม่มีสถานศึกษาเลย คงสามารถจัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น จัดห้องสมุดให้ ชาวบ้านก็จะมาช่วยดูแลลูกของตัวเองด้วยเหมือนกัน กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ยกตัวอย่างที่โรงเรียน Thomas Esparson Middle School เป็นโรงเรียนขนาดกลางมัธยมต้น ประเทศสหรัฐอเมริกา จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนได้สมบูรณ์ ทั้งการศึกษานอกระบบ ในระบบ เข้ากับแนวคิดแบบใหม่เป็นนิติบุคคลมีหลายรูปแบบ โดยนักเรียนและชาวบ้านมาเรียนคอมพิวเตอร์เพิ่มเติม

สำหรับประเทศไทยขณะนี้โรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาเอง โรงเรียนอาจนำหลักสูตรของกศน.มาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาได้ หรืออาจนำมาปรับให้สอดคล้องกับผู้เรียน ที่สำคัญต้องมั่นใจว่าจะเหมาะสมกับเด็กในสถานศึกษา

“ผมไม่เห็นด้วยที่จะให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นศูนย์การเรียนของกศน. ผมอยากเห็นว่ากศน. เป็นงานแบบเดียวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงสร้างจริงๆ ควรขึ้นอยู่กับการศึกษาขั้นพื้นฐานแทนที่จะขึ้นกับสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เพราะถ้าอยู่การศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจะถ่ายโอนได้เลย สิ่งที่ควรจะเป็นคือเด็กในวัยเรียนถือเป็นภาระหน้าที่ที่โรงเรียนทุกโรงจะต้องทำให้เด็กมีความรู้ความสามารถ ทุกคนต้องอ่านออก เขียนได้ เพราะถ้าอย่างนั้นถือว่าเป็นความบกพร่องความผิดของสถานศึกษานั้น ที่ทำให้ไม่ได้ ที่นี้ถ้าเขาทำไปแล้วมันจบไปถึงเกรด 9 ภาคบังคับแล้ว และก็พอเกรด 9 ภาคบังคับแล้วอยากจะเรียนต่อคราวนี้มันจะกลายเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย อะไรต่างๆ ยกเว้นคนที่อายุมากกว่านักเรียน

แล้วยังอ่านหนังสือไม่ได้จะมาเข้าเติมเต็มแบบนี้ก็ไม่เสียหายเลย โรงเรียนก็ทำโปรแกรมพิเศษขึ้นมา”

7.1.2 ดร.รุ่ง แก้วแดง สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 22 กันยายน 2547 ณ ทำเนียบรัฐบาล เวลา 11.00 – 12.00 น.

การจัดการศึกษาสามรูปแบบ ในต่างประเทศทำมานานแล้ว รูปแบบที่หนึ่งคือการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แบบที่สองเรียนนอกระบบโรงเรียน และแบบที่สาม สำคัญที่สุดคือการเรียนแบบตามอัธยาศัยซึ่งไม่ต้องมีหลักสูตร เช่น เด็กอ่านหนังสือพิมพ์ หรือฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่ต้องพยายามกำหนดมาตฐานแล้วทำการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทั้งสามระบบได้ตลอดเวลา แต่เนื่องจากคนไม่ค่อยเข้าใจ โรงเรียนเองก็จะเน้นแต่การเรียนตามหลักสูตร ซึ่งที่จริงผิด เพราะ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติไม่เน้นเรื่องหลักสูตรแต่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก อีกไม่เกิน 10 ปีข้างหน้าบทบาทของการศึกษาในระบบจะเริ่มลดลง การเรียนนอกระบบ การเรียนตามอัธยาศัยจะเพิ่มขึ้น ในอนาคตคนจะไม่สนใจเรื่องประกาศนียบัตร แม้ว่าการศึกษาทั้งสามระบบจะระบุใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ แต่จุดอ่อนที่เป็นอยู่คือไม่มีการพัฒนาต่อ ไม่ช่วยกันทำ คนในกระทรวงศึกษาธิการสนใจแต่การศึกษาในระบบ

“สถาบันที่ทำเรื่องโรงเรียนสามรูปแบบได้ดีที่สุดตอนนี้คือมหาวิทยาลัยราชภัฏเกือบทุกแห่งซึ่งจัดการศึกษาสามระบบค่อนข้างจะสมบูรณ์คือ การสอนเด็กปกติ สอนกลุ่มที่เรียนเสาร์ อาทิตย์ และการจัดองค์ความรู้ในการเรียนตามอัธยาศัย จะเห็นชัดเจนว่า การศึกษาในระบบของราชภัฏลดความสำคัญลงไป ไม่ค่อยมีใครสอน จะสอนภาคสมทบ ภาคพิเศษ และยังมีการจัดสัมมนา เรื่องโรงเรียนสามรูปแบบทุกวันนี้มีปัญหาเพราะ 1. โรงเรียนรอข้างบนสั่ง 2. โรงเรียนไม่แสวงหา โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาตามอัธยาศัยเกือบไม่มีการสอนเลย โรงเรียนสอนเฉพาะท่องจำ ไม่เน้นการปฏิบัติ รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสามรูปแบบให้ไปศึกษาจากหนังสือ “โรงเรียนนิติบุคคล”

7.1.3 ดร.กล้า สมตระกูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2547 ณ กระทรวงวัฒนธรรม เวลา 10.00 – 11.00 น.

การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามาจัดการศึกษานอกระบบไม่ซ้ำซ้อนกับ กศน.เพราะมีกฎหมาย แต่จะจัดให้ถูกต้องมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนมีวัตถุประสงค์ ดูสภาพปัญหาของสังคมและชุมชนที่ชัดเจน โดยเนื้อหาวิชาต่างๆ อาจเป็นส่วนหนึ่งของวิชาหลักสูตรในระบบโรงเรียนได้ พูดถึงความพร้อมของโรงเรียนมีมาก เพราะมีห้องเรียน มีคอมพิวเตอร์ มีห้องสมุด แต่ทำอย่างไรจะให้ชาวบ้านที่เป็น อบต. เป็นพระ ถึงจะมีโอกาสได้มานั่งเรียนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือมีเด็กจากโรงเรียนอื่น ๆ มาเข้าเรียนร่วมด้วยได้ กศน.ควรมีบทบาท ในเรื่องของการฝึกอบรมครู เรื่องของการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา เรื่องของการที่จะมองกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน การติดตามผลประเมินผล เมื่อจบไปแล้วกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ดังกล่าวจะต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ โดย

ควรเป็นหน่วยจัดการศึกษานอกระบบให้กับผู้ใหญ่ที่อยู่นอกโรงเรียน สามารถใช้อาคารสถานที่ทรัพยากรที่มีอยู่มาก การที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเขียนขึ้นมาเพื่อที่ต้องการจะปฏิรูประบบการศึกษาไทย ในหมวด 11 จึงให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อการปฏิรูปการศึกษาการเขียนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่สำคัญที่สุดคือ

ประการที่ 1 ในเรื่องของตัวผู้เรียนเอง การเขียนกฎหมายในครั้งนี้เปลี่ยนรูปแบบจากเดิมที่รัฐเป็นผู้จัดการศึกษาให้กับประชาชน มาเป็นให้ประชาชนที่เป็นผู้เรียนมีความสามารถในการจัดการศึกษาของตนเอง โดยให้ถือว่าการศึกษาเป็นสิทธิของผู้เรียน ในกรณีที่ผู้เรียนมีอายุต่ำกว่า 15 ปี สิทธินี้ให้หมายรวมถึงพ่อแม่ด้วย และเมื่อเลย 15 ปีขึ้นไปแล้วสิทธิในการจัดการศึกษาก็เป็นของผู้เรียนคนนั้นไปตลอดชีวิตนี่คือส่วนที่สำคัญ

ประการที่ 2 ก็คือเรื่องการศึกษาจะมีความหลากหลายและเป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต คำว่าหลากหลายระบุชัดว่า ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้โดยการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย หน่วยงานที่จัดการศึกษาจะเปิดโอกาสค่อนข้างมาก นับตั้งแต่โรงเรียนหรือสถานศึกษา ครอบครัว สถาบันศาสนา ชุมชน องค์กรชุมชน (NGO) และเอกชน สถานประกอบการสามารถจัดการศึกษาได้โดยทำความตกลงกับสถานศึกษาที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกัน มีสิทธิ์เท่ากับสถานศึกษา เป็นเรื่องสำคัญมาก

เรื่องของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ควรให้มีการวางระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของชาติ ที่ผู้เรียนทุกคน สถานศึกษา ครอบครัว ศาสนสถานมีสิทธิใช้เครือข่ายนี้เพื่อการศึกษาของตนเองและผู้เรียน รวมทั้งสื่อมวลชน จะต้องจัดสรรเวลาส่วนหนึ่งเพื่อจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นรูปแบบของการจัดการศึกษา เพราะฉะนั้น จะทำให้สื่อมวลชนขยายกว้างคือ หนังสือพิมพ์อาจจะมีเป็นหน้าขึ้นมาโดยเฉพาะ แต่จะมีบริษัทหนึ่งเข้าไปดูแล ไม่ใช่เป็นการอุดหนุนสื่อหนังสือพิมพ์ แต่อาจจะมีผู้รับผิดชอบเข้าไปรับจัดการศึกษา นี่คือสาระสำคัญ

“ผมอยากให้กศน. เป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่วางกรอบแนวการปฏิบัติ หรือว่ากรอบหลักการเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยของประเทศเหมือนกับกระทรวงกลาโหมจัดฝึกอบรมทหารใหม่ หรือว่ากระทรวงเกษตรจัดเกษตรกรกระทรวงสาธารณสุขหรือว่าแม้กระทั่งโรงเรียนดนตรีสยามยามาฮ่า จะมีองค์กรหนึ่งที่ดูแลแล้วก็ดูเหมือนกับว่าให้กรอบให้ทิศทางเลือก ประสานงานเชื่อมโยงทั้งโรงเรียนในระบบกศน. ไม่ถึงกับกำกับแต่อย่างน้อยให้มีทิศทางของชาติ”

7.1.4 สัมภาษณ์ ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2548 ณ สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

สำหรับบุคคลที่ไม่สามารถเรียนในโรงเรียนได้ รัฐบาลต้องจัดการศึกษานอกระบบ ในระบบและตามอัธยาศัยให้ เช่น การศึกษาในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ต้องให้เด็กได้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มที่พ้นวัยเรียนไปแล้ว ต้องจัดการศึกษาใน

ลักษณะของเฉพาะเจาะจงลงไปมีความเฉพาะตัวมากขึ้น เช่น กลุ่มที่อยู่ในโรงงาน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน รวมทั้งกลุ่มอาชีพอื่น การศึกษานอกโรงเรียนเองก็มีความเข้าใจไม่ถูกต้องอยู่สิ่งหนึ่ง คือพยายามที่จะจัดการศึกษาในโรงเรียน เช่น การศึกษาสายสามัญเอาหลักสูตรในโรงเรียนมาใช้กับเด็ก เพราะฉะนั้นการที่จะผู้ใหญ่มาเรียนตรงนี้ไม่มีประโยชน์อะไร และไม่สามารถเอามาตรฐานของเด็กเอามาใช้กับผู้ใหญ่ มาตรฐานของเขาคือมาตรฐานชีวิต มาตรฐานการทำงาน มาตรฐานการมีงานทำการหารายได้ ไม่ใช่มาตรฐานการมาเรียน ที่ต้องได้เอหรือบีในแต่ละวิชา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กล่าวเรื่องหนึ่งที่ดีมาก คือ การศึกษาตลอดชีวิต กศน. ยังเข้าใจไม่ถูกต้อง การศึกษาตลอดชีวิตคือการให้โอกาสบุคคลได้เรียนรู้ตลอดเวลา ไม่ใช่แค่ไปเรียนในโรงเรียน นอกโรงเรียน หรืออัธยาศัย ปัญหาที่ต้องมีการศึกษาตลอดชีวิตเพราะว่าสถานการณ์ขณะนี้เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะฉะนั้นการศึกษานอกโรงเรียน ต้องหาเวทีให้บุคคลได้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาทุกลมหายใจ ต้องส่งเสริมให้ทุกส่วนช่วยกันทำให้เป็นศูนย์การเรียนสำหรับบุคคลทั่วไป

“ถามว่าแล้วเด็กๆ ที่เขาไม่สามารถเรียนในโรงเรียนได้ อยู่นอกโรงเรียนรัฐบาลต้องคิดให้ดี 1. โรงเรียนต้องมีแผนจัดการศึกษาและวิธีให้เข้าถึงเด็กแม้จะอยู่ห่างไกล 2. ต้องให้หน่วยงาน บ้าน ครอบครัว ร่วมจัดการศึกษาในโรงเรียนให้กับเด็กเหล่านี้ให้ได้ สถานประกอบการ มูลนิธิต้องจัดหรือต้องส่งเสริมให้จัด ต้องลงทุน อย่าบอกว่าเด็กพวกนี้ไม่สามารถเรียนในโรงเรียนได้ต้องให้คนในโรงเรียนทำ หรือต้องให้นอกโรงเรียนทำไม่ได้ ต้องสอนได้ทั้งในโรงเรียน นอกโรงเรียนและตามอัธยาศัย ซึ่งจะเป็นกระบวนการรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนแบบนอกโรงเรียน การสอนในโรงเรียนจะมีหลักสูตรแน่นอนตายตัวมีมาตรฐาน ดังนั้น จะต้องปรับปรุงให้โรงเรียนสามารถใช้ทั้ง 3 วิธีเข้าไปสอนได้ นอกโรงเรียนก็ควรเน้นเฉพาะเรื่องที่หลักสูตรที่ไม่มาตรฐานตายตัว ยืดหยุ่นได้ เช่น เด็กที่อยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนต้องหาทางมาถึงเด็กให้ได้ จะเข้าด้วยวิธีไหนก็เป็นเรื่องของโรงเรียน ถ้าเด็กเหล่านั้นอยู่ในพื้นที่ที่โรงเรียนจะดูแล โรงเรียนก็ต้องเข้ามา หากเข้ามาไม่ได้ต้องประสานงานให้สถานประกอบการ ครอบครัว มูลนิธิเข้าไปจัดการศึกษา ส่วน กศน. ต้องจัดให้กับกลุ่มเป้าหมายที่อายุเลยวัยเรียนไปแล้ว อย่าให้กลุ่มเหล่านี้มาเรียนการศึกษาในโรงเรียนเด็ดขาด ต้องให้เขาเรียนในลักษณะของการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกโรงเรียน ปล่อยให้ กศน. จัดในเรื่องของการดำรงชีวิต สิ่งที่เขาต้องการอยากจะเรียนรู้ ไม่ใช่มาจัดสายสามัญแบบนี้”

จากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน สามารถสรุปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามองค์ประกอบของการจัดการศึกษาตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ทรงคุณวุฒิ 4 คน

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	ดร.กมล สุดประเสริฐ	ดร.รุ่ง แก้วแดง	ดร.กล้า สมตระกูล	ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ
1. ปรัชญา, หลักการ	ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	ยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
2.การบริหารและการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย นอกจากนี้ควรเป็นศูนย์การเรียนของชุมชน	สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย	สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย	สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
3. กลุ่มเป้าหมาย	1.กลุ่มผู้เรียนในวัยเรียนสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. กลุ่มผู้ใหญ่นอกระบบเข้ามาเรียนรู้เพิ่มเติมจากโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญของชุมชน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์	ผู้เรียนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย	1.กลุ่มผู้เรียนในวัยเรียนสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ผู้ใหญ่นอกระบบเข้ามาใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	1.สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กลุ่มผู้เรียนในวัยเรียนทุกคน 2.ผู้ใหญ่นอกระบบเข้ามาใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4.หลักสูตร	1.ผู้เรียนในวัยเรียนใช้หลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น 2.จัดหลักสูตรเพิ่มเติมด้านอาชีพหรือความรู้อื่นๆ เพื่อเติมเต็มสำหรับผู้ใหญ่	หลักสูตรที่หลากหลายและยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน	จัดหลักสูตรวิชาชีพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่	หลักสูตรที่หลากหลายและยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	ดร.กมล สุดประเสริฐ	ดร.รุ่ง แก้วแดง	ดร.กล้า สมตระกูล	ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ
6. การวัดและประเมินผล	ประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน	ประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน	ประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน	ประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน
7. การเทียบโอนผลการเรียนรู้และการเทียบระดับ	เทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์กันได้ทั้งในระบบกับในระบบ ในระบบกับนอกระบบ	เทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์กันได้ทั้งในระบบกับในระบบ ในระบบกับนอกระบบ	เทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์กันได้ทั้งในระบบกับในระบบ ในระบบกับนอกระบบ	เทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์กันได้ทั้งในระบบกับในระบบ ในระบบกับนอกระบบ
8.อื่น ๆ	1.โรงเรียนแต่ละแห่ง ควรแก้ปัญหาให้กับนักเรียนที่มีปัญหาต่างๆ ด้วยวิธีการใดก็ได้เรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ครูผู้สอนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ	สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดการศึกษาทุกรูปแบบเพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาพื้นฐาน และจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชนทุกคนได้โดยไม่ต้องรอคำสั่งจากกระทรวง	กศน.ควรเป็นหน่วยงานในการวางกรอบหรือหลักการเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย	ในอนาคตกศน.ไม่ควรจัดการศึกษาสายสามัญ แต่ควรจัดการศึกษาตลอดชีวิต ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานอื่นๆ จัดการศึกษา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สืบค้นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ที่มีรูปแบบและวัตถุประสงค์การจัดแตกต่างกัน จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ 1. โรงเรียนน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 2. โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี 3. โรงเรียนพุทธโสธร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา และ 4. โรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร โดยสรุปดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนน้ำบ่อหลวง ได้เริ่มจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่ยากจน บ้านอยู่ห่างไกล และนักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน ตั้งแต่ 2533 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาเพื่อปวงชนตลอดชีวิตโดยการขยายโอกาสทางการศึกษา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อดีตผู้อำนวยการ นายพงศ์พันธุ์ ไชยวัณณ์ และผู้อำนวยการคนปัจจุบัน นายวรทัศน์ บุญโคตร เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2547 ประกอบการศึกษาจากรายงานการดำเนินโครงการโรงเรียนมัธยมประจำบ้าน สรุปได้ว่า ในปี 2533 โรงเรียนต้องการสนองนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมการศึกษาเพื่อปวงชน ประกอบกับสถิติการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบ ป.6 ในชั้น ม. 1 ทุกสังกัด เฉลี่ยประมาณ 68 % มีนักเรียนเหลือตกค้างทุกปี และในอำเภอสันป่าตอง มีนักเรียนที่จบ ป.6 อายุเฉลี่ย 14-20 ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อชั้น ม. 1 ส่วนใหญ่ประมาณ 80 % ประกอบอาชีพรับจ้าง ทำนาหรือค้าขาย และเห็นว่าเยาวชนวัยนี้มีจำนวนมากที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาคือยากจน ไม่สะดวกในการเดินทางไปศึกษาต่อ จบการศึกษาไปหลายปีจึงเกิดความอายไม่กล้าไปสมัครเข้าเรียนต่อ จึงได้จัดทำโครงการโรงเรียนมัธยมประจำบ้าน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยยึดหลัก ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนจากศักยภาพที่มีอยู่ในตัวนักเรียนแล้วพัฒนาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร พ.ศ. 2521 (ปรับปรุง 2533)
2. ยอมรับความคิดว่า ทุกหนทุกแห่งทั้งในและนอกโรงเรียน คือแหล่งความรู้
3. นักเรียนสามารถติดต่อสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนตลอดเวลา ไม่มีระบบเวลาเรียนและการเรียนมาเป็นตัวกำหนด มีระบบบริหารเวลา กรอบงาน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนด
4. การศึกษาของนักเรียนยึดชุดการเรียนที่ครูกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้จุดประสงค์ที่กำหนดด้วยการศึกษาด้วยตนเอง
5. กิจกรรมการเรียนรู้ยึดสภาพที่แท้จริงที่อยู่ในสังคมรอบตัวนักเรียนเป็นเนื้อหาวิชา
6. แหล่งวิทยาการและแหล่งประกอบการอยู่ในสังคม ทั้งวัด บ้านและโรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานทุกแห่ง
7. กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่นักเรียนสัมผัสอยู่ในสังคม เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน ศาสนา การกีฬา และการอาชีพต่างๆ
8. ครู ทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตสื่อ ผลิตชุดการเรียน กำหนดกิจกรรมและให้คำปรึกษาเท่านั้น กำกับนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

ตลอดระยะเวลา 3 ปี ที่ทำการทดลองดำเนินโครงการโรงเรียนมัธยมประจำบ้าน ได้ผลเป็นที่น่าพอใจทั้งครู นักเรียน และผู้นำท้องถิ่น เกิดการตื่นตัวช่วยเหลือนักเรียนในโครงการ ทำให้นักเรียนเกิดความสุขในการเรียน เกิดค่านิยมในการใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง ไม่เคร่งเครียด นักเรียนไม่ต้องตกอยู่ภายใต้ระบบการสั่งการของครู และประการสำคัญ สามารถประหยัดงบประมาณในการจัดการศึกษา โดยค่าใช้จ่ายรายหัวต่ำกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนและระบบนอกโรงเรียน รวมทั้งหากคิดเป็นมูลค่าของค่าใช้จ่ายของนักเรียนตลอดระยะเวลา 3 ปี การศึกษา แต่ไม่จบหลักสูตรโดยมีสาเหตุจากการติด 0 ติด ร หรือ มส หรือ มผ ซึ่งถือเป็นการสูญเสียอย่างมาก แต่สามารถประหยัดงบประมาณในส่วนนี้ได้เป็นจำนวนมาก

สำหรับการดำเนินงานในปัจจุบัน โรงเรียนได้เปิดระบบออนไลน์ให้ผู้เรียนที่สนใจสามารถสมัครเข้าเรียนได้ ในปีการศึกษา 2547 ขณะนี้ยังมิได้มีการประเมินผล

นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีนโยบายในการเปิดโอกาสให้นักเรียนของโรงเรียนอื่นและประชาชนได้เข้ามาใช้ทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่ อาทิ คอมพิวเตอร์ การเรียนทำขนม เป็นต้น

2. โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา ได้จัดโครงการ น.ส.ว. ขอโอกาส เพื่อแก้ปัญหาให้กับนักเรียนที่มีปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน จากการสัมภาษณ์ นางวิไลพร ดำสะอาด ครูผู้รับผิดชอบโครงการ น.ส.ว.ขอโอกาส เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2547 ประกอบการศึกษาจากรายงานการดำเนินโครงการ น.ส.ว.ขอโอกาสสรุปได้ดังนี้ โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา ภายใต้การบริหารของนายไมตรี ศรีสกุลไทย ผู้อำนวยการได้เริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2544 มีหลักการที่จะสนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และนโยบายของรัฐบาล ที่ต้องการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และดำเนินการตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาได้สามรูปแบบ โดยจัดทำเป็นโครงการ น.ส.ว.ขอโอกาส มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับการศึกษาจนจบหลักสูตร ต้องการแก้ปัญหานักเรียนที่ติด 0 ติด ร, มส, มผ และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาโดยใช้รูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ส่งเสริมโรงเรียนจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยได้ตามความเหมาะสมและให้มีการเทียบโอนประสบการณ์
2. ส่งเสริมสถานศึกษารองรับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมให้กว้างขวางทั่วถึงและมีคุณภาพ
3. ส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยชุมชนและผู้ปกครอง
4. ส่งเสริมให้องค์กรระดับปฏิบัติการ สหวิทยาเขตและกลุ่มโรงเรียนร่วมมือกันจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบที่หลากหลาย

สำหรับแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. นักเรียนรับชุดการเรียนจากโรงเรียนนำไปศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน
2. นักเรียนมารับบริการการสอนซ่อมเสริมในรายวิชาที่ยาก หรือมีปัญหาที่โรงเรียนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
3. นักเรียนทำแบบฝึกหัดส่งตามที่มอบหมาย
4. ทดสอบวัดความรู้ เพื่อประเมินผลการเรียน ซ่อมเสริมเติมเต็มความรู้ให้มากขึ้น
5. ส่งงาน (ชิ้นงาน) ตามกำหนดเวลาที่โรงเรียนนัดหมายไว้

6. ประเมินผลขั้นสุดท้าย

ผลของการดำเนินงาน ตั้งแต่ปี 2544 สำหรับนักเรียนในโรงเรียน ต่อมา นักเรียนที่มีปัญหาลักษณะเดียวกัน รวมทั้งปัญหาอื่นๆ อาทิ ยาเสพติด ตั้งครรภ์ ปัญหาด้านความประพฤติ ทำให้ต้องออกจากโรงเรียนเดิม และเข้ามาศึกษาต่อในลักษณะของการศึกษานอกระบบจนถึงขณะนี้ปีการศึกษา 2547 มีนักเรียนอยู่ในโครงการประมาณ 500 คน โดยนักเรียนที่จบตามหลักสูตร และหลายคนที่สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

นักเรียนที่จบหลักสูตรในโครงการ น.ส.ว. ขอโอกาสได้บันทึกแสดงความ รู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ในโครงการดังกล่าว อาทิ นางสาวมยุรี มีผล ชั้น ม.6 กล่าวว่า “ตอนแรกไม่คิดจะเรียน แต่เมื่อโรงเรียนเปิดโอกาสเลยลองเรียน และคิดว่าดี เพราะได้จบการศึกษาในสถานศึกษาแห่งนี้ ไม่ต้องไปเรียนนอกระบบโรงเรียน และดีใจที่อาจารย์ทุกท่านให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา การเรียนด้วยรูปแบบนี้ ทำให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและด้วยวิธีของตนเอง ทำให้ขยันและกระตือรือร้นมากขึ้น และโครงการนี้ ยังเป็นทางเลือกสำหรับนักเรียนที่ไม่มีโอกาสเรียนในภาคปกติ”

นายไพฑูรย์ สุขภักดี ชั้น ม.6 กล่าวว่า “รู้สึกว่า ต้องเรียนให้ดีและจบเหมือนกับเพื่อนที่เรียนในชั้นเรียนปกติ และให้ได้วุฒิเพื่อนำไปศึกษาต่อ และโครงการนี้ ให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนจนจบหลักสูตร ถึงแม้จะหลงเดินไปในทางที่ผิด แต่โรงเรียนยังให้โอกาส นอกจากนี้ ยังรู้สึกว่าอบอุ่นเหมือนกับการเรียนกับเพื่อนๆ เพราะได้เรียนกับคุณครูคนเดิม”

3. โรงเรียนพุทธโสธร อ.เมือง จ. ฉะเชิงเทรา

จากการสัมภาษณ์ นางอุบล สุโขใจ อาจารย์ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ โรงเรียนพุทธโสธร ทางโทรศัพท์ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2547 ว่าการจัดการศึกษานอกโรงเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการบริการชุมชน จึงจัดทำโครงการครูลานวัด โดยขออนุมัติหลักสูตรสายสามัญของกรมการศึกษานอกโรงเรียน มาใช้สอนประชาชนในชุมชนที่ขาดโอกาสและพลาดโอกาสทางการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2540 โดยกลุ่มผู้เรียนจะเป็นพ่อค้า แม่ค้า ที่ขายสินค้าอยู่บริเวณวัด ประมาณ 100 คน โดยได้จัดการเรียนการสอนแบบพบกลุ่ม 2 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 เป็นการพบกลุ่มในตอนเย็นตั้งแต่วันจันทร์ – วันศุกร์ วันละ 1 ชั่วโมง ณ บริเวณลานวัด เพราะพ่อค้าแม่ค้าจะสะดวกต่อการเรียน เนื่องจากขายสินค้าอยู่ภายในบริเวณวัดตลอดทั้งวัน

ส่วนวิธีจัดการเรียนรู้ ครูจะมอบหมายใบงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน เป็นประจำทุกวัน

สำหรับวิธีการประเมินผล จะให้คะแนนจากใบงาน และการสอบเก็บคะแนนระหว่างภาค และการสอบปลายภาค

รูปแบบที่ 2 เป็นการพบกลุ่ม ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ ที่โรงเรียนพุทธโสธร โดยกลุ่มผู้เรียนจะเป็นพ่อค้า แม่ค้าที่ขายของในตลาด

วิธีการจัดการเรียนรู้ ช่วงครึ่งวันเช้าของวันเสาร์และวันอาทิตย์ ครูจะสอนเสริมในรายวิชาต่างๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ส่วนภาคบ่าย จะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสอบถามปัญหาที่ผู้เรียนพบ โดยครูจะมอบใบงาน

ส่วนวิธีการประเมินผล จะเก็บคะแนนจากใบงาน การสอบระหว่างภาค และการสอบปลายภาค โดยขณะนี้ ยังไม่มีการดำเนินการเทียบโอนประสบการณ์ แต่คาดว่าจะมีการดำเนินงานในเร็วๆ นี้

ผลการดำเนินโครงการครูลานวัด ตั้งแต่ปี 2540 ถึงปี 2547 สามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้พ่อค้า แม่ค้า จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประมาณ 40 คน

4. โรงเรียนอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร

จากการสัมภาษณ์นายวินัย สุขชุม อาจารย์ ผู้ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการให้รับผิดชอบโครงการ ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2540 เป็นความร่วมมือกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในการใช้สถานศึกษาเป็น “ศูนย์การเรียน” ของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตราษฎร์บูรณะ โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ จัดการศึกษาในรูปแบบการพบกลุ่ม ในวันอาทิตย์

กลุ่มเป้าหมายที่เข้ามารับบริการการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน อายุ 16 ปี ประมาณ 5,000 คน

วิธีการจัดการเรียนรู้ ด้วยการพบกลุ่ม ทุกวันอาทิตย์ มีครูให้คำปรึกษาและแนะนำ มีการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การประเมินผล โดยการเก็บคะแนนจากการทำโครงงาน สอบย่อย จากการทำรายงาน 70 % สอบปลายภาค 30 % ผู้เรียนจะต้องมาพบกลุ่มอย่างน้อย 75 %

สรุปรูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 4 แห่ง จำแนกองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการ การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการเทียบโอน ดังตาราง 3

ตาราง 3 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย

องค์ประกอบของการจัดการศึกษา	รร.น้ำบ่อหลวง จ.เชียงใหม่	รร.หนองชุมแสงวิทยา จ.เพชรบุรี	รร.พุทธโสธร จ.ฉะเชิงเทรา	รร.อิสลามวิทยาลัยฯ กทม.	หมายเหตุ
1.ปรัชญาและหลักการ	การศึกษาเพื่อปวงชน	1. ส่งเสริมสิทธิของผู้เรียนตามรัฐธรรมนูญ 2540 2. ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3. การศึกษาตลอดชีวิตตาม พ.ร.บ.การศึกษา 2542	1. ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	1. ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ทุกโรงเรียนเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
2.การบริหารและการจัดการศึกษา	โครงการโรงเรียนมัธยมประจำบ้าน จัดครูรับผิดชอบ	โครงการ น.ส.ว. ขอโอกาส จัดครูรับผิดชอบ	โครงการครูลานวัดจัดครูรับผิดชอบ	เป็นศูนย์การเรียนของกศน. เขตราษฎร์บูรณะ	
3.กลุ่มเป้าหมาย	1. นักเรียนที่จบป.6ไม่เรียนต่อ 2. บ้านห่างไกล 3. ยากจน 4. ติด 0, ร, มส, มผ 5.มีปัญหาด้านความประพฤติ 6.เรียนไปด้วยและทำงานด้วย	1. นักเรียนในวัยเรียนที่ติด 0, ร, มส, มผ 2. มีปัญหาด้านความประพฤติ 3.ยากจน	ผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนอายุ 18 ปีขึ้นไปและยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนอายุ 18 ปีขึ้นไปและยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน	
4.หลักสูตร	หลักสูตร พ.ศ. 2521 (ปรับปรุง 2533)	หลักสูตร พ.ศ. 2533	หลักสูตรสายสามัญของกศน.	หลักสูตรสายสามัญของกศน.	

ตาราง 3 (ต่อ)

องค์ประกอบของการจัดการศึกษา	รร.น้ำบ่อหลวง จ.เชียงใหม่	รร.หนองชุมแสงวิทยา จ.เพชรบุรี	รร.พุทธโสธร จ.ฉะเชิงเทรา	รร.อิสลามวิทยาลัยฯ กทม.	หมายเหตุ
5.การจัดการเรียนรู้	นักเรียนศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน มีครูให้คำแนะนำปัจจุบันเรียนผ่านเว็บไซต์	1.เรียนศึกษาด้วยตนเอง มีครูให้คำแนะนำ 2.สอนซ่อมเสริมในวิชาที่ยาก	1.ศึกษาด้วยตนเอง 2.มาพบครูผู้สอนเพื่อเรียนเพิ่มเติม	1. ศึกษาด้วยตนเอง 2. มาพบครูผู้สอนเพื่อเรียนเพิ่มเติม	
6.การประเมินผล	1.เก็บคะแนนการทำกิจกรรม 2.สอบปลายภาค	1.เก็บคะแนนจากการทำโครงงาน 2.สอบปลายภาค (ใช้ข้อสอบเดียวกับการเรียนในหลักสูตรปกติ)	1.ใบงาน 2.เก็บคะแนนระหว่างภาค 3.สอบปลายภาค	1.ใบงาน 2.เก็บคะแนนระหว่างภาค 3.สอบปลายภาค	
7.การเทียบโอน	ไม่มีการเทียบโอน	เทียบโอนรายวิชาที่ผ่านแล้ว	ยังไม่มีการเทียบโอน	ยังไม่มีการเทียบโอน	

ขณะเดียวกัน เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าจะเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบโครงการพิเศษที่จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหานักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ การออกกลางคันของนักเรียน และการตั้งครรภ์ในวัยเรียน เป็นต้น รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนนอกระบบได้รับบริการทางการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ บราซิล อินเดีย อินโดนีเซีย เนเธอร์แลนด์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศออสเตรเลีย

กมล สุดประเสริฐ (2541 : 50-51) และ ศรีศักดิ์ ไทยอารีและคณะ (2543 : 147-151) พบว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานของออสเตรเลีย มีระยะเวลา 13 ปี แต่เด็กที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียน มีปัญหาทางสุขภาพ หรืออยู่ระหว่างเดินทางระหว่างรัฐหรือระหว่างประเทศจะได้รับการผ่อนผันไม่ต้องเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ จัดให้มีบริการทางการศึกษาทางไกลให้กับผู้เรียนทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา ทั้งหนังสือพิมพ์ สื่อดาวเทียม คอมพิวเตอร์ อีเมล์ โทรสาร วิดีโอแบบโต้ตอบได้ โดยกฎหมายด้านการศึกษาของประเทศออสเตรเลียกำหนดให้ทุกคนต้องเข้าระบบการศึกษา ได้จัดทำหลายโครงการเพื่อให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส อาทิ โครงการ AUSTUDY เป็นโครงการที่ให้เงินอุดหนุนแก่นักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาที่อยู่ห่างไกล ที่มีปัญหาด้านสุขภาพหรือมีความต้องการพิเศษ โดย

ให้เงินช่วยเหลือครอบครัวที่บุตรต้องได้รับการศึกษาในระบบทางไกล หรืออาศัยกับครอบครัวอื่นเพื่อได้รับการศึกษา มีการเทียบโอนความรู้และการสะสมผลการเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ การดำเนินงานจัดการศึกษาของรัฐต่างๆ ในประเทศออสเตรเลีย (กุมภาพันธ์ 2548 http://www.abc.au/plumton/resoures_full.htm) พบว่าออสเตรเลีย มีการจัดการศึกษาหลายรูปแบบ มีการศึกษาทางเลือกที่แท้จริงสำหรับนักเรียนที่ออกกลางคันและถูกให้ออกจากโรงเรียน โดยเด็กมีครรภ์ส่วนใหญ่จะเรียนไม่จบเกรด 12 การแก้ปัญหานี้ ทั้งด้านระบบการศึกษา โรงเรียน ครู ต้องมีนโยบาย การปรับหลักสูตร ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน รัฐบาล ชุมชน เพื่อผลักดันให้เด็กกลุ่มนี้มีโอกาสเรียนต่อจนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพราะว่านักเรียนทุกคนมีสิทธิที่จะพัฒนาความรู้ ความสามารถ ระหว่างที่เรียนหนังสือ มีโอกาสที่จะเรียนต่อ ฝึกอบรมในวิชาชีพ โดยทุกรัฐ ในออสเตรเลีย มีวิธีการช่วยเหลือและมีโครงการช่วยเหลือ อาทิ

New South Wales จะมีหน่วยงานด้านการศึกษาชื่อว่า Student Welfare Policy โดยส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อเข้าไปช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มนี้ให้ได้รับบริการทางการศึกษา โดยหน่วยงานการศึกษาดังกล่าวกำลังเตรียมที่จะออกนโยบายเพื่อปกป้องสิทธิของเด็กและโรงเรียนที่มีนักเรียนกลุ่มนี้ และมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ตีพิมพ์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนกับบุคคลภายนอกด้วย

Australian Captital Territory มีนโยบายหรือโครงการสำหรับนักเรียนที่ตั้งครรภ์ มีกฎหมายรับประกันนักเรียนที่ตั้งครรภ์ให้มีสิทธิ์เข้าเรียนในโรงเรียนปกติ และยังมีเงื่อนไขเปิดโอกาสให้เข้าเรียนโดยไม่ถูกกีดกัน โรงเรียนทุกแห่งต้องจัดตั้งหน่วยงานเพื่อดำเนินการเพื่อคุ้มครองนักเรียนกลุ่มนี้ และเปิดโอกาสให้มีสิทธิที่จะเรียนต่อเท่าที่เป็นไปได้ (ข้อมูลต่างๆ สามารถศึกษาได้ได้จาก Community Partnerships, Department of Education and Community Services, PO Box 1584, Tuggeranong ACT 2901)

Victoria จะมีหน่วยงานด้านการศึกษา การฝึกอบรมเพื่อให้คำแนะนำโรงเรียนที่มีเด็กกลุ่มเสี่ยง มีอนาคตที่ดี เรียนรู้เรื่องสิทธิส่วนบุคคล แม้ว่าจะมีการตั้งครรภ์ก็ตาม เช่น สิทธิการเรียนต่อ ด้านการดูแลรักษาทางการแพทย์ มีโรงเรียนหลายแห่งปรับหลักสูตรตามความต้องการของนักเรียน และการช่วยเหลือด้วยวิธีการให้นักเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียน หรือการศึกษาทางไกล ในกรณีที่นักเรียนมีครรภ์แก่ใกล้คลอดไม่สามารถมาโรงเรียนได้ โดยโรงเรียนมีหน้าที่ต้องตรวจสอบและบันทึกการเข้าเรียนของนักศึกษา

นอกจากนี้ มีนโยบายชี้แจงให้นักศึกษาทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ของการตั้งครรภ์ในวัยเรียน อาทิ ความเป็นไปได้ของนักศึกษาที่ต้องออกจากโรงเรียนเพราะการตั้งครรภ์ และนักศึกษาที่อยากเก็บทารกเอาไว้ ความเสี่ยงที่มีจากการตั้งครรภ์ เช่น ความยากจน, ปัญหาสุขภาพ, ทั้งร่างกายและจิตใจ และการทะเลาะเบาะแว้ง เป็นต้น อธิบายปัญหาที่เด็กนักศึกษาที่ออกจากโรงเรียน เพราะว่าโรงเรียนไม่ใส่ใจดูแล, ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของ

นักศึกษาได้ และไม่มีการสนับสนุนให้นักศึกษาเรียนต่อจนจบหลักสูตร ประการสำคัญคือ การไม่ยอมรับระหว่างนักศึกษาด้วยกัน

อย่างไรก็ตามนักศึกษาที่ตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ ไปเรียนการศึกษาผู้ใหญ่หรือสถาบันที่รัฐบาลจัดขึ้น โดยนโยบายมีความชัดเจนในการรณรงค์ให้นักศึกษาเรียนต่อในโรงเรียนเดิม แต่ถ้านักเรียนต้องการย้ายที่เรียนหน่วยงานก็สามารถจัดการย้ายไปเรียนต่อที่ศึกษาผู้ใหญ่ได้

Tasmania กรมการศึกษาของ Tasmania ได้มีนโยบายรณรงค์ให้นักเรียนที่ตั้งครรภ์ศึกษาต่อที่โรงเรียน ให้สิทธิประโยชน์อย่างเต็มที่แก่นักศึกษาที่ต้องการความช่วยเหลือจากสถาบัน ให้ทุนการศึกษา ให้โอกาสนักศึกษาเรียนต่อได้ไม่ว่าระบบการศึกษาทางไกลหรือระบบอื่นๆ ให้การสนับสนุนการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้ความเข้าใจด้านสุขศึกษากับนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับการพัฒนาในด้านความสามารถทางการอาชีพ เพื่อให้นักศึกษามีพื้นฐานและสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

South Australian รัฐส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาระบบเข้าไปช่วยเหลือให้นักเรียนรู้จักองค์กรต่างๆ ติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรการพัฒนาเพื่อที่จะให้หน่วยงานและองค์กรเหล่านี้เข้ามาช่วยเหลือ เพื่อสิทธิต่างๆ ในอนาคต ซึ่งสำนักงานการศึกษาไม่มีการเก็บข้อมูลของเด็กตั้งครรภ์ ทั้งจำนวนหรืออายุ และไม่มีการติดตามดูแลนักศึกษาที่ตั้งครรภ์

Western Australia โรงเรียนในรัฐนี้ มีคำสั่งให้ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐเกี่ยวกับการแนะนำนักเรียนทั้งหญิงและชายให้มีประสบการณ์และความรู้ด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่จำเป็นมากสำหรับนักเรียน ออสเตรเลีย ตะวันตก โดยสำนักงานการศึกษาของออสเตรเลียตะวันตก ระบุว่าไม่มีนโยบายเกี่ยวกับเรื่องของนักศึกษาที่ตั้งครรภ์

Northern Territory หน่วยงานด้านการศึกษาของรัฐนี้จะไม่มีนโยบายเฉพาะเพื่อที่จะดูแลนักเรียนในกลุ่มนี้ แต่จะมีนโยบายเพื่อความเสมอภาคในการเรียนและการทำงาน โดยให้ผู้อำนวยการโรงเรียนต้องรับผิดชอบให้นักเรียนมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน และพัฒนากลไกเพื่อที่จะป้องกันการกดขี่ใดๆ ที่จะเกิดขึ้น และไม่มีการเก็บข้อมูลในสถานศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาตั้งครรภ์หรือมีบุตร

Queensland มีนโยบายที่ถูกร่างไว้ตั้งแต่ปี 1999 โดยระบุถึงความยืดหยุ่นในนโยบายของสถานศึกษาและการปฏิบัติ การออกแบบหลักสูตร การเรียนการสอน กลยุทธ์ และการประเมินผล โดยเรียกร้องให้ผู้อำนวยการโรงเรียนชี้แจงให้เกิดความเข้าใจกรณีที่มีนักเรียนตั้งครรภ์ และนักเรียนที่ตั้งครรภ์จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือจากโรงเรียน เช่น ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น และมีหลักสูตรสำหรับคนตั้งครรภ์ ต้องการให้ครูใหญ่สามารถระบุและบอกได้ถึงปัญหาของสถานศึกษาในความแตกต่างในการดูแลนักศึกษาตั้งครรภ์หรือมีบุตร กับนักศึกษาในระบบของรัฐ และกำหนดในเรื่องของห้องเรียน และการบริหารสถานศึกษา เครื่องแต่งกายและรหัส การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในรูปแบบการเช็คชื่อเข้าเรียน

สถานศึกษาจะได้รับหนังสือแนะนำ และระบุถึงกลยุทธ์ในการให้การศึกษากับนักเรียนที่ตั้งครรภ์หรือมีบุตร จากสำนักงานการศึกษาใน Queensland การศึกษาจนจบ

หลักสูตร โดยแนะนำนักเรียนให้สามารถหาข้อมูลเพิ่มเติมหน่วยงานด้านการศึกษาที่ชื่อว่า Manager Equit Programs Unit ได้อีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีโครงการ DALE ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 1997 เพื่อเด็กด้อยโอกาสและเด็กกลุ่มเสี่ยง ต่อมาในปี 2000 ได้ขยายครอบคลุมช่วยเหลือนักเรียนที่ตั้งครรภ์ เพื่อให้นักเรียนจบไฮสกูล เช่น Dale Christian School ที่ให้ความร่วมมือทางการศึกษาเป็นกรณีพิเศษ มีการจัดตั้งหน่วยงานเป็นพิเศษเพื่อที่จะดูแลและสอนเด็กอายุระหว่าง 7-10 ปี โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่ก้าวร้าว พฤติกรรมไม่เหมาะสม ปัญหาด้านอื่นๆ เป็นการสอนตัวต่อตัว ยังมีโครงการที่ดูแลนักเรียนที่ตั้งครรภ์ อาทิ กรณีที่เกิดปัญหาแล้วเด็กต้องหยุดเรียน และต้องการเรียนต่อ สามารถเข้ามาเรียนต่อได้ในภายหลัง โดยจะจัดให้ชั่วโมงการเรียนพิเศษ เช่น 09.00-15.00 น. วันจันทร์-พฤหัส และจัดตารางการเรียนที่เหมาะสมกับเด็กตั้งครรภ์หรือที่คลอดบุตรแล้ว เพื่อให้เด็กมีเวลาดูแลบุตร พักผ่อน ไม่ต้องเรียนหนักเหมือนเด็กทั่วไป

ประเทศสหรัฐอเมริกา

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2543 : 69-70) ได้กล่าวถึงสถาบันการศึกษาในระบบโรงเรียนของสหรัฐอเมริกา ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมทั้งวิทยาลัยชุมชนและมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่สำคัญที่สุด ได้เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1965 เป็นต้นมา เนื่องจากเริ่มมีการตื่นตัวในเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษามากยิ่งขึ้น และเรียกร้องให้สถาบันการศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา (Elementary and Secondary School) มีประวัติการสอนผู้ใหญ่ด้านการอ่านออกเขียนได้ให้แก่ผู้ใหญ่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ครั้งยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ปัจจุบันยังเป็นแหล่งจัดการศึกษาผู้ใหญ่ แต่การจัดจะแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง ส่วนมากจัดสอนเวลากลางคืน มีทั้งจัดสอนในอาคารของโรงเรียนและสอนในอาคารการศึกษาผู้ใหญ่ที่จัดสร้างขึ้น กมล สุดประเสริฐ (สัมภาษณ์ 15 พ.ค.47) กล่าวว่า โรงเรียน Thomas Esparson Middle School เป็นโรงเรียนขนาดกลางมัธยมต้น จัดเป็นศูนย์เรียนรู้ของชุมชนได้สมบูรณ์หมดทุกอย่าง ทั้งการศึกษานอกระบบ ในระบบ จะเข้ากับแนวคิดแบบใหม่ที่จะให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคลมีหลายรูปแบบ โรงเรียนอาจจะมีคอมพิวเตอร์ให้ทั้งนักเรียนและชาวบ้านมาเรียนเพิ่มเติม

โครงการ City Light School (ธันวาคม 2547, http:// www.citylightschool.org) กล่าวถึงผลการศึกษาของนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน ระหว่างปี 2000-2003 ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย City Lights School ซึ่งเป็นสถาบันทางการศึกษาที่ไม่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ใดๆ ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของวอชิงตัน เปิดหลักสูตรการศึกษาพิเศษ (Special Education) ตั้งแต่ปี 1982 เพื่อให้บริการแก่นักเรียนที่ประสบปัญหา ทั้งในเรื่องของยาเสพติด การถูกละเมิดทางเพศ ตั้งครรภ์ในวัยเรียน พบว่า หลักสูตรของ City Lights School มีผลในทางปฏิบัติ ดังนี้ 88% ของนักเรียนที่เข้ารับการศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ในแต่ละปี 75% ของจำนวนนักเรียนที่อยู่ในระหว่างการภาคทัณฑ์มีแนวโน้มในการปรับแก้พฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นจนสามารถพ้นจากการภาคทัณฑ์หรือไม่ก็ยังคงอยู่ในระหว่างการ

รอพินิจอย่างต่อเนื่อง 67% ของนักเรียนผู้มีสิทธิเข้ารับการศึกษา สามารถผ่านเกณฑ์และได้รับอนุมัติได้รับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 59% ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมหลังเลิกเรียนของโรงเรียนจะได้รับประโยชน์หลายด้าน

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2549 : 53-54) ศึกษาเรื่องการศึกษาทางเลือกของรัฐไอโอวา ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นวิธีการที่รวมความหลากหลาย ยุทธศาสตร์และสภาพแวดล้อมภายในระบบการศึกษาเข้ามาช่วยให้เยาวชนพบเส้นทางไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาของชุมชน โดยมีหลักการและความเชื่อว่า วิธีการให้การศึกษาแก่เยาวชน/ผู้ใหญ่ทำได้หลายวิธี และเกิดขึ้นได้ภายใต้สภาพแวดล้อมและโครงสร้างการบริหารงานที่หลากหลายรูปแบบ และ คนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ โดยวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาทางเลือก คือ

1. ให้ทางเลือกที่เด็กสามารถเรียนต่อได้จนจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. ให้โอกาสเด็กสอบ GED หรือ CHSPE
3. ช่วยเด็กในการพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้เด็กดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างประสบผลสำเร็จ
4. ช่วยเด็กพัฒนาทักษะและนิสัยการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้เด็กประสบผลสำเร็จในการทำงาน
5. ช่วยให้เด็กที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียนได้เรียนต่อและเรียนรู้ทักษะอันจำเป็นต่อบทบาทการเป็นแม่คน

นอกจากนี้ ยังศึกษาพบอีกว่า การศึกษาทางเลือกมีหลากหลายรูปแบบ และรูปแบบหนึ่ง คือการศึกษาทางเลือกอิสระ (Independent Alternative Education) วัตถุประสงค์คือ พัฒนาการปฏิบัติงานความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีศักดิ์ศรีในตน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เด็กจะเรียนที่ Resource centers ของโรงเรียน สัปดาห์และ 1 วัน เพื่อพบครูรับการสอนและรับงานไปปฏิบัติ ที่ Resource centers จะมีคอมพิวเตอร์ เครื่องคิดเลข TV/VCR, Casstte recorders หนังสืออ้างอิงและสื่อต่าง ๆ ไว้ให้เด็กศึกษา งานที่ให้เด็กทำจะมีลักษณะเป็นการค้นคว้า วิจัย ทดลอง สืบสวน ทำรายงาน เด็กต้องทำงานที่มอบหมายให้ไม่ต่ำกว่า 75% จึงผ่านหลักสูตร เด็กอาจจะเตรียมตัวเพื่อสอบ General Educational Development (GED) หรือข้อสอบเทียบมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐแคลิฟอร์เนียได้ด้วย California High School Proficiency Examination (CHSPE)

ในด้านของหลักสูตรที่จัดนั้น โรงเรียนชุมชน (Community School) ซึ่งจัดโดยเขตการศึกษาของรัฐไอโอวา รับเด็กที่ถูกไล่ออกจากโรงเรียนปกติ วิชาที่สอน ได้แก่ วิชาการหลักสูตรแบบยืดหยุ่น ทักษะทางสังคม และพัฒนาการสุขภาพจิต วิชาการ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ ศิลปภาษา สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ สุขศึกษา พลศึกษา ศิลปประจักษ์และศิลปการแสดง โดยการสอนจะเน้นความสนใจของนักเรียน การฝึกปฏิบัติและการสอนรายบุคคล นักเรียนส่วนมากเรียนสะสมหน่วยกิต เพื่อรับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนเด็กที่อายุมากหรือมีหน่วยกิตน้อย จะเรียนเพื่อเตรียมสอบเทียบมัธยมศึกษาตอนปลาย General Educational Development (GED) ของรัฐไอโอวา

กลุ่มเป้าหมายที่เรียนการศึกษาทางเลือกจะประกอบไปด้วย เด็กที่ถูกไล่ออกจากโรงเรียนปกติ หรือส่งตัวเข้ามาเรียนโดยศาลเยาวชน เด็กไร้บ้าน เด็กที่มีปัญหาด้านความประพฤติ เด็กตั้งครรภ์ในระหว่างเรียน หรือโปรแกรมโรงเรียนสู่โรงงาน (School-to-Career) ซึ่งเป็นการศึกษาทางเลือกที่จัดให้เด็กทุกคนให้ได้รับการฝึกอบรมในเรื่องทักษะก่อนการทำงานในสภาพจริง และการเตรียมตัวด้านวิชาการระดับมัธยมศึกษา

ประเทศสหราชอาณาจักร

ศรีศักดิ์ ไทยอารีและคณะ (2543 : 66-68, 229) รายงานว่า ประเทศสหราชอาณาจักรเป็นประเทศรัฐรวม ประกอบด้วยแคว้นอิงแลนด์ เวลส์ สกอตแลนด์ และไอร์แลนด์เหนือ ระบบการศึกษาของสหราชอาณาจักร พ่อแม่ต้องให้บุตรอยู่ในระบบการศึกษาระหว่างอายุ 5-16 ปี มีคณะกรรมการ Warnock Committee เพื่อรับผิดชอบการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส และมีความต้องการการศึกษาพิเศษ และมีกฎหมายการศึกษาที่ระบุให้เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาจากรัฐ โดยโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบในการปรับกระบวนการเรียนการสอนด้วย นอกจากนี้รัฐบาลอังกฤษจัดตั้งหน่วยงาน Exclusion Units เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กที่มีปัญหาในด้านความประพฤติในโรงเรียน มาจากครอบครัวยากจน หรือครอบครัวที่แตกแยกขาดความเอาใจใส่จากบิดามารดา ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของโรงเรียน และถูกไล่ออกจากโรงเรียน โดยมีบริการการสอนตัวต่อตัวที่บ้านให้กับเด็กด้วย แต่การดำเนินงานในลักษณะนี้ เด็กไม่ได้รับบริการเท่าที่ควรเพราะบุคลากรน้อยและด้อยคุณภาพ เจ้าหน้าที่และนักสังคมสงเคราะห์มักเกี่ยงกันในการทำงาน โดยกมล สุดประเสริฐ (2541 : 48-49) กล่าวว่า เด็กอายุ 16 ปี ต้องสอบไล่เพื่อรับประกาศนียบัตรมัธยมศึกษา (General Certificate of Secondary Education : GSCE) เพื่อปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ให้มีมาตรฐานเข้ากับเกณฑ์ระดับชาติ (National Criteria) ที่กำหนด

ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น มีนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชน (กมล สุดประเสริฐ. 2541 : 36) โดยเมื่อปี 1947 ได้มีกฎหมายแม่บทหรือกฎหมายพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษา (The Fundamental Law of Education)

มาตรา 44 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอาจจัดหลักสูตรภาคค่ำหรือหลักสูตรไม่เต็มเวลา นอกจากหลักสูตรปกติ หรืออาจจัดเพียงหลักสูตรไม่เต็มเวลาโดยเฉพาะก็ได้

มาตรา 45 โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอาจจัดการศึกษาทางไปรษณีย์ ตามดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

มาตรา 46 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีระยะเวลา 3 ปี แต่ในกรณีที่เป็นการศึกษาเทคนิคหรือในกรณีที่กล่าวในมาตรา 44 หลักสูตรอาจจะใช้เวลาเกินกว่า 3 ปีได้

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2543 : 90) หน่วยงานที่จัดการเรียนรู้ในประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 5 ประเภท โดยประเภทโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและสถาบันอุดมศึกษา จะเปิดสอนภาคสมทบและการศึกษาทางไปรษณีย์เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่อยู่ห่างไกล และการเรียนทางไปรษณีย์ ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งหลังการปฏิรูปการศึกษา

ในปี 1984 ได้ยึดแนวการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ มีการประสานกันอย่างดี โดยการศึกษาผู้ใหญ่มิได้มุ่งเพียงกลุ่มผู้ใหญ่เท่านั้นแต่ครอบคลุมถึงกลุ่มคนทุกกลุ่มที่อยู่นอกระบบการศึกษาในโรงเรียนทั้งหมดเพื่อสร้างความเท่าเทียมและทั่วถึง

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ศรีศักดิ์ ไทยอารีและคณะ (2543 : 188-189, 191, 195-196) รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐ ฟิลิปปินส์ (ค.ศ. 1987) บัญญัติว่า รัฐจะส่งเสริมสิทธิของพลเมืองทุกคนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทุกระดับ ไม่เสียค่าเล่าเรียนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนของรัฐ โครงการ School Based Work Study จัดทำโดยรัฐบาลของฟิลิปปินส์ เพื่อช่วยเหลือแรงงานเด็ก จำนวน 519 คน ให้สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ จัดชั้นเรียนให้ในตอนเช้า และเด็กกลับไปทำงานในตอนบ่าย และมีการย้ายสถานที่ทำงานไปอยู่ใกล้ๆ กับโรงเรียน เพื่อให้มีการติดตามดูแลได้ง่าย ซึ่งพบว่า โครงการนี้ประสบผลสำเร็จลดการเสี่ยงอันตรายในการทำงานของเด็ก และลดจำนวนแรงงานเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรมและการกีฬาพยายามที่จะลดจำนวนเด็กที่ออกกลางคันและจำนวนเด็กที่ไม่เข้าโรงเรียน โดยจัดสอนพิเศษเพื่อเด็กจะได้มีโอกาสสอบเทียบชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาและยังมีโครงการโรงเรียนบนถนนสำหรับเด็กเร่ร่อนตามท้องถนนให้มีโรงเรียนเคลื่อนที่ในบริเวณที่เด็กทำงาน และใช้หลักสูตรการสอนที่สามารถใช้กับเด็กที่มีพื้นฐานการศึกษาต่างกัน และพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาทางเลือกที่มีความหลากหลายเพื่อสามารถสนองตอบต่อระดับการพัฒนาเด็กแต่ละคน

ประเทศบราซิล

ศรีศักดิ์ ไทยอารีและคณะ (2543 : 82-83, 210-211) รายงานการจัดการศึกษาของประเทศบราซิล กฎหมายของบราซิลให้ความสำคัญกับเด็กด้อยโอกาส และการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีความพิการทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งเด็กปัญญาเลิศต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้ร่วมกับภาครัฐและเอกชนร่วมกันแก้ปัญหารับรองสิทธิของเด็กโดยกำหนดโครงการ CESAM (Salesian Centre for Minors) ของบราซิล เป็นโครงการที่ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน เด็กสลัม แรงงานเด็ก และเด็กยากจน โดยทำการฝึกอบรมเด็กและให้เด็กเข้าทำงานภายใต้สัญญาให้บริการ (Contract Service) กับบริษัทต่างๆ กว่า 200 แห่ง เด็กที่อยู่ในโครงการจะได้รับเอกสารทางกฎหมาย สิทธิและสวัสดิการและค่าจ้างขั้นต่ำ โดยโครงการจะกระตุ้นและสนับสนุนให้เด็กเรียนต่อจบชั้นมัธยมศึกษา

ประเทศอินเดีย

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2543 : 106) อธิบายถึงว่า อินเดียพยายามจัดการศึกษาให้เป็นรูปแบบและหลักการเดียวกัน แม้ว่าจะมีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ มีรัฐบาลกลางแต่ละรัฐบริหารงานของตนเอง เนื่องการศึกษาในระบบมีปัญหามาก มีอัตราการออกกลางคันเกือบครึ่งของจำนวนผู้เรียน มากกว่า 60 % ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ออกจาก

โรงเรียนก่อนจบชั้นประถมปีที่ 5 จากรายงานของกระทรวงศึกษาอินเดียเมื่อปี 1981 พบว่า อินเดียมีผู้ไม่รู้หนังสือในกลุ่มอายุ 6-11 ปี ถึง 66 % ในปี 1995 พบว่า มีอัตราการออกกลางคันของนักเรียนในระดับประถมศึกษาสูงถึง 75 % และระดับมัธยมศึกษาสูงถึง 80 % ทำให้รัฐบาลของแต่ละรัฐจำเป็นต้องจัดการศึกษานอกระบบควบคู่กับการศึกษาในระบบไว้รองรับแก่ผู้ที่ไม่สามารถเรียนในโรงเรียนได้ และใช้วิธีการสอนเสริมโดยใช้สื่อทางไกล โดยนำการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุ โทรทัศน์ มาเกือบ 20 ปี แล้ว โดยผู้เรียนต้องเรียนวิชาและมีการสอนเหมือนในระบบปกติ จัดหลักสูตรทั้งวิชาสามัญและอาชีวศึกษา เพื่อมุ่งหวังจัดให้แก่ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันหรือไม่ได้เรียนต่อในระบบปกติ

ประเทศอินโดนีเซีย

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2543 : 130-135) ปัจจุบันรัฐบาลอินโดนีเซียมุ่งจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี กฎหมายรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียแบ่งการศึกษาเป็น 2 ระบบ คือในระบบและนอกระบบ และได้จัดทำโครงการการศึกษานอกระบบระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วไม่ได้เรียนต่อ และผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน อายุ 13-15 ปี ผู้เรียนจะได้รับการฝึกอาชีพไปด้วย การเรียนแบบชั้นเรียน อาทิตย์ละ 3 ครั้ง ตามความสะดวกของครูและผู้เรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อจบ 3 ปี นักเรียนจะทำการสอบเพื่อรับใบประกาศและนำไปประกอบอาชีพ

ประเทศนอรเวย์

สนอง โลหิตวิเศษและคณะ (2545 : 53-54) ได้ศึกษาถึงรูปแบบของประเทศนอรเวย์ อธิบายว่า มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่สามารถส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตได้มาก โดยใช้การเรียนทางไกล (Distance Learning) การศึกษาลักษณะสื่อประสม (Multi-Media Education) และการศึกษาทางไปรษณีย์ (Correspondence Education) โดยโรงเรียนทางไปรษณีย์จะจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา นักศึกษาที่ต้องการหางานทำ จะเรียนเพื่อเตรียมการสอบมาตรฐานของรัฐ (Public Examination) หรือเรียนวิชาที่ตนสนใจ กำหนดไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบดั้งเดิม (Classical Method) นักศึกษาจะทำงานตามปกติเต็มเวลาและเลือกเรียนทางไปรษณีย์โดยทำการบ้านส่งและทางโรงเรียนตรวจแก้กลับคืนให้นักศึกษา
2. แบบผสม (Commbination Method) นักเรียนเรียนด้วยตนเองและเรียนกับครูผู้สอนตัวต่อตัว
3. แบบกลุ่ม (Correspondence Circles) นักศึกษาเข้ากลุ่มเพื่อศึกษาเอกสารและทำการบ้านตามที่ทางโรงเรียนมอบหมายโดยส่งมาให้ทำเป็นกลุ่ม

การเรียนทางไปรษณีย์นี้ โรงเรียนทางไปรษณีย์จะทำงานประสานกับสถานีวิทยุกระจายเสียงนอรเวย์ ผลิตสื่อประสมในหลักสูตรสำหรับประชาชนทั่วไป หลักสูตรการสอนวิชาสามัญจะจัดโดยองค์กรอาสาสมัครและโรงเรียนของรัฐซึ่งเป็นผู้หานักเรียน ส่วนสื่อการสอนและการตรวจการบ้าน การกำหนดงานให้นักเรียนทำ โรงเรียนทางไปรษณีย์จะเป็นผู้รับผิดชอบ

สำหรับการสอนหลักสูตรวิชาชีพ โรงเรียนทางไปรษณีย์จะเป็นผู้ประสานงานกับบริษัท ภาคเอกชน องค์กรต่างๆ ในสาขาที่เกี่ยวข้องโดยมิมุ่งหวังกำไร โดยการศึกษาพบว่า ผู้ที่จบการศึกษาด้วยวิธีสอนช่วยพัฒนางาน พัฒนาคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มศักยภาพและคุณภาพของประชาชน และยังประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุนทางการศึกษา

ประเทศเนเธอร์แลนด์

สนอง โลหิตวิเศษและคณะ (2545 : 1-44) ได้ศึกษาพบว่า ในปี ค.ศ. 1784 ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีนโยบายที่จะส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงได้จัดกิจกรรมอย่างหลากหลายให้สามารถสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยในปี 1980 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เน้นความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่หรือการศึกษาตลอดชีวิต ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาแก่ผู้ใหญ่ ในปี ค.ศ. 1975-1980 ขยายตัวมากโดยจัดในเวลากลางวัน ให้มีการสะสมหน่วยกิตได้ ทำให้ผู้เรียน เรียนไปเรื่อยๆ จนจบหลักสูตร และในปี ค.ศ. 1984 ได้มีสถาบันการจัดหลักสูตรทางไกล
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสายอาชีพและการศึกษาต่อเนื่อง มีการดำเนินการในศูนย์ฝึกอบรมภูมิภาค ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สายอาชีวศึกษาและการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานของประชาชนวัยแรงงานให้มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดแรงงาน

ปัจจุบันศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่เนเธอร์แลนด์ ได้จัดทำรูปแบบการศึกษาผู้ใหญ่แห่งชาติขึ้น ทำให้มีผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ได้จัดตั้งสภาโรงเรียนเปิด เพื่อทำหน้าที่สำรวจแนวทางและความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต มีโครงการทดลองหลายโครงการ เช่น โรงเรียนระบบเปิด (Open School) ระเบียบว่าด้วยการลาศึกษาต่อโรงเรียนกลางวันสำหรับมารดา (Moeder-MAVOS)

ผู้วิจัยจะจำแนกองค์ประกอบของรูปแบบในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของต่างประเทศ ดังตาราง 4 โดยอักษรย่อของแต่ละประเทศ ดังนี้

AUS = ประเทศออสเตรเลีย
USA = ประเทศสหรัฐอเมริกา
ENG = ประเทศสหราชอาณาจักร
JAP = ประเทศญี่ปุ่น
PHI = ประเทศฟิลิปปินส์
BRA = ประเทศบราซิล
IND = ประเทศอินเดีย
INDO = ประเทศอินโดนีเซีย
NOR = ประเทศนอร์เวย์
NAT = ประเทศเนเธอร์แลนด์
ITEM = องค์ประกอบการจัดการศึกษา
ECT = หมายเหตุ

ตาราง 4 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของต่างประเทศ

ITEM	AUS	USA	ENG	JAP	PHI	BRA	IND	INDO	NOR	NAT	ECT
1.หลักการปรัชญา	ส่งเสริมสิทธิของบุคคลในการเรียนรู้และส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ส่งเสริมให้พลเมืองได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ			ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ทุกประ เทศเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
2.การบริหารและการจัดการศึกษา	1.มีกฎหมายรองรับให้สิทธิผู้เรียนที่มีปัญหาการตั้งครรภ์ 2.มีหน่วยงานด้านการศึกษาฝึกอบรมให้คำแนะนำโรงเรียนที่มีเด็กกลุ่มเสี่ยง 3.มีนโยบายให้เด็กมีโอกาสทางการศึกษาและการทำงานเท่าเทียมกัน 4.ระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่น	โครงการพัฒนาการศึกษาทั่วไป	1.มีกฎ หมายการศึกษาที่ระบุให้เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาจากรัฐ 2.มีคณะกรรมการรับผิดชอบการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส 3.มีหน่วยงานให้การศึกษาสำหรับเด็กที่มีปัญหาด้านต่างๆ	มีกฎหมายแม่บทหรือกฎหมายพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษา	1.มีโครงการ School Based Work Study ช่วยเหลือแรงงานเด็ก 2.ส่งเสริมสิทธิของพลเมืองทุกคนให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทุกระดับ	1.โครงการ CESAM (Salesian Centre for Minors) ช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนแรงงานเด็กยากจนและเด็กสลัม 2.มีกฎหมายรองรับเด็กด้อยโอกาส	การศึกษามีรูปแบบและหลักการเดียวกันทั้งประเทศ	โครงการการศึกษานอกระบบระดับมัธยม ศึกษาตอนต้น	การหางานให้นักเรียนทำระหว่างเรียน	จัดการศึกษาสนอง ตอบความต้องการของท้องถิ่น	

ตาราง 4 (ต่อ)

ITEM	AUS	USA	ENG	JAP	PHI	BRA	IND	INDO	NOR	NAT	ECT
3.กลุ่มเป้าหมาย	เด็กตั้งครรภ์ เด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน เด็กที่ครอบครัวยากจนและครอบครัวแตกแยก	นักเรียนที่ที่ออกกลางคัน เด็กยากจน เด็กตั้ง ครรภ์ เด็กที่มีปัญหาด้านความประพฤติ	เด็กที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ครอบครัวยากจนหรือแตกแยก ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของโรงเรียน และถูกไล่ออกจากโรงเรียน	นักเรียนในวัยเรียนทั้งในระบบและนอกระบบ	จัดชั้นเรียนให้ในตอนเช้า และเด็กกลับไปทำงานตอนบ่าย และมีการย้ายสถานที่ทำงานไปอยู่ใกล้ๆกับโรงเรียน	เด็กเร่ร่อน เด็กสลัม แรงงานเด็ก และเด็กยากจน	เด็กออกกลางคัน ยากจน	ผู้เรียนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วไม่ได้เรียนต่อ และผู้ที่ออกจากผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน อายุ 13-15 ปี	เด็กในวัยเรียนและผู้ใหญ่นอกโรงเรียน		
4. หลักสูตร	1.ทางไปรษณีย์ 2.ในที่ทำงาน 3.เรียนเป็นกะ (Shift) ตามเวลาทำงาน 4.ส่วนใหญ่เน้นวิชาชีพ 5.ยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน	หลักสูตร หลากหลาย ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	หลักสูตรยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายอาจจัดหลักสูตรภาคค่ำหรือหลักสูตรไม่เต็มเวลา หรืออาจจัดหลักสูตรไม่เต็มเวลาโดยเฉพาะ	1. จัดการศึกษาทางเลือกที่มีความหลากหลาย 2.มีหลักสูตรการสอนเด็กที่มีพื้นฐานต่างกัน	วิธีการสอนเสริมโดยใช้สื่อทางไกล โดยนำการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุ โทรทัศน์	หลักสูตรเดียวกันทั้งในและนอกระบบ และใช้การสอนทางไปรษณีย์ วิทยุ โทรทัศน์	จัดหลักสูตรทั้งสามัญและอาชีพ	การเรียนทางไกลและสื่อประสมการศึกษาทางไปรษณีย์	1.จัดหลักสูตรสายสามัญระดับมัธยมสำหรับผู้ใหญ่ 2.หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสายอาชีพและการ ศึกษาต่อเนื่อง	

ตาราง 4 (ต่อ)

ITEM	AUS	USA	ENG	JAP	PHI	BRA	IND	INDO	NOR	NAT	ECT
5.การจัดการเรียนรู้	1.เรียนทางไกล 2.เรียนรู้ด้วยตนเอง 3. สอนเด็กเป็นรายบุคคล 4.จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน	ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เช่นแบบร่วมมือ แบบพหุปัญญา การสอนเป็นทีมและไม่แบ่งสาขาวิชา จัดการสอนระยะสั้น เพื่อเตรียมผู้เรียนให้เข้าสอบข้อทดสอบ GED ฝึกอบรมทักษะก่อนการทำงาน เด็กเรียนรู้จากการค้นคว้าทดลอง สืบสวนและรายงาน	มีบริการการสอนตัวต่อตัวที่บ้านให้กับเด็กด้วย	เรียนรู้ด้วยตนเอง	จัดชั้นเรียนให้ตอนเช้า และเด็กกลับไปทำงานตอนบ่าย และย้ายสถานที่ทำงานไปอยู่ใกล้โรงเรียน	เรียนรู้ด้วยตนเอง	เรียนรู้ด้วยตนเอง	การเรียนแบบชั้นเรียน สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ตามความสะดวกของผู้เรียนและครู	ระดับประถมและมัธยมศึกษา	1.โรงเรียนกลางวันสำหรับมารดา 2. โรงเรียนระบบเปิด	

ตาราง 4 (ต่อ)

ITEM	AUS	USA	ENG	JAP	PHI	BRA	IND	INDO	NOR	NAT	ECT
6.การประเมิน ผล	มีการวัดประเมินผลเพื่อให้การแก้ปัญหาครั้งต่อไปเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด	มีข้อสอบทักษะพื้นฐานและความรู้ที่จัดสอบในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา			สอบเทียบชั้นประถมศึกษาและมัธยม ศึกษา			สอบเพื่อรับใบประกาศและนำไปประกอบอาชีพ			
7.การเทียบโอนและการเทียบระดับ	สะสมหน่วยกิต	สะสมหน่วยกิต								สะสมหน่วยกิต	
8.การมีส่วนร่วม		เด็ก ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีเรียนและลงนามในเอกสารข้อตกลงร่วมกันและร่วมกันจัดทำกรอบเป้าหมายการเรียน การประเมินผล การรายงานผล									

สรุป ทั้งประเทศไทยและประเทศต่างๆ เห็นความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตโดยเฉพาะการหาวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาการออกกลางคันของนักเรียนหรือนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่างๆ อาทิ มีปัญหาด้านการเรียน ยากจน การคมนาคมห่างไกล ตั้งครรภ์ตลอดจนการส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มนี้รวมทั้งประชาชนในชุมชน ได้เรียนจนจบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยวิธีการเรียนที่หลากหลากหลาย

จากแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการแก้ปัญหาให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังกล่าวข้างต้น ทุกประเทศจะมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชน การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย หลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล การเทียบโอนผลการเรียนรู้ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งแต่ละประเทศจะจัดทำเป็นโครงการต่างๆ ในสถานศึกษาและมีลักษณะที่ยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน โดยสามารถสรุปเป็นตารางภาพรวมเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แสดงในตาราง 5

ตาราง 5 สรุปภาพรวมรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในและต่างประเทศ

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
1.ปรัชญา, หลักการของการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ทุกประเทศมีแนวทางในการจัดการศึกษายึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชนทุกคน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และสามารถนำไปปรับและประยุกต์ใช้กับการดำรงวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสภาวการณ์ปัจจุบัน สำหรับหลักการจัดการศึกษาของประเทศไทย 1. เจตนารมณ์ของพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ อยากเห็นโรงเรียนในระบบสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนนอกโรงเรียน ให้แก่บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ สูงอายุ 2. พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติไม่เน้นหลักสูตรแต่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก 3. ส่งเสริมความเสมอภาคในการเรียน และการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน 4. สถานศึกษาต้องปรับกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาตามกฎหมาย 5. สถานศึกษาต้องรับผิดชอบต่อผู้เรียนทุกคน ต้องหาวิธีการเรียนการสอนอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนจนจบหลักสูตร 6. ใช้อาคารสถานที่ และแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน 7. เจตนารมณ์ของพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ อยากเห็นโรงเรียนในระบบสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนนอกโรงเรียน ให้แก่บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ สูงอายุ 8. พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติไม่เน้นหลักสูตรแต่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก 9. ส่งเสริมความเสมอภาคในการเรียน และการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน 10. สถานศึกษาต้องปรับกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาตามกฎหมาย 11. สถานศึกษาต้องรับผิดชอบต่อผู้เรียนทุกคน ต้องหาวิธีการเรียนการสอนอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนจนจบหลักสูตร 12. ใช้อาคารสถานที่ และแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
2.การบริหารและการจัดการศึกษา	ด้วยหลักของการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา ทำให้มีความคล่องตัวสามารถจัดการศึกษาได้อย่างหลากหลายรูปแบบ ที่มีความยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน อาทิ 1. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา 2. โรงเรียน ครู ผู้ปกครองและผู้เรียนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา มีวิสัยทัศน์และคิดนอกกรอบจากความคิดเดิมที่เป็นอุปสรรคต่อความคิดสร้างสรรค์ 3. จัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติว่าด้วยการศึกษาต่อสำหรับผู้เรียนที่ตั้งครรภ์ การดูแลเด็กที่ตั้งครรภ์ รวมทั้งลูกที่จะเกิดมา 4. การจัดการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือ(อ่านออก เขียนได้) 5. นโยบายในการปกป้องสิทธิของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง 6. จัดทำโครงการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษา และมีการฝึกอบรมให้เด็กทำงานภายใต้สัญญาให้บริการกับบริษัทต่าง ๆ โดยเด็กจะได้รับเอกสารทางกฎหมาย สิทธิ และสวัสดิการ และค่าจ้างขั้นต่ำ 7. พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันคิดขึ้น เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการออกกลางคันได้ 8. สถานศึกษาจัดทำโปรแกรมพิเศษเพื่อเติมเต็มให้ผู้เรียนที่มีปัญหา 9. เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในการแก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนที่ด้อยโอกาสในด้านต่าง ๆ ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10. เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้ผู้ใหญ่นอกระบบโรงเรียนได้รับการฝึกอบรม ทักษะด้านวิชาชีพอย่างหลากหลาย 11. ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการเทียบโอนประสบการณ์ **ระบบการบริหารสถานศึกษา** 12. ผู้บริหารมืออาชีพต้องจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 13. มีอำนาจในการบริหารและจัดการในด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไปเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษามีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ 14. บริหารโดยใช้กระบวนการ PDCA คือ วางแผน ประเมินผล ปรับปรุง พัฒนา บริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 15. จัดทำระเบียบ และแนวปฏิบัติว่าด้วยการศึกษาต่อสำหรับผู้เรียนที่ตั้งครรภ์ การดูแลเด็กที่ตั้งครรภ์ รวมทั้งลูกที่จะเกิดมา

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
	16. การจัดการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือ(อ่านออก เขียนได้) 17. นโยบายในการปกป้องสิทธิของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง 18. จัดทำโครงการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษา และมีการฝึกอบรมให้เด็กทำงานภายใต้สัญญาให้บริการกับบริษัทต่าง ๆ โดยเด็กจะได้รับเอกสารทางกฎหมาย สิทธิ และสวัสดิการ และค่าจ้างขั้นต่ำ 19. พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันคิดขึ้น เป็นแนวทางการแก้ปัญหาการออกกลางคันได้ 20. สถานศึกษาจัดทำโปรแกรมพิเศษเพื่อเติมเต็มให้ผู้เรียนที่มีปัญหา 21. เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในการแก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนที่ด้อยโอกาสในด้านต่างๆ ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 22. เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเพื่อส่งเสริมให้ผู้ใหญ่นอกระบบโรงเรียนได้รับการฝึกอบรม ทักษะด้านวิชาชีพอย่างหลากหลาย 23. ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการเทียบโอนประสบการณ์ **ระบบการบริหารสถานศึกษา** 24. ผู้บริหารมืออาชีพต้องจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 25. มีอำนาจในการบริหารและจัดการในด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไปเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินงานจัดการศึกษาของสถานศึกษามีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ 26. บริหารโดยใช้กระบวนการ PDCA คือ วางแผน ประเมินผล ปรับปรุง พัฒนา บริหารการเงินอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล **ระบบบริการ สนับสนุน ช่วยเหลือผู้เรียน** 27. ระบบการศึกษาใหม่ ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 28. จัดตั้งหน่วยงานให้การฝึกอบรม หรือให้คำแนะนำแก่กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหา ทั้งเรื่องสิทธิการเรียนต่อ การดูแลรักษาทางการแพทย์ 29. สถานศึกษาต้องมีแนวการจัดการศึกษาและวิธีการให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล 30. ส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาระบบเข้าไปช่วยเหลือให้นักเรียนรู้จักกับองค์กรต่าง ๆ การติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อสิทธิต่าง ๆ ในอนาคต 31. จัดทำเป็นโครงการเพื่อแก้ปัญหาและส่งเสริมให้นักเรียนในวัยเรียนได้เรียนจบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีลักษณะเป็นการจัดการศึกษานอกระบบที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องตามสภาพของผู้เรียน

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
	32. ระบบการศึกษาใหม่ ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 33. จัดตั้งหน่วยงานให้การฝึกอบรม หรือให้คำแนะนำแก่กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหา ทั้งเรื่องสิทธิการเรียนต่อ การดูแลรักษาทางการแพทย์ 34. สถานศึกษาต้องมีแนวการจัดการศึกษาและวิธีการให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล 35. ส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาระบบเข้าไปช่วยเหลือให้นักเรียนรู้จักกับองค์กรต่าง ๆ การติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อสิทธิต่าง ๆ ในอนาคต 36. จัดทำเป็นโครงการเพื่อแก้ปัญหาและส่งเสริมให้นักเรียนในวัยเรียนได้เรียนจบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีลักษณะเป็นการจัดการศึกษานอกระบบที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องตามสภาพของผู้เรียน **การพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา** 37. ต้องให้ครูมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู 38. จัดให้มีบุคลากรอย่างเพียงพอเพื่อให้สามารถรับผิดชอบโครงการพิเศษได้ **การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร และจัดการศึกษา** 39. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอน 40. ส่งเสริมสถานศึกษาให้รองรับการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม **ระบบสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ** ให้กศน.เป็นองค์กร หรือหน่วยงานที่วางกรอบแนวการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย
3. กลุ่มเป้าหมาย	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถจัดการศึกษานอกระบบให้กับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ที่ไม่สามารถมาเข้าเรียนในชั้นเรียนตามปกติได้ หรือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ด้อยโอกาสในลักษณะต่างๆ อาทิ **ผู้ที่มีปัญหาด้านการเรียนในระบบโรงเรียน** 1. มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ 2. นักเรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน 3. เยาวชนหรือผู้ใหญ่ที่อยู่นอกโรงเรียน และยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน **ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ** 4. นักเรียนที่ทำงานด้วย และเรียนไปด้วย 5. ยากจน 6. บ้านห่างไกล

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
	ผู้ที่มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม 7. นักเรียนที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน 8. มีปัญหาด้านความประพฤติ 9. ผู้เรียนที่ถูกละเมิดทางเพศ 10. ผู้เรียนที่มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน 11. ผู้เรียนที่ครอบครัวแตกแยก **ผู้ที่มีปัญหาด้านพัฒนาการทางร่างกาย และสุขภาพ** 12. คนพิการ 13. ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ 14. เด็กที่มีความสามารถพิเศษ **ผู้นำในระดับชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น** 15. ผู้นำในระดับชุมชนและท้องถิ่น เช่น สมาชิกอบต. สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น 16. พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา **ผู้ใช้แรงงาน และผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆในชุมชน** 17. กลุ่มที่อยู่ในโรงงาน 18. กลุ่มเกษตรกร 19. กลุ่มผู้ใช้แรงงาน 20. กลุ่มอาชีพต่าง ๆในชุมชน และพ่อค้า แม่ค้า **ผู้สูงอายุ** 21. ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุที่อยู่นอกระบบโรงเรียน
4. หลักสูตร	การจัดหลักสูตร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานใช้หลักสูตรที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับตามสภาพความพร้อมของผู้เรียน อาทิ หลักสูตร 1. จัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลาง พร้อมทั้งจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสายอาชีพและการศึกษาต่อเนื่อง 2. จัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ 3. จัดทำหลักสูตรใช้รูปแบบเดียวกันทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ 4. การนำหลักสูตรการศึกษานอกระบบของกศน.มาใช้ จะต้องปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียน

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
	5. จัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ 6. จัดทำหลักสูตรใช้รูปแบบเดียวกันทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ 7. การนำหลักสูตรการศึกษานอกระบบของกศน. จะต้องปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียน 8. มีการปรับหลักสูตรเพื่อสนับสนุนให้นักเรียนที่มีปัญหาได้เรียนจนจบชั้น ม.6 9. ปรับหลักสูตรตามความต้องการของผู้เรียน 10. จัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถเรียนและทำงานเพื่อสร้างรายได้ระหว่างเรียน 11. หลักสูตรวิชาชีพ สถานศึกษาที่เรียนทางไปรษณีย์จะประสานกับภาคเอกชน บริษัท องค์กรต่าง ๆ ที่ไม่หวังกำไร 12. จัดหลักสูตรภาคค่ำหรือไม่เต็มเวลาสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ 13. จัดหลักสูตรวิชาชีพที่หลากหลายสำหรับผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน
5. การจัดการเรียนรู้	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนในรูปแบบของการศึกษานอกระบบ ได้เลือกเรียนรู้หลากหลายวิธี โดยมีหลักการและวิธีการ ได้แก่ หลักการ คือ ครูเป็นผู้จัดการความรู้ ครูต้องมีความรู้ในวิชานั้น ๆ ครูต้องรู้จักหลักการสอนโดยจัดอย่างไรให้เขาเกิดความรู้ ครูต้องรู้จักผู้เรียนว่าเป็นใคร มีพื้นความรู้พื้นฐานอย่างไร เพื่อจะเติมเต็มความรู้ให้ได้ ส่วนผู้เรียนเป็นผู้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด **หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย** 1. จัดการเรียนที่ยืดหยุ่น 2. จัดการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ 3. จัดการเรียนการสอนจากศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน 4. ไม่มีระบบเวลาเรียนและการเรียนเป็นตัวกำหนด 5. กิจกรรมการเรียนรู้ยึดสภาพที่แท้จริงอยู่ในสังคมรอบตัวผู้เรียนเป็นเนื้อหาวิชา 6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการ ระหว่างการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยขึ้นในโรงเรียน **วิธีการจัดการเรียนรู้** 7. ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเรียนกับครูผู้สอนตัวต่อตัว 8. วิธีทางไกลทางไปรษณีย์ 9. เปิดชั้นเรียนที่จัดนอกเวลาเรียนปกติ เรียนแบบชั้นเรียน สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ตามความสะดวกของครูและผู้เรียน

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
	10. ผู้เรียนสามารถเรียนเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาเอกสารและทำการบ้านที่โรงเรียนมอบหมายและทำส่งเป็นลักษณะของกลุ่ม 11. การเรียนรู้เป็นรายบุคคล เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาสำหรับการเรียนทุกคน 12. วิธีพบกลุ่ม โดยผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกันและครูผู้สอน 13. ครูสอนแบบตัวต่อตัวให้กับผู้เรียน 14. ครูเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ 15. ให้บริการทางการศึกษาหลายรอบ เช่น การศึกษาในระบบ เวลา 08.00 – 16.00 น. หลังจากนั้นถึง 22.00 น. เป็นการศึกษานอกระบบ ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดเวลา 16. ผู้เรียนสามารถติดต่อสัมพันธ์กับครูตลอดเวลา 17. เรียนจากเว็บไซต์ของโรงเรียน พบครูที่ปรึกษาเป็นครั้งคราว **หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย** 18. จัดการเรียนที่ยืดหยุ่น 19. จัดการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ 20. จัดการเรียนการสอนจากศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน 21. ไม่มีระบบเวลาเรียนและการเรียนเป็นตัวกำหนด 22. กิจกรรมการเรียนรู้ยึดสภาพที่แท้จริงอยู่ในสังคมรอบตัวผู้เรียนเป็นเนื้อหาวิชา 23. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการ ระหว่างในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย **สื่อการเรียนรู้** 24. จัดทำเป็นเอกสารชุดวิชาเพื่อให้ผู้เรียนที่อยู่นอกระบบ สามารถเรียนรู้ได้ง่ายพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาให้มีรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน 25. จัดทำเอกสารชุดวิชาเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง 26. สื่อการเรียนการสอนต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน 27. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งพิมพ์ 28. จัดให้มีคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน 29. จัดบริการการเรียนการสอนทางไกล 30. จัดการเรียนการสอนผ่านวิดีโอ ซีดี

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
	แหล่งการเรียนรู้ 31. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากห้องสมุด 32. เรียนรู้จากห้องโสตทัศนศึกษา 33. การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ 34. สังคม บ้าน วัด โรงเรียน หน่วยงาน สถานประกอบการเป็นแหล่งวิทยาการผู้เรียนทำงานตามปกติเต็มเวลา และเลือกเรียนทางไปรษณีย์ **ระบบบริการ สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้** 35. สมัครเป็นสมาชิกของชมรมกีฬา ดนตรี 36. บริการทางการศึกษา 24 ชั่วโมง 37. บริการการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ ตลอดเวลา 38. บริการการเรียนการสอนระบบออนไลน์ให้บริการตลอดเวลาเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย
6. การประเมินผล	สถานศึกษาต้องมีเกณฑ์ในการประเมินที่จัดทำร่วมกันระหว่างกรรมการสถานศึกษา โดยหลักสำคัญของการประเมิน คือ ประเมินผู้เรียน ไม่ใช่ประเมินความรู้ อาทิ **การประเมินผลจากการปฏิบัติจริง** 1. เก็บคะแนนจากใบงาน 2. เก็บคะแนนการทำโครงงาน 3. การทำรายงาน 4. แฟ้มสะสมงาน **การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์** 5. การพบกลุ่ม และกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 6. การร่วมกิจกรรม 7. พฤติกรรมของผู้เรียน **การประเมินผลการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระ** 8. ทดสอบย่อย 9. ทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนระหว่างภาคเรียน 10. ทดสอบปลายภาค **การประเมินมาตรฐานระดับชาติ** การทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน O-NET(ในต่างประเทศเป็น GED)

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
7. การเทียบโอนผลการเรียนรู้และการเทียบระดับ	เพื่อให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรส่งเสริมและสนับสนุนการเทียบโอนผลการเรียนรู้ และการเทียบโอนประสบการณ์จากการทำงาน หรือการศึกษาตามอัธยาศัย อาทิ **หลักการของการเทียบโอน** 1. สะสมหน่วยกิต 2. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำผลการเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัยมาเทียบโอน 3. เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบกันได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนรู้จากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม 4. เทียบโอนจากในระบบเข้าสู่ในระบบโรงเรียน 5. เทียบโอนจากในระบบสู่นอกระบบโรงเรียน 6. เทียบโอนจากนอกระบบและตามอัธยาศัยเข้าสู่ในระบบ **การเทียบโอนผลการเรียนรู้** 7. เทียบโอนในรายวิชาที่ผ่านแล้ว **การเทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์** เทียบโอนประสบการณ์จากการทำงาน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
8.การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	การจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จและส่งผลต่อผู้เรียน จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังต่อไปนี้ **การมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการจัดการศึกษา** 1. สถานศึกษาเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น 2. สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนและท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสร้างความรู้สึกให้ประชาชนมีความเป็นเจ้าของ 3. ประสานบ้าน สถานบันศาสนา สถานประกอบการ มูลนิธิ ให้จัดการศึกษาร่วมกัน 4. ชุมชนเสนอว่าควรจะจัดการเรียนการสอนอย่างไร อะไร ให้กับลูกหลาน 5. ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการลดปัญหาการออกกลางคัน

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบการจัดการศึกษา	สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/วิธีดำเนินการ
	การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน 6. สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน รัฐบาล และชุมชน 7. จัดสถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนชุมชน 8. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการห้องสมุด สนามกีฬา และจัดกิจกรรมชุมชน 9. เปิดโอกาสให้นักเรียนโรงเรียนอื่น และประชาชนเข้ามาใช้ทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่ เช่น คอมพิวเตอร์ การเรียนทำขนม **เครือข่ายจัดการศึกษา** 10. การมีส่วนร่วมของทุกองค์กรในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษา 11. ทุกองค์กรเข้ามาร่วมสนับสนุนในด้านทรัพยากรทางการศึกษา 12. ทุกองค์กรเป็นหน่วยจัดหรือศูนย์การเรียนในการจัดการศึกษา 13. ส่งเสริมให้องค์กรระดับปฏิบัติการสหวิทยาเขตและกลุ่มโรงเรียนร่วมมือกันจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบที่หลากหลาย

จากตาราง 5 สรุปภาพรวมของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในและต่างประเทศ ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนทุกคน โดยเฉพาะในหมวด 3 ระบบการศึกษาที่ให้มีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ทั้ง 3 รูปแบบ ในหมวด 4 การปฏิรูปการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่เต็มตามศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการ การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาและหลักการ

อุดม บัวศรี (กิติมา ปรีดีดิลก. 2518 : 80 ; อ้างอิงจาก อุดม บัวศรี. 2518 : 68) อให้นิยามของ ปรัชญาการศึกษา ว่าเป็นปรัชญาประยุกต์ เพราะนำเอาแนวความคิดทางปรัชญา

มาประยุกต์ให้กับการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ด้วย

กิติมา ปรีดีดิลก. (2521 : 81) ปรัชญากับการศึกษาเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันมาก การศึกษาเป็นเรื่องที่จะต้องเกี่ยวข้องกับมนุษย์ มนุษย์จะเจริญขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้สิ่งหนึ่งที่มนุษย์จะได้รับคือการศึกษา

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2541 : 3 ; อ้างอิงจาก Carter V. Good,1973) ให้นิยามปรัชญาการศึกษาว่า เป็นการใช้ปัญญาอย่างวิจักษ์วิจารณ์อย่างระมัดระวัง และอย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะเข้าใจการศึกษาโดยรวมในฐานะที่เป็นองค์รวมทางวัฒนธรรมของมนุษย์ และอาจหมายถึงปรัชญาทั่วไปที่ประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษา หมายถึง หลักการพื้นฐานที่ใช้เป็นหลักของการอธิบายความของการประเมินปัญหาการศึกษา ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับเป้าหมาย การปฏิบัติ ผลผลิต เด็ก ความต้องการของสังคม วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนแง่มุมต่าง ๆ ทางการศึกษา

หลักการ

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. (2544 : 63) ให้ความหมายของหลักการว่า หมายถึง แนวดำเนินการ โดยหลักการของปรัชญาคือ ศึกษาค้นคว้าทั่วไป

สรุป ปรัชญาและหลักการการศึกษาจึงเป็นแนวทางในการดำเนินการค้นหาคำตอบที่มีเหตุและผล เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะเลือกใช้แนวทางในการจัดการศึกษาอย่างไร เพื่อให้บุคคลที่ได้รับการศึกษา เป็นคนที่สังคมมุ่งหวังหรือควรจะเป็น โดย สุมน อมรวิวัฒน์ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2541 : 72 ; อ้างอิงจาก สุมน อมรวิวัฒน์ (สัมภาษณ์, พฤศจิการยน 2540) กล่าวถึงการศึกษาที่เหมาะกับสังคมในอนาคตว่า จะต้องเป็นการศึกษาที่พัฒนาคนโดยกระบวนการเรียนรู้ ทั้งโดยตนเองและจากสิ่งแวดล้อม เกิดผลอันไพบูลย์ต่อชีวิตและสังคม เพื่อให้คนรู้ดี คิดดี ทำดี มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม บนหลักการของ 1. ความเสมอภาคในโอกาส 2. ประสิทธิภาพในกระบวนการ และ 3. ประสิทธิผลที่พัฒนาชีวิตและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีปรัชญาในการจัดการศึกษา คือต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วม และการพัฒนาการศึกษาจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ ความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

2. หลักสูตร

มาตรา 28 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดแนวทางการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองของชาติ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจ และแตกต่างระหว่างบุคคล โดยสถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ได้แก่ ภาษาไทย

คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยีและ ภาษาต่างประเทศ และการจัดจะต้องให้สอดคล้องกันในแต่ละช่วงชั้น

สำหรับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ อาทิ สำหรับผู้บกพร่องในด้านต่างๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาทางเลือก โดยสามารถจัดเวลาเรียนได้ตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนตามความเหมาะสม ดังที่ ภิญโญ สาธร (2516 : 278) กล่าวเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนว่า คือประสบการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนตามระดับชั้น ตามวัย ตามความสนใจของนักเรียน ตามความต้องการของสังคมทั้งในและนอกเวลาเรียนตามปกติ ทำนองเดียวกับ ทาบา (เสาวนีย์ เลวัลย์. 2538 : 39 ; อ้างอิงจาก Taba.1962 : 9 -10) กล่าวถึงหลักสูตรว่าเป็นมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

สรุปได้ว่าการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษา จึงต้องการกำหนดเนื้อหาวิชาทั้งวิชาการ การจัดกิจกรรมเพิ่มพูนประสบการณ์ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางที่จัดอย่างเหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทักษะ และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความสามารถและความถนัด และความต้องการของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3. การจัดการเรียนรู้

หมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรมให้เหมาะสมกับการศึกษาแต่ละระดับ อย่างไรก็ตาม วิธีการจัดการเรียนรู้ระหว่างการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ จะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ

การศึกษาในระบบ จะใช้วิธีการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในชั้นเรียน และเรียนตามระยะเวลาและสถานที่ที่กำหนด มีครูคอยควบคุมใกล้ชิด

การศึกษานอกระบบ จะใช้วิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องศึกษา ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองไม่มีเงื่อนไขของเวลา และสถานที่หรืออาจเรียนในชั้นเรียนที่นอกเวลาเรียนปกติ เรียนทางไกลทางไปรษณีย์ ทางสื่อต่างๆ หรือจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประการใหญ่ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวผู้เรียน คือ

ประการที่ 1 จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดอย่างหลากหลายให้สอดคล้องตามความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาและสถานที่

ประการที่ 2 จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รู้เกี่ยวกับตนเอง วิชาการ และสภาพแวดล้อม รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาบูรณาการและเชื่อมโยงเข้ากับการดำรงชีวิตในสังคม

ประการที่ 3 ทุกส่วนของสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียนซึ่ง กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2546 : 4-5) อธิบายถึงลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงกับความต้องการ ความสนใจและความถนัดของตนเอง
3. ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์
4. ผู้เรียนสามารถแสดงออกอย่างอิสระ
5. ผู้เรียนได้เป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
6. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพจริงและได้รับประสบการณ์ตรง
7. ผู้เรียนได้ใช้สื่อต่างๆ เพื่อการเรียนรู้
8. ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
9. ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข
10. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 20-21) กล่าวถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดว่า เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้การศึกษาตลอดชีวิต

สรุปการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผสมผสานกับการเรียนรู้ที่ได้รับการแนะนำจากครูผู้สอน และเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ รู้จักแสวงหาความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ และเป็นการเรียนรู้ที่มีความสุข

4. การประเมินผลการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 26 ที่กำหนดให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยการพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ควบคู่ไปกับการพิจารณาเรื่องความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอน ทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ เพื่อประเมินดูว่า ผู้เรียนสามารถบรรลุจุดเป้าหมายของการเรียนรู้ได้เพียงใด โดยการวัดและประเมินผล จะมิใช่การทดสอบแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องนำพฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ ทั้งคุณธรรม จริยธรรม ความประพฤติ รวมทั้งกิจกรรมใดๆ ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม เข้ามาเป็นเกณฑ์การวัดและ

ประเมินด้วย ดังที่ สาลี่ ศิลปสธรรม (2543 : 98) กล่าวไว้ในเอกสาร ร่วมคิดร่วมเขียน ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุดว่า การประเมินผลจะมุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ จะดูทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา จะใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น วัดจากการทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ และจากแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน เมื่อทำการวัดและประเมินผลแล้ว จะนำข้อมูลมาพิจารณาเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่พบแล้วจะพัฒนานวัตกรรมนำมาใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนต่อไป

สรุป การวัดและประเมินผลผู้เรียน จึงเป็นกระบวนการในการติดตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งการสังเกตพฤติกรรม การทดสอบ การสัมภาษณ์ แฟ้มสะสมงาน การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ทราบข้อดีและจุดบกพร่อง และสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อตัวผู้เรียนมากที่สุด

5. การเทียบโอนผลการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 กำหนดให้การจัดการมีสามรูปแบบและให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวหรือต่างรูปแบบกันได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม ทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์

จากเทียบโอนตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จึงประกอบไปด้วย 3 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ การเทียบโอนผลการเรียนรู้ การเทียบระดับการศึกษา และการเทียบโอนประสบการณ์ ดังนี้

5.1 การเทียบโอนผลการเรียนรู้

การเทียบโอนผลการเรียนรู้ เป็นการที่บุคคลสามารถนำผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้ที่เกิดจากทักษะ ความรู้และประสบการณ์จากการทำงานหรือการดำเนินวิถีชีวิต มาเทียบโอนผลการเรียนรู้ตามเกณฑ์ประเมินที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ตามหลักสูตร ดังที่ สนอง โลหิตวิเศษ (2543 : 10) กล่าวว่า เป็นการนำผลการเรียนจากการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย หรือทั้งรูปแบบผสมกัน โดยนำมาเทียบกับการศึกษาในระบบเป็นหลัก

5.2 การเทียบระดับการศึกษา

การเทียบระดับ เป็นการเทียบระดับการศึกษาหรือการเทียบวุฒิการศึกษาอาจอยู่ในระหว่างการศึกษาหรืออาจจบหลักสูตรหรือการศึกษาในระดับใดก็ตาม ทั้งในและต่างประเทศ อาจเป็นการเทียบความรู้ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสามารถนำผลของการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือเป็นการนำผลการเรียนรู้จากนอกระบบ และตามอัธยาศัย มาเทียบระดับการศึกษา ในระบบโรงเรียน เป็นต้น ดังที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (ตุลาคม 2547,http:// www.onec.go.th) ให้

ความหมาย ว่า เป็นการนำผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษานอกระบบที่จัดเป็นหลักสูตรเฉพาะ หรือหลักสูตรฝึกอบรมตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน มาประเมินเพื่อเทียบระดับการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง

5.3 การยอมรับความรู้และประสบการณ์

การยอมรับความรู้และประสบการณ์ เป็นการที่บุคคลสามารถนำผลการเรียนรู้ที่สะสมไว้ในรูปของทักษะและประสบการณ์ที่ได้รับจากการประกอบวิชาชีพ หรือการดำรงวิถีชีวิตประจำวัน หรือจากการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสามารถนำผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไปเทียบโอนผลการเรียนรู้ ตามเกณฑ์และระดับการศึกษาที่สถานศึกษากำหนดตามหลักสูตรของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังที่ จิรณี ตันติรัตนวงศ์ (143 : 2544) กล่าวถึงการรับรองการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Accreditation of Prior and Experiential Learning หรือ APEL) ของ Cardiff University ประเทศสหราชอาณาจักร ว่า เป็นการเรียนรู้ที่ได้มาอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ที่ทำงาน หรือการศึกษาตามความสนใจส่วนตัว

5.4 กรอบแนวคิดการเทียบโอนผลการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 42) ได้กล่าวถึงแนวทางการเทียบโอนผลการเรียน ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียน ดังนี้

1. ผู้ขอเทียบโอนต้องขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียน หรือนักศึกษาของสถานศึกษาใดสถานศึกษาหนึ่ง โดยสถานศึกษาดังกล่าวดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนในภาคเรียนแรกที่ขึ้นทะเบียนเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ยกเว้นมีเหตุผลจำเป็น

2. จำนวนหมวดวิชา รายวิชา จำนวนหน่วยการเรียนที่จะรับเทียบโอนและอายุของผลการเรียนที่จะนำมาเทียบโอน ให้อยู่ในดุลยพินิจของคุณกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา ทั้งนี้ เมื่อเทียบโอนแล้ว ผู้ขอเทียบโอนต้องมีเวลาเรียนอยู่ในสถานศึกษาที่รับเทียบโอนไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน

3. ในกรณีมีเหตุผลจำเป็นระหว่างเรียน ผู้เรียนสามารถแจ้งความจำนงขอไปศึกษาบางรายวิชาในสถานศึกษาอื่น แล้วนำผลมาเทียบโอนได้ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษา

4. การเทียบโอนผลการเรียนให้ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียน จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน แต่ไม่เกิน 5 คน

5. การเทียบโอนให้ดำเนินการ ดังนี้

5.1 กรณีผู้ขอเทียบโอนมีผลการเรียนมาจากหลักสูตรต่างๆ ให้นำหมวดวิชา รายวิชาหรือหน่วยการเรียนที่มีจุดประสงค์และเนื้อหาสอดคล้องกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

มาเทียบโอนผลการเรียนได้และพิจารณาให้ระดับผลการเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่รับเทียบโอน

5.2 กรณีการเทียบโอนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ให้พิจารณาจากเอกสาร หลักฐาน (ถ้ามี) โดยให้มีการประเมินด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย และให้ระดับผลการเรียนตามเกณฑ์การประเมินผลการเรียนของหลักสูตรที่รับเทียบโอน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การเทียบโอนผลการเรียนรู้ เป็นการนำความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนสะสมไว้ ทั้งจากการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ทั้งที่เป็นผลการเรียนรู้มาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถาบันการศึกษาก็ได้ หรือความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่จากการใช้ชีวิตประจำวัน นำมาเทียบโอนผลการเรียนรู้ สามารถนำไปศึกษาต่อในระดับเดียวกัน หรือในระดับที่สูงขึ้นได้

6. การบริหารและการจัดการศึกษา

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 3) ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ที่สามารถจะสนองเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ไว้ 5 ประการหลัก ดังนี้

1. สถานศึกษาควรมีบทบาทหลักเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น และควรเป็นหน่วยนำสังคมของชุมชนนั้น โดยอาศัยกรอบนโยบายที่กำหนดในระดับชาติเป็นแนวทาง ไม่ควรกำหนดบทบาทให้เป็นเพียงหน่วยงานรองรับนโยบายและสนองความต้องการของศูนย์อำนาจส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

2. สถานศึกษามีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนาสถานศึกษาทุกแห่งให้มีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการได้ด้วยตัวเองอย่างมีคุณภาพ สถานศึกษาใดที่พัฒนาไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน จำเป็นต้องยุบ รวมหรือแปรสภาพเป็นแหล่งบริการทางการศึกษาในรูปแบบอื่น

3. สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการสถานศึกษาภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดด้วยตนเอง ดังนั้น การตัดสินใจโดยสมบูรณ์ในการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปที่เป็นส่วนของสถานศึกษาจึงมีความเบ็ดเสร็จอยู่ที่สถานศึกษา

4. สถานศึกษาทุกแห่งสามารถประกันคุณภาพได้ ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย แผนการดำเนินงาน และการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน และดัชนีชี้วัดคุณภาพที่สามารถตรวจสอบและเปิดเผยต่อสาธารณชนได้

5. สถานศึกษามีการรวมพลังกันในการดำเนินงาน ดังนั้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและบุคคลทั้งภาครัฐและเอกชน และการรวมกลุ่มสถานศึกษาจึงเป็นแนวทางหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพและเสริมพลังให้สถานศึกษาสามารถจัดบริการได้กว้างขวางหลายรูปแบบ

สรุป ในการบริหารและการจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ได้กระจายอำนาจให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระในการจัดการด้านวิชาการ การเงิน และบุคลากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษานอกระบบและอัธยาศัยควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในระบบ โดยมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดความเพียงพอและเหมาะสมทั้งด้านอาคาร สถานที่ งบประมาณ บุคคลและการบริหารทั่วไป ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยมีเป้าหมายคือตัวผู้เรียนได้รับการพัฒนาที่เต็มตามศักยภาพ

7. กลุ่มเป้าหมาย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีแนวทางจัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมาตรา 10 กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและ มีคุณภาพ ไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยให้จัดการศึกษาที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยให้ศึกษาว่า กลุ่มเป้าหมายใดมีความต้องการได้รับการศึกษาในรูปแบบใด และรัฐโดยสถานศึกษาจะต้องหารูปแบบและจัดการให้ทุกคนเสมอกัน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่ไม่สามารถเข้ามารับบริการทางการศึกษาในระบบปกติได้ จะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

รุ่ง แก้วแดง (2546 : 71) ได้กล่าวเกี่ยวกับสิทธิของผู้เรียน จากบทบัญญัติในมาตรา 10 จะเห็นว่า บุคคลที่มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีนั้น หมายถึง คนไทยทุกคน ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 กลุ่มคือ กลุ่มบุคคลปกติทั่วไป ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ กลุ่มบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการสื่อสารและทางการเรียนรู้ กลุ่มคนที่มีความพิการทางร่างกายหรือทุพพลภาพ ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่มีผู้ดูแล ด้อยโอกาสและยากไร้ รัฐบาลจะต้องจัดการศึกษาให้เป็นพิเศษ และกลุ่มสุดท้าย คือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ หรือเด็กปัญญาเลิศ

สรุป เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องและเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงควรสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนในวัยเรียนแต่ไม่สามารถมาเรียนในชั้นเรียนตามปกติได้ ที่มีความต้องการได้รับการจัดการศึกษาในลักษณะพิเศษ อาทิ เด็กที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ติด ร, มส ติดยาเสพติด ตั้งครรภ์ในระหว่างเรียน ฐานะยากจน ต้องทำงานระหว่างเรียนเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีปัญหาด้านความประพฤติ อพยพตามผู้ปกครอง หรือผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน รวมไปถึงประชาชนในชุมชนอายุไม่เกิน 16 ปี ที่ต้องการรับบริการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน โดยสถานศึกษาจะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้กับบุคคลกลุ่มนี้ในลักษณะของการศึกษานอกระบบ

8. การมีส่วนร่วม

สมพงษ์ เกษมสิน. (มณธิชา ชูประเสริฐ. 2546 : 14 ; อ้างอิงจาก สมพงษ์ เกษมสิน.2526 : 391) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ถือเป็นมรรควิธีที่สำคัญในอันจะเสริมสร้างพลังร่วมกันเพื่อปฏิบัติงานในองค์การให้บรรลุวัตุประสงค์ที่กำหนดไว้

โดยมีแนวทางดังที่ อนุภรณ์ สุวรรณสทิสกร (มาลินี ริบรวมทรัพย์. 2544 : 9 ; อ้างอิงจาก อนุภรณ์ สุวรรณสทิสกร. 2529 : 26) แนวทางการมีส่วนร่วมหมายถึง

1. ร่วมคิด คือร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการ รวมทั้งวิธีการดำเนินงานการติดตามตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการได้ผลตามวัตถุประสงค์

2. ร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้ว จะต้องร่วมในการตัดสินใจเลือกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. ร่วมปฏิบัติตามโครงการ คือ เข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

4. ร่วมติดตามและประเมินผลโครงการคือ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ได้มีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

ดังที่ อภิญญา เวชยชัย (2544 : 41- 48) กล่าวว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองมีบทบาทในการร่วมมือกับทางโรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาลูกหลายระดับ คือการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในระดับนโยบายหรือด้านการบริหารและการมีส่วนร่วมในการพิทักษ์สิทธิ สรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติ ได้แก่ บทบาทในการเป็นครูร่วมสอน การร่วมให้ข้อมูลเสริมบทเรียนต่าง ๆ การจัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้แก่เด็กหรือกลุ่มพ่อแม่ด้วยกัน การเยี่ยมบ้าน การช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ การช่วยงานหรือสนับสนุนงานในห้องสมุด

การมีส่วนร่วมในระดับนโยบายและการบริหาร ได้แก่ เป็นคณะกรรมการด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น เป็นคณะกรรมการศึกษาวางแผนและพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน คณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมและจำเป็น

การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิ คือการที่พ่อแม่เข้าร่วมในการตรวจสอบ มีหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงให้แก่กลุ่มเด็กนักเรียน กลุ่มพ่อแม่ด้วยกัน หรือกลุ่มครูในโรงเรียน

ตอนที่ 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาหาแนวทางที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะจัดการศึกษานอกระบบ ตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นมองภาพอนาคตในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงต้องการความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลที่เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน ดังที่ ประยูร ศรีประสาธน์ (2532 : 51) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่จะเสาะหาความคิดเห็นที่เป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มคนเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต สอดคล้องกับที่ ส.วาสนา ประวาลพฤกษ์ (กุลวิภา ชีพรับสุข. 2546 : 53 ; อ้างอิงจาก ส.วาสนา ประวาลพฤกษ์. 2544 : 49) กล่าวว่า เป็นการให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มหนึ่งแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายเป็นช่วงอย่างอิสระ โดยไม่ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านมีอิทธิพลหรือรับอิทธิพลแนวคิดจากคนอื่น ๆ แล้วรวบรวมมาสรุปประเด็นสำคัญ โดยการทำซ้ำหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าจะได้ผลลัพธ์ที่สามารถจะสรุปเป็นแนวเดียวกันได้ ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้ จุมพล พูลภัทรชีวิน (บุญเนตร ห้องตรง 2543 : 48 ; อ้างอิงจาก จุมพล พูลภัทรชีวิน 2525 : 22-24)

1. บรรยายอนาคตรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นของกลุ่มประชากรที่ศึกษา

2. ประเมินสภาพในปัจจุบันกับความรู้ต่าง ๆ ที่เรามีอยู่ในปัจจุบันกับอนาคตที่เป็นไปได้ในแต่ละทาง

3. บ่งชี้ผลกระทบ และผลต่อเนื่องที่เป็นไปได้ต่าง ๆ ของแต่ละอนาคต

4. ให้สัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าเกี่ยวกับอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นได้

5. เข้าใจเบื้องหลังของกระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 22 คน ซึ่ง แมคมิลแลน (ณัฐฏา สรรพศรี. 2525 : 27 ; อ้างอิงจาก Thomas T. Macmillan 1971) ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยแบบเดลฟายว่า ควรมีจำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสม พบว่า หากมีจำนวนตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป อัตราความคลาดเคลื่อน (Error) จะมีน้อยลงไปด้วยและจะคงที่ ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 แสดงความลดลงของความคลาดเคลื่อนและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ	ช่วงของความคลาดเคลื่อน	ความคลาดเคลื่อนลดลง
1 - 5	1.02 – 0.70	0.50
5 - 9	0.70 – 0.58	0.12
9 - 13	0.58 – 0.54	0.04
13 - 17	0.54 – 0.50	0.04
17 - 21	0.50 – 0.48	0.02
21 - 25	0.48 – 0.46	0.02
25 - 29	0.46 – 0.44	0.02

ประเภทการวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟาย

ริชาร์ด และคาเรน (บุญเนตร ห้องตรง 2543 : 53-54 ; อ้างอิงจาก Richard and Karen 1974 : 97-112) ได้แบ่งการวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟายเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิจัยเพื่อคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. การตรวจสอบกลวิธีในการปฏิบัติ (Strategy Probe) ในการวิจัยที่มุ่งหวังผล เช่นนี้ แบบสอบถามจะต้องเป็นแบบที่มีข้อเสนอให้เลือกหลาย ๆ ทาง ตลอดจนแนวทางที่จะให้โครงการนั้นประสบผลสำเร็จได้ โดยพิจารณาจากประสิทธิภาพของโครงการ ค่าใช้จ่ายและความเป็นไปได้ เป็นต้น แบบสอบถามประเภทนี้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงเหตุผลในการตอบ

3. การตรวจสอบความนิยม (Preference Probe) ในกรณีนี้ ผู้วิจัยจะต้องพยายามตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบในสิ่งที่เห็นว่า ควรจะเป็นมากกว่าสิ่งที่จะเป็นจริง ๆ

4. การรับรู้สภาพที่เป็นอยู่ การศึกษาประเภทนี้ได้แก่ การศึกษาบทบาทที่แตกต่างกันของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวนี้จะสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการจัดฝึกอบรมศึกษานิเทศก์

รูปแบบเทคนิคเดลฟายที่ใช้ในการวิจัย

สุวิมล ว่องวาณิช (2548 : 231) กล่าวว่า รูปแบบของเทคนิคเดลฟายมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบปรับปรุง ธรรมชาติของเดลฟายมีลักษณะสำคัญ คือการให้กลุ่มตัวอย่างตอบข้อมูลหลายรอบทำให้สิ้นเปลืองเวลาในการดำเนินงาน จึงมีผู้พยายามลดเวลาในการใช้เทคนิคเดลฟายให้ได้มากที่สุด โดยหาวิธีทำให้เกิดฉันทามติ (Consensus) เร็วที่สุด อันเป็นที่มาของรูปแบบเดลฟายแบบปรับปรุงซึ่งมีผู้พัฒนาขึ้นมาหลายรูปแบบ ซึ่งการนำเทคนิคเดลฟายแบบเดิมไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประสบปัญหาหลายด้าน เช่น การใช้เวลาในการ

ตอบแบบสอบถามปลายเปิดนาน การเก็บข้อมูลหลายรอบทำให้ผู้เชี่ยวชาญรู้สึกเบื่อและถูกรบกวนมากเกินไป อัตราการตอบกลับแบบสอบถามค่อนข้างต่ำเป็นต้น

เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง

ในขั้นการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยใช้กระบวนการตามเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง ซึ่งสุวิมล ว่องวาณิช (2548 : 232) หมายถึงเทคนิคเดลฟายที่มีการปรับปรุงวิธีการหรือขั้นตอนการดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และลดข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในเทคนิคเดลฟายแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาในการเก็บข้อมูลที่ใช้ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 40 วัน เช่น การใช้วิธีการระดมความคิดแนวทางการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก หรือการใช้วิธีการสัมภาษณ์แทนการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก หรือการประชุมแบบเดลฟาย เดลฟายที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐาน และเดลฟายกลุ่ม ดังตัวอย่างการใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง โดยการใช้วิธีระดมความคิดแทนการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรก มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมแนวคิดที่หลากหลายของกลุ่มบุคคล สำหรับการจัดทำเป็นแบบสอบถามปลายปิดในรอบที่ 2 ของเทคนิคเดลฟายแบบดั้งเดิม การระดมความคิดจะช่วยลดระยะเวลาสำหรับการจัดทำแบบสอบถามในรอบสอง เพราะการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มด้วยเทคนิคระบบความคิดจะทำให้ได้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีการอภิปรายภายในกลุ่มอย่างมีเหตุผล และช่วยลดระยะเลาในการรอแบบสอบถามกลับคืนในรอบแรก นอกจากนี้ สุวิมล ว่องวาณิช (2548 : 232) อธิบายเกี่ยวกับการใช้วิธีการสัมภาษณ์แทนการตอบแบบสอบถามปลายเปิดในรอบแรกว่าไม่มีการจำกัดขอบเขตของแนวคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ใช้การสัมภาณ์แบบเปิดและไม่ชี้นำ ผู้ให้สัมภาษณ์มีโอกาสปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และแก้ไขข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์ทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ

ข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย

การดำเนินด้วยกระบวนการเทคนิคเดลฟายจะมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่ง สุวิมล ว่องวาณิช (2548 : 239-240) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของการรักษาความลับที่เป็นจุดเด่นของเดลฟาย เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะไม่รู้ว่าข้อสรุปมาจากความคิดของใคร ยกเว้นผู้ที่รับผิดชอบ และยังเป็นเทคนิคที่ให้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ให้อิสระทางความคิดแก่ผู้ตอบอย่างมาก โดยเปิดโอกาสให้ทบทวนความคิดของตนเอง ไม่ใช้มติของกลุ่มหรือเสียงส่วนใหญ่ไปบังคับให้ผู้ทรงคุณวุฒิเปลี่ยนแปลงความคิด การแสดงข้อมูลสถิติหรือข้อมูลเกี่ยวกับการกระจายของคำตอบในรูปแบบต่าง ๆ เป็นจุดเด่นของวิธีนี้ชี้ให้เห็นถึงความโปร่งใสตรงไปตรงมา ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดที่เท่าเทียมกัน และยังยืดหยุ่นให้ผู้ทรงคุณวุฒิเปลี่ยนแปลงคำตอบหรือไม่ก็ตามและเปิดช่องให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงเหตุผลตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การที่ต้องเก็บข้อมูลหลายรอบเป็นข้อจำกัดของเดลฟาย เพราะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายหรือทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการ ดังตาราง 7 แสดงข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย ต่อไปนี้

ตาราง 7 ข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย

ข้อดีของเทคนิคเดลฟาย	ข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย
1. เป็นเทคนิคที่ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล สามารถเก็บเป็นความลับได้	1. การใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามหลายรอบ ทำให้ผู้เชี่ยวชาญรู้สึกถูกรบกวนมากเกินไป และไม่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในรอบต่อไป
2. สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากได้อย่างกว้างขวางโดยไม่ต้องจัดการประชุม ลดข้อจำกัดด้านการเดินทาง ทำให้ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย ไม่ต้องมีการจัดการประชุม จ่ายเฉพาะค่าไปรษณีย์	2. การปิดกั้นมุมของผู้เชี่ยวชาญในการจำกัดกรอบความคิดผู้เชี่ยวชาญให้อยู่ภายในกรอบความคิดที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเท่านั้น
3. ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความน่าเชื่อถือ เพราะผู้เชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระไม่ถูกครอบงำทางความคิด	3. ผู้วิจัยอาจขาดความรอบคอบหรือมีความลำเอียงในการพิจารณาวิเคราะห์คำตอบที่ได้ในแต่ละรอบ
4. ข้อสรุปที่ได้จากเทคนิคเดลฟายผ่านการไตร่ตรองอย่างรอบคอบหลายขั้นตอน ให้เวลาในการคิด ทำให้คำตอบที่ได้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น	4. มีความเป็นไปได้ที่แบบสอบถามที่ส่งไปสูญหายระหว่างทางหรือไม่ได้รับคำตอบกลับมาครบในแต่ละรอบ
5. เป็นกระบวนการกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์ทางความคิด เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แม้จะไม่มีการเผชิญหน้า	5. คำตอบอาจมีความลำเอียง หากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญถูกกำหนดโดยไม่เป็นตัวแทนประชากร
6. สามารถกำหนดระดับความสอดคล้องทางความคิดโดยอธิบายได้ด้วยสถิติ	6. การวิเคราะห์เนื้อหาและการนำเสนอผลโดยการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นงานที่ยุ่งยากและใช้เวลามากกว่ากระบวนการกลุ่มอื่น ๆ
7. เป็นการเก็บข้อมูลที่ให้อิสระทางความคิดแก่ผู้ตอบ หากไม่เห็นด้วยกับคำตอบของกลุ่มก็สามารถแสดงความคิดเห็นโดยใช้คำตอบปลายเปิดได้	7. มีความเป็นไปได้ที่ความคิดที่แตกต่างหรือตอบแบบสุดขั้วไม่ได้รับความสนใจ และถูกบีบให้ตอบตามค่ากลางเพื่อให้เกิดฉันทามติ
8. แม้จะเป็นเทคนิคที่มีกระบวนการเก็บข้อมูลแบบไม่เป็นทางการและเป็นการตัดสินใจบนฐานของความคิดเห็น แต่หากได้ข้อมูลที่มาจากฐานความรู้ วิธีนี้จะเป็นการดำเนินงานที่เป็นทางการ (Cline, 2000)	8. การรอแบบสอบถามกลับคืนในแต่ละรอบทำให้สิ้นเปลืองเวลาในการเก็บข้อมูล เทคนิคนี้ใช้เวลาประมาณ 34-45 วัน ในการเก็บข้อมูล (Michigan State University Extension, 1999; SEMEO VOLTECH,2002)

งานวิจัยในประเทศ

จากรายงานการดำเนินโครงการมัธยมประจำบ้านของโรงเรียนน้ำบ่อหลวงวิทยา อ.สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ทำการทดลองการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่องการแก้ไขปัญหานักเรียนไม่จบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ชุดการเรียนสำเร็จรูป จำนวน 4 รุ่น (2534 : 4) พบว่า สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครู งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานที่แก้ไม่ได้ของกระทรวง นอกจากนี้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากเหตุการณ์จริง สามารถดำเนินชีวิตปกติพร้อมกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเกิดการสำนึกว่าการเรียนเป็นความจำเป็นต่อชีวิตของเขา เกิดการเรียนรู้ที่จะรับเลือกข่าวสาร สามารถวิเคราะห์และเข้าใจปัญหาของสังคมและตนเองได้มากขึ้น

จากรายงานการดำเนินโครงการ น.ส.ว.ขอโอกาส ของโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ที่จัดการศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน เพื่อแก้ปัญหานักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียน ด้านความประพฤติ เป็นต้น (2544 : 35) พบว่า ผลด้านวิชาการ ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น โดยก่อนทำโครงการค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ 2.22 ภายหลังทำโครงการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรียนอยู่ที่ 2.41 ขณะเดียวกันจำนวนผู้ที่ไม่ผ่านรายวิชาต่างๆ ลดลงเป็นที่น่าพอใจ โดยก่อนทำโครงการมีนักเรียนไม่ผ่านรายวิชาต่างๆ เกิน 20 % ของจำนวนผู้เรียนทั้งหมด 17 รายวิชา ภายหลังทำโครงการ พบว่ามีนักเรียนที่สอบไม่ผ่านในรายวิชาต่างๆ ไม่เกิน 2 %

มิถุนา อนุแสน (2545 : 159) วิจัยเรื่อง ความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี พบว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานขั้นการเตรียมกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาชุมชนขั้นการจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการศึกษาชุมชน ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาชุมชน แหล่งการเรียนรู้ การหาแหล่งเรียน การจัดแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผลแหล่งเรียนรู้ มีความพร้อมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อยู่ในระดับสามารถทำได้แต่ยังไม่ใช่ในขณะนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนเริ่มจะเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาจากการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานของรัฐด้านการศึกษา และเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดไว้แต่ครูผู้สอนยังมีความต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านการจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และตลอดจนต้องการรับรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

สุพัฑฒา ภูมิผักแว่น (2545 : 106-107) วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียน

ปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความเห็นด้วยกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาต่างก็มีภาระงานการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเต็มเวลา และยังไม่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้เรื่องการปฏิรูปการศึกษา และการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นเรื่องใหม่ยังไม่มีสถานศึกษาใดดำเนินการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ

ด้านผลของการศึกษาสภาพความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน รูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดเพชรบุรี ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 : 58) พบว่า สถานศึกษาโดยรวมมีความพร้อมอยู่ในระดับน้อย ในด้านการจัดองค์กรเพื่อรองรับการดำเนินงานด้านการศึกษานอกระบบ เช่น การเตรียมการด้านบุคลากร การวางแผนการจัดการศึกษา การวางแผนการนิเทศติดตามและประเมินผล การวางแผนการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การพัฒนาหลักสูตร การศึกษาความต้องการของชุมชน รวมทั้งการพัฒนาเครือข่ายชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ในด้านบุคลากรในสถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษานอกระบบ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน วิธีเรียนแบบทางไกล และวิธีเรียนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในแก่กลุ่มเป้าหมายนอกระบบระดับปานกลาง อีกทั้งครูผู้สอนบางส่วนยังเคยมีประสบการณ์เป็นครูประจำกลุ่มในการสอนให้แก่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ซึ่งเป็นสถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน ทำให้มีประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม ยังพบอีกว่า ผู้สอนในระบบมีความพร้อมในการสอนเชิงตั้งรับ กล่าวคือ หากกลุ่มเป้าหมายนอกระบบเข้ามาสมัครเรียนในสถานศึกษาจะสามารถดำเนินการให้ได้ แต่ไม่พร้อมในการรุกเข้าไปจัดการศึกษาให้ในชุมชน หมู่บ้าน

งานวิจัยต่างประเทศ

ประเทศสหรัฐอเมริกา

Franklin P. Schargel and Dr.Jay Smink (เมษายน 2548 http://www.kasa.org/kdpp_Strategies.htm) ได้ศึกษาวิจัยวิธีการแก้ปัญหานักเรียนการออกกลางคันของรัฐเคนตั๊กกี้ รายงานว่าศูนย์ป้องกันการออกกลางคันแห่งชาติ ทำการศึกษาประเด็นปัญหาการออกกลางคัน ตั้งแต่ ปี 1986 ศูนย์เน้นไปที่การระบุถึงสร้างรูปแบบในการป้องกันการออกกลางคัน และการนำไปปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จของโรงเรียน

จากประสบการณ์ของการสาธิตของโรงเรียน พบว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างรูปแบบของแผนงาน โรงเรียนที่เป็นที่รู้จัก ความเป็นผู้นำในการเป็นผู้บริหารที่ดี การปฏิบัติการสอนที่ดีเลิศ และยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาการออกกลางคัน จนถูกเสริมเข้าไปในผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

ดังนั้น ยุทธศาตร์ที่มีประสิทธิภาพของการป้องกันการออกกลางคันจะเป็นองค์ประกอบขั้นต้นของแผนงานการพัฒนาโรงเรียน บนพื้นฐานของงานวิจัยสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ 15 ข้อ ที่มีผลกระทบทางบวกสูงสุดต่ออัตราการลาออกกลางคันและประสบความสำเร็จทั้งโรงเรียนระดับตั้งแต่อนุบาลถึง เกรด 12 ทั้งในเมืองและชนบท

ยุทธศาสตร์ 15 ข้อ แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะแก้ปัญหาการออกกลางคันของโรงเรียน ดังภาพรวมต่อไปนี้

1. ควรเริ่มจากการดูปัญหาที่เกิดจากครอบครัว ดูแผนงานการศึกษาระดับปฐมวัย เช่น สถานเลี้ยงเด็กกลางวัน ศูนย์เลี้ยงเด็ก มีความสำคัญอย่างยิ่งในชุมชน
2. ทักษะในเรื่องการอ่านและการเขียนควรจะได้รับการพัฒนาทั้งในระดับประถมถึงมัธยมศึกษา และให้ความสนใจกับเด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะออกกลางคัน
3. การแนะแนวและสนับสนุนการทำงานของเด็ก
4. การบริการเรื่องของการเรียนรู้ คือการใช้วิธีเกี่ยวกับการสอนเพื่อที่จะเข้าถึงตัวเด็กและชุมชน ด้วยการประยุกต์ โดยการนำความรู้ทางวิชาการนำไปแก้ปัญหาชุมชน
5. จัดโรงเรียนทางเลือก เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะออกกลางคัน เป็นการสร้างขึ้นภายในระบบ เป็นการสอนเสริมตามความสนใจของแต่ละบุคคล หรือผู้ด้อยโอกาสของกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มที่มีพฤติกรรมรุนแรง
6. เพิ่มศักยภาพของนักเรียน หลังจากเลิกแล้ว ได้แก่ การพัฒนาแผนงานในการสอนซ่อมเสริมให้กับผู้เรียน
7. การพัฒนาวิชาชีพให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง เป็นการเตรียมครูเพื่อให้นักเรียนไปสู่มาตรฐานสูงสุดได้
8. สื่อการเรียนการสอนจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ช่วยกระตุ้นเด็กทุกคน ไม่คำนึงว่าเขาจะมีรูปแบบการเรียนรู้อย่างไร เพื่อสามารถสนองตอบความต้องการของผู้เรียน
9. ใช้เทคโนโลยีได้ขยายโอกาสให้กับนักเรียนทุกคน
10. การเรียนรู้เป็นรายบุคคล เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาสำหรับนักเรียนทุกคน โดยเฉพาะนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะออกกลางคัน
11. องค์ประกอบที่จำเป็นของการพัฒนาระบบให้ถูกต้อง คือระบุหรือหาตัวอย่างว่า ผู้มีส่วนได้เสียจะเข้ามามีส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แน่ใจว่า นักเรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียน
12. ความร่วมมือของชุมชน หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการลดปัญหาการออกกลางคัน
13. ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพอยู่ในหลักสูตร การแก้สิ่งที่เป็นอุปสรรคและป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น

กมล สุดประเสริฐ (2541 : 60-61) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขั้นพื้นฐานในประเทศต่างๆ จะแตกต่างกันไปตามบริบท สภาพการปฏิบัติงานในปัจจุบัน แต่ส่วน

ใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาทั้งระบบ เช่น การเข้าเรียนของนักเรียน การลาออกกลางคัน ปัญหาความยากจน ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับครู ปัญหาด้านการเรียนการสอนที่ขาดสังคม เทคโนโลยีและปัญหาเกี่ยวกับผลลัพธ์ได้แก่คุณภาพของการศึกษา สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคดังกล่าว จะเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมที่แต่ละชุมชนและโรงเรียนคิดขึ้น หลายประเทศได้พยายามกระจายอำนาจการบริหารการจัดการศึกษาให้โรงเรียน/สถานศึกษา ทำให้ชุมชน โรงเรียนและสถานศึกษาร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เช่น ทำให้ครู ผู้ปกครองและนักเรียนหลุดออกจากกรอบความคิดเดิมที่เป็นอุปสรรคต่อความคิดสร้างสรรค์ หรือวิสัยทัศน์/จุดหมายปลายทางที่เกิดจากความคิดและแก้ไขปัญหาร่วมกัน จึงทำให้เกิดกรณีตัวอย่าง “โรงเรียนแม่เหล็ก” และ “วิทยาลัยชุมชน” ในสหรัฐอเมริกา ทำให้การออกจากโรงเรียนกลางคันลดลง เกิดนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่ดึงดูดนักเรียนกลับมาเรียนให้จบ เพราะได้เรียนตามความถนัด/สนใจ หรือนักเรียนที่เป็นแม่ลูกอ่อนก็สามารถกลับเข้าไปเรียนใหม่ได้

สนอง โลหิตวิเศษและคณะ (2545 : 63-64) ได้ศึกษาถึง รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศกำลังพัฒนาจะมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เข้ามามีบทบาทมากมาย และจะมีลักษณะของการเสริมความรู้ใหม่ และทักษะอาชีพในวิชาระดับอุดมศึกษามากกว่าในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่า แต่ก็มีประชาชนส่วนหนึ่ง ยังไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือการศึกษาภาคบังคับ ประเทศพัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญแก่ประชาชนกลุ่มนี้มาก เพราะเป็นกลุ่มประชาชนที่อาจสร้างปัญหาแก่ชุมชนและสังคม โดยอาจจะเป็นกลุ่มอพยพหรือกลุ่มประชาชนที่ยากจน ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้จะได้สิทธิพิเศษจากรัฐในการเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ

สรุป ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้ศึกษาใน 4 เรื่องใหญ่ ๆ ได้แก่ การศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษานอกระบบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เกี่ยวข้อง ศึกษาจากเอกสาร การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต พบว่า โดยประเทศต่าง ๆ พยายามส่งเสริมการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อขยายโอกาสและสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษา โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย จัดหลักสูตรที่เปิดกว้างมีความยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ อาทิ ความยากจน เกเร ติดยาเสพติด ตั้งครรภ์ ในวัยเรียนหรือก่อนวัยอันควร เป็นต้น ทำให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน พร้อมทั้งมีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับประเทศไทย พบว่า การศึกษาโดยเฉลี่ยของคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ อัตราการออกกลางคันของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสูง จึงพยายามส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิต และส่งเสริมให้เรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

ดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาตลอดชีวิต โดยปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากที่สุด มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยทุกคนได้รับการส่งเสริมทักษะและประสบการณ์ตามความพร้อม ที่มีความยืดหยุ่นทั้งในเรื่องของหลักสูตร รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลา และการประเมินผล โดยมาตรา 15 กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษาได้ทั้ง 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และเป็นการจัดการที่ยืดหยุ่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้มากที่สุด โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งด้านบุคลากร เงิน สื่อและอุปกรณ์ทางการศึกษาอาคารสถานที่ แม้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมในการจัดการศึกษานอกระบบ เพิ่มจากการจัดการศึกษาในระบบ และมีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหลายแห่งร่วมกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนในการเอื้อเฟื้อสถานที่ให้เป็นหน่วยจัดการศึกษานอกระบบ แต่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานหลายแห่งมีความต้องการรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาและไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต นำแนวคิดในการศึกษาเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งข้อกำหนดของมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจัดการศึกษาได้สามรูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเชื่อมโยงกับรูปแบบที่จะต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ตามแนวคิด Keeves J. (1997 อ้างในทิศนา แขมมณี. 2545 : 218 - 219) ทำให้ได้กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับองค์ประกอบใน 8 ด้าน ได้แก่ ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมาย การเทียบโอน การบริหารและการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พร้อมทั้งปัจจัยและเงื่อนไขอื่น ๆ ที่จะสนับสนุนให้การพัฒนารูปแบบประสบความสำเร็จ ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำไปสรุปเป็นกรอบประเด็นในการจัดทำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการประเมินรูปแบบจากผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตต่อไป

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบ
ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบ

ในขั้นตอนการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1.การร่างรูปแบบ และ 2.การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีรายละเอียดดังนี้

1.การร่างรูปแบบ

ในการร่างรูปแบบ ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ แล้วนำมาสังเคราะห์ร่างรูปแบบ

1.1 การศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

1.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารการศึกษาระดับประเทศ จำนวน 4 ท่าน เกี่ยวกับความคิดเห็นในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวทางในการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (ตาราง 2 หน้า 60-61)

1.3 ศึกษาการจัดโครงการพิเศษในรูปแบบการศึกษานอกระบบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศ 4 แห่ง (ตาราง 3 หน้า 66-67)

1.4 ศึกษาการจัดโครงการพิเศษในรูปแบบการศึกษานอกระบบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในต่างประเทศ (ตาราง 4 หน้า 76-79) ทำให้ได้ร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ และ อื่น ๆ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการในการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ หลักสูตร การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ และเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน และอื่น ๆ ที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม

2. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ไปศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน ตามกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 3 รอบ โดยรอบที่ 1 เป็นการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ รอบที่ 2 นำข้อมูลที่ได้รับจากรอบที่ 1 มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม และรอบที่ 3 ใช้แบบสอบถามในรอบที่ 2 โดยเพิ่มตำแหน่งค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ระบุตำแหน่งของผู้ตอบ ดังรายละเอียดการดำเนินการวิจัยแต่ละรอบดังต่อไปนี้

รอบที่ 1 ศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยนำร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มาจัดทำเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม และจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและแผนการจัดการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการศึกษาในระบบและด้านการศึกษานอกระบบ ที่เลือกอย่างเจาะจง จำนวน 22 คน โดยใช้ในการสนทนากลุ่มจำนวน 14 คน และใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 8 คน เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นได้ความคิดที่สร้างสรรค์และได้แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (รายชื่อผู้เชี่ยวชาญปรากฏในภาคผนวก ข)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้จัดทำประเด็นเพื่อใช้ในการสนทนา พร้อมด้วยแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด พร้อมด้วยเทปบันทึกเสียง และแบบบันทึกการสัมภาษณ์

ประเด็นสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ชื่อ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ และประสบการณ์ในการทำงาน และตอนที่ 2 เป็นประเด็นในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้มาจากขั้นตอนที่ 1 ซึ่งเป็นร่างรูปแบบ โดยนำข้อมูลมาจัดทำเป็นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ และการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เชื่อมโยงกับด้านปรัชญาและหลักการในการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ หลักสูตร การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ และ

เทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน (ปรากฏในภาคผนวก ค)

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล รอบที่ 1 การดำเนินการโดยวิธีการจัดสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1.1 ทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอให้ทำหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญทั้ง 22 ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม

1.2 ส่งแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 22 คน ก่อนประมาณ 1 สัปดาห์

1.3 ประสานเป็นการภายในกับผู้เชี่ยวชาญในการเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญและนัดหมาย วัน เวลาในการจัดสนทนากลุ่ม

1.4 จัดสนทนากลุ่มเมื่อวันอังคารที่ 9 พฤษภาคม 2549 เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ห้องประชุมภุชงค์ เพ่งศรี สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

1.5 เตรียมการบันทึกเทปและจดบันทึกการสนทนากลุ่ม

2. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมอีก จำนวน 8 คน

2.1 ทำหนังสือถึงบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอให้ทำหนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือ และขอความอนุเคราะห์นัดหมายเวลาในการให้สัมภาษณ์ จากนั้นส่งแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญศึกษาก่อนประมาณ 1 สัปดาห์

2.2 ขั้นสัมภาษณ์ไปพบผู้เชี่ยวชาญตามวัน เวลา และสถานที่ที่ได้นัดหมาย พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเทปและจดบันทึกการสัมภาษณ์

2.3 ขั้นปิดการสัมภาษณ์ เมื่อการสัมภาษณ์สิ้นสุดลง พร้อมชี้แจงว่า หลังจากนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ไปสร้างเป็นแบบสอบถาม และนำมาให้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูลอีก จำนวน 2 รอบ

2.4 ระยะเวลาดำเนินการ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน –ธันวาคม 2549

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ประเด็นสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์ ในตอนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยใช้ค่าสถิติและร้อยละ สำหรับข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และจัดทำเป็นแบบสอบถาม ฉบับที่ 1 เพื่อนำไปเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ ในรอบที่ 2 ต่อไป

รอบที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยนำข้อมูลที่ได้รับจากรอบที่ 1 มาวิเคราะห์จัดทำเป็นแบบสอบถาม และนำไปเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญอย่างเจาะจงประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและแผนการจัดการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการศึกษาในระบบและด้านการศึกษานอกระบบ จำนวน 22 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกับรอบที่ 1

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 1 โดยนำข้อมูลที่ได้มาจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยเพิ่มเติม และพัฒนาเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 107-108 ; อ้างอิงจาก Likert Scale) ในแต่ละระดับคะแนนมีความหมาย ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
4 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
3 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
1 หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

แบบสอบถามเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ จำนวน 8 องค์ประกอบ และอื่น ๆ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการในการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ หลักสูตร การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนความรู้ประสบการณ์ และเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน และอื่น ๆ เป็นปัจจัยที่ต้องศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นของบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต จำแนกตามองค์ประกอบ

ลำดับ	องค์ประกอบหลัก	จำนวนข้อขององค์ประกอบ
1	องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา	16
2	องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร	8
3	องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้	24
4	องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้	11
5	องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ และเทียบระดับการศึกษา	14
6	องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา	26
7	องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย	7
8	องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน	5
9	ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	28
	รวม	139

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับที่ 1 ส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือ จำนวน 6 คน (รายชื่อปรากฏในภาคผนวก) ตรวจสอบความเป็นไปได้ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) และได้ค่า IOC = 0.96 และนำไปปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับภาษา เพื่อให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ดังที่ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540 : 170) เสนอว่าจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมไม่ควรต่ำกว่า 3 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

เห็นว่าสอดคล้อง	ให้คะแนน	1
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	0
เห็นว่าไม่สอดคล้อง	ให้คะแนน	-1

การคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยนำค่าที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์ ถ้าได้คะแนนตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีความเหมาะสม สมควรคงไว้ในแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามโดยไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข แต่ถ้าข้อคำถามใดต่ำกว่า 0.5 จะต้องปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณาจากข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามฉบับที่ 1 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 22 คน ทางไปรษณีย์และส่งด้วยตนเอง พร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามกลับคืน ได้รับคืน จำนวน 22 ฉบับ โดยดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2549 และเดือนมกราคม 2550

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาจากการตอบแบบสอบถามจากรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญ มาหาค่าทางสถิติโดยการคำนวณค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) มีรายละเอียดดังนี้

1. ค่ามัธยฐาน (Median) จากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่ามัธยฐานของคำตอบในแต่ละข้อที่คำนวณได้ ดังนี้

4.50 ขึ้นไป หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความมากที่สุด
3.50-4.49 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความมาก
2.50-3.49 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความปานกลาง
1.50-2.49 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความน้อย
ต่ำกว่า 1.50 หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับข้อความน้อยที่สุด

2. ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquatile Range) คือ ค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 3 กับควอไทล์ที่ 1 กำหนดเกณฑ์พิจารณาไว้ดังนี้

0.01 – 0.99 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูงถึงสูงมาก
1.00 – 1.50 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลางถึงต่ำ
1.50 ขึ้นไป หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันต่ำมากหรือไม่สอดคล้องกัน

การพิจารณาข้อความที่นำมากำหนดเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ผู้วิจัยใช้ข้อความที่มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquatile Range) ตั้งแต่ 1.50 ลงมา ซึ่งถือว่า ข้อความนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันสูง

รอบที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อีกจำนวน 1 รอบ โดยในรอบนี้จะเป็นรอบสุดท้าย เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ยืนยันคำตอบเดิมหรืออาจเปลี่ยนแปลงคำตอบ และผู้วิจัยจะได้นำไปจัดทำเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน ซึ่งกลุ่มเดียวกับรอบที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 2 โดยใช้แบบสอบถามและข้อคำถามเดิมจากรอบที่ 2 มาวิเคราะห์สังเคราะห์ หาค่าทางสถิติ และคำนวณค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) พัฒนาเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 2 และเพิ่มตำแหน่งค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ระบุตำแหน่งของคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแบบสอบถาม และเพิ่มช่องระบุเหตุผลในส่วนท้ายของแต่ละข้อคำถาม กรณีที่คำตอบแตกต่างไปจากความคิดของผู้เชี่ยวชาญท่านอื่น ถ้าหากเห็นด้วยกับความคิดของกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญก็สามารถเลือกเปลี่ยนระดับความคิดเห็นของตนได้

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามฉบับที่ 2 ไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างเดิมทั้ง 22 คน ทางไปรษณีย์และส่งด้วยตนเอง พร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามกลับคืน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2550

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาจากการตอบแบบสอบถามจากรอบที่ 3 มาดำเนินการดังต่อไปนี้

ข้อมูลที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต วิเคราะห์โดยการคำนวณค่ามัธยฐาน (Median) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

คำตอบในรอบที่ 3 ซึ่งเป็นรอบสุดท้าย ภายหลังการหาค่าทางสถิติแล้ว ผู้วิจัยจะได้แปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยนำข้อความที่ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน มีความเห็นด้วยในระดับมากและมากที่สุด (ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป) และมีความสอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์น้อยกว่า 1.50) มาสรุปผลและจัดทำเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และนำไปประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ

การประเมินรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบไปปฏิบัติ และนำไปเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา (กรมสามัญศึกษาเดิม) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั่วประเทศ ทั้ง 20 เขตตรวจราชการของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 2,834 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 124 คน (ปรากฏในภาคผนวก ง) โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

1.สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจำแนกเขตตรวจราชการตามรายภาค รวมกรุงเทพมหานคร ได้จำนวน 20 เขตตรวจราชการ สุ่มเขตตรวจราชการอย่างง่าย ภาคละ 50% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายภาค จำนวน 9 เขตตรวจราชการ และรวมกรุงเทพมหานคร เป็น 10 เขตตรวจราชการ (ปรากฏในภาคผนวก ง) ดังรายละเอียดดังตาราง 9

2. สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละกลุ่มตัวอย่างเขตตรวจราชการ สุ่มจังหวัดอย่างง่าย ร้อยละ 25 ของจำนวนจังหวัดในแต่ละเขตตรวจราชการ จะได้จังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตตรวจราชการ รวมกรุงเทพมหานคร รวมได้จังหวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 10 จังหวัด รายละเอียดดังตาราง 9

ตาราง 9 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นภาค เขตตรวจราชการและจังหวัด

ภาค	ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง		
	เขตตรวจราชการ	จำนวนจังหวัด	เขตตรวจราชการ	จังหวัด	ชื่อจังหวัด
เหนือ	1	8	1	1	เชียงราย
	2	5	2	1	พิษณุโลก
	3	4	-	-	
รวม	3	17	2	2	
กลาง	4	4	4	1	ปทุมธานี
	5	4	-	-	
	6	4	-	-	
	7	4	7	1	สมุทรสาคร
รวม	4	16	2	2	
ตะวันออก	8	5	-	-	
	9	4	9	1	ชลบุรี
รวม	2	9	1	1	
ภาคอีสาน	10	4	10	1	หนองคาย
	11	4	-	-	
	12	3	-	-	
	13	4	13	1	ชัยภูมิ
	14	4	-	-	
รวม	5	19	2	2	
ภาคใต้	15	3	-	-	
	16	3	16	1	ตรัง
	17	3	17	1	กระบี่
	18	3	-	-	
	19	2	-	-	
รวม	5	14	2	2	
กรุงเทพมหานคร	ส่วนกลาง	1	1	1	กทม.
รวม	20	76	10	10	10

3. สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยแต่ละจังหวัด (จำแนกจำนวนโรงเรียนตามขนาด) เจาะจงเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษา (สังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม) ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร รวมได้โรงเรียน จำนวน 176 แห่ง ดังตาราง 10

จับสลากรายชื่อโรงเรียนอย่างง่าย ร้อยละ 70 จำแนกตามขนาด ในแต่ละจังหวัดที่เป็นกลุ่มอย่าง ได้รายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 124 แห่ง ดังตาราง 10

ตาราง 10 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำแนกตามขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก

จังหวัด	กลุ่มตัวอย่างที่เป็นจังหวัด จำนวนโรงเรียนจำแนกตามขนาด					กลุ่มตัวอย่าง จำนวนโรงเรียนจำแนกตามขนาด				
	ใหญ่พิเศษ	ใหญ่	กลาง	เล็ก	รวม	ใหญ่พิเศษ	ใหญ่	กลาง	เล็ก	รวม
เชียงราย	2	2	4	3	11	1	1	3	2	7
พิษณุโลก	3	2	5	3	13	2	1	4	2	9
ปทุมธานี	3	1	5	5	14	2	1	4	4	11
สมุทรสาคร	2	3	4	2	11	1	2	3	1	7
ชลบุรี	2	3	5	2	12	1	2	4	1	8
หนองคาย	1	1	5	14	21	1	1	4	10	16
ชัยภูมิ	2	2	8	11	23	1	1	6	8	16
ตรัง	2	2	8	4	16	1	1	6	3	11
กระบี่	1	2	9	4	16	1	1	6	3	11
กทม.	13	10	14	2	39	9	7	10	2	28
รวม	31	28	67	50	176	20	18	50	36	124

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ

ลักษณะของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำข้อความจากแบบสอบถามที่ใช้สอบถามผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 3 ที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 22 คน ซึ่งมีความเห็นด้วยในระดับมากและมากที่สุด (ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป) และมีความสอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์น้อยกว่า 1.50) ทั้ง 139 ข้อ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีก จำนวน 25 ข้อ โดยผู้วิจัยได้นำมาสรุปผลและจัดทำเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต รวม 164 ข้อ มาพัฒนาเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง นำไปปฏิบัติได้มากที่สุด
4 หมายถึง นำไปปฏิบัติได้มาก
3 หมายถึง นำไปปฏิบัติได้ปานกลาง
2 หมายถึง นำไปปฏิบัติได้น้อย
1 หมายถึง นำไปปฏิบัติได้น้อยที่สุด

กรณีที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานปฏิบัติไม่ได้ ผู้วิจัยให้ใส่ไว้ในช่อง 0 ซึ่งหมายถึง นำไปปฏิบัติไม่ได้

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็นเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ด้านการบริหาร ขนาดของสถานศึกษา ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดในการนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการจัดการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบก่อนส่งให้กับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวมรวมข้อมูล

การสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ขอรับหนังสือจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ถึงโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 124 ฉบับ ซึ่งจำแนกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 20 โรง ขนาดใหญ่ จำนวน 18 โรง ขนาดกลาง จำนวน 50 โรง และขนาดเล็ก จำนวน 36 โรง ดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน – มิถุนายน 2550

3. โทรศัพท์ถึงผู้บริหารโรงเรียนบางแห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัยภายในระยะเวลาที่กำหนด

4. ได้รับแบบสอบถามได้ จำนวน 105 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85

5. นำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้บริหาร วิเคราะห์ด้วยด้วยค่าสถิติ ร้อยละ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอด ในการนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด ดำเนินการดังนี้

ระดับความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติได้ทั้ง 5 ระดับ ผู้วิจัยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FOR WINDOWS (Statistical Package for the Social Sciences)

ส่วนระดับความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติไม่ได้ คือ 0 ผู้วิจัยคำนวณหาค่าร้อยละของจำนวนของผู้ตอบในแต่ละข้อคำถาม

สำหรับค่าความถี่ที่นำไปปฏิบัติได้ คำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้เกณฑ์กำหนดค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

4.50 - 5.00 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าข้อความนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติมากที่สุด

3.50 - 4.49 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าข้อความนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติมาก

2.50 - 3.49 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าข้อความนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติปานกลาง

1.50 - 2.49 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าข้อความนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติน้อย

1.00 - 1.49 ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าข้อความนั้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติน้อยมาก

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด ได้ใช้วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และคำนวณด้วยค่าความถี่และร้อยละ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ดำเนินการเปรียบเทียบโดยรวมทุกองค์ประกอบ รายด้านและรายข้อ ทั้ง 8 องค์ประกอบ พร้อมด้วยปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง จำนวน 139 ข้อ เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในฐานะผู้กำหนดรูปแบบ กับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะผู้ปฏิบัติ ว่าสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มากน้อยเพียงใด โดยคัดเลือกข้อคำถามที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้ในระดับมาก (3.50 ขึ้นไป) และนำไปปรับปรุงเป็นรูปแบบต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ Independent Samples Test (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ ที่นำไปเพิ่มในแบบสอบถามของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 25 ข้อ ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ

เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อความนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อรูปแบบ พิจารณาคัดเลือกข้อความที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นว่ามีระดับความเหมาะสมและมีความเป็นไปในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50 ขึ้นไป)

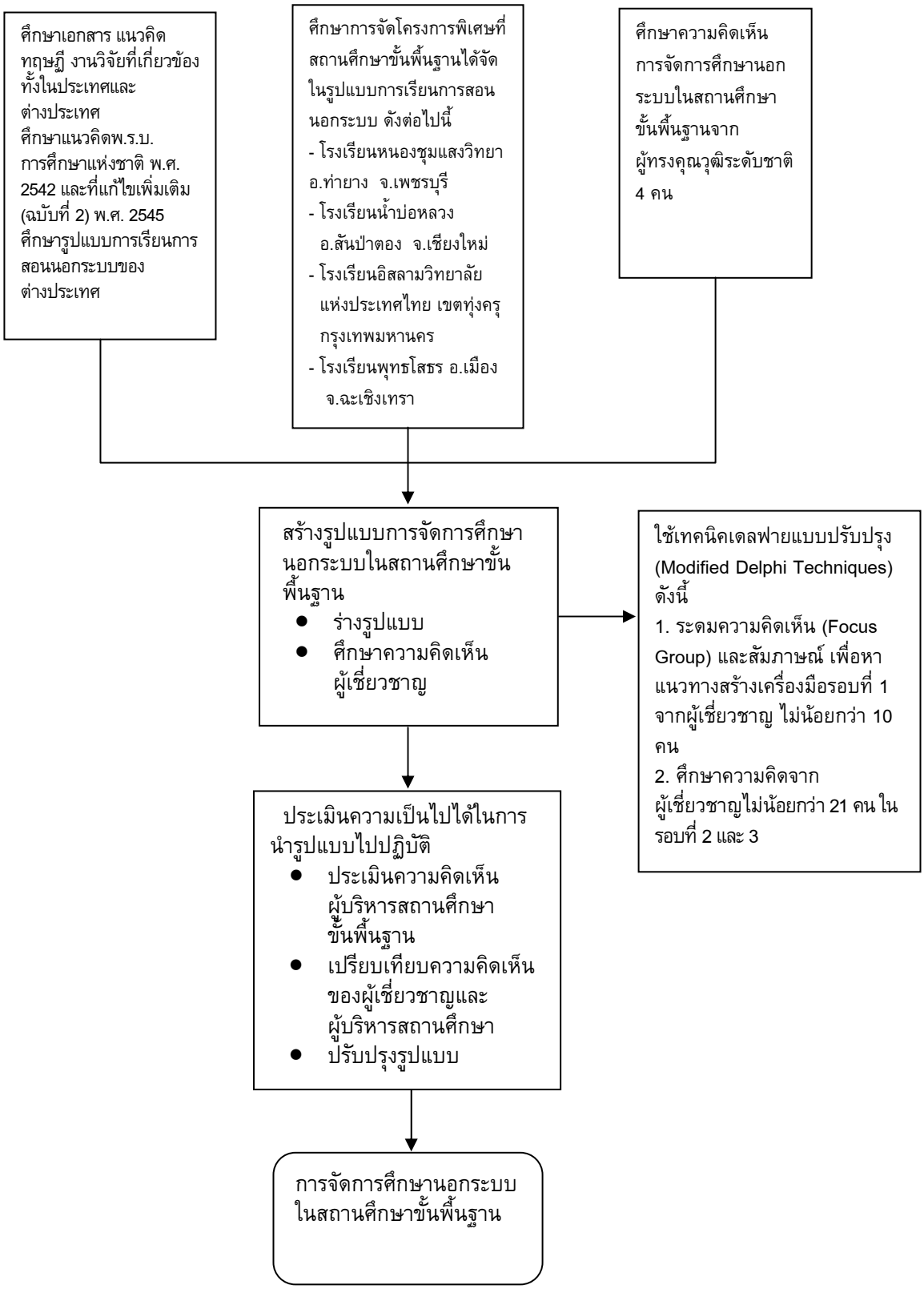
นอกจากนี้ ยังได้พิจารณาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อรูปแบบ ในข้อที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้เป็นรายข้อ มาประกอบการพิจารณาในข้อที่ไม่นำไปปรับปรุงในรูปแบบด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 25 ข้อ ได้พิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติได้เท่านั้น และนำมาปรับปรุงให้เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ต่อไป

สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต แสดงในตาราง 11 และในภาพประกอบ 2

ตาราง 11 แสดงขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการศึกษาวิจัย	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดตาม พ.ร.บ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ศึกษารูปแบบการจัดการแบบนอกระบบทั้งในและต่างประเทศ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 2.ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques)	1.ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 14 คน ในการสนทนากลุ่ม 2. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน ในการสัมภาษณ์ 3. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 2 รอบ	1. แบบสัมภาษณ์ รอบที่ 1 2. แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ รอบที่ 2 และรอบที่ 3
ขั้นตอนที่ 2 การประเมินรูปแบบ	1.การประเมินรูปแบบเพื่อศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	1.ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 124 แห่ง ทั่วประเทศ	แบบสอบถามที่พัฒนามาจากกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง
	2.เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบ	2.ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน และผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 124 คน	ใช้สถิติการคำนวณค่าสถิติ Independent Samples Test (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

บทที่ 4
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยผู้วิจัยได้แสดงสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	=	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
$\overline{X}$	=	ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
S.D.	=	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
Mdn.	=	ค่ามัธยฐาน (Median)
I.R.	=	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquatile Range)
df	=	ระดับชั้นของความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom)
t	=	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution
*	=	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 4 ตอน ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนสร้างรูปแบบ

ขั้นสร้างรูปแบบที่ดำเนินการตามกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) โดยการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน นำเสนอข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้เชี่ยวชาญ
2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) รอบที่ 1
3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต รอบที่ 2
4. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต รอบที่ 3
5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการประเมินรูปแบบ

ขั้นการประเมินรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นำเสนอข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทุกองค์ประกอบและรายข้อ

ตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

เป็นการนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ที่ได้รับการพัฒนาเรียบร้อยแล้ว

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในขั้นตอนสร้างรูปแบบ

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้เชี่ยวชาญ รายละเอียดแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 จำนวนและร้อยละของผู้เชี่ยวชาญ (N = 22)

ข้อมูลสถานภาพ		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
ชาย		14	63.64
หญิง		8	36.36
	รวม	22	100.00
อายุ			
45 - 55 ปี จำนวน		9	41.00
56 - 66 ปี จำนวน		12	55.46
67 ขึ้นไป จำนวน		1	4.54
	รวม	22	100.00
วุฒิการศึกษา		15	68.17
ปริญญาเอก			
ด้านบริหารการศึกษา (10 คน)			
ด้านพัฒนศึกษา (1 คน)			
ด้านการศึกษานอกระบบ (3 คน)			
ด้านการศึกษาปฐมวัย (1 คน)			
	รวม	22	100.00
ปริญญาโท		6	27.27
ด้านบริหารการศึกษา (3 คน)			
ด้านพัฒนาสังคม (1 คน)			
ด้านการวัดประเมินผล (1 คน)			
ด้านการสอนมัธยมศึกษา (1 คน)			
ปริญญาตรี		1	4.55
ด้านส่งเสริมการเกษตร			
	รวม	22	100.00
ประสบการณ์การทำงาน			
25 - 35 ปี		10	45.45
36 - 45 ปี		9	40.91
46 ปีขึ้นไป		3	13.64
	รวม	22	100.00

จากตาราง 12 แสดงสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 14 คน (ร้อยละ 63.64) เพศหญิงจำนวน 8 คน (ร้อยละ 36.36) ผู้เชี่ยวชาญทั้งชายและหญิงมีอายุระหว่าง 45 – 55 ปี จำนวน 9 คน (ร้อยละ 41) อายุระหว่าง 56 – 66 ปี จำนวน 12 คน (ร้อยละ 55.46) และอายุ 67 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน (ร้อยละ 4.54) ด้านวุฒิ

การศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ จบปริญญาเอก จำนวน 15 คน (ร้อยละ 68.17) โดยจบด้านบริหารการศึกษา 10 คน ด้านพัฒนศึกษา 1 คน ด้านการศึกษานอกระบบ 3 คน และด้านการศึกษาปฐมวัย 1 คน

รองลงมาผู้เชี่ยวชาญอีกจำนวน 6 คน จบปริญญาโท (ร้อยละ 27.27) โดยจบด้านบริหารการศึกษา 3 คน ด้านพัฒนาสังคม 1 คน ด้านการวัดและประเมินผล 1 คน และด้านการสอนมัธยม 1 คน และมีผู้เชี่ยวชาญจบปริญญาตรี จำนวน 1 คน (ร้อยละ 4.55) โดยจบด้านส่งเสริมการเกษตร ด้านประสบการณ์ทำงานของผู้เชี่ยวชาญทั้งชายและหญิง ระหว่าง 25 – 35 ปี จำนวน 10 คน (ร้อยละ 45.45) และระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 9 คน (ร้อยละ 40.91) และตั้งแต่ 46 ปี ขึ้นไป จำนวน 3 คน (ร้อยละ 13.64) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) รอบที่ 1

ผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 14 คน และสัมภาษณ์เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน สรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 : ส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ กับข้อคำถามว่า ผู้เชี่ยวชาญคิดว่าการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ในประเด็น ปรัชญาและหลักการ หลักสูตร การจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนสรุปความคิดเห็นได้ ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาและหลักการ ควรใช้ปรัชญาและหลักการในจัดการศึกษาตลอดชีวิตและปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกช่วงวัยนับตั้งแต่เกิดจากครรภ์มารดาจนกระทั่งตาย นอกจากนี้ ยังได้เสนอปรัชญาอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรและนำไปสู่วิธีการเรียนการสอน อาทิ ใช้ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ที่เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน การจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) ที่เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม และปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) เน้นว่าลักษณะความรู้ในยุคใหม่นี้จะพิจารณาได้จากคุณค่าทางการปฏิบัติ โดยเนื้อหาสาระเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

2. หลักสูตร การจัดหลักสูตรควรส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาตลอดชีวิต และได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาบุคคลเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์เป็น และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างดี เพราะฉะนั้น การจัดหลักสูตรจะต้องมีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สาระของหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยการจัดหลักสูตรควรเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและ

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสาระของหลักสูตร จะต้องเน้นในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนด้วย

3. การจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการศึกษานอกระบบ ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถวิเคราะห์ วางแผน และออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ใช้ปัญหาของผู้เรียนหรือปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์ หรือเป็นตัวตั้ง เพื่อที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที การเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ร่วมกันเป็นหมู่คณะ และต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยครูต้องติดตามและประเมินผลให้คำปรึกษาผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ควรให้มีวิธีการจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่ไม่คำนึงถึง เวลา สถานที่ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้เลือกเรียนหลายวิธี อาทิ การจัดแบบชั้นเรียน การจัดแบบทางไกล การจัดแบบกลุ่มย่อย การจัดโดยการวางแผนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล และการจัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้ระหว่างครูและผู้เรียน หรือการจัดแบบรายบุคคล เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ควรให้จัดสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร และสภาพของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น

ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน ครูและสถานศึกษา จะต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียนที่มีปัญหาแตกต่างกัน สถานศึกษาจะต้องมีความเข้าใจ สร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ผู้เรียนมีกำลังใจ และสนับสนุนด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนโดยการจัดทำเป็นคู่มือให้กับผู้เรียน

4. การประเมินผลการเรียนรู้ หลักการและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนแบบนอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรประเมินผลจากผลงานที่ผู้เรียนปฏิบัติจริง ประเมินตามสภาพจริงของผู้เรียน และการประเมินเพื่อให้ผู้เรียนมีกำลังใจที่จะเรียนรู้ในลำดับขั้นต่อไป โดยในการประเมินจะต้องคำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน ส่วนวิธีการประเมินให้ใช้วิธีการที่หลากหลาย และประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อม และการประเมินผลการเรียนรู้ นอกจากครู เป็นผู้ประเมินแล้ว ทั้งตัวผู้เรียนและพ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ประเด็นคำถามที่ 2 : การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ กับข้อคำถามที่ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ควรดำเนินการอย่างไรในแต่ละประเด็นต่อไปนี้

1. การบริหารและการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการบริหารแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ใหญ่ ๆ ได้แก่ ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา ผู้บริหารควรให้มีหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโดยเฉพาะ ควรสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองและผู้เรียนเกี่ยวกับวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ สนับสนุนงบประมาณ สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม และให้โรงเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ส่งเสริมและให้กำลังใจและให้ค่าตอบแทนครูผู้สอนการศึกษานอกระบบ ซึ่งจะมีภาระงานที่เพิ่มขึ้น และนอกจากนี้ ควรทำการประชาสัมพันธ์รูปแบบการเรียนการสอนแบบนอกระบบให้ที่เป็นรู้จักอย่างแพร่หลายด้วย

ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารต้องส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์และการปฏิบัติจริง รวมทั้งมีความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอนด้วยวิธีเรียนต่าง ๆ

ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ผู้บริหารต้องส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม ส่งเสริมจัดทำเว็บไซต์ของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด

ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการประสานกับเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนแบบนอกระบบให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

2. กลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกลุ่มเป้าหมายที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องจัดการศึกษาให้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มเป้าหมายในระบบ ได้แก่ ผู้เรียนที่อยู่ในวัยเรียนทุกคน ที่ไม่สามารถเรียนในระบบตามปกติได้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องให้บริการการศึกษาให้ทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี นอกจากนี้ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรให้บริการการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายนอกระบบ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ที่ยังไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย

3. การเทียบโอนผลการเรียนรู้ ในประเด็นนี้ ผู้เชี่ยวชาญให้ศึกษาเกี่ยวกับการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และให้ศึกษาการเทียบระดับการศึกษาเพิ่มเติมด้วย และให้ความคิดเห็นว่า ควรให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักเกณฑ์การประเมิน มีการจัดตั้งคณะกรรมการ และใช้วิธีการที่หลากหลายทั้งการเทียบโอนผลการเรียนรู้จากในระบบสู่ในระบบหรือการศึกษานอกระบบสู่ในระบบ จากเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ การปฏิบัติจริง และการเทียบผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่น ๆ เข้าสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อให้

ผู้เรียนสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ การเทียบระดับได้ เพื่อไปสู่การศึกษาต่อให้จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ควรให้ทุกภาคส่วนของสังคมควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบ โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน อาจใช้ความรู้ ความชำนาญในวิชาชีพเข้ามาช่วยสอน และสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนและให้กำลังใจบุตรหลานที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ

ประเด็นคำถามที่ 3 : การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อคำถามที่ 1 เกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่อง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สามารถจัดการศึกษานอกระบบ ได้อย่างไรบ้าง

ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหานักเรียนที่ออกกลางคัน หรือประชาชนทั่วไปที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยอาจมีการสำรวจสภาพปัญหาของนักเรียนที่ออกกลางคัน และศึกษาถึงให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันของอัตราการเรียนต่อ หรือระดับการศึกษาประชากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้น ๆ เป็นต้น

ข้อคำถามที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญคิดว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีความสามารถในการจัดการศึกษานอกระบบได้มากน้อยเพียงใด มีผลดีหรือผลเสียอย่างไรบ้าง

ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพร้อมทั้งในด้านอาคาร สถานที่ ที่จะจัดการศึกษานอกระบบได้เป็นอย่างดี สำหรับในเรื่องบุคลากร อาจจ้างบุคคลภายนอกหรือพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการศึกษานอกระบบ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุน ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ ซึ่งการที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบได้นั้น จะทำให้เกิดผลดีอย่างมาก ไม่มีผลเสีย เพราะสามารถแก้ปัญหาให้เด็กที่ออกกลางคันด้วยปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการบริการทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ที่มีความต้องการเรียนให้จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้นอีกด้วย

ข้อคำถามที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะอื่นใดที่จะนำไปสู่การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ให้มีประสิทธิภาพ

ในประเด็นคำถามนี้ ผู้เชี่ยวชาญ ได้ให้ข้อเสนอแนะที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเสนอแนะให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้การส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานนโยบายและแผนการจัดการศึกษาของชาติ ควรกำหนดนโยบายในเรื่องนี้ให้ชัดเจน และสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องให้ความร่วมมือ ในการจัดทำหลักสูตร การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรัชญา หลักการจัดการศึกษา

นอกระบบ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น

ผู้วิจัย ได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากประเด็นและข้อคำถามดังกล่าวข้างต้น และนำมาสรุปสังเคราะห์ พร้อมกับศึกษาเอกสารเพิ่มเติมและจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 1 เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ต่อไป โดยได้จัดทำเป็นกรอบโครงสร้างของการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต จำนวน 8 องค์ประกอบหลักได้แก่ ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การพัฒนารูปแบบดังกล่าวประสบความสำเร็จ

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต รอบที่ 2

การวิเคราะห์ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต จำนวน 22 คน รอบที่ 2 นำเสนอข้อมูลตามลำดับ รวม 8 องค์ประกอบ พร้อมด้วยปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมข้อคำถาม จำนวน 139 ข้อ ในตาราง 13

ตาราง 13 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา		
	<u>ด้านปรัชญา</u>		
1	**ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต** (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	4.92	0.58
2	**ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.98	0.52
3	**ปรัชญามนุษยนิยม** (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)	4.89	0.61
4	**ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม** (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา	4.71	0.92
5	**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม** (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัยรับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้	4.81	0.76
6	**ปรัชญาคิดเป็น** (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม	4.95	0.55
7	**ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่** (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน	4.77	0.88

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	ด้านหลักการจัดการศึกษา		
8	การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.95	0.52
9.	การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้	4.98	0.55
10	สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.95	0.65
11	สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.85	0.78
12	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	4.81	0.97
13	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้	4.65	0.93
14	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้	4.77	0.85
15	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้	4.77	0.85
16	ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่	4.92	0.55

จากตาราง 13 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ที่มีต่อองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา โดยในด้านปรัชญา จำนวน 7 ข้อ (1-7) พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความสอดคล้องกันตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อ 2 ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.=4.98 และ I.R.= 0.52) **ข้อ 6** ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 1** ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=4.92 และ I.R.= 0.58) **ข้อ 3** ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 5** ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.76) **ข้อ 7** ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.88)

ข้อ 4 ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา (Mdn.=4.71 และ I.R.=0.92)

ในด้านปรัชญา ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

ปรัชญาวิถีชุมชน : เชื่อว่าแต่ละชุมชนมีบริบทและรักชุมชนที่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้เนวิถีชุมชน คุณค่าของชุมชน อาชีพ วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้และร่วมรับประโยชน์ ชุมชนจะเข้มแข็ง

ด้านหลักการจัดการศึกษา จำนวน 9 ข้อ (8-16) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 9 ข้อ ว่าหลักการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อ 9 การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ปฏิบัติจริง และ แก้ปัญหาได้ (Mdn.=4.98 และ I.R.=0.55) **ข้อ 8** การจัดการศึกษาตามแนวทาง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.= 4.95 และ I.R.=0.52) **ข้อ 10** สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.65) **ข้อ 16** ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่ (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.55) **ข้อ 11** สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.78) **ข้อ 12** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.97)

ส่วนข้อที่ความคิดเห็นสอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญมากที่สุด มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.55) จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 14** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้ **ข้อ 15** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้

สำหรับข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในลำดับสุดท้าย ได้แก่ **ข้อ 13** สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้ (Mdn.=4.65 และ I.R.=0.93)

ในด้านหลักการจัดการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญให้เสนอแนะ จำนวน 1 ข้อ ได้แก่

สถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเข้าสู่การเรียนในระบบได้ โดยไม่ต้องเรียนซ้ำใหม่

องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา จำนวนทั้งหมด 16 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ตาราง 14 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร

.

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร		
1	หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน	4.95	0.55
2	บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	4.85	0.65
3	จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด	4.95	0.55
4	จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ	4.77	0.85
5	จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้	4.81	0.74
6.	จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน	4.80	0.90
7	หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา	4.95	0.55
8	กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่	4.95	0.55

จากตาราง 14 องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 8 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่เท่ากัน 4 ข้อ คือ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ดังนี้

ข้อ 1 หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน **ข้อ 3** จัดหลักสูตร

และสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด **ข้อ 7** หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา **ข้อ 8** กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือผู้เรียนผู้ใหญ่

สำหรับข้ออื่น ๆ ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 2** บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 5** จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตหรือนำไปประกอบอาชีพได้ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) **ข้อ 6** จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน (Mdn.=4.80 และ I.R.=0.90) **ข้อ 4** จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85)

ในประเด็นองค์ประกอบของหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญเห็นควรให้เพิ่มขึ้น จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนจะต้องอยู่ในมาตรฐานของหลักสูตรในระดับที่ยอมรับได้

2. การถอดบทเรียนจากความสำเร็จของครูภูมิปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร จำนวน 8 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ตาราง 15 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้		
	<u>ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</u>		
1	ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น	4.95	0.55
2	ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.95	0.55
3	ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่	4.89	0.61
4	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน	4.98	0.52
5	ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข	5.00	0.50
6	จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบตามความเหมาะสม	4.71	0.96
7	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	4.98	0.52
8	สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา	4.94	0.56
9	ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง	4.91	0.59
	<u>ด้านวิธีจัดการเรียนรู้</u>		
10	**จัดแบบชั้นเรียน :** เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค	4.65	1.08
11	**จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน	4.81	0.74

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
12	**จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน	3.75	1.05
13	**จัดแบบกลุ่มย่อย** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค	4.65	1.08
14	**จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล** (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล	4.71	0.92
15	**จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้** (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้	4.65	1.01
16	**จัดแบบรายบุคคล** (Individual Program) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้	4.71	0.92
	<u>ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้</u>		
17	ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้	4.81	0.78
18	จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น	4.85	0.65

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
19	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น	4.92	0.58
	<u>ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน</u>		
20	ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.95	0.55
21	สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ	4.85	0.65
22	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน	4.89	0.61
23	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน	4.81	0.76
24	แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล	4.92	0.58

จากตาราง 15 องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านวิธีจัดการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น ดังนี้

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 9 ข้อ โดยมีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 5** ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข (Mdn.=5 และ I.R.=0.50) ส่วนข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.98 และ I.R.=0.52) จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ 4** จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน **ข้อ 7** ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed

Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ส่วนข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ 1** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น **ข้อ 2** ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล สำหรับข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ รองลงไปตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ 8** สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา (Mdn.=4.94 และ I.R.=0.56) **ข้อ 9** ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคล (Mdn=4.91 และ I.R.=0.59) **ข้อ 3** ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ (Mdn=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 6** จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม (Mdn=4.71 และ I.R.=0.96)

ในประเด็นนี้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้เพิ่มเติมอีก 1 ข้อ ได้แก่ ควรจัดการเรียนรู้ในรูปโครงการ (Project Approach)

ด้านวิธีจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 ข้อ (10-16) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 11** จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน (Mdn.=4.81 และ I.R=0.74) ส่วนข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn. =4.71 และ I.R.=0.92) จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ 14** จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล (Program of Study) :เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายอยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล **ข้อ 16** จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้

ส่วนข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันระดับปานกลางถึงต่ำ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 10** จัดแบบชั้นเรียน : เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่น ตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค(Mdn.=4.65 และ I.R.=1.08) **ข้อ 13** จัดแบบกลุ่มย่อย : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหา

ความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค **ข้อ 15** จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้ (Mdn.=4.65 และ I.R.=1.01) ส่วน **ข้อ 12** จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน (Mdn.=3.75 และ I.R.=1.05)

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ (17-19) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อ 19 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น (Mdn. = 4.92 และ I.R. = 0.58) **ข้อ 18** จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น (Mdn. = 4.85 และ I.R. = 0.65) **ข้อ 17** ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้ (Mdn. = 4.81 และ I.R. = 0.78)

ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน จำนวน 5 ข้อ (20-24) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 20** ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 24** แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58)

ข้อ 22 สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 21** สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 23** สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.76) โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. สถานศึกษาควรประหยัดทรัพยากร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้คู่มือที่ผลิตโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น NECTEC, การท่องเที่ยว ฯลฯ

2. สถานศึกษาจัดระบบให้คำปรึกษาแนะนำการเรียนในเชิงจิตวิทยานอกเหนือจากการเรียนทั่วไป

3. รัฐควรจัดหาทุนสนับสนุนผู้เรียน เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 20 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางถึงต่ำ จำนวน 4 ข้อ คือข้อ 10, 12,13 และข้อ 15

ตาราง 16 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้		
	<u>ด้านหลักการ</u>		
1	ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม	4.92	0.58
2	ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง	4.98	0.52
3	ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น	4.88	0.62
4	ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน	4.45	1.05
5	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ	4.07	1.69
6	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	4.39	1.17
7	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	4.71	1.11
	<u>ด้านวิธีการประเมิน</u>		
8	ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ	4.95	0.55
9	เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า	4.77	0.85
10	ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียนในการประเมินผล	4.71	1.11
11	เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)	4.85	0.65

จากตาราง 16 องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ จำแนกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการ และด้านวิธีการประเมิน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น ดังนี้

ด้านหลักการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ข้อ และมีจำนวน 3 ข้อ ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันระดับปานกลางถึงต่ำ และมีจำนวน 1 ข้อ ที่มีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 2** ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง (Mdn.=4.98 และ I.R.=0.52) **ข้อ 1** ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) **ข้อ 3** ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น (Mdn.=4.88 และ I.R = 0.62)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันระดับปานกลางถึงต่ำ มีจำนวน 3 ข้อ ดังนี้ **ข้อ 7** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนใน

ระบบโรงเรียน (Mdn.=4.71 และ I.R.=1.11) **ข้อ 4** ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน (Mdn=4.45 และ I.R.=1.05) **ข้อ 6** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน (Mdn.=4.39 และ I.R.=1.17)

ส่วน**ข้อ 5** เป็นข้อที่ผู้เชี่ยวชาญจะมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากแต่ไม่สอดคล้องกัน คือ ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ (Mdn.=4.07 และ I.R.=1.69)

ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะจำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1. ควรมีระบบประเมินบางวิชาสำหรับการศึกษานอกระบบ
2. ควรประเมินความสุขในการเรียนการสอน เพื่อค้นหาความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน
3. การประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และควรเปิดโอกาสให้ผู้มีประสบการณ์สามารถเทียบประสบการณ์ความรู้ได้
4. ควรประเมินโดยการเทียบเคียง (Bench Marking) กับเกณฑ์ระดับคุณภาพ (Critiria) ของตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียน
5. ควรเพิ่มประเมินแฟ้มสะสมผลการเรียนรู้

ด้านวิธีการประเมิน จำนวน 4 ข้อ (8-11) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด 3 ข้อ และมี 1 ข้อ ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางถึงต่ำ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 8** ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 11** เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment) (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 9** เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85)

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางและต่ำ ได้แก่ **ข้อ 10** ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียนในการประเมินผล (Mdn.=4.71 และ I.R.=1.11)

ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะจำนวน 1 ข้อ ดังนี้

สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และทำงานในสถานประกอบการ ควรให้หัวหน้างานเพื่อนร่วมงานมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 11 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 6 ข้อ และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางถึงต่ำ จำนวน 5 ข้อ

ตาราง 17 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา		
1	**<u>ด้านหลักการ</u>** **การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์** : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	4.92	0.58
2	**การเทียบระดับการศึกษา** : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย	4.81	0.76
3	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์	4.71	1.02
4	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบระดับ	4.58	1.29
5	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้	4.77	0.88
6	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน	4.81	0.76
7	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่	4.85	0.65
8	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม	4.89	0.61
9	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	4.89	0.61
10	เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและ การประกอบอาชีพ	4.89	0.61
	<u>ด้านวิธีการ</u>		
11	จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ	4.95	0.55
12	ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง	4.89	0.61
13	การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น.	4.92	0.58
14	การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น	4.89	0.61

จากตาราง 17 องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น ดังนี้

ด้านหลักการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 8 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 1** การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ข้อที่ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ จำนวนเท่ากัน 3 ข้อ ได้แก่ (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ได้แก่ **ข้อ 8** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม **ข้อ 9** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 **ข้อ 10** เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและการประกอบอาชีพ โดยอีก 4 ข้อมีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ตามลำดับ ดังนี้ **ข้อ 7** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่ (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 2** การเทียบระดับการศึกษา : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตร เทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย (Mdn.=.81 และ I.R.=0.76) **ข้อ 6** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน (Mdn.=.81 และ I.R. =0.52) **ข้อ 5** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.88)

ในข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางถึงต่ำมี จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 3** สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ (Mdn.=4.71 และ I.R.=1.02) **ข้อ 4** สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบระดับ (Mdn.=4.58 และ I.R.=1.29) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

ด้านวิธีการประเมิน ตั้งแต่ข้อ 11-13 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ข้อ มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตามลำดับ ดังนี้ **ข้อ 11** จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ (Mdn.=4.95 และ I.R.= 0.55) **ข้อ 12** ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง **ข้อ 13** การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตรใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น (Mdn.= 4.92 และ I.R.=0.58) ส่วน**ข้อ 14** การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน

หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจำนวน 2 ข้อ ดังนี้

1. นอกจากการประเมินด้วยเอกสาร หลักฐานแล้ว ควรมีการทดสอบทักษะหรือการประเมินการปฏิบัติจริง ตามสภาพจริงด้วย

2. หลักเกณฑ์การเทียบโอนควรได้รับการอนุมัติจากเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อรักษามาตรฐานการจัดการศึกษา

องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา จำนวน 14 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับมากที่สุด 12 ข้อ และมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในระดับปานกลางและต่ำ จำนวน 2 ข้อ คือข้อ 3 และ 4

ตาราง 18 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา		
	<u>ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา</u>		
1	จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน	4.85	0.65
2	จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ	4.81	0.76
3	จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ	4.89	0.61
4	ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ	4.89	0.61
5	จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน	4.81	0.78
6	จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง	4.89	0.61
7	ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา	4.95	0.55
8	จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน	4.95	0.55
9	จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น	4.95	0.55
10	คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ	4.95	0.55
11	ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง	4.89	0.61
	<u>ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</u>		
12	พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ	4.95	0.55
13	พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.95	0.55
14	พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง	4.95	0.55

ตาราง 18 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
15	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่	4.92	0.58
16.	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภทและทุกวิธีเรียน	4.89	0.61
17	สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.95	0.55
18	พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา	4.92	0.58
	<u>ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</u>		
19	ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น	4.77	0.88
20	จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์	4.81	0.74
21	เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.89	0.61
	<u>ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้</u>		
22	สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ	4.95	0.55
23	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	4.95	0.55
24	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	4.95	0.55
25	สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ	4.95	0.55
26	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน	4.92	0.58

จากตาราง 18 องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น ดังนี้

ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 11 ข้อ (1-11) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ได้แก่ **ข้อ 7** ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา **ข้อ 8** จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิ การฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน **ข้อ 9** จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น **ข้อ 10** คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ

ข้อมีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ดังนี้ **ข้อ 3** จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครูและผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ **ข้อ 4** ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 6** จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง **ข้อ 11** ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง **ข้อ 1** จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.76) ดังนี้ **ข้อ 2** จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 5** จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน

ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 7 ข้อ (12-18) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ได้แก่ **ข้อ 12** พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ **ข้อ 13** พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล **ข้อ 14** พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง

ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง **ข้อ 17** สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน รองลงไป (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ได้แก่ **ข้อ 15** พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่ **ข้อ 18** พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา **ข้อ 16** พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกวิธีเรียน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. ควรแยกบุคลากรที่ดำเนินการในระบบและนอกระบบออกจากกัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่

2. พัฒนาบุคลากรภายนอก เช่น บุคคลที่เกษียณอายุแล้ว หรือนายจ้างให้สามารถทำหน้าที่ครูได้

3. เพิ่มค่าตอบแทนวิทยากรสำหรับครูผู้รับผิดชอบเป็นพิเศษ

ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ข้อ (20-21) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 21** เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 20** จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) **ในข้อ 19** ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.88) ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ การจัดทำระบบฐานข้อมูล (Data–base) ผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ข้อ (22-26) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ได้แก่ **ข้อ 22** สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ **ข้อ 23** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการ

ในการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 24** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน. ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน **ข้อ 25** สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่การศึกษา ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ ส่วน**ข้อ 26** สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทุกสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา จำนวน 26 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ตาราง 19 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย		
1	ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน	4.92	0.58
2	ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือสถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก	4.83	0.67
3	ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก	4.85	0.65
4	ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ	4.85	0.65
5	บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน	4.89	0.61
6	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน	4.89	0.61
7	กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ	4.85	0.65

จากตาราง 19 องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อ 1 ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากันตามลำดับ (Mdn.=4.89 และ

I.R.=0.61) คือ **ข้อ 5** บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน **และ ข้อ 6** กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน สำหรับข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากันรองลงไป ได้แก่ **ข้อ 3** ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก **ข้อ 4** ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือ ผู้ที่มีความสามารถพิเศษ **และ ข้อ 7** กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 2** ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือ สถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก (Mdn.=4.83 และ I.R.=.67) ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

1. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาภาคบังคับคืออายุไม่เกิน 16 ปี หรือกลุ่มเป้าหมายที่ยังอยู่ในวัยเรียนที่ไม่สามารถเรียนตามระบบโรงเรียนได้

2. ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของกศน.ในพื้นที่ทั้งหมด รวมทั้งผู้สูงอายุ

องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ ไม่มีข้อใดที่ไม่เห็นด้วย

ตาราง 20 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน		
1	ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	4.81	0.76
2	ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ	4.81	0.74
3	สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ	4.85	0.65
4	สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา	4.81	0.76
5	สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ	4.95	0.55

จากตาราง 20 องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 5** สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 3** สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อ

แก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 2** ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.76) จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 1** ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ **ข้อ 4** สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน จำนวน 5 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ตาราง 21 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		
	<u>ด้านบทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ</u>		
1	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	4.92	0.58
2	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ	4.95	0.55
	<u>ด้านบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>		
3	เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.77	1.01
4	จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.71	1.11
5	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.89	0.61
6	ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ	4.77	1.01
7	กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่นเข้าเรียนต่อ	4.89	0.61
8	ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง	4.89	0.61
	<u>ด้านบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>		
9	สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม	4.92	0.58
10	กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา	4.81	0.76
11	คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก	4.81	0.76
12	ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ	4.89	0.61
13	จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น	4.89	0.61

ตาราง 21 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
14	สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	4.92	0.58
15	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.95	0.55
16	ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้	4.89	0.65
17	ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	4.92	0.58
18	ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง	4.89	0.65
19	ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ	4.89	0.65
20	จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร	4.92	0.88
21	ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา	4.81	0.65
22	ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้	4.81	0.65
	<u>ด้านบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน</u>		
23	สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.89	0.65
24	สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา	4.89	0.61
25	สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	4.92	0.55
26	สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ	4.95	0.76
27	สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา	4.85	0.65
28	มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้	4.92	0.58

จากตาราง 21 ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น ดังนี้

ด้านบทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 2 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 2**สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 1** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีฝ่ายสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอยู่ในโครงสร้าง
2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กำหนดยุทธศาสตร์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน และสนับสนุนงบประมาณรายหัวเท่ากับนักเรียนในระบบปกติ
3. กศน.ควรให้การสนับสนุนเชิงวิชาการแก่เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6 ข้อ (3-8) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด 3 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ได้แก่ **ข้อ 5** ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน **ข้อ 7** กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่นเข้าเรียนต่อ **ข้อ 8** ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางถึงต่ำ จำนวน 3 ข้อ ดังนี้ ได้แก่ **ข้อ 3** เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.77 และ I.R.=1.01) และ**ข้อ 6** ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ **ส่วนข้อ 4** จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อ

ส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.71 และ I.R.=1.11)

ด้านบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 14 ข้อ (9-22) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 15** ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ดังนี้ **ข้อ 9** สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม **ข้อ 14** สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 17** ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 20** จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร สำหรับข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ดังนี้ **ข้อ 12** ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 13** จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น **ข้อ 16** ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้ **ข้อ 18** ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง **ข้อ 19** ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ ข้อมีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน รองลงไป (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.76) คือ **ข้อ 10** กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา **ข้อ 11** คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก และใน**ข้อ 21** ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา **ข้อ 22** ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.65)

ในประเด็นบทบาทของเขตพื้นที่การศึกษา ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะว่า ควรเพิ่มกลุ่มงานเพื่อภารกิจนี้ในโครงสร้างของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ด้านบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 6 ข้อ (23-28) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 26** สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.76) **ข้อ 25** สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ

และวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.65) **ข้อ 28** มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้ (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) **ข้อ 24** สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (Mdn.= 4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 23** สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.65) **ข้อ 27** สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65)

การศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 28 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 25 ข้อ และมีจำนวน 3 ข้อ ที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลางถึงต่ำ ค่อ ข้อ 3-4 และ 6

4. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต รอบที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่ 3 เป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในรอบที่ 2 ซึ่งได้เพิ่มตำแหน่งมัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านที่อยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์ และส่งกลับไปยังผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม เพื่อตอบแบบสอบถามในรอบที่ 2 ทั้ง 22 คน เพื่อยืนยันคำตอบเดิมพร้อมด้วยให้เหตุผล หรือเปลี่ยนแปลงคำตอบให้อยู่ในช่วงพิสัย ควอไทล์ โดยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้ง 22 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยคำนวณค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ตามแบบสอบถามที่จำแนกออกเป็น 8 องค์ประกอบ พร้อมทั้งผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไขที่จะสนับสนุนให้การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้ประสบความสำเร็จ คือประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรอบที่ 3 ตามลำดับแต่ละองค์ประกอบดังตารางวิเคราะห์ที่แสดงค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และเหตุผลของผู้เชี่ยวชาญบางท่านที่ยืนยันคำตอบเดิม ต่อไปนี้

ตาราง 22 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา		
1	**ด้านปรัชญา**		
	ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	4.92	0.58
2	**ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.98	0.52
3	**ปรัชญามนุษยนิยม** (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)	4.89	0.61
4	**ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม** (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา	4.71	0.92
5	**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม** (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้	4.81	0.74
6	**ปรัชญาคิดเป็น** (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม	4.95	0.55

ตาราง 22 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
7	**ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่** (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน	4.77	0.85
	<u>ด้านหลักการจัดการศึกษา</u>		
8	การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.95	0.55
9	การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาได้	4.98	0.52
10	สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.95	0.55
11	สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.85	0.65
12	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	4.81	0.76
13	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้	4.65	0.97
14	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้	4.77	0.88
15	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้ (ผู้เชี่ยวชาญให้เหตุผลการยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ หลักการเป็นแนวคิดที่ดีแต่ในการปฏิบัติ การจัดหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความเป็นอิสระ การเชื่อมต่อระหว่างกันยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก	4.77	0.85
16	ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่	4.92	0.58

จากตาราง 22 องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา จำนวน 16 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นดังนี้

ด้านปรัชญา ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด 7 ข้อ โดยจำแนกเป็นปรัชญา จำนวน 7 ข้อ (1-7) พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 2** ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.=4.98 และ I.R.=0.52) **ข้อ 6** ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 1** ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย **ข้อ 3** ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 5** ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) **ข้อ 7** ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.88) **ข้อ 4** ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครู

เป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา (Mdn.=4.71 และ I.R.=0.92)

ด้านหลักการจัดการศึกษา จำนวน 9 ข้อ (8-17) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 9** การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และ แก้ปัญหาได้ (Mdn.=4.98 และ I.R.=0.52) **ข้อ 8** การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 10** สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 16** ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่ (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) **ข้อ 11** สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Mdn.= 4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 12** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.76) **ข้อ 14** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้ (Mdn.=4.77 และ I.R.= 0.88) **ข้อ 15** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้ (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85) โดยในข้อนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้ที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผลว่า หลักการเป็นแนวคิดที่ดีแต่ในการปฏิบัติ การจัดหลักสูตรของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความเป็นอิสระ การเชื่อมต่อระหว่างกันยังเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ยาก

สำหรับข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุดในลำดับสุดท้าย ได้แก่ **ข้อ 13** สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้(Mdn.=4.65 และ I.R.=0.97)

องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยทุกข้อสอดคล้องกับรอบที่ 2

ตาราง 23 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร		
1	หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน	4.95	0.55
2	บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	4.85	0.65
3	จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด	4.95	0.55
4	จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ	4.77	0.85
5	จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้	4.81	0.74
6	จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ หลักสูตรต้อง Relevance กับผู้เรียน	4.80	0.84
7	หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา	4.95	0.55
8	กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนผู้ใหญ่	4.95	0.55

จากตาราง 23 องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 8 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่เท่ากัน 4 ข้อ คือ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ดังนี้

ข้อ 1 หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน **ข้อ 3** จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด **ข้อ 7** หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา **ข้อ 8** กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือผู้เรียนผู้ใหญ่

ข้อที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 2** บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 5** จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) **ข้อ 6** จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน (Mdn.=4.80 และ I.R.=0.84) โดยในข้อนี้ผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเติมให้เหตุผลว่าหลักสูตรต้องมีความสัมพันธ์กับผู้เรียน**ข้อ 4** จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85)

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยทุกข้อสอดคล้องกับรอบที่ 2

ตาราง 24 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้		
	<u>ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</u>		
1	ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น	4.95	0.55
2	ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.95	0.55
3	ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่	4.89	0.61
4	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน	4.98	0.52
5	ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข	5.00	0.50
6	จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบตามความเหมาะสม (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม ดังนี้ ผู้เรียนมีวัยแตกต่างกัน ประสบการณ์ต่างกัน เวลาว่างต่างกัน ผู้จัดจะเกิดปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้)	4.71	0.96

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
7	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	4.98	0.52
8	สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา	4.94	0.56
9	ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง	4.91	0.59
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้		
	<u>ด้านวิธีจัดการเรียนรู้</u>		
10.	**จัดแบบชั้นเรียน :** เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค	4.65	0.97
11	**จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน	4.81	0.74
12	**จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ เทคโนโลยีมีการพัฒนามากไม่จำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องมาพบกัน แต่สามารถติดต่อกันทาง internet, e-mail, m หรือการติดต่อกับครูโดยตรง จึงไม่จำเป็นต้องมีการพบกลุ่มก็ได้	3.75	1.02
13	**จัดแบบกลุ่มย่อย** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการแนะนำแนวทางมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ และมีการปรับกระบวนการ	4.65	0.97
14	**จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล** (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล	4.71	0.92

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
15	**จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้** (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้	4.65	1.01
16	**จัดแบบรายบุคคล** (Individual Program) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้ (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ วิธีนี้เหมาะสมกับผู้เรียนในระบบมากกว่า เพราะกลุ่มนอกระบบไม่ชอบกติกาที่ยุ่งยากซับซ้อน แต่สามารถเป็นรูปแบบทางเลือกได้	4.71	0.92
	<u>ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้</u>	4.81	0.76
17	ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้ (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ ไม่จำเป็นเพราะมีสื่อหลายประเภทที่ต้องเรียนรู้ แต่ไม่ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสนุกเสมอไป เช่น ตำรา หรือสื่อที่ใช้ทฤษฎีต่าง ๆ		
18	จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น	4.85	0.65
19	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น	4.92	0.58
	<u>ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน</u>		
20	ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.95	0.55

ตาราง 24 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
21	สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ	4.95	0.55
22	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน	4.89	0.61
23	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน	4.81	0.74
24	แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของ แต่ละบุคคล	4.92	0.58

จากตาราง 24 องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 9 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 5** ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข (Mdn.=5.00 และ I.R.=0.50) ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.98 และ I.R.=0.52) จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ 4** จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน **ข้อ 7** ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

ส่วนข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ 1** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น **ข้อ 2** ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่วนข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ 8** สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา (Mdn.=4.94 และ I.R.=0.56) **ข้อ 3** ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 6** จัดให้มีการเรียนร่วมกันบาง

วิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม (Mdn.=4.71 และ I.R.=0.96) โดยในข้อนี้ ผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมได้ให้เหตุผล ว่าผู้เรียนมีวัยแตกต่างกัน ประสบการณ์ต่างกัน เวลาว่างต่างกัน ผู้จัดจะเกิดปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้

ด้านวิธีจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 ข้อ (10-16) ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ข้อ และมีความเห็นสอดคล้องในระดับปานกลางถึงต่ำ จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 11** จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) ส่วนข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.71 และ I.R.=0.92) จำนวน 2 ข้อ คือ **ข้อ 14** จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายอยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล **ข้อ 16** จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้ โดยผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผลว่า วิธีนี้เหมาะสมกับผู้เรียนในระบบมากกว่า เพราะกลุ่มนอกระบบไม่ชอบกติกาที่ยุ่งยากซับซ้อน แต่สามารถเป็นรูปแบบทางเลือกได้

ส่วนข้อมีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.65 และ I.R.=0.97) ดังนี้ **ข้อ 10** จัดแบบชั้นเรียน : เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสม และวัดผลปลายภาค **ข้อ 13** จัดแบบกลุ่มย่อย : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค โดยผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมได้ให้เหตุผลว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการแนะนำแนวทางมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ และมีการปรับกระบวนการ

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางและต่ำ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 15** จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัด

กระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้ (Mdn.=4.65 และ I.R.=1.01) **ข้อ 12** จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน (Mdn.=3.75 และ I.R.=1.02) โดยผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผลว่า เทคโนโลยีมีการพัฒนามากไม่จำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องมาพบกันด้วยตนเอง แต่สามารถติดต่อกันทาง internet, e-mail, m หรือการติดต่อกับครูโดยตรง ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้จึงไม่จำเป็นต้องมีการพบกลุ่มก็ได้

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ข้อ (17-19) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อ 19 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) **ข้อ 18** จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 17** ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.76) โดยผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมได้ให้เหตุผลว่า ไม่จำเป็น เพราะมีสื่อหลายประเภทที่จำเป็นต้องเรียนรู้ แต่ไม่ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสนุกเสมอไป เช่น ตำรา หรือสื่อที่ใช้ทฤษฎีต่าง ๆ

ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน จำนวน 5 ข้อ (20-24) ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 20** ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 2**4 แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) **ข้อ 22** สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 21** สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่าง

เพียงพอ (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 23** สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 22 ข้อ และมีจำนวน 2 ข้อ ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นระดับปานกลางถึงต่ำ ตรงกับรอบที่ 2 ได้แก่ วิธีจัดการเรียนรู้ ข้อที่ 15 และ ข้อ 12

ตาราง 25 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้		
	<u>ด้านหลักการ</u>		
1	ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม	4.92	0.58
2	ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง	4.98	0.52
3	ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น	4.88	0.62
4	ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน	4.45	1.05
5	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O–Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ(ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้	3.81	1.03
6	1.เรียนหลักสูตรขั้นพื้นฐานเหมือนกันแตกต่างกันด้านวิธีเรียนเท่านั้น ไม่มีเหตุผลที่จะต้องลดหย่อนมาตรฐาน เพื่อให้ได้คุณภาพเช่นเดียวกัน 2. มีประสบการณ์หลากหลายกว่าผู้เรียนในระบบ 3. เรียนต่างกันมากไม่จำเป็นต้องทดสอบเหมือนกันมาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้	4.10	0.73
7	1. เพื่อรักษาคุณภาพการศึกษา 2. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อที่หลากหลาย มีอิสระในการเรียนรู้ ภายใต้การดูแลของครูที่ปรึกษา จึงพยายามหาความรู้อย่างหนัก เพื่อให้สอบผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดเช่นเดียวกับนักเรียนในระบบมาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	4.71	1.02
	<u>ด้านวิธีการประเมิน</u>		
8	ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ	4.95	0.55
9	เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า	4.77	0.85
10	ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียนในการประเมินผล	4.71	1.11
11	เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment) (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ สอดคล้องกับการเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	4.85	0.65

จากตาราง 25 องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

ด้านหลักการ จำนวน 7 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ข้อ ระดับมาก จำนวน 1 ข้อ และมีจำนวน 2 ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางและต่ำ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 2** ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง (Mdn.=4.98 และ I.R.=0.52) **ข้อ 1** ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) **ข้อ 3** ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น (Mdn.=4.88 และ I.R.=0.62) **ข้อ 6** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน (Mdn.=4.10 และ I.R.=0.73) โดยผู้เชี่ยวชาญหลายท่านยืนยันคำตอบเดิมและให้เหตุผลดังนี้

1. เพื่อรักษาคุณภาพการศึกษา

2. เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสามารถจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายและเต็มที่ มีอิสระในการเรียนรู้ ภายใต้การดูแลของครูที่ปรึกษา ซึ่งการเรียนรู้ด้วยวิธีนอกระบบเกิดจากความต้องการของผู้เรียน ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีความพยายามหาความรู้ด้วยตนเองอย่างหนัก เพื่อให้สอบผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดเช่นเดียวกับนักเรียนในระบบ

ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางและต่ำ จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 4** ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน (Mdn.=4.45 และ I.R.=1.05) **ข้อ 5** ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O-Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ (Mdn.=3.81 และ I.R.=1.03) มีผู้เชี่ยวชาญบางท่านแสดงความคิดเห็นเข้ามาอยู่ในกลุ่ม และในรอบที่ 3 นี้ ผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ที่ยืนยันคำตอบเดิมได้ให้เหตุผล ดังนี้

1. ถ้าต้องเรียนหลักสูตรขั้นพื้นฐาน จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องลดหย่อนมาตรฐาน แตกต่างกันในด้านวิธีเรียนเท่านั้น เมื่อจบการศึกษาต้องได้รับวุฒิเช่นเดียวกัน นักเรียนเหล่านี้ต้องได้รับการทดสอบมาตรฐานการศึกษาถ้าจะให้ได้คุณภาพเช่นเดียวกัน

2. ผู้เรียนนอกระบบมีประสบการณ์ที่หลากหลายกว่านักเรียนในระบบ

3. นักเรียนในระบบและนอกระบบเรียนต่างกันมากไม่ต้องทดสอบเหมือนกัน

และ**ข้อ 7** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน (Mdn.=4.71 และ I.R.=1.02)

ด้านวิธีการประเมิน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด 3 ข้อ และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางและต่ำ จำนวน 1 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 8** ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 11** เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment) (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) ข้อนี้ ผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผลว่า สอดคล้องกับการเรียนที่ผู้เรียน

เป็นศูนย์กลาง **ข้อ 9** เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85) ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางและต่ำ ได้แก่ **ข้อ 10** ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียนในการประเมินผล (Mdn.=4.71 และ I.R.=1.11)

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องในระดับมากที่สุด จำนวน 7 ข้อ และมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับปานกลางถึงต่ำ จำนวน 4 ข้อ ตรงกับรอบที่ 2

ตาราง 26 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา		
	<u>ด้านหลักการ</u>		
1	**การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์** : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	4.92	0.58
2	**การเทียบระดับการศึกษา** : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย	4.81	0.74
3	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์	4.71	0.92
4	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบระดับ (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ สร้างความคล่องตัวในการบริหารจัดการมากที่สุด	4.12	0.89
5	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้	4.77	0.85
6	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกัน และสถานศึกษาที่ต่างกัน	4.81	0.74
7	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่	4.85	0.65
8	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม	4.89	0.61
9	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	4.89	0.61
10	เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและการประกอบอาชีพ	4.89	0.61
	<u>ด้านวิธีการ</u>		
11	จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ	4.95	0.55
12	ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับให้เป็นไปตามกฎกระทรวง	4.89	0.61
13	การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น	4.92	0.58
14	การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น	4.89	0.61

จากตาราง 26 องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

ด้านหลักการ จำนวน 10 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด จำนวน 9 ข้อ และมีจำนวน 1 ข้อ ที่มีความคิดเห็นในระดับมาก ซึ่งแตกต่างจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ดังลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อ 1 การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ข้อที่ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน จำนวน 3 ข้อ (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ได้แก่ **ข้อ 8** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม **ข้อ 9** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 **ข้อ10** เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและการประกอบอาชีพ

ข้อ 7 เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่ (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) **ข้อ 2** การเทียบระดับการศึกษา : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่นิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย **ข้อ 6** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) **ข้อ 5** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85) **ข้อ 3** สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ (Mdn.=4.71 และ I.R.=0.92) **ข้อ 4** สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบระดับ (Mdn.=4.12 และ I.R.=0.89) ซึ่งข้อนี้ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นแตกต่างไปจากรอบที่ 2 ซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผลว่าสามารถสร้างความคล่องตัวในการบริหารจัดการมากที่สุด

ด้านวิธีการ จำนวน 4 ข้อ (11-14) ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ข้อ มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตามลำดับ ดังนี้ **ข้อ 11** จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 12** ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 13** การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) **ข้อ 14** การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การ

ทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61)

องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา จำนวน 14 ข้อ ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ตาราง 27 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา		
	<u>ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา</u>		
1	จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน	4.89	0.61
2	จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ	4.81	0.74
3	จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ	4.89	0.61
4	ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ	4.89	0.61
5	จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน	4.81	0.74
6	จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบ นอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง	4.89	0.61
7	ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา	4.95	0.55
8	จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน	4.95	0.55
9	จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น	4.95	0.55
10	คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ	4.95	0.55
11	ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง	4.89	0.61
	<u>ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</u>		
12	พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ	4.95	0.55

ตาราง 27 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
13	พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.95	0.55
14	พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง	4.95	0.55
15	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่	4.92	0.58
16	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกวิธีเรียน	4.89	0.61
17	สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.95	0.55
18	พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอนและการเทียบระดับการศึกษา	4.92	0.58
	<u>ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</u>		
19	ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น	4.77	0.85
20	จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์	4.81	0.74
21	เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.89	0.61
	<u>ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้</u>		
22	สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ	4.95	0.55
23	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	4.95	0.55
24	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	4.95	0.55
25	สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ	4.95	0.55
26	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน	4.92	0.58

จากตาราง 27 องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา จำนวน 11 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ซึ่งไม่แตกต่างกับความคิดเห็นในรอบที่ 2 ดังนี้ ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ดังนี้ **ข้อ 7** ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา **ข้อที่ 8** จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิ การฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน **ข้อ 9** จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น **ข้อ 10** คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ

สำหรับข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ดังนี้ **ข้อ 1** จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน **ข้อ 3** จัดทำระเบียบหลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ **ข้อ 4** ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 6** จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง **ข้อ 11** ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง

ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) ดังนี้ **ข้อ 2** จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 5** จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน

ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 7 ข้อ (12-18) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 7 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ได้แก่ **ข้อ 12** พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ **ข้อ 13** พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล **ข้อ 14** พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง **ข้อ 17** สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจาก

โรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ได้แก่ **ข้อ 15** พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่ **ข้อ 18** พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ 16 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกวิธีเรียน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61)

ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จำนวน 3 ข้อ (19-21) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 3 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 21** เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) **ข้อ 20** จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์(Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) **ข้อ 19** ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.88)

ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (22-26) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้

ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน(Mdn.=4.95และ I.R.=0.55) ได้แก่ **ข้อ 22** สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ **ข้อ 23** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 24** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน **ข้อ 25** สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่การศึกษา ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ

ข้อ 26 สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ

ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Mdn.= 4.92 และ I.R.=0.58)

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ตาราง 28 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย		
1	ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน	4.92	0.58
2	ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือสถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก	4.89	0.61
3	ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก	4.85	0.65
4	ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ	4.81	0.74
5	บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน	4.89	0.61
6	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน	4.89	0.61
7	กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้1. ไม่เห็นด้วยที่โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานจะจัดการสอนกลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่ตามข้อ 2, 3, 5, 6, 7 เนื่องจากบางกลุ่มโรงเรียนต้องส่งครูไปสอนในพื้นที่ชุมชนเป็นข้อจำกัด หากจะดำเนินการต้องลดจำนวนชั่วโมงการสอนของครู 2.กลุ่มพิเศษต้องจัดด้วยหลักสูตรและวิธีพิเศษซึ่งอาจเป็นภาระเพิ่มในสถานศึกษามากไปกว่าปกติ	4.85	0.65

จากตาราง 28 กลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 7 ข้อ ไม่แตกต่างกับความคิดเห็นในรอบที่สอง ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 1** ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) คือ **ข้อ 2** ผู้ที่มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก **ข้อ 5** บุคคลที่

ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน **ข้อ 6** กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน

สำหรับข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากันรองลงไป (Mdn.= 4.85 และ I.R.=0.65) ดังนี้ **ข้อ 3** ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก **ข้อ 7** กลุ่มสตรีแม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ โดยในข้อนี้ผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิม ให้เหตุผลว่า กลุ่มพิเศษต้องจัดด้วยหลักสูตรและวิธีพิเศษซึ่งอาจเป็นภาระเพิ่มในสถานศึกษามากไปกว่าปกติ และ**ข้อ 4** ผู้ที่ปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ (Mdn.= 4.81 และ I.R.=0.70)

ผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมได้ให้เหตุผล ดังนี้ สาเหตุที่ไม่เห็นด้วยที่โรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานจะจัดการสอนกลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่ตามข้อ 2, 3, 5, 6, 7 เนื่องจากบางกลุ่มโรงเรียนต้องส่งครูไปสอนในพื้นที่ชุมชนเป็นข้อจำกัด ครูในระบบมีภารกิจมากอยู่แล้ว หากจะดำเนินการต้องลดจำนวนชั่วโมงการสอนของครู

องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากทุกข้อ

ตาราง 29 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน		
1	ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้	4.81	0.74
2	ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ	4.81	0.74
3	สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ	4.85	0.65
4	สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา	4.81	0.74
5	สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ	4.95	0.55

จากตาราง 29 องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ข้อ ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ไม่แตกต่างกับความคิดเห็นในรอบที่ 2 ดังนี้ **ข้อ 5** สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) ข้อที่มี

ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เท่ากัน (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) ได้แก่ **ข้อ 1** ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ **ข้อ 2** ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ **ข้อ 4** สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา

ส่วน**ข้อ 3** สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65)

องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ

ตาราง 30 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 3 ที่มีต่อองค์ประกอบปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
	ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		
	<u>ด้านบทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ</u>	4.92	0.58
1.	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ ไม่จำเป็นต้องทำนโยบาย เพราะ พ.ร.บ.การศึกษา ระบุให้สิทธิ์ โรงเรียนทำได้อยู่แล้ว ดังนั้นจะมีนโยบายหรือไม่อยู่ที่ความพร้อมที่จะทำมากกว่า		
2	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ	4.95	0.55
	<u>ด้านบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>		
3	เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน(ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ 1. ควรให้ความสำคัญกับเขตพื้นที่กับสถานศึกษาเป็นหลัก มากกว่า 2. ภารกิจนี้ควรอยู่ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	4.77	0.93
4	จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบเดิม) ดังนี้ ควรกระจายอำนาจมากกว่าการตั้งหน่วยงานภายใน	4.71	0.96
5	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.89	0.61
6	ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ	4.77	0.85
7	กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่น เข้าเรียนต่อ	4.89	0.61
8	ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง	4.89	0.61
	<u>ด้านบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>		
9	สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม	4.92	0.58

ตาราง 30 (ต่อ)

ข้อ	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	Mdn.	I.R.
10	กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือเพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา	4.81	0.74
11	คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก	4.81	0.74
12	ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ	4.89	0.61
13	จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น	4.89	0.61
14	สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	4.92	0.58
15	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.95	0.55
16	ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงาน ทางวิชาการได้	4.85	0.65
17	ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	4.92	0.58
18	ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอก ระบบฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง	4.85	0.65
19	ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ	4.85	0.65
20	จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร	4.77	0.85
21	ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา	4.85	0.65
22	ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้	4.85	0.65
	<u>ด้านบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน</u>		
23	สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.85	0.65
24	สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา	4.89	0.61
25	สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	4.95	0.55
26	สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ	4.81	0.74
27	สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา	4.85	0.65
28	มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอนและคู่มือแหล่งเรียนรู้	4.92	0.58

ในประเด็นปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นดังนี้

ด้านบทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 2 ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 2** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 1** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58) ในข้อนี้ผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผลว่า ไม่จำเป็นต้องทำนโยบาย เพราะ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุให้สิทธิ์โรงเรียนทำได้อยู่แล้ว ดังนั้นจะมีนโยบายหรือไม่อยู่ที่ความพร้อมที่จะทำมากกว่า

ด้านบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ข้อ (3-8) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ได้แก่ **ข้อ 7** กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนรด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่นเข้าเรียนต่อ **ข้อ 8** ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง และ**ข้อ 5** ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์รองลงไป ได้แก่ **ข้อ 3** เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.93) โดยผู้เชี่ยวชาญหลายท่านที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผล ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับเขตพื้นที่การศึกษากับสถานศึกษาเป็นหลัก มากกว่าการให้ความสำคัญกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ภารกิจในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรอยู่ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

และ**ข้อ 6** ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ(Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85) และ **ข้อ 4** จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.71 และ I.R.=0.96) โดยผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันคำตอบเดิมให้เหตุผลว่าควรกระจายอำนาจมากกว่าการตั้งหน่วยงานภายใน

ด้านบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 14 ข้อ (9-22) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 15** ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55)

ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.92 และ I.R.= 0.58) ดังนี้ **ข้อ 9** สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม **ข้อ 14** สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 17** ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ

ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61) ดังนี้ **ข้อ 12** ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ13** จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น

ข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) ดังนี้ **ข้อ 16** ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้ **ข้อ 18** ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง **ข้อ 19** ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 21** ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา **ข้อ 22** ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ส่วน**ข้อ 10** กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา และ**ข้อ 11** คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงนำร่องในระยะแรก มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากันรองลงไป (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74) **ข้อ 20** จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชา ต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร (Mdn.=4.77 และ I.R.=0.85)

ด้านบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุด ทั้ง 6 ข้อ (23-28) ตามลำดับค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ดังนี้ **ข้อ 25** สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ (Mdn.=4.95 และ I.R.=0.55) **ข้อ 28** มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่ออุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้ (Mdn.=4.92 และ I.R.=0.58)

ข้อ 24 สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (Mdn.=4.89 และ I.R.=0.61)

สำหรับในข้อที่มีค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เท่ากัน (Mdn.=4.85 และ I.R.=0.65) ดังนี้ **ข้อ 23** สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ **ข้อ 27** สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา

ข้อ 26 สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ (Mdn.=4.81 และ I.R.=0.74)

ประเด็นปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากที่สุดทุกข้อ

5. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 22 คน ได้ให้ข้อเสนอแนะความคิดเห็นเพิ่มเติมโดยภาพรวมของการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ดังนี้

5.1 เนื่องจากปัจจุบัน มีนักเรียนที่ออกกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ มีจำนวนสูงมากในแต่ละปี ทำให้เด็กเหล่านี้ไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐบาลจึงควรสำรวจหาสาเหตุที่แท้จริง และหาแนวทางให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อรองรับนักเรียนที่ออกกลางคันให้ได้เรียนในรูปแบบของการศึกษานอกระบบ ซึ่งไม่มีข้อจำกัด หรือข้อบังคับเกี่ยวกับเรื่องเวลา สถานที่ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนจนจบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.2 กระทรวงศึกษาธิการ ควรหารูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ชัดเจน โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจะมีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบมาร่วมจัดทำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ รวมไปถึงการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และเป็นการทำงานร่วมกันกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5.3 กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีนโยบายหรือกำหนดภารกิจในการจัดการศึกษานอกระบบในโครงสร้างการบริหารของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมอบหมายให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการร่วมกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความพร้อม และในแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษานอกระบบ จำนวน 1-2 แห่ง

5.4 ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาจจะยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ จึงทำให้ในปัจจุบันสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความพร้อม และต้องการที่จัดการศึกษานอกระบบ ไม่มีความมั่นใจ หรือเกรงถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมา ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงควรจัดทำเป็นโครงการนำร่อง เช่น ดำเนินการในโรงเรียนนำร่องนิติบุคคล โรงเรียนที่มีผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ เป็นต้น

5.5 การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ถูกกำหนดไว้แล้วในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แต่ยังไม่มีความคืบหน้า หรือนำไปสู่การปฏิบัติน้อยมาก อาจเป็นเพราะกระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่ได้กำหนดมาเป็นนโยบาย สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงไม่ให้ความสนใจ หรืออาจมองว่า ภารกิจด้านการศึกษาในระบบมีมากอยู่แล้ว หากกระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญ และกำหนดเป็นนโยบาย จะเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ไม่สามารถเรียนอยู่ในระบบโรงเรียน ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน มีทางเลือกในการรับการศึกษาในรูปแบบที่ยืดหยุ่นมากขึ้น

5.6 เนื่องจากการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังขาดแนวทางที่ชัดเจน กระทรวงศึกษาธิการจึงควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบนอกระบบให้มากขึ้น โดยศึกษาจากโรงเรียนในโครงการนำร่อง

5.7 การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบให้กับนักเรียน หรือผู้ใหญ่ที่มีความต้องการได้รับบริการการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะเป็นการเปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนได้มีโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา ในอนาคตจะทำให้ประเทศไทยมีพลเมืองที่มีคุณภาพและศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

5.8 การจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หากจะจัดให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นนักเรียนที่ออกกลางคัน ควรจัดและพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น หลักสูตรไม่ควรมีความเป็นวิชาการมาก ให้สอดแทรกการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ เข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการประเมินรูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 การประเมินรูปแบบ โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ ที่พัฒนามาจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยเพิ่มเติมข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ รวมข้อคำถาม จำนวน 164 ข้อ และนำไปสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ว่ามีสามารถนำไปปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด จำนวน 8 องค์ประกอบ พร้อมด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 105 คน จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ด้านการบริหาร ขนาดของสถานศึกษา ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม และอัตราครูต่อจำนวนนักเรียน ดังแสดงในตาราง 31 ต่อไปนี้

ตาราง 31 ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (N = 105)

ข้อมูลสถานภาพ		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
ชาย		80	76.19
หญิง		25	23.81
	รวม	105	100.00
อายุ			
35 – 45 ปี		13	12.38
46 – 55 ปี		71	67.62
56 ปี ขึ้นไป		21	20.00
	รวม	105	100.00
วุฒิการศึกษา			
ปริญญาตรี		26	24.76
ปริญญาโท		68	64.76
ปริญญาโทขึ้นไป		11	10.48
	รวม	105	100.00
ประสบการณ์ด้านการบริหาร			
ต่ำกว่า 10 ปี		30	28.57
10 – 20 ปี		37	35.24
21 – 30 ปี		29	27.62
31 ปี ขึ้นไป		9	8.57
	รวม	105	100.00

ตาราง 31 (ต่อ)

ข้อมูลสถานภาพ		จำนวน	ร้อยละ
ขนาดของสถานศึกษา			
ขนาดเล็กนักเรียนน้อยกว่า 500 คน		29	27.62
ขนาดกลางนักเรียนตั้งแต่ 500 – 1,499 คน		44	41.90
ขนาดใหญ่ นักเรียนตั้งแต่ 1,500 – 2,499 คน		16	15.24
ขนาดใหญ่พิเศษนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คน ขึ้นไป		16	15.24
	รวม	105	100.00
ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม			
ผู้อำนวยการ		56	53.33
รองผู้อำนวยการ		36	34.29
ฝ่ายวิชาการ		13	12.38
	รวม	105	100.00
อัตราส่วนครูต่อนักเรียน			
1 : 12 – 1 : 20		44	41.91
1 : 21 – 1 : 30		55	52.38
1 : 31 – 1 : 40		6	5.71
	รวม	105	100.00

จากตาราง 31 แสดงสถานภาพของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 105 คน ปรากฏผลดังต่อไปนี้

ด้านเพศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 80 คน (ร้อยละ 76.19) เพศหญิงจำนวน 25 คน (ร้อยละ 23.81)

ด้านอายุ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งชายและหญิง มีอายุระหว่าง 35-45 ปี จำนวน 13 คน (ร้อยละ 12.38) อายุระหว่าง 46-55 ปี จำนวน 71 คน (ร้อยละ 67.62) และอายุ 56 ปีขึ้นไป จำนวน 21 คน (ร้อยละ 20.00)

ด้านวุฒิการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งชายและหญิง ส่วนใหญ่จบปริญญาโท จำนวน 68 คน (ร้อยละ 64.76) จบปริญญาตรี จำนวน 26 คน (ร้อยละ 24.76) และจบปริญญาโทขึ้นไป จำนวน 11 คน (ร้อยละ 10.48)

ด้านประสบการณ์ด้านการบริหาร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งชายและหญิง ที่มีประสบการณ์ ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 30 คน (ร้อยละ 28.57) ระหว่าง 10-20 ปี จำนวน

37 คน (ร้อยละ 35.24) และระหว่าง 21-30 ปี (ร้อยละ 27.62) และ 31 ปีขึ้นไป จำนวน 9 คน (ร้อยละ 8.57) ตามลำดับ

ด้านขนาดของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 500 คน มี จำนวน 29 โรง (ร้อยละ 27.62) สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500-1,499 คน มีจำนวน 44 โรง (ร้อยละ 41.90) สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500-2,499 คน มีจำนวน 16 โรง (ร้อยละ 15.24) และสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คนขึ้นไป มีจำนวน 16 โรง (ร้อยละ 15.24)

ด้านตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 56 คน (ร้อยละ 53.33) เป็นรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 36 คน (ร้อยละ 34.29) และเป็นอาจารย์ฝ่ายวิชาการ จำนวน 13 คน (ร้อยละ 12.38)

ด้านอัตราครูต่อจำนวนนักเรียน พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 55 โรง (ร้อยละ 52.38) มีอัตราส่วน 1 : 21 ถึง 1 : 30 คน รองลงมา จำนวน 44 โรง คิดเป็นร้อยละ 41.91 มีอัตราส่วน 1 : 12 คิดเป็น 1 : 20 คน และ จำนวน 6 โรง มีอัตราส่วน 1 : 31 คิดเป็น 1 : 40 คน

2. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

การประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยการสอบถามความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความคิดเห็นจากการคำนวณหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน ทุกองค์ประกอบและรายข้อ จำนวน 139 ข้อ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีก จำนวน 25 ข้อ ดังตาราง 32-48

ตาราง 32 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา	-	-	105	100	3.69	.63	มาก
	<u>ด้านปรัชญา</u>	-	-	105	100	3.86	.68	มาก
1	**ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต** (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	-	-	105	100	3.88	.94	มาก
2	**ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	-	-	105	100	4.18	.90	มาก
3	**ปรัชญามนุษยนิยม** (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)	-	-	105	100	3.86	.87	มาก
4	**ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม** (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา	-	-	105	100	4.02	.75	มาก
5	**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม** (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้	-	-	105	100	3.90	.90	มาก

ตาราง 32 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา							
	<u>ด้านปรัชญา</u>							
6	**ปรัชญาคิดเป็น** (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม	-	-	105	100	3.90	.90	มาก
7	**ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่** (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน	-	-	105	100	3.64	.90	มาก
	<u>ด้านหลักการจัดการศึกษา</u>	-	-	105	100	3.42	.74	ปานกลาง
8	การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	-	-	105	100	4.00	.84	มาก
9	การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้	-	-	105	100	4.07	.79	มาก
10	สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละบุคคลเพื่อให้เรียนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1	1.0	104	99	4.11	.80	มาก
11	สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4	3.8	101	96.2	3.49	1.8	ปานกลาง
12	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	3	2.9	102	97.1	3.61	1.12	มาก
13	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้	11	10.5	94	89.5	3.24	1.21	ปานกลาง

ตาราง 32 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	ด้านหลักการจัดการศึกษา							ปานกลาง
14	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้	12	11.4	93	88.7	2.94	1.23	
15	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้	12	11.4	93	88.7	2.95	1.11	ปานกลาง
16	ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่	1	1.0	104	99	3.70	.90	มาก

จากตาราง 32 องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความคิดเห็นว่าองค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$=3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ด้านปรัชญา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำปรัชญาไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.86) เรียงตามลำดับความถี่มากที่สุดทั้ง 7 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 2** ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ($\overline{X}$=4.18) รองลงมาคือ **ข้อ 4** ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา ($\overline{X}$=4.02) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 5** ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้ ($\overline{X}$= 3.57) รองลงไปได้แก่ **ข้อ 7** ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้

และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน ($\bar{X}$=3.64)

ด้านหลักการจัดการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำหลักการจัดการศึกษาไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.42) เรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) คือ **ข้อ 8** การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และ **ข้อ 9** การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้ รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 10** สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละบุคคลเพื่อให้เรียนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คิดเป็นร้อยละ 99 (104 คน)

เมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 10** สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละบุคคลเพื่อให้เรียนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X}$=4.11) รองลงมา คือ **ข้อ 9** การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้ ($\bar{X}$=4.07) และ**ข้อ 8** การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ($\bar{X}$=4.00) โดยข้อที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ **ข้อ 14** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้ ($\bar{X}$=2.94) และ **ข้อ 15** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้ ($\bar{X}$=2.95)

องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 2 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ ดังตาราง 33

ตาราง 33 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	ปรัชญาวิถีชุมชน : เชื่อว่าแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ในวิถีชุมชน คุณค่าของชุมชน อาชีพ วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้และร่วมรับประโยชน์ ชุมชนจะเข้มแข็ง	มากที่สุด	24	22.86
		มาก	38	36.19
		ปานกลาง	34	32.38
		น้อย	9	8.57
		น้อยที่สุด	-	-
	รวม		105	100.00
2	สถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเข้าสู่การเรียนในระบบได้โดยไม่ต้องเรียนซ้ำใหม่	มากที่สุด	12	11.42
		มาก	22	20.95
		ปานกลาง	34	32.38
		น้อย	27	25.71
		น้อยที่สุด	4	3.81
		ไม่ได้	6	5.71
	รวม		105	100.00

จากตาราง 33 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญในองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 ปรัชญาวิถีชุมชน : เชื่อว่าแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ในวิถีชุมชน คุณค่าของชุมชน อาชีพ วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้และร่วมรับประโยชน์ ชุมชนจะเข้มแข็ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 24 โรง (ร้อยละ 22.86) ระดับมาก จำนวน 38 โรง (ร้อยละ 36.19) ระดับปานกลาง 34 โรง (ร้อยละ 32.38) และระดับน้อย จำนวน 9 โรง (ร้อยละ 8.57)

ข้อ 2 สถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเข้าสู่การเรียนในระบบได้ โดยไม่ต้องเรียนซ้ำใหม่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 12 โรง (ร้อยละ 11.42) ระดับมาก 22 โรง (ร้อยละ 20.95) ระดับปานกลาง 34 โรง (ร้อยละ 32.38) ระดับน้อย จำนวน 27 โรง (ร้อยละ 25.71) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 3.81) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 5.71)

ตาราง 34 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร	-	-	105	100	3.65	.70	มาก
1	หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน	2	1.9	103	98	3.94	.81	มาก
2	บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	-	-	105	100	3.75	.84	มาก
3	จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด	3	2.9	102	97.1	3.24	1.03	ปานกลาง
4	จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ	2	1.9	103	98	3.19	1.10	ปานกลาง
5	จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้	8	7.6	97	92.4	3.47	1.09	ปานกลาง
6	จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน	3	2.9	102	97.1	3.45	1.00	ปานกลาง
7	หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา	-	-	105	100	4.14	.83	มาก
8	กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนผู้ใหญ่	4	3.8	101	96.2	3.78	.96	มาก

จากตาราง 34 องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความคิดเห็นต่อการนำองค์ประกอบหลักสูตรไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.53) โดยเรียงลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) เท่ากัน 2 ข้อ คือ **ข้อที่ 7** หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา **ข้อ 2** บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และข้อที่มีความถี่ต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 5** จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้ คิดเป็นร้อยละ 92.4 (97 คน)

เมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 1** หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่นหลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ($\bar{X}$=4.14) รองลงไปได้แก่ **ข้อ 8** กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบหรือผู้เรียนผู้ใหญ่ ($\bar{X}$=3.78) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 4** จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ ($\bar{X}$=3.19)

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 2 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ แสดงในตาราง 35 ต่อไปนี้

ตาราง 35 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน จะต้องอยู่ในมาตรฐานของหลักสูตรในระดับที่ยอมรับได้	มากที่สุด	25	23.80
		มาก	52	49.52
		ปานกลาง	24	22.86
		น้อย	3	2.86
		น้อยที่สุด	1	.96
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00
2	ถอดบทเรียนจากความสำเร็จของครูภูมิปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง	มากที่สุด	15	14.28
		มาก	40	38.10
		ปานกลาง	34	32.38
		น้อย	11	10.48
		น้อยที่สุด	2	1.90
		ไม่ได้	3	2.86
	รวม		105	100.00

จากตาราง 35 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม ในองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนจะต้องอยู่ในมาตรฐานของหลักสูตรในระดับที่ยอมรับได้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 25 โรง (ร้อยละ 23.80) ระดับมาก 52 โรง (ร้อยละ 49.52) ระดับปานกลาง 24 โรง (ร้อยละ 22.86) ระดับน้อย จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.86) และระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 โรง (ร้อยละ .96) **ข้อ 2** ถอดบทเรียนจากความสำเร็จของครูภูมิปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 15 โรง (ร้อยละ 14.28) ระดับมาก จำนวน 40 โรง (ร้อยละ 38.10) ระดับปานกลาง 34 โรง (ร้อยละ 32.38) ระดับน้อย จำนวน 11 โรง (ร้อยละ 10.48) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 3.81) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.86)

ตาราง 36 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อ : องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้	-	-	105	100	3.61	.61	มาก
	<u>ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</u>	-	-	105	100	3.68	.71	มาก
1	ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น	-	-	105	100	3.95	.85	มาก
2	ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล	1	1.0	104	99	3.87	.84	มาก
3	ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่	1	1.0	104	99	3.55	.82	มาก
4	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน	1	1.0	104	99	3.73	.77	มาก
5	ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข	-	-	105	100	4.04	.80	มาก
6	จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม	10	9.5	95	90.4	3.07	1.04	ปานกลาง

ตาราง 36 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
7	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	1	1.0	104	99	3.94	.91	มาก
8	สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา	2	1.9	103	98	3.75	.95	มาก
9	ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง	2	1.9	103	98	3.83	.96	มาก
	<u>ด้านวิธีจัดการเรียนรู้</u>	-	-	105	100	2.84	.89	ปานกลาง
10	**จัดแบบชั้นเรียน :** เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค	4	3.8	101	96.2	4.08	.82	มาก
11	**จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน	16	15.2	89	92.4	3.03	1.12	ปานกลาง
12	**จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน	14	13.3	91	86.7	2.43	1.03	ปานกลาง
13	**จัดแบบกลุ่มย่อย** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค	5	4.8	100	95.2	3.31	.98	ปานกลาง
14	**จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล** (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล	7	6.7	98	93.3	2.96	.97	ปานกลาง
15	**จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้** (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้	11	10.5	94	89.5	2.97	1.01	ปานกลาง

ตาราง 36 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
16	**จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) :** เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่งหรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้	9	8.6	96	91.4	2.97	1.06	ปานกลาง
	<u>ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้</u>	-	-	105	100	3.82	.83	มาก
17	ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้	-	-	105	100	3.68	.98	มาก
18	จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น	-	-	105	100	3.78	.92	มาก
19	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น	-	-	105	100	4.00	.91	มาก
	<u>ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน</u>	-	-	105	100	3.79	.96	มาก
20	ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	1	1.0	104	99	4.03	.76	มาก
21	สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ	1	1.0	104	99	3.66	.92	มาก
22	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน	1	1.0	104	99	3.70	.83	มาก
23	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน	-	-	105	100	3.81	.92	มาก
24	แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล	-	-	105	100	3.86	.81	มาก

จากตาราง 36 องค์ประกอบที่ 3 การจัดกระบวนการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความเห็นว่าองค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) คือ **ข้อ 1** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น และ **ข้อ 5** ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข โดยพบว่า ข้อที่มีความถี่ต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 6** จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 90.4 (95 คน)

เมื่อพิจารณาระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.68) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 5** ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข ($\overline{X}$=4.04) รองลงไป ได้แก่ **ข้อ 1** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น ($\overline{X}$=3.95) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 6** จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม ($\overline{X}$=3.07) รองลงมา ได้แก่ ข้อ 3 ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-bassed Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ($\overline{X}$=3.55)

ด้านวิธีจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คือ **ข้อ 10** จัดแบบชั้นเรียน : เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียนเก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค คิดเป็นร้อยละ 96.2 (101 คน) รองลงมาคือ **ข้อ 13** จัดแบบกลุ่มย่อย : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค คิดเป็นร้อยละ 95.2 (100 คน) และข้อที่มีความถี่ต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 11** จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้

ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน คิดเป็นร้อยละ 92.4 (89 คน) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 12** จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาค คิดเป็นร้อยละ 56.7 (91 คน)

เมื่อพิจารณาระดับปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวม พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.84) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 10** จัดแบบชั้นเรียน : เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค ($\overline{X}$ = 4.08) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 13** จัดแบบกลุ่มย่อย : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครู หรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่ม่ก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค($\overline{X}$ = 3.31) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 12** จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาค ($\overline{X}$=2.43) รองลงไป ได้แก่ **ข้อ 14** จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล คิดเป็นร้อยละ 93.3 (99 คน)

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.82) โดยเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 19** ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์

อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ($\overline{X}$ = 4.00) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 18** เรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น ($\overline{X}$=3.78) และ**ข้อ 17** ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้ ($\overline{X}$= 3.68)

ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นระดับปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.79) โดยเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 23** สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน ($\overline{X}$=3.81) **ข้อ 24** แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ($\overline{X}$=3.85) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 21** สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ ($\overline{X}$=3.63) **และ ข้อ 22** สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน ($\overline{X}$=3.70)

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 4 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ ดังตาราง 37

ตาราง 37 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ : ควรจัดการเรียนรู้ในรูปโครงการ (Project Apporach)	มากที่สุด	22	20.95
		มาก	38	36.19
		ปานกลาง	25	23.82
		น้อย	12	11.42
		น้อยที่สุด	4	3.81
		ไม่ได้	4	3.81
	รวม		105	100.00
2	ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน : สถานศึกษาควรประหยัดทรัพยากร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้คู่มือที่ผลิตโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น NECTEC, การท่องเที่ยว ฯลฯ	มากที่สุด	17	16.20
		มาก	44	41.90
		ปานกลาง	28	26.67
		น้อย	12	11.42
		น้อยที่สุด	4	3.81
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00
3	รัฐควรจัดหาทุนสนับสนุนผู้เรียน เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	มากที่สุด	19	18.10
		มาก	46	43.81
		ปานกลาง	28	26.67
		น้อย	10	9.52
		น้อยที่สุด	2	1.90
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00
4	ด้านการสนับสนุนผู้เรียน : สถานศึกษาจัดระบบให้คำปรึกษาแนะนำการเรียนในเชิงจิตวิทยา นอกเหนือจากการเรียนทั่วไป	มากที่สุด	16	19.24
		มาก	50	47.62
		ปานกลาง	30	28.57
		น้อย	6	9.71
		น้อยที่สุด	3	2.86
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00

จากตาราง 37 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ : ควรจัดการเรียนรู้ในรูปโครงการ (Project Apporach) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 22 โรง (ร้อยละ 20.95) ระดับมาก 38 โรง (ร้อยละ 36.19) ระดับปานกลาง จำนวน 25 โรง (ร้อยละ 23.82) ระดับน้อย จำนวน 12 โรง (ร้อยละ 11.42) โดยในข้อนี้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ที่เห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติในระดับน้อยที่สุดและไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวนละ 4 โรง (ร้อยละ 3.81)

ข้อ 2 ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน : สถานศึกษาควรประหยัดทรัพยากร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้คู่มือที่ผลิตโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น NECTEC, การท่องเที่ยว พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 17 โรง (ร้อยละ 16.20) ระดับมาก 44 โรง (ร้อยละ 41.90) ระดับปานกลาง 28 โรง (ร้อยละ 26.67) และระดับน้อย จำนวน 12 โรง (ร้อยละ 11.42) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 3.81)

ข้อ 3 รัฐควรจัดหาทุนสนับสนุนผู้เรียน เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 19 โรง (ร้อยละ 18.105) ระดับมาก 46 โรง (ร้อยละ 43.81) ระดับปานกลาง จำนวน 28 โรง (ร้อยละ 26.67) ระดับน้อย จำนวน 10 โรง (ร้อยละ 9.52) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 1.90)

ข้อ 4 สถานศึกษาจัดระบบให้คำปรึกษาแนะนำการเรียนในเชิงจิตวิทยานอกเหนือจากการเรียนทั่วไป พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 16 โรง (ร้อยละ 19.24) ระดับมาก 50 โรง (ร้อยละ 47.62) ระดับปานกลาง จำนวน 30 โรง (ร้อยละ 28.57) ระดับน้อย จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 9.71) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.86)

ตาราง 38 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้	-	-	105	100	3.80	.67	มาก
	<u>ด้านหลักการ</u>	-	-	105	100	3.81	.68	มาก
1	ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม	-	-	105	100	4.24	.71	มาก
2	ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง	-	-	105	100	4.15	.82	มาก
3	ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น	-	-	105	100	3.95	.74	มาก
4	ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะถูกประเมิน	1	1.0	104	99	3.63	.91	มาก
5	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ	2	1.9	103	98	4.04	.99	มาก
6	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	2	1.9	103	98	3.44	1.00	ปานกลาง
7	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	2	1.9	103	98	3.43	.99	ปานกลาง
	<u>ด้านวิธีการประเมิน</u>	-	-	105	100	3.76	.91	มาก
8	ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ	2	1.9	103	98	3.85	.97	มาก
9	เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า	1	1.0	104	99	3.83	.89	มาก
10	ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ ผู้เรียนในการประเมินผล	2	1.9	103	98	3.56	1.02	มาก
11	เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)	1	1.0	104	99	4.00	.80	มาก

จากตาราง 38 องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความเห็นต่อองค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.80) เมื่อพิจารณารายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านหลักการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นระดับปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.81) โดยเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน)และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 1** ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม ($\bar{X}$=4.24) **ข้อ 2** ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง ($\bar{X}$=4.15) **ข้อ 5** ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O-Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ ($\bar{X}$=3.95) **และข้อ 3** ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้

ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น ($\bar{X}$=3.95) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 6** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน ($\bar{X}$=3.44) คิดเป็นร้อยละ 98 (103 คน) และ**ข้อ 7** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน ($\bar{X}$=3.43) คิดเป็นร้อยละ 98 (103 คน)

ด้านวิธีการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.76) โดยเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 99 (104 คน) และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 11** เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment) ($\bar{X}$=4.00) **ข้อ 9** เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ($\bar{X}$=3.79) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ ได้แก่ **ข้อ 8** ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ ($\bar{X}$=3.83) คิดเป็นร้อยละ 98 (103 คน) และ **ข้อ 10** ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ ผู้เรียนในการประเมินผล ($\bar{X}$=3.50)

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงในตาราง 39

ตาราง 39 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านหลักการ :	มากที่สุด	16	19.24
	ควรประเมินความสุขในการเรียนการสอน เพื่อค้นหา	มาก	50	47.62
	ความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน	ปานกลาง	30	28.57
		น้อย	6	9.71
		น้อยที่สุด	3	2.86
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00
2	การประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนภายใต้	มากที่สุด	17	16.20
	การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และควรเปิดโอกาสให้ผู้มี	มาก	44	41.90
	ประสบการณ์สามารถเทียบประสบการณ์ความรู้ได้	ปานกลาง	31	29.52
		น้อย	8	7.62
		น้อยที่สุด	2	1.90
		ไม่ได้	3	2.86
	รวม		105	100.00
3	ควรประเมินโดยการเทียบเคียง (Bench Marking) กับ	มากที่สุด	14	13.33
	เกณฑ์ระดับคุณภาพ (Critiria) ของตัวชี้วัดมาตรฐาน	มาก	52	49.53
	การเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียน	ปานกลาง	27	25.72
		น้อย	10	9.52
		น้อยที่สุด	2	1.90
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00
4	ประเมินจากแฟ้มสะสมผลการเรียนรู้	มากที่สุด	25	23.81
		มาก	48	49.72
		ปานกลาง	20	19.05
		น้อย	10	9.52
		น้อยที่สุด	2	1.90
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00
5	ด้านวิธีการประเมิน :	มากที่สุด	25	23.81
	สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และทำงานในสถาน	มาก	48	49.72
	ประกอบการ ควรให้หัวหน้างาน เพื่อนร่วมงานมีส่วน	ปานกลาง	20	19.05
	ร่วมในการประเมินด้วย	น้อย	10	9.52
		น้อยที่สุด	2	1.90
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00

จากตาราง 39 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 ควรประเมินความสุขในการเรียนการสอน เพื่อค้นหาความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 16 โรง (ร้อยละ 19.24) ระดับมาก 50 โรง (ร้อยละ 47.62) ระดับปานกลาง 30 โรง (ร้อยละ 28.57) ระดับน้อย จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 9.71) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.86)

ข้อ 2 การประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และควรเปิดโอกาสให้ผู้มีประสบการณ์สามารถเทียบประสบการณ์ความรู้ได้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 17 โรง (ร้อยละ 16.20) ระดับมาก 44 โรง (ร้อยละ 41.90) ระดับปานกลาง 31 โรง (ร้อยละ 29.52) ระดับน้อย จำนวน 8 โรง (ร้อยละ 7.62) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 1.90) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.86)

ข้อ 3 ควรประเมินโดยการเทียบเคียง (Bench Marking) กับเกณฑ์ระดับคุณภาพ (Critiria) ของตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 14 โรง (ร้อยละ 13.33) ระดับมาก จำนวน 52 โรง (ร้อยละ 49.53) ระดับปานกลาง จำนวน 27 โรง (ร้อยละ 25.72) ระดับน้อย จำนวน 10 โรง (ร้อยละ 9.52) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 1.90)

ข้อ 4 ประเมินจากแฟ้มสะสมผลการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 25 โรง (ร้อยละ 23.81) ระดับมาก จำนวน 48 โรง (ร้อยละ 49.72) ระดับปานกลาง จำนวน 20 โรง (ร้อยละ 19.05) ระดับน้อย จำนวน 10 โรง (ร้อยละ 9.52) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 1.90)

ข้อ 5 ประเมินจากแฟ้มสะสมผลการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 30 โรง (ร้อยละ 28.57) ระดับมาก จำนวน 36 โรง (ร้อยละ 34.29) ระดับปานกลาง จำนวน 9 โรง (ร้อยละ 8.57) ระดับน้อย จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 1.90) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 7 โรง (ร้อยละ 6.67)

ตาราง 40 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา	-	-	105	100	3.54	.83	มาก
		-	-	105	104	3.51	1.02	มาก
	ด้านหลักการ	8	7.6	97	92.4	3.76	.95	มาก
1	**การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์** : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น							
2	**การเทียบระดับการศึกษา** : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย	11	10.5	94	89.5	3.57	.94	มาก
3	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์	9	8.6	96	91.4	3.60	1.04	มาก
4	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบระดับ	10	9.5	95	90	3.62	.99	มาก
5	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ แม้จะ ต่างสถานศึกษากัน	9	8.6	96	91.4	3.72	.91	มาก
6	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน	11	10.5	94	98.5	3.43	1.04	ปานกลาง
7	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่	7	6.7	98	93.3	3.56	1.05	มาก
8	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม	9	8.6	96	91.4	3.50	.98	มาก
9	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	10	9.5	95	90	3.53	.56	มาก
10	เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและการประกอบอาชีพ	11	10.5	94	98.5	3.29	1.01	ปานกลาง
	ด้านวิธีการ	-	-	105	100	3.56	1.19	มาก
11	จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ	7	6.7	98	93.3	3.81	.97	มาก
12	ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง	6	5.7	99	94.2	3.79	1.02	มาก
13	การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น	8	7.6	97	92.4	3.82	.92	มาก
14	การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น	9	8.6	96	91.4	3.45	1.07	ปานกลาง

จากตาราง 40 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความเห็นว่า องค์ประกอบโดยรวมทีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.54) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านหลักการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อระดับการนำไปปฏิบัติเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คือ **ข้อ 7** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่ คิดเป็นร้อยละ 93.3 (98 คน) **ข้อ 1** การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 92.4 (97 คน) และข้อที่มีความถี่ของระดับปฏิบัติน้อยที่สุดคือ **ข้อ 6** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบ ทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน คิดเป็นร้อยละ 98.5 (94 คน) และ**ข้อ 2** การเทียบระดับการศึกษา : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 98.5 (94 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติ โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.51) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 1** การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ($\overline{X}$=3.76) รองลงมาได้แก่ **ข้อ 5** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ แม้จะต่างสถานศึกษากัน $\overline{X}$=3.72) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 10** เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและ การประกอบอาชีพ ($\overline{X}$=2.29)

ด้านวิธีการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อระดับการนำไปปฏิบัติเรียงตามลำดับความถี่มากที่สุด คือ **ข้อ 12** ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง คิดเป็นร้อยละ 94.2 (99 คน) รองลงมา คือ **ข้อ 11** จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ คิดเป็นร้อยละ 93.3 (98 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติ โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.56) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 13** การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น ($\overline{X}$= 3.53) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 14** การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การ

ทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น ($\overline{X}$=3.45)

องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 2 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ ดังตาราง 41

ตาราง 41 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านวิธีการ : นอกจากการประเมินด้วยเอกสาร หลักฐานแล้ว ควรมีการทดสอบทักษะหรือการประเมินการปฏิบัติจริงตามสภาพจริงด้วย	มากที่สุด	27	25.71
		มาก	34	32.38
		ปานกลาง	26	24.76
		น้อย	11	10.48
		น้อยที่สุด	1	.96
		ไม่ได้	6	5.71
	รวม		105	100.00
2	หลักเกณฑ์การเทียบโอนควรได้รับการอนุมัติจากเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรักษามาตรฐาน	มากที่สุด	26	24.76
		มาก	40	38.10
		ปานกลาง	22	20.95
		น้อย	8	7.62
		น้อยที่สุด	3	2.86
		ไม่ได้	6	5.71
	รวม		105	100.00

จากตาราง 41 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 ด้านวิธีการ :นอกจากการประเมินด้วยเอกสาร หลักฐานแล้ว ควรมีการทดสอบทักษะหรือการประเมินการปฏิบัติจริงตามสภาพจริงด้วย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 27 โรง (ร้อยละ 25.71) ระดับมาก 34 โรง (ร้อยละ 32.38) ระดับปานกลาง 26 โรง (ร้อยละ 24.76) ระดับน้อย จำนวน 11 โรง (ร้อยละ 10.48) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 1 โรง (ร้อยละ .96) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 5.71)

ข้อ 2 หลักเกณฑ์การเทียบโอนควรได้รับการอนุมัติจากเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรักษามาตรฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 26 โรง (ร้อยละ 4.76) ระดับมาก 40 โรง (ร้อยละ 38.10) ระดับปานกลาง 22 โรง (ร้อยละ 20.95) ระดับน้อย จำนวน 8 โรง (ร้อยละ 7.62) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.86) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 5.71)

ตาราง 42 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา	-	-	105	100	3.58	.76	มาก
	ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา	-	-	105	100	3.23	1.20	ปานกลาง
1	จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน	7	6.7	98	93.3	3.76	1.11	มาก
2	จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาต่อเนื่อง หรือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต	16	15.2	89	84.8	3.47	1.10	ปานกลาง
3	จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ	11	10.5	94	89.5	3.51	1.14	มาก
4	ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ	10	9.5	95	90	3.80	.95	มาก
5	จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน	7	6.7	98	93.3	3.65	.90	มาก
6	จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง	6	5.7	99	94.3	3.63	1.02	มาก
7	ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา	5	4.8	100	95.2	3.66	1.03	มาก
8	จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน	11	10.5	94	89.5	3.41	1.01	ปานกลาง
9	จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น	14	13.3	91	86.6	3.40	1.14	ปานกลาง
10	คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ	12	11.4	93	88.6	3.28	1.14	ปานกลาง
11	ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง	6	5.7	99	94.3	3.52	1.09	มาก

ตาราง 42 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	<u>ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</u>	-	-	105	100	3.73	6.07	มาก
12	พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ	4	3.8	101	96.2	3.77	.99	มาก
13	พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	1	1.0	104	99	3.78	.93	มาก
14	พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง	1	1.0	104	99	3.87	.85	มาก
	<u>ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</u>							
15	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่	1	1.0	104	99	3.99	.86	มาก
16	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกวิธีเรียน	1	1.0	104	99	3.83	.90	มาก
17	สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	2	1.9	103	98	3.57	1.02	มาก
18	พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา	2	1.9	103	98	3.73	.97	มาก
	<u>ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</u>	-	-	105	100	3.42	1.11	ปานกลาง
19	ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น	-	-	105	100	3.65	1.05	มาก
20	จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์	3	2.9	102	97.1	3.41	1.18	ปานกลาง
21	เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	3	2.9	102	97.1	3.39	1.17	ปานกลาง
	<u>ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้</u>	-	-	105	100	3.31	.99	ปานกลาง
22	สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ	2	1.9	103	98	3.47	1.04	ปานกลาง
23	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	2	1.9	103	98	3.45	1.02	ปานกลาง

ตาราง 42 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
24	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	2	1.9	103	98	3.25	1.09	ปานกลาง
25	สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ	1	1.0	104	99	3.22	1.11	ปานกลาง
26	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน	-	-	105	100	3.39	1.00	ปานกลาง

จากตาราง 42 องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความเห็นว่าองค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.58) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ด้านบทบาทและการบริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นในการนำไปปฏิบัติเรียงตามลำดับความถี่สูงสุด คือ **ข้อ 7** ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 95.2 (99 คน) รองลงมา คือ **ข้อ 6** จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 94.3 (99 คน) ส่วนข้อที่มีความถี่ต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 9** จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 86.6 (91 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติ โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.32) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 4** ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ ($\overline{X}$=3.80) **ข้อ 1** จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน ($\overline{X}$=3.51) **ข้อ 13** การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น ($\overline{X}$=3.53) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 14** การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏหรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น ($\overline{X}$=3.45) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 9** จัด

ค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น ($\bar{X}$ = 3.40) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 8** จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน ($\bar{X}$=3.41)

ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นในการนำไปปฏิบัติเรียงตามลำดับความถี่สูงสุด คือ **ข้อ 13** พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล คิดเป็นร้อยละ 99 (104 คน) **ข้อ 14** พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง คิดเป็นร้อยละ 99 (104 คน) และข้อที่มีความถี่ต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 12** พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและเรียนรู้แบบนอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 96.2 (101 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติ โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.73) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 15** พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่ ($\bar{X}$=3.99) **ข้อ 14** พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง ($\bar{X}$=3.87) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 17** สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X}$=3.57)

ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นในการนำไปปฏิบัติโดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.42) โดย(เรียงตามลำดับความถี่สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ **ข้อ 19** ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น ($\bar{X}$=3.65) ส่วนข้อที่มีความถี่ต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 97.1 (102 คน) และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 21** เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ($\bar{X}$=3.39) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 20** จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์ ($\bar{X}$=3.41)

ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นในการนำไปปฏิบัติเรียงตามลำดับความถี่สูงสุด คือ **ข้อ ข้อ 26** สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้ง

ภาครัฐและเอกชน คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) รองลงมา ได้แก่ ($\bar{X}$=3.39) **ข้อ 25** สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 99 (104 คน) ส่วนข้อที่มีความถี่ต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 23** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ คิดเป็นร้อยละ 98 (103 คน)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติ โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.31) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ **ข้อ 22** สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ ($\bar{X}$=3.47) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 23** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ($\bar{X}$=3.45) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 25** สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ ($\bar{X}$=3.22)

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 5 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงในตาราง 43

ตาราง 43 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา : พัฒนาบุคลากรภายนอก เช่น บุคคลที่เกษียณอายุแล้วหรือนายจ้างให้สามารถทำหน้าที่ครูได้	มากที่สุด	19	18.09
		มาก	25	23.81
		ปานกลาง	29	27.62
		น้อย	14	13.33
		น้อยที่สุด	11	10.48
		ไม่ได้	7	6.67
	รวม		105	100.00
2	เพิ่มค่าตอบแทนวิทยากรสำหรับครูผู้รับผิดชอบเป็นพิเศษ	มากที่สุด	24	22.86
		มาก	28	26.67
		ปานกลาง	27	25.71
		น้อย	10	9.52
		น้อยที่สุด	7	6.67
		ไม่ได้	9	8.57
	รวม		105	100.00

ตาราง 43 (ต่อ)

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
3	พัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของครูเพื่อนำไปสู่สังคมอุดมปัญญาที่มีคุณธรรมและศีลธรรมจรรยาที่ดี	มากที่สุด	30	28.57
		มาก	37	35.24
		ปานกลาง	29	27.62
		น้อย	5	4.76
		น้อยที่สุด	4	3.81
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00
4	ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา : จัดทำระบบฐานข้อมูล (Data – base) ผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคล	มากที่สุด	21	20.00
		มาก	33	31.42
		ปานกลาง	37	39.24
		น้อย	11	10.48
		น้อยที่สุด	2	1.90
		ไม่ได้	1	.96
	รวม		105	100.00
5	ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทุกสถานศึกษา	มากที่สุด	23	21.91
		มาก	38	38.19
		ปานกลาง	27	25.71
		น้อย	14	13.33
		น้อยที่สุด	3	2.86
		ไม่ได้	-	-
	รวม		105	100.00

จากตาราง 43 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา : พัฒนาบุคลากรภายนอก เช่น บุคคลที่เกษียณอายุแล้ว หรือนายจ้างให้สามารถทำหน้าที่ครูได้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 19 โรง (ร้อยละ 18.09) ระดับมาก 25 โรง (ร้อยละ 23.81) ระดับปานกลาง 29 โรง (ร้อยละ 27.62) ระดับน้อย จำนวน

14 โรง (ร้อยละ 13.33) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 11 โรง (ร้อยละ 10.48) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 7 โรง (ร้อยละ 6.67)

ข้อ 2 เพิ่มค่าตอบแทนวิทยากรสำหรับครูผู้รับผิดชอบเป็นพิเศษ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 24 โรง (ร้อยละ 22.86) ระดับมาก 28 โรง (ร้อยละ 26.67) ระดับปานกลาง 27 โรง (ร้อยละ 25.71) ระดับน้อย จำนวน 10 โรง (ร้อยละ 9.52) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 7 โรง (ร้อยละ 6.67) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 9 โรง (ร้อยละ 8.57)

ข้อ 3 พัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของครูเพื่อนำไปสู่สังคมอุดมปัญญาที่มีคุณธรรมและศีลธรรมจรรยาที่ดี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 30 โรง (ร้อยละ 28.57) ระดับมาก 37 โรง (ร้อยละ 35.24) ระดับปานกลาง 29 โรง (ร้อยละ 27.62) ระดับน้อย จำนวน 5 โรง (ร้อยละ 4.76) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 3.81)

ข้อ 4 ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา : จัดทำระบบฐานข้อมูล (Data – base) ผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 21 โรง (ร้อยละ 20.00) ระดับมาก 33 โรง (ร้อยละ 31.42) ระดับปานกลาง จำนวน 37 โรง (ร้อยละ 39.24) ระดับน้อย จำนวน 11 โรง (ร้อยละ 10.48) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 1.90) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 1 โรง (ร้อยละ .96)

ข้อ 5 ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทุกสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 23 โรง (ร้อยละ 21.91) ระดับมาก จำนวน 38 โรง (ร้อยละ 38.19) ระดับปานกลาง จำนวน 27 โรง (ร้อยละ 25.71) ระดับน้อย จำนวน 14 โรง (ร้อยละ 13.33) และระดับน้อยที่สุด จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.86)

ตาราง 44 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 7กลุ่มเป้าหมาย	-	-	105	100	3.54	1.07	มาก
	<u>กลุ่มเป้าหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบควรประกอบไปด้วย</u>							
1	ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน	4	3.8	101	96.2	3.70	1.14	มาก
2	ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือสถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก	4	3.8	101	96.3	3.71	1.08	มาก
3	ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก	5	4.8	100	95.2	3.57	1.16	มาก
4	ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ	6	5.7	99	94.3	3.46	1.24	ปานกลาง
5	บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในชุมชนและนอกชุมชน	6	5.7	99	94.3	3.65	1.16	มาก
6	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน	8	7.6	97	92.4	3.41	1.26	ปานกลาง
7	กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ	8	7.6	97	92.4	3.38	1.25	ปานกลาง

จากตาราง 44 องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.54) โดยเรียงลำดับความถี่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.2 (101 คน) และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 2** ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือสถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก ($\overline{X}$=3.71) **ข้อ 1** ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน ($\overline{X}$=3.70) และข้อที่มีค่าความถี่ในการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.4 (97 คน) และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ **ข้อ 7** กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ ($\overline{X}$=3.38) และ **ข้อ 6** กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ($\overline{X}$=3.41)

องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 2 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงในตาราง 45

ตาราง 45 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาภาคบังคับ คืออายุไม่เกิน 16 ปี หรือกลุ่มเป้าหมายที่ยังอยู่ในวัยเรียนที่ไม่สามารถเรียนตามระบบโรงเรียนได้	มากที่สุด	22	20.95
		มาก	36	34.29
		ปานกลาง	30	28.57
		น้อย	7	6.67
		น้อยที่สุด	6	5.71
		ไม่ได้	4	3.81
	รวม		105	100.00
2	ควรครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของกศน.ในพื้นที่ทั้งหมด รวมทั้งผู้สูงอายุ	มากที่สุด	18	17.15
		มาก	33	31.42
		ปานกลาง	29	27.62
		น้อย	8	7.62
		น้อยที่สุด	10	9.52
		ไม่ได้	7	6.67
	รวม		105	100.00

จากตาราง 45 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาภาคบังคับ คืออายุไม่เกิน 16 ปี หรือกลุ่มเป้าหมายที่ยังอยู่ในวัยเรียนที่ไม่สามารถเรียนตามระบบโรงเรียนได้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 22 โรง (ร้อยละ 20.95) ระดับมาก จำนวน 36 โรง (ร้อยละ 34.29) ระดับปานกลาง จำนวน 30 โรง (ร้อยละ 28.57) ระดับน้อย จำนวน 7 โรง (ร้อยละ 7.67) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 7.51) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 3.81)

ข้อ 2 ควรครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของกศน.ในพื้นที่ทั้งหมด รวมทั้งผู้สูงอายุ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 18 โรง (ร้อยละ 17.15) ระดับมาก จำนวน 33 โรง (ร้อยละ 31.42) ระดับปานกลาง จำนวน 29

โรง (ร้อยละ 27.62) ระดับน้อย จำนวน 8 โรง (ร้อยละ 7.62) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 10 โรง (ร้อยละ 9.52) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 7.67)

ตาราง 46 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อนำรูปแบบไปปฏิบัติ : องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน	-	-	105	100	3.66	.85	มาก
1	ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้	2	1.9	103	98	3.63	1.02	มาก
2	ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ	2	1.9	103	98	3.61	1.01	มาก
3	สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ	3	2.9	102	97.1	3.65	.89	มาก
4	สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา	3	2.9	102	97.1	3.64	.97	มาก
5	สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ	-	-	105	100	3.81	.89	มาก

จากตาราง 46 องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบโดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.66) โดยเรียงลำดับความถี่มากที่สุด คือ **ข้อ 5** สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ คิดเป็นร้อยละ 100 (105 คน) รองลงไป คือ **ข้อ 1** ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 98 (103 คน) ข้อที่มีค่าความถี่ต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 97.1 (102 คน) ได้แก่ **ข้อ 4** สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา **ข้อ 3** สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปฏิบัติสูงสุดได้แก่ **ข้อ 5** สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ ($\overline{X}$=3.81) รองลงมา คือ **ข้อ 1** ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล

การเรียนรู้ ($\bar{X}$=3.63) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 2** ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ ($\bar{X}$=3.61)

ตาราง 47 ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติ : ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ :บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ :บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-	-	105	100	3.67	1.03	มาก
	<u>ด้านบทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ</u>	-	-	105	100	3.85	1.08	มาก
1	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	2	1.9	103	98	3.98	1.07	มาก
2	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ	5	4.8	100	95.2	3.71	1.27	มาก
	<u>ด้านบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>	-	-	105	100	3.57	1.20	มาก
3	เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	5	4.8	100	95.2	3.70	1.29	มาก
4	จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	5	4.8	100	95.2	3.67	1.25	มาก
5	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	5	4.8	100	95.2	3.57	1.31	มาก
6	ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ	3	2.9	102	97.1	3.51	1.38	มาก
7	กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่น เข้าเรียนต่อ	3	2.9	102	97.1	3.49	1.34	ปานกลาง
8	ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง	2	1.9	103	98	3.49	1.32	ปานกลาง
	<u>ด้านบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>	-	-	105	100	3.66	1.12	มาก
9	สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม	1	1.0	104	99	3.77	1.06	มาก
10	กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา	1	1.0	104	99	3.76	1.11	มาก

ตาราง 47 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	<u>ด้านบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>							
11	คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก	4	3.8	101	96.2	3.67	1.26	มาก
12	ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ	4	3.8	101	95.2	3.64	1.38	มาก
13	จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น	5	4.8	100	95.2	3.63	1.30	มาก
14	สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	5	4.8	100	95.2	3.59	1.32	มาก
15	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4	3.8	101	96.2	3.59	1.28	มาก
16	ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้	7	6.7	98	93.3	3.53	1.44	มาก
17	ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	4	3.8	101	96.5	3.51	1.42	มาก
18	ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง	3	2.9	102	97.1	3.81	1.08	มาก
19	ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ	4	3.8	101	96.2	3.79	1.13	มาก
20	จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร	6	5.7	99	94.3	3.70	1.27	มาก
21	ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา	2	1.9	103	98	3.68	1.20	มาก
22	ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้	1	1.0	104	99	3.50	1.42	มาก
	<u>ด้านบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน</u>	-	-	105	100	3.61	1.23	มาก
23	สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	5	4.8	100	95.2	3.78	1.22	มาก
24	สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา	5	4.8	100	95.2	3.66	1.27	มาก

ตาราง 47 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ปฏิบัติไม่ได้		ปฏิบัติ				
		จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปฏิบัติ
	ด้านบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน							
25	สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	4	3.8	101	96.2	3.62	1.32	มาก
26	สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ	4	3.8	101	96.2	3.60	1.31	มาก
27	สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา	4	3.8	101	96.2	3.53	1.37	มาก
28	มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้	3	2.9	102	97.1	3.45	1.53	ปานกลาง

จากตาราง 47 ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ :บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร้อยละ 100 (105 คน) มีความเห็นว่าปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง โดยรวมมีความเหมาะสมและมีความเป็นได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.67) เมื่อพิจารณารายด้านมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านบทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นในการนำไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.85) เรียงตามลำดับความถี่สูงสุด และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดตามลำดับ คือ **ข้อ 1** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ คิดเป็นร้อยละ 98 (103 คน) และ ($\overline{X}$=3.98) **ข้อที่ 2** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกันส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ คิดเป็นร้อยละ 95.2 (100 คน) และ ($\overline{X}$=3.71)

ด้านบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเห็นต่อการนำไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.71) โดยข้อที่มีค่าความถี่สูงสุด ได้แก่ **ข้อ 8** ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายในภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง คิดเป็นร้อยละ 97.1 (102 คน) คือ **ข้อ 6** ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ **และ ข้อ 7** กำหนดนโยบายให้

สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นเรียนด้วยรูปแบบและวิธีการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่นเข้าเรียนต่อ

เมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ **ข้อ 3** เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\overline{X}$=3.70) รองลงมา คือ **ข้อ 4** จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\overline{X}$=3.67) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 7** กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นเรียนด้วยรูปแบบและวิธีการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่นเข้าเรียนต่อ ($\overline{X}$=3.49) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 8** ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง ($\overline{X}$=3.49)

ด้านบทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเห็นต่อการนำไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.66) โดยข้อที่มีค่าความถี่สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 99 (104 คน) ได้แก่ **ข้อ 9** สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม **ข้อ 10** กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา และ**ข้อ 22** ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยข้อที่มีความถี่ต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ16** ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้ คิดเป็นร้อยละ 93.3 (98 คน) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 20** จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร คิดเป็นร้อยละ 94.3 (99 คน)

ด้านบทบาทของสำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเห็นต่อการนำไปปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.61) โดยข้อที่มีค่าความถี่สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 97.1 (102 คน) คือ **ข้อ 28** มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้ ส่วนข้อที่มีค่าความถี่ต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 95.2(100 คน) ได้แก่ **ข้อ 23** สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ**ข้อ 24** สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

เมื่อพิจารณาข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ **ข้อ 23** สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\overline{X}$=3.78) รองลงมาคือ **ข้อ 24** สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ($\overline{X}$=3.66)

และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ **ข้อ 28** มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้ ($\overline{X}$=3.45) รองลงมา ได้แก่ **ข้อ 27** สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่($\overline{X}$=3.53)

ในประเด็นปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เพิ่มข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้แสดงความคิดเห็น จำนวน 3 ข้อ และแสดงผลเป็นค่าร้อยละ ดังแสดงในตาราง 48

ตาราง 48 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อข้อเสนอแนะเพิ่มเติม : ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อ	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
1	บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดยุทธศาสตร์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน และสนับสนุนงบประมาณรายหัวเท่านักเรียนปกติ	มากที่สุด	30	28.57
		มาก	41	39.05
		ปานกลาง	14	13.33
		น้อย	13	12.38
		น้อยที่สุด	4	3.81
		ไม่ได้	3	2.86
	รวม		105	100.00
2	บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเพิ่มฝ่ายสนับสนุนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อภารกิจนี้ในโครงสร้าของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	มากที่สุด	29	27.62
		มาก	32	30.48
		ปานกลาง	27	25.71
		น้อย	5	4.76
		น้อยที่สุด	7	6.67
		ไม่ได้	5	4.76
	รวม		105	100.00
3	บทบาทของสำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน : กศน.ควรให้การสนับสนุนเชิงวิชาการแก่เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	มากที่สุด	30	28.57
		มาก	36	34.29
		ปานกลาง	23	21.90
		น้อย	7	6.67
		น้อยที่สุด	4	3.81
		ไม่ได้	5	4.76
	รวม		105	100.00

จากตาราง 48 ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ในประเด็นปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

ข้อ 1 บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ **:** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดยุทธศาสตร์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน และสนับสนุนงบประมาณรายหัวเท่านักเรียนปกติ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 30 โรง (ร้อยละ 28.57) ระดับมาก จำนวน 41โรง (ร้อยละ 39.05) ระดับปานกลาง จำนวน 14 โรง (ร้อยละ 13.33) ระดับน้อย จำนวน 13 โรง (ร้อยละ 12.38) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 3.81) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 3 โรง (ร้อยละ 2.96)

ข้อ 2 บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเพิ่มฝ่ายสนับสนุนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อภารกิจนี้ในโครงสร้างของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 29 โรง (ร้อยละ 27.62) ระดับมาก จำนวน 32 โรง (ร้อยละ 30.48) ระดับปานกลาง จำนวน 27 โรง (ร้อยละ 52.71) ระดับน้อย จำนวน 5 โรง (ร้อยละ 4.67) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 7 โรง (ร้อยละ 6.67) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 5 โรง (ร้อยละ 4.76)

ข้อ 3 บทบาทของสำนักงานงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน : กศน.ควรให้การสนับสนุนเชิงวิชาการแก่เขตพื้นที่การศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด จำนวน 30 โรง (ร้อยละ 28.57) ระดับมาก จำนวน 36 โรง (ร้อยละ 34.29) ระดับปานกลาง จำนวน 23 โรง (ร้อยละ 21.90) ระดับน้อย จำนวน 7 โรง (ร้อยละ 6.67) ระดับน้อยที่สุด จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 3.81) และไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 5 โรง (ร้อยละ 4.76)

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินวิเคราะห์การตอบแบบสอบถามในตอนที่ 3 ซึ่งเป็นข้อคำถามปลายเปิด ที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตอบข้อคำถามที่มีต่อนำรูปแบบไปปฏิบัติได้หรือไม่ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จำนวน 3 ข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำถามข้อ 1 หากสถานศึกษาของท่านต้องจัดการศึกษานอกระบบ ท่านคิดว่าสามารถจะนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในตอนที่ 2 ไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาของท่านได้หรือไม่

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 65 โรง คิดเป็นร้อยละ 61.90 มีความคิดเห็นว่าสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบได้ โดยให้เหตุผลดังนี้

1. สถานศึกษามีความพร้อมในทุกด้านทั้งด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน

2. สถานศึกษามีความพร้อมเฉพาะด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ แต่จะทำให้มีภาระงานเพิ่ม ดังนั้น จำเป็นจะต้องได้รับการสนุนด้านบุคลากร และงบประมาณให้เหมาะสม จึงจะจัดการศึกษานอกระบบเพิ่มจากการจัดการศึกษาในระบบอยู่แล้วได้

3. สถานศึกษามีความพร้อมทุกด้าน นอกจากนี้ยังตั้งอยู่ในเขตของชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้อง จะสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความพร้อมที่จะให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

4. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในตอนที่ 2 มีความครอบคลุมบริบทต่าง ๆ มีขั้นตอนที่ชัดเจน มีแนวทางชัดเจนให้เลือกปฏิบัติได้ ตามที่โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสม และเห็นว่าการจัดการศึกษานอกระบบ แนวทางตามรูปแบบนี้มีความเป็นไปได้

5. รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้หากนำหลักการมาปรับแนวการปฏิบัติให้รัดกุมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และเห็นว่าการจัดการศึกษานอกระบบอาจเป็นทางเลือกที่ดี เพราะปัจจุบันมีปัญหาเรื่องการออกกลางคันเป็นจำนวนมาก นักเรียนขาดเรียนบ่อย และนักเรียนไม่ศึกษาต่อ

6. รูปแบบดังกล่าว เป็นการให้โอกาสและพัฒนานักเรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบได้ เพราะปัจจุบันนักเรียนมีแนวโน้มไม่สามารถเรียนอยู่ในระบบจนจบหลักสูตรได้ และการออกกลางคันมีสูง ถ้าจัดนอกระบบก็เท่ากับให้เด็กได้เรียนจบหลักสูตร นอกจากนี้ เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องกระจายโอกาสสำหรับผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้มีโอกาศศึกษาต่อ เพื่อเป็นการแก้ปัญหา และบรรลุวัตถุประสงค์และหน้าที่ของโรงเรียน

7. จุดมุ่งหมายการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ นอกระบบ ผู้เรียนควรจะให้คำว่า เก่ง ดี มีสุข และที่สำคัญซึ่งเป็นนโยบายคือนักเรียนต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม เพราะการศึกษาในระบบและนอกระบบ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ต่างกันเพียงวิธีการเท่านั้น หากปรับจากในระบบเป็นนอกระบบ สามารถทำได้

8. มีความพร้อมทุกด้าน แต่ต้องให้สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษานอกระบบให้ความร่วมมือและมีการประสานงานกันอย่างจริงจัง และควรเป็นผู้กำหนดแนวปฏิบัติให้ชัดเจนตามบทบาทของกศน.รูปแบบการวิจัยครั้งนี้

9. สามารถนำไปเป็นแนวทางได้ จะจัดต่อจากการศึกษาในระบบหลังเวลา 16.30 น. โดยประสานกับวิทยาลัยสารพัดช่าง

10. การจัดการศึกษาที่ยึดหลักการตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ส่งเสริมโรงเรียนให้จัดหลักสูตรโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและให้ชุมชนมีส่วนร่วม และควรวางแผนการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีความพร้อมด้านครู สถานที่ ชุมชน และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

11. เป็นการจัดตามแนวทางของพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ที่เป็นการศึกษาตลอดชีวิต จะจัดอย่างไร ที่ไหน ก็ได้ เพียงแต่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

12. ปัจจุบันโรงเรียนดำเนินการกรณีที่นักเรียนย้ายแผนการเรียนรายวิชาที่นักเรียนยังไม่ได้เรียน จะใช้วิธีการให้นักเรียนไปศึกษาด้วยการทดลองเรียนจากแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ แล้วมาประเมินผลกับทางโรงเรียน

13. ความสามารถที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะจัดการศึกษานอกระบบได้ ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการ การวางแผนที่ดี โดยเฉพาะการกำหนดเวลาเรียนไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องรูปแบบ การหาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ การกำกับติดตามผล รวมไปถึงการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา

คำถามข้อ 2 หากสถานศึกษาของท่านได้จัดการศึกษานอกระบบอยู่แล้ว ท่านจัดอย่างไร และขอได้โปรดให้ข้อเสนอแนะกับผู้วิจัย ในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ในข้อนี้ไม่มีสถานศึกษาใดที่จัดการศึกษานอกระบบอยู่แล้ว จะมีก็เพียงสนับสนุนอาคารสถานที่ให้กับกศน. เป็นผู้จัดเพียง 1 แห่งเท่านั้น

สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 33 โรง คิดเป็นร้อยละ 31.42 ที่ตอบว่าไม่สามารถจัดได้ โดยให้เหตุผล ดังนี้

1. สถานศึกษายังไม่มีความพร้อม เนื่องจากบุคลากรซึ่งเป็นครูผู้สอนที่มีภาระงานในระบบโรงเรียนมากอยู่แล้ว

2. สถานศึกษาขาดงบประมาณที่จะมารองรับการจัดการศึกษานอกระบบ

3.หากสถานศึกษาต้องจัดการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้น จะทำให้การจัดการศึกษาในระบบไม่มีคุณภาพ

4. สื่อและวัสดุการเรียนการสอนไม่เพียงพอกับการที่จะต้องจัดการศึกษานอกระบบอีกรูปแบบหนึ่ง

5. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ

สถานศึกษาที่ตอบว่าไม่สามารถจัดการศึกษานอกระบบ ได้ให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายให้ชัดเจนในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ดีและให้มีความชัดเจน โดยจัดสนับสนุนบุคลากร งบประมาณ การจัดหลักสูตร และอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ

2. รัฐบาลต้องสนับสนุนด้านทรัพยากรในการบริหารงานที่เกิดขึ้นใหม่ให้เพียงพอ และกำหนดให้จัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และหาโรงเรียนที่มีความพร้อม หรือควรเป็นไปด้วยความสมัครใจของสถานศึกษาโดยกำหนดให้เปิดสอนศูนย์อำเภอละ 1 สถานศึกษา หรือกระจายไปตามเขตพื้นที่การศึกษาอย่างทั่วถึง และจะต้องมีกรอบการดำเนินการที่ชัดเจนทุกด้าน เพื่อไม่ให้ภารกิจการจัดการศึกษาในระบบเกิดผลกระทบ

3. ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเป็นไปได้

4. ควรอบรมให้ความรู้แก่สถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. ควรประชาสัมพันธ์ ให้แก่ผู้ปกครองและผู้สนใจ รวมทั้งผู้มีส่วนร่วม รับทราบและเข้าใจถึงวิธีดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การตอบแบบสอบถามในตอนที่ 3 ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด จำนวน 105 โรง จำแนกตามขนาด ดังตาราง 49 ต่อไปนี้

ตาราง 49 สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สามารถนำรูปแบบไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามขนาด

นำไปปฏิบัติได้	สถานศึกษาขนาดเล็ก	ร้อยละ	สถานศึกษาขนาดกลาง	ร้อยละ	สถานศึกษาขนาดใหญ่	ร้อยละ	สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ	ร้อยละ
ได้	23	79.31	25	56.81	11	68.75	6	37.50
ไม่ได้	4	13.79	17	30.64	4	25	8	50
ไม่ตอบ	2	6.90	2	4.55	1	6.25	2	12.50
รวม	29	100	44	100	16	100	16	100

จากตาราง 49 สรุปผลความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 105 โรง จำแนกตามขนาด รายละเอียดดังนี้

สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 29 โรง ตอบว่า สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 23 โรง (ร้อยละ 79.31) นำไปปฏิบัติไปไม่ได้ จำนวน 4 โรง (13.79) และไม่ตอบ จำนวน 2 โรง

สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 44 โรง ตอบว่า สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 25 โรง (ร้อยละ 56.81) นำไปปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 17 โรง (ร้อยละ 30.64) ไม่ตอบ จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 4.55)

สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 16 โรง ตอบว่า สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 11 โรง (ร้อยละ 68.75) นำไปปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 4 โรง (ร้อยละ 25) ไม่ตอบ จำนวน 1 โรง (ร้อยละ 6.25)

สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 16 โรง ตอบว่า สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง (ร้อยละ 37.50) นำไปปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 8 โรง (ร้อยละ 50) ไม่ตอบ จำนวน 2 โรง (ร้อยละ 12.50)

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน กับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 105 คน โดยใช้ค่าสถิติ Independent Samples Test (t-test) ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของ 2 กลุ่ม ในระดับนัยสำคัญที่ .01 และผู้วิจัยได้เรียงลำดับรายข้อตามค่าเฉลี่ยของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของทุกองค์ประกอบ ดังรายละเอียดแสดงในตาราง 50-58

ตาราง 50 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา	4.77	.24	3.69	.64	7.83	.000
	ปรัชญา	4.80	.26	3.86	.68	6.27	.000
1	**ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.95	.21	4.18	.90	4.01	.000
2	**ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม** (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา	4.59	.50	4.01	.75	3.43	.000
3	**ปรัชญาคิดเป็น** (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม	4.91	.29	3.90	.90	5.14	.000
4	**ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต** (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากเปลถึงหลุม ฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	4.86	.35	3.88	.94	4.86	.000
5	**ปรัชญามนุษยนิยม** (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)	4.82	.39	3.86	.87	5.06	.000
6	**ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่** (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน	4.73	.46	3.64	.90	5.52	.000

ตาราง 50 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
7	**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม** (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้	4.68	.57	3.57	.94	5.34	.001
	<u>หลักการจัดการศึกษา</u>	4.76	.26	3.42	.74	8.33	.000
8	การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้	4.86	.64	4.07	.79	4.44	.000
9	สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.91	.29	4.11	.80	4.63	.000
10	การจัดการศึกษาตามแนวทาง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.91	.29	4.00	.84	4.98	.000
11	ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่	4.91	.29	3.70	.90	6.19	.000
12	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย	4.64	.66	3.61	1.12	4.15	.000
13	สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	4.73	.55	3.49	.98	5.76	.000
14	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้	4.55	.51	3.24	1.21	4.94	.000
15	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้	4.68	.48	2.95	1.11	7.18	.000
16	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้	4.59	.67	2.94	1.23	6.08	.000

จากตาราง 50 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา จำนวน 16 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ และระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ (13-16) ซึ่งไม่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ด้านปรัชญา จำนวน 7 ข้อ (1-7) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากทุกข้อ ได้แก่

ข้อ 1 ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต **ข้อ 2** ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา **ข้อ 3** ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม **ข้อ 4** ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย **ข้อ 5** ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) **ข้อ 6** ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน **ข้อ 7** ปรัชญาอัตถิภาวนิยม

(Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้

ด้านหลักการจัดการศึกษา จำนวน 9 ข้อ (8-16) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมาก จำนวน 5 ข้อ ได้แก่

ข้อ 8 การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้ **ข้อ 9** สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน **ข้อ 10** การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต **ข้อ 11** ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่ **ข้อ 12** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 13-16 รายละเอียดดังนี้

ข้อ 13 สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 4 โรง คิดเป็นร้อยละ 3.8 **ข้อ 14** สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้ และพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 11 โรง คิดเป็นร้อยละ 10.5 **ข้อ 15** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้ และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 12 โรง คิดเป็นร้อยละ 11.4 **ข้อ 16** ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้ และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน12 โรง คิดเป็นร้อยละ 11.4

สรุป ในองค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบ จำนวน 12 ข้อ ได้แก่ ด้านปรัชญา จำนวน 7 ข้อ และด้านหลักการจัดการศึกษา จำนวน 5 ข้อ

ตาราง 51 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร	4.79	.28	3.65	.70	7.45	.000
1	หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา	4.82	.50	4.14	.83	3.69	.000
2	หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน	4.91	.29	3.94	.81	5.48	.000
3	บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	4.77	.43	3.75	.84	5.53	.000
4	กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่	4.91	.29	3.78	0.96	5.46	.000
5	จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้	4.73	.46	3.47	1.09	5.27	.000
6	จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน	4.59	.73	3.45	1.00	5.05	.000
7	จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด	4.91	.29	3.24	1.03	7.56	.000
8	จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ	4.68	.48	3.19	1.10	6.19	.000

จากตาราง 51 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร จำนวน 8 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ และระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ (5-8) ไม่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหารดังต่อไปนี้

ข้อ 1 หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน **ข้อ 2** กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ **ข้อ 3** จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด **ข้อ 4** หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 5-8 รายละเอียดดังนี้

ข้อ 5 จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 8 โรง คิดเป็นร้อยละ 7.6 **ข้อ 6** บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 3 โรง คิดเป็นร้อยละ 2.9 **ข้อ 7** จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้ และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 3 โรง คิดเป็นร้อยละ 2.9 **และข้อ 8** จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 4 โรง คิดเป็นร้อยละ 3.8

สรุป ในองค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบ จำนวน 4 ข้อ

ตาราง 52 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้	4.72	.24	3.61	.61	8.45	.000
	<u>ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</u>	4.87	.18	3.68	.71	7.78	.000
1	ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข	5.00	.00	4.04	.80	5.65	.000
2	ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น	4.91	.29	3.95	.85	5.21	.000
3	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	4.95	.21	3.94	.91	5.16	.000
4	ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.91	.29	3.87	.84	5.76	.000
5	ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง	4.86	.35	3.83	.96	4.97	.000
6	สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา	4.91	.29	3.75	.95	5.68	.000
7	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน	4.95	.21	3.73	.77	7.41	.000
8	ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่	4.82	.39	3.55	.82	7.05	.000
9	จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบตามความเหมาะสม	4.50	.60	3.07	1.04	6.16	.000
	<u>วิธีจัดการเรียนรู้</u>	4.50	.34	2.84	.89	8.60	.000
10	**จัดแบบชั้นเรียน :** เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค	4.59	.59	4.08	.82	2.78	.000
11	**จัดแบบกลุ่มย่อย** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค	4.50	.80	3.31	.98	3.30	.000
12	**จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน	4.77	.43	3.03	1.12	7.12	.000

ตาราง 52 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22 df = 125		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
13	**จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) :** เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้	4.59	.50	2.97	1.06	6.98	.000
14	**จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้** (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้	4.50	.60	2.97	1.01	6.83	.000
15	**จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล** (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล	4.64	.49	2.96	.97	7.84	.000
16	**จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน	3.91	.81	2.43	1.03	6.25	.000
	<u>ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้</u>	4.73	.46	3.82	.83	5.00	.000
17	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น	4.82	.39	4.00	.91	4.13	.000
18	จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น	4.73	.46	3.78	.92	4.70	.000
19	ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้	4.55	.86	3.68	.98	3.87	.000

ตาราง 52 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22 df = 125		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
	<u>ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน</u>	4.80	.32	3.79	.69	6.69	.000
20	ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.91	.29	4.03	.76	5.36	.000
21	แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล	4.86	.35	3.86	.81	5.68	.000
22	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน	4.59	.73	3.81	.92	3.74	.000
23	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน	4.82	.39	3.70	.83	6.12	.000
24	สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ	4.73	.46	3.66	.92	5.28	.000

จากตาราง 52 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้านโดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 17 ข้อ และระดับปานกลาง จำนวน 7 ข้อ (11-15) ไม่ตรงตามเกณฑ์กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 9 ข้อ (1-9) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมาก จำนวน 8 ข้อ ได้แก่

ข้อ 1 ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข **ข้อ 2** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น **ข้อ 3** ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน **ข้อ 4** ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล **ข้อ 5** ติดตามผู้เรียนเป็น

รายบุคคลอย่างต่อเนื่อง **ข้อ 6** สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา **ข้อ 8** ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ **ข้อ 7** จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 9** จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม และพบว่ามีสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 10 โรง คิดเป็นร้อยละ 9.5

ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 ข้อ (10-16) ได้แก่

ข้อ 10 จัดแบบชั้นเรียน : เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 11** จัดแบบกลุ่มย่อย : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค และพบว่า มีสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 5 โรง คิดเป็นร้อยละ 4.8 **ข้อ 12** จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน และพบว่า มีสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 16 โรง คิดเป็นร้อยละ 15.2 **ข้อ 13** จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้ และพบว่า มีสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 9 โรง คิดเป็นร้อยละ 8.6 **ข้อ 14** จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้ และพบว่า มีสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 11 โรง คิดเป็นร้อยละ 10.5 **ข้อ 15** จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่

เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และพบว่า มีสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 7 โรง คิดเป็นร้อยละ 6.7 **และข้อ 16** จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน และพบว่า มีสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 14 โรง คิดเป็นร้อยละ 13.3

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ (17-19) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากทุกข้อ ได้แก่

ข้อ 17 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น **ข้อ18** จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่อ อื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น **และข้อ 19** ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้

ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน จำนวน 5 ข้อ (20-24) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากทุกข้อ ได้แก่

ข้อ 20 ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง**ข้อ 21** แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล **ข้อ 22** สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน **ข้อ 23** สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน **และข้อ 24** สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ

สรุป ในองค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบ จำนวน 17 ข้อ ได้แก่ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 8 ข้อ และด้านวิธีจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 ข้อ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน จำนวน 5 ข้อ

ข้อสังเกต ในด้านวิธีจัดการเรียนรู้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 14 จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้ และข้อที่ 16 การจัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม เพราะอาจมีข้อจำกัดต่อการนำไปปฏิบัติ

ตาราง 53 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22 df = 125		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้	4.58	.38	3.80	.67	5.26	.000
	หลักการ	4.48	.38	3.81	.68	4.51	.000
1	ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม	4.82	.50	4.24	.71	3.62	.000
2	ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง	4.95	.21	4.15	.82	4.56	.000
3	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ	3.95	1.29	4.04	.99	.34	*.732
4	ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น	4.73	.46	3.95	.74	4.73	.000
5	ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน	4.36	.58	3.63	.91	3.58	.000
6	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	4.23	.92	3.44	1.00	3.42	.002
7	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน	4.55	.80	3.43	.99	4.98	.000
	วิธีการประเมิน	4.69	.39	3.76	.91	4.69	.000
8	เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)	4.73	.46	4.00	.80	4.11	.000
9	เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า	4.68	.48	3.83	.89	4.38	.000
10	ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ	4.91	.29	3.85	.97	5.02	.000
11	ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียนในการประเมินผล	4.45	.86	3.56	1.02	3.83	.000

จากตาราง 53 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 11 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 9 ข้อ และระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ (6-7) ไม่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ด้านหลักการ จำนวน 7 ข้อ (1-7) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมาก จำนวน 5 ข้อ ได้แก่

ข้อ 1 ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรมจริยธรรม **ข้อ 2** ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง **ข้อ 3** ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ **ข้อ 4** ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น **ข้อ 5** ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 6** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 2 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.9 **ข้อ 7** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน และยังพบว่า มีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้ จำนวน 2 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.9

ด้านวิธีการ จำนวน 4 ข้อ (8-11) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากทุกข้อ ได้แก่

ข้อ 8 เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment) **ข้อ 9** เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า **ข้อ 10** ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ **และข้อ 11** ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียนในการประเมินผล

สรุป ในองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบ จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ ด้านหลักการ จำนวน 5 ข้อ และด้านวิธีการ จำนวน 4 ข้อ

ข้อสังเกต กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 3** ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบมาตรฐานแห่งชาติ **ข้อ 4** ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน **ข้อ 7** มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน

ตาราง 54 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา	4.69	.47	3.54	.83	6.28	.000
	<u>หลักการ</u>	4.67	.41	3.51	1.02	5.43	.000
1	**การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์** : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	4.86	.35	3.76	.95	5.31	.000
2	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ แม้จะต่างสถานศึกษากัน	4.64	.58	3.72	.91	5.46	.000
3	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบระดับ	4.27	.83	3.62	.99	2.86	.003
4	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์	4.50	.67	3.60	1.04	3.85	.000
5	**การเทียบระดับการศึกษา** : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย	4.68	.57	3.57	.94	5.27	.000
6	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่	4.73	.55	3.56	1.05	5.06	.000
7	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	4.73	.70	3.53	.99	5.39	.000
8	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม	4.73	.63	3.50	.98	5.58	.000
9	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบ ทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกัน และสถานศึกษาที่ต่างกัน	4.68	.57	3.43	1.04	4.50	.000
10	เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและ การประกอบอาชีพ	4.73	.70	3.29	1.01	6.32	.000
	<u>วิธีการ</u>	4.82	.35	3.56	1.19	5.53	.000
11	การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตรใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น	4.73	.70	3.82	.92	4.30	.000
12	จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ	4.91	.29	3.81	.97	5.26	.000
13	ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง	4.77	.53	3.79	1.02	4.38	.000
14	การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น	4.77	.69	3.45	1.07	5.52	.000

จากตาราง 54 การผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา จำนวน 14 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ และระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ (9-10 และ 14) ไม่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ด้านหลักการ จำนวน 10 ข้อ (1-10) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมาก จำนวน 8 ข้อ ได้แก่

ข้อ 1 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น **ข้อ 2** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน **ข้อ 3** สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบระดับ **ข้อ 4** สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ **ข้อ 5** การเทียบระดับการศึกษา : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย **ข้อ 6** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่ **ข้อ 7** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 **ข้อ 8** เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 9** เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกัน และสถานศึกษาที่ต่างกัน และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 11 โรง คิดเป็นร้อยละ 10.5 ข้อ 10 เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงาน และการประกอบอาชีพ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 11 โรง คิดเป็นร้อยละ 10.5

ด้านวิธีการ จำนวน 4 ข้อ (11-14) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากจำนวน 3 ข้อ ได้แก่

ข้อ 11 การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตรใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น **ข้อ 12** จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ **ข้อ 13** ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 14** การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 9 โรง คิดเป็นร้อยละ 8.6

สรุป ในองค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบใหม่ จำนวน 11 ข้อ ได้แก่ ด้านหลักการ จำนวน 8 ข้อ และด้านวิธีการ จำนวน 3 ข้อ

ตาราง 55 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 6 บริหารและการจัดการศึกษา	4.83	.33	3.58	.76	7.57	.000
	<u>ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา</u>	4.82	.32	3.23	1.20	6.15	.000
1	ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ	4.77	.53	3.80	.95	4.62	.000
2	จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคันและผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน	4.77	.53	3.76	1.11	4.17	.000
3	ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษา	4.91	.29	3.66	1.03	5.64	.000
4	จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน	4.73	.55	3.65	.90	5.38	.000
5	จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง	4.86	.35	3.63	1.02	5.62	.000
6	ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง	4.82	.39	3.52	1.09	5.50	.000
7	จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ	4.82	.39	3.51	1.14	5.28	.000
8	จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ	4.55	.91	3.47	1.10	4.23	.000
9	จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน	4.91	.29	3.41	1.01	6.85	.000
10	จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น	4.86	.47	3.40	1.14	5.89	.000
11	คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ	4.86	3.47	3.28	1.14	6.40	.000

ตาราง 55 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
	ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.87	.31	3.73	.87	6.07	.000
12	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่	4.86	.35	3.99	.86	4.65	.000
13	พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง	4.91	.29	3.87	.85	5.68	.000
14	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภทและทุกวิธีเรียน	4.68	.72	3.83	.90	4.19	.000
15	พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล	4.91	.29	3.78	.93	5.60	.000
16	พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ	4.91	.29	3.77	.99	5.33	.000
17	พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา	4.86	.35	3.73	.97	5.39	.000
18	สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.91	.29	3.57	1.02	6.10	.000
	ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.73	.41	3.42	1.11	5.46	.000
19.	ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม	4.64	.58	3.65	1.05	4.29	.000
20	จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์	4.68	.48	3.41	1.18	4.95	.000
21	เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	4.81	.39	3.30	1.17	5.63	.000
	ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้	4.90	.29	3.31	.99	7.45	.000
22	สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ	4.91	.29	3.47	.04	4.46	.000

ตาราง 55 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
23	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญาผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน	4.82	.39	3.39	1.00	6.54	.000
	<u>ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้</u>	4.90	.29	3.31	.99	7.45	.000
22	สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ	4.91	.29	3.47	.04	4.46	.000
23	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญาผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน	4.82	.39	3.39	1.00	6.54	.000
24	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	4.91	.29	3.45	1.02	6.67	.000
25	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน	4.91	.29	3.25	1.09	7.05	.000
26	สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ	4.91	.29	3.22	1.11	7.09	.000

จากตาราง 55 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา จำนวน 26 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 15 ข้อ สำหรับด้านบทบาทและบริหารสถานศึกษา ข้อที่ 8-10 ด้านการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา ข้อ 20-21 ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ข้อ 22-26 ผู้บริหารมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ไม่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ในด้านนี้พบว่า ในข้อที่ 23 แม้ว่า

ผู้บริหารจะมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาประกอบกับการปฏิบัติของสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาทั้ง 105 โรง คิดเป็นร้อยละ 100 สามารถปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงนำไปกำหนดในรูปแบบ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา จำนวน 11 ข้อ (1-11) ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมาก จำนวน 7 ข้อ ได้แก่

ข้อ 1 ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 2** จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน **ข้อ 3** ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา **ข้อ 4** จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน **ข้อ 5** จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง **ข้อ 6** ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง **ข้อ 7** จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 8** จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ และพบว่าสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 16 โรง คิดเป็นร้อยละ 15.2 **ข้อ 9** จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน **ข้อ 10** จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 14 โรง คิดเป็นร้อยละ 13.3 **และ ข้อ 11** คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนมาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมมนาคุณ และพบว่าสถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 12 โรง คิดเป็นร้อยละ 11.4

ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 7 ข้อ (12-18) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากทุกข้อ

ข้อ 12 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่ **ข้อ 13** พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง **ข้อ 14** พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกวิธีเรียน **ข้อ 15** พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล **ข้อ 16** พัฒนาครูและบุคลากร

ทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ **ข้อ 17** พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา **และข้อ 18** สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จำนวน 3 ข้อ (19 -21) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ ดังต่อไปนี้

ข้อ 19 ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 20** จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 3 โรง คิดเป็นร้อยละ 2.9 **และข้อ 21** เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 3โรง คิดเป็นร้อยละ 2.9

ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ (22-26) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่

ข้อ 22 สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนแบบนอกระบบ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 2 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.9 **ข้อ 23** สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน **ข้อนี้ไม่พบว่ามีสถานศึกษาปฏิบัติไม่ได้** ผู้วิจัยจึงนำไปกำหนดไว้ในรูปแบบ **ข้อ 24** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 2 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.9 **ข้อ 25** สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 12 โรง คิดเป็นร้อยละ 11.4 และ**ข้อ 26** สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขต

พื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 1 โรง คิดเป็นร้อยละ 1.0

สรุปในองค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบใหม่ จำนวน 16 ข้อ ได้แก่ ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา จำนวน 7 ข้อ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 7 ข้อ ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จำนวน 1 ข้อ และด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ จำนวน 1 ข้อ

ตาราง 56 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย	4.71	.60	3.54	1.07	4.92	.000
1	ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือ สถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก	4.73	.70	3.71	1.08	4.21	.000
2	ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียนติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน	4.86	.35	3.70	1.14	4.69	.000
3	บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน	4.77	.69	3.65	1.16	4.37	.000
4	ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก	4.68	.72	3.57	1.16	4.32	.000
5	ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการหรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ	4.77	.43	3.46	1.24	4.87	.000
6	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน	4.55	1.01	3.41	1.21	3.95	.000
7	กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ	4.59	.91	3.38	1.25	4.30	.000

จากตาราง 56 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย รวม 7 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ และมีความคิดเห็นระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ (5-7) ไม่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือ สถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก **ข้อ 2** ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียนติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน **ข้อ 3** บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน **ข้อ 4** ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 5** ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง คิดเป็นร้อยละ 5.7 **ข้อ 6** กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน พิเศษ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง คิดเป็นร้อยละ 5.7 **และข้อ 7** กลุ่มสตรีแม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 6 โรง คิดเป็นร้อยละ 5.7

สรุป ในองค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบ จำนวน 4 ข้อ

ตาราง 57 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน	4.78	.34	3.66	.83	6.26	.000
1	สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ	4.91	.29	3.81	.89	5.72	.000
2	สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ	4.82	.39	3.65	.89	6.06	.000
3	สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา	4.73	.46	3.64	.97	5.12	.000
4	ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้	4.77	.43	3.63	1.02	5.14	.000
5	ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ	4.68	.48	3.61	1.01	4.84	.000

จากตาราง 57 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน จำนวน 5 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมากทุกข้อ ดังรายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ **ข้อ 2** สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ **ข้อ 3** สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา **ข้อ 4** ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ **และข้อ 5** ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ

สรุป ในองค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบใหม่ จำนวน 5 ข้อ

ตาราง 58 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
	ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	4.71	.41	3.67	1.03	4.63	.000
	<u>บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ</u>	4.82	.42	3.85	1.08	3.91	.000
1	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ	4.73	.63	3.98	1.07	3.17	.001
2	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ	4.82	.66	3.71	1.27	3.96	.000
	<u>บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>	4.64	.47	3.57	1.20	3.90	.000
3	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.77	.53	3.70	1.29	3.85	.000
4	ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง	4.82	.39	3.67	1.25	4.25	.000

ตาราง 58 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
5	จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.36	1.09	3.57	1.31	2.64	.004
6	ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ	4.50	.96	3.51	1.38	3.86	.001
7	เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.41	1.10	3.49	1.34	3.03	.002
8	กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่นเข้าเรียนต่อ	4.73	.70	3.49	1.32	4.29	.000
	<u>บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>	4.76	.37	3.66	1.12	4.34	.000
9	สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม	4.86	.35	3.77	1.06	4.77	.000
10	กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา	4.59	.73	3.76	1.11	3.34	.000
11	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.86	.47	3.67	1.26	4.38	.000
12	ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงาน ทางวิชาการได้	4.64	.90	3.64	1.38	3.24	.001
13	ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	4.77	.69	3.63	1.30	4.01	.000
14	คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก	4.59	.73	3.59	1.32	3.44	.000
15	ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ	4.77	.53	3.59	1.28	4.26	.000
16	สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ	4.73	.88	3.53	1.44	3.73	.000
17	จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น	4.68	.89	3.51	1.42	3.73	.000
18	ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้	4.73	.46	3.81	1.08	3.92	.000
19	ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา	4.77	.43	3.79	1.13	4.00	.000
20	ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ	4.68	.57	3.70	1.27	3.53	.000
21	ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง	4.64	.58	3.68	1.20	3.64	.000

ตาราง 58 (ต่อ)

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต	ผู้เชี่ยวชาญ N = 22		ผู้บริหาร N = 105		t	P
		df = 125					
		$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.		
22	จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร	4.73	.46	3.50	1.42	3.98	.000
	<u>บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน</u>	4.78	.33	3.61	1.23	4.29	.000
23	มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้	4.82	.50	3.78	1.22	3.90	.000
24	สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา	4.68	.72	3.66	1.27	3.66	.000
25	สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ	4.64	.58	3.62	1.32	3.54	.000
26	สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ	4.91	.29	3.60	1.31	4.67	.000
27	สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา	4.77	.43	3.53	1.37	4.18	.000
28	สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.68	.57	3.45	1.35	4.20	.000

จากตาราง 58 ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ จำนวน 28 ข้อ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกข้อ และรายด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 25 ข้อ และระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ (7-8 และ 28) ไม่ตรงกับเกณฑ์ที่กำหนด ประกอบกับเป็นข้อที่สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงไม่นำไปกำหนดในรูปแบบใหม่ รายละเอียดตามลำดับค่าเฉลี่ยของผู้บริหาร ดังต่อไปนี้

ด้านบทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 2 ข้อ (1-2) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากทั้ง 2 ข้อ ได้แก่

ข้อ 1 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ **และข้อ 2** สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ

ด้านบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6 ข้อ (3-8) พบว่า พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นระดับมาก จำนวน 4 ข้อ ได้แก่

ข้อ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน **ข้อ 4** ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง **ข้อ 5** จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน **ข้อ6** ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ **ข้อ 7** เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 3 โรง คิดเป็นร้อยละ 2.9 **ข้อ 8** กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่นเข้าเรียนต่อ และพบว่า สถานศึกษาไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 3 โรง คิดเป็นร้อยละ 2.9

บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 14 ข้อ (ข้อ 9-22) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากทุกข้อ ได้แก่

ข้อ 9 สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม **ข้อ 10** กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา **ข้อ 11** ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**ข้อ 12** ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงาน ทางวิชาการได้ **ข้อ 13** ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ**ข้อ 14** คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก **ข้อ 15** ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 16** สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 17** จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น **ข้อ 18** ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ **ข้อ 19** ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา **ข้อ 20** ประสานกับสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 21** ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่

จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง **และข้อ 22** จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร

ด้านบทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 6 ข้อ (23-28) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นในระดับมาก จำนวน 5 ข้อ ได้แก่

ข้อ 23 มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้ **ข้อ 24** สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา **ข้อ 25** สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ **ข้อ 26** สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ **ข้อ 27** สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

ข้อที่ผู้บริหารมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ ได้แก่ ข้อ 28 สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุป ในประเด็นปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำไปกำหนดในรูปแบบ จำนวน 25 ข้อ

ตอนที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

จากการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) โดยการจัดสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการตอบแบบสอบถามอีก จำนวน 2 รอบของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน และการประเมินประสิทธิภาพในการนำไปปฏิบัติ กับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 105 โรง รวมทั้งการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในขั้นสร้างรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ทั้ง 8 องค์ประกอบ และปัจจัยเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ จำนวน 139 ข้อได้แก่ ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา หลักสูตร การบริหารและการจัดการศึกษา การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนผลการเรียนรู้ การเทียบโอนประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพ่อแม่ ผู้ปกครองและ

ชุมชน พร้อมด้วยปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีความคิดเห็นโดยรวมทุกองค์ประกอบ รายด้าน และรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.73)

ในขั้นประเมินรูปแบบ ได้นำรูปแบบที่สร้างขึ้นจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 139 ข้อ พร้อมด้วยข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอีก จำนวน 25 ข้อ ไปศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 105 โรง โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นต่อการนำรูปแบบไปปฏิบัติในระดับมากทั้งโดยรวมทุกองค์ประกอบ รายด้าน และรายข้อ ($\bar{X}$=3.64)

ในการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยรวมทุกองค์ประกอบ รายด้าน และรายข้อ **ยกเว้น** องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ ในข้อ 4 ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบอย่างมีนัยสำคัญ ที่ทั้งผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

จากผลวิเคราะห์ในรอบนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อคำถามที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.50 ขึ้นไป จำนวน 103 ข้อ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ผู้บริหารสามารถนำไปปฏิบัติได้ อีกจำนวน 10 ข้อ รวมเป็น 113 ข้อ มากำหนดเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ดังแสดงในตาราง 59

ตาราง 59 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ลำดับ	องค์ประกอบหลัก	จำนวน	จำนวนข้อที่ไม่นำมากำหนดรูปแบบ	จำนวนข้อที่นำไปกำหนดในรูปแบบ
1	ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา	16	4	12
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	2	1	1
2	หลักสูตร	8	4	4
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	2	1	1
3	การจัดการเรียนรู้	24	7	17
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	4	1	3
4	การประเมินผลการเรียนรู้	11	2	9
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	5	2	3
5	การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา	14	3	11
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	2	2	-
6	การบริหารและการจัดการศึกษา	26	10	16
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	5	3	2
7	กลุ่มเป้าหมาย	7	3	4
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	2	2	-
8	การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน	5	-	5
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	-	-	-
9	ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาสำเร็จ	28	3	25
	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	3	-	-
	รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน			**113**

จากตาราง 59 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต จำนวน 8 องค์ประกอบ และอื่น ๆ ได้แก่ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา 2) หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4)การประเมินผลการเรียนรู้ 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา 6) การบริหารและการจัดการศึกษา 7) กลุ่มเป้าหมาย 8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน พร้อมด้วยปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำเร็จ รวม 113 ข้อ ดังต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา

ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ควรผสมผสานกับความเชื่อและปรัชญาต่าง ๆ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ดังนี้

1. ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา

3. ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) ที่เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม

4. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ที่เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

5. ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ที่เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)

6. ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และ

วัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน

7. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้

ข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นเพิ่มเติมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ 1 ข้อ

8. ปรัชญาวิถีชุมชน ที่เชื่อว่าแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ในวิถีชุมชน คุณค่าของชุมชนอาชีพ วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้และร่วมรับประโยชน์ ชุมชนจะเข้มแข็ง

หลักการจัดการศึกษา

9. การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้

10. สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการและความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

11. การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

12. ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่

13. สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร

หลักสูตรในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดหลักสูตรและแผนการเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนนอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน เน้นคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์โดยเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา

2. หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน

3. บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

4. กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

ข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นเพิ่มเติมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ 1 ข้อ

5. การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน จะต้องอยู่ในมาตรฐานของหลักสูตรในระดับที่ยอบรับได้

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้

การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษานอกระบบ เป็นกระบวนการที่ครูต้องวิเคราะห์ วางแผน ออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ วิธีจัดการเรียนรู้ จัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งให้คำแนะนำและติดตามผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียน ได้เรียนในรูปแบบและวิธีแบบนอกระบบ ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ประกอบไปด้วย

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข

2. ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

4. ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล

5. ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง

6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน

7. สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา

8. ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-beased Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

ด้านวิธีจัดการเรียนรู้

9. การจัดแบบชั้นเรียน เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค

ข้อสังเกตในด้านวิธีจัดการเรียนรู้ แม้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะเห็นว่าการจัดการแบบชั้นเรียนจะมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติมากกว่าวิธีอื่น ๆ แต่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสถานศึกษาควรจัดในรูปแบบอื่นเนื่องจากมีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดแบบนอกระบบสามารถปฏิบัติ เช่น ที่โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี สามารถจัดด้วยวิธีทางไกล โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มาพบครูเป็นครั้งคราว โดยครูและผู้เรียนมีการวางแผนการเรียนร่วมกัน หากว่าสถานศึกษาสามารถจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีอื่นเพิ่มขึ้น จะเป็นการเปิดโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้

10. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

11. จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น

12. ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้

ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน

13. ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

14. แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

15. สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน

16. สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน

17. สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ

ข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ 3 ข้อ ดังนี้

18. สถานศึกษาควรประหยัดทรัพยากร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้คู่มือที่ผลิตโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น NECTEC, การท่องเที่ยว ฯลฯ

19. รัฐควรจัดหาทุนสนับสนุนผู้เรียน เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน

20. สถานศึกษาจัดระบบให้คำปรึกษาแนะนำการเรียนในเชิงจิตวิทยานอกเหนือจากการเรียนทั่วไป

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย สอดคล้องกับผู้เรียนที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ ดังนี้

ด้านหลักการ

1. ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม

2. ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง

3. ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ

4. ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

5. ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมและมีความต้องการที่จะถูกประเมิน

ข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านหลักการ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ 3 ข้อ ดังนี้

6. ควรประเมินความสุขในการเรียนการสอน เพื่อค้นหาความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน

7. ควรประเมินโดยการเทียบเคียง (Bench Marking) กับเกณฑ์ระดับคุณภาพ (Critiria) ของตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียน

8. ประเมินจากแฟ้มสะสมผลการเรียนรู้

ด้านวิธีการประเมิน

9. ควรเน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)

10. เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ

11. ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ

12. ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียนในการประเมินผล

องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา

การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์การเทียบระดับการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่สะสมไว้ ทั้งจากการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ทั้งที่เป็นผลการเรียนรู้มาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถาบันการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับเดียวกัน หรือในระดับที่สูงขึ้นได้

ด้านหลักการ

1. การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ : ควรส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

2. เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่

3. เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม

4. เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

5. เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน

6. สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์

7. สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบระดับ เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบ

8. การเทียบระดับการศึกษา : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

ด้านวิธีการ

9. จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ

10. ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

11. การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

การบริหารและการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการบริหารและจัดการศึกษา โรงเรียนสามารถจัดการศึกษานอกระบบ ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในระบบ โดยมีวิธีการจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดความเพียงพอและเหมาะสม ทั้งด้านอาคาร สถานที่ งบประมาณ บุคคลและการบริหารทั่วไป ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ โดยสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา

1. ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (Action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ

2. จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิต และบริบทของชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษา

4. จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการเรียนของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน

5. จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครองทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง

6. ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง

7. จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครูและผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

8. พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่

9. พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง

10. พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภทและทุกวิธีเรียน

11. พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

12 . พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ

13. พัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา

14. สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ จำนวน 1 ข้อ ได้แก่

15. การพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของครูเพื่อนำไปสู่สังคมอุดมปัญญาที่มีคุณธรรมและศีลธรรมจรรยาที่ดี

ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

16. ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น

ข้อที่ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นเพิ่มเติมด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ จำนวน 1 ข้อ

17. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทุกสถานศึกษา

ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

18. สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนอื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย เป็นบุคคลทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะ กลุ่มผู้เรียนในวัยเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่ไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียนได้ หรือผู้ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุใดก็ตาม รวมทั้งผู้ใหญ่ที่มีความต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือ สถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก

2. ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียนติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน

3. บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน

4. ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก

องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน ให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริม และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับบุตรหลานและบุคคลในชุมชน ดังนี้

1. สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ

2. ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

3. ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ

4. สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ

5. สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา

ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษานอกระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ประกอบด้วย

บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 2 ข้อ ดังนี้

1. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

2 . สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ

บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง

5. จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ

บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

7. สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม

8. กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือเพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

9. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

10. ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้

11. ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ

12. คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก

13. ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ

14. สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ

15. จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น

16. ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้

17. ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา

18. ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ

19. ประกาศ / ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

20. จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร

บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

21. มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้

22. สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา

23. สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ

24. สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ

25. สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต สรุปวิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลตามลำดับของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นการสร้างรูปแบบ เป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน ด้วยกระบวนการทางเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) โดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ในรอบที่ 1 ส่วนรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และรอบที่ 3 ใช้แบบสอบถามชุดเดียวกับรอบที่ 2 แต่เพิ่มค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ที่ได้จากการวิเคราะห์จากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2

ขั้นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ใช้แบบสอบถามที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 3 มาปรับปรุงและจัดทำเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ในการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 1 ทั่วประเทศ จำนวน 124 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบ จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและข้อมูลที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษา

การจัดโครงการพิเศษในรูปแบบการศึกษานอกระบบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวทางในการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และดำเนินการวิจัยตามกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน

ขั้นตอนที่ 2 ประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ นำมาสำรวจคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งตอบแบบสอบถามกลับมา จำนวน 105 คน และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง นำค่าคะแนนความคิดเห็นมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

ขั้นตอนประเมินความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยใช้แบบสอบถาม และนำค่าคะแนนความคิดเห็นมาคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้ค่าสถิติ Independent Samples Test (t-test) ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระดับนัยสำคัญที่ .01 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FOR WINDOWS (Statistical Package for the Social Sciences)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีข้อค้นพบ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนสร้างรูปแบบ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 22 คน ตามเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) โดยการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ในรอบที่ 1 และการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ ในรอบที่ 2 มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$=4.73) และรอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$=4.75) จำนวน 139 ข้อ

2. ขั้นตอนประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 105 คน และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.73) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.25) สูงกว่าผู้บริหารที่มีความเห็นในการนำรูปแบบไปปฏิบัติในระดับมาก ($\bar{X}$=3.64) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.67) และเมื่อพิจารณาทุก

องค์ประกอบ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 138 ข้อ และมีจำนวน 1 ข้อ ที่ไม่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นระดับมากค่าเฉลี่ย (3.50 ขึ้นไป) ซึ่งมีจำนวน 103 ข้อ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อีกจำนวน 10 ข้อ รวม 113 ข้อ และนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ และอื่น ๆ ได้แก่ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา เป็นการผสมผสานความเชื่อและความคิดของปรัชญา เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนได้ หรือผู้ใหญ่ที่ต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับโอกาสการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และยังได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร เป็นการจัดหลักสูตรและแผนการเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนนอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่นหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและความถนัดของผู้เรียน เน้นคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ โดยเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ครูต้องวิเคราะห์ วางแผนออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ วิธีจัดการเรียนรู้ จัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งให้คำแนะนำและติดตามผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการให้กับกลุ่มผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียน ได้เรียนในรูปแบบชั้นเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ คุณธรรม จริยธรรม ตามสภาพความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนต้องได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O-Net)

องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่สะสมไว้ จากการเรียนรู้ในระบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย ทั้งที่เป็นผลการเรียนรู้มาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถาบันการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับเดียวกัน หรือในระดับที่สูงขึ้นได้

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา ต้องพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เอื้อต่อการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษานอกระบบ ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในระบบ โดยสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้นอกระบบ

องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย เป็นกลุ่มผู้เรียนในวัยเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่ไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียนได้ ผู้ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุใดก็ตาม รวมทั้งผู้ใหญ่ที่มีความต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ให้การสนับสนุนการเรียนรู้ ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน และสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์ เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับบุตรหลานและบุคคลในชุมชน

อื่น ๆ ได้แก่ ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ร่วมกันกำหนดนโยบาย ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ พร้อมทั้งจัดทำหลักเกณฑ์และคู่มือการปฏิบัติ

3. การวิจัยครั้งนี้ พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สามารถนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้ไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และยังมีความพร้อมทั้งอาคาร สถานที่ บุคลากร คิดเป็นร้อยละ 61.90 โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กจะมีความพร้อมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 79.31 รองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ร้อยละ 68.75 โรงเรียนขนาดกลางร้อยละ 56.81 และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 37.50 ตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้โอกาสทางการศึกษากับนักเรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ และพัฒนานักเรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนได้อย่างเท่าเทียมกัน หากกระทรวงศึกษาธิการกำหนดเป็นนโยบาย หรือมีคำสั่งจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษา ก็สามารถดำเนินการได้ทันที

4. ในด้านการจัดวิธีการเรียนรู้ ให้กับกลุ่มเป้าหมายแบบนอกระบบโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพร้อมในการจัดแบบชั้นเรียนมากกว่าวิธีอื่น ๆ โดยมีความคิดเห็นต่อการนำไปปฏิบัติในระดับมาก สำหรับการจัดแบบทางไกลมีการพบกลุ่ม การจัดแบบกลุ่มย่อย การจัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล และการจัดแบบรายบุคคล การจัดแบบทำสัญญาการเรียนรู้ และการจัดแบบทางไกลไม่มีการพบกลุ่ม มีความคิดเห็นระดับปานกลาง

5. ผลการวิจัยพบว่า ทั้งผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในองค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้ ในข้อที่ว่า ผู้เรียนด้วยวิธีนอกระบบควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O-Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน

6. จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบที่ชัดเจน ประกอบกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีภารกิจที่ต้องจัดการศึกษาในระบบจำนวนมากอยู่แล้ว หากจะต้องจัดการศึกษานอกระบบซึ่งเป็นภาระที่เพิ่มขึ้น โดยพบว่า สถานศึกษาร้อยละ 55 มีอัตราครูต่อ

นักเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ 1 : 20 – 1 : 30 จึงทำให้เกิดข้อกังวลว่า จะไม่สามารถจัดได้ดี อีกทั้งอาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อนักเรียนในระบบโรงเรียน แต่ถ้ากระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายที่ชัดเจน พร้อมทั้งการสนับสนุนด้านบุคลากร งบประมาณเพิ่มขึ้น ก็มีความเป็นไปได้ว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะจัดการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่งได้

รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบ และอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 : ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา

ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการผสมผสานแนวคิดหรือความเชื่อจากปรัชญาต่าง ๆ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา

3. ปรัชญาคิดเป็น (Khit-pen) ที่เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม

4. ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ที่เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

5. ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ที่เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนา

ผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)

6. ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/ หลังสมัยใหม่ (Post-Modernism) เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน

7. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้

8. ปรัชญาวิถีชุมชน ที่เชื่อว่าแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ในวิถีชุมชน คุณค่าของชุมชนอาชีพ วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้และร่วมรับประโยชน์ ชุมชนจะเข้มแข็ง

การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

1. ปรัชญาของการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เชื่อว่าผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบ สามารถพัฒนาให้เกิดเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับทักษะและประสบการณ์ขั้นพื้นฐานเพียงพอที่จะนำไปใช้เรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษาจึงเน้นผู้เรียนเป็นหลัก

2. สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

4. การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง

5. การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของชุมชน และการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุข

6. การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต รู้จักพึ่งพาตนเอง

ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. การจัดการศึกษาเชื่อว่าผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทุกเวลา ทุกสถานที่

3. สนับสนุนสื่อ คู่มือการเรียนการสอน และต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร

การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดหลักสูตรและแผนการเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียนแบบนอกระบบ มีความยืดหยุ่น หลากหลาย และสอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียน และต้องเน้นคุณธรรม จริยธรรม มีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา

2. หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน

3. บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งสายสามัญและวิชาชีพ โดยสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

4. กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

5. การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน จะต้องอยู่ในมาตรฐานของหลักสูตรในระดับที่ยอบรับได้

องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้

การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นกระบวนการที่ต้องวิเคราะห์ วางแผน ออกแบบการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนนอกระบบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำและติดตามผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

1. ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

2. ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล และติดตามผู้เรียนและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน

4. ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข

5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

6. ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-beased Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

ด้านวิธีจัดการเรียนรู้

การจัดแบบชั้นเรียน เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค

ถึงแม้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าการจัดการแบบชั้นเรียนจะมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติมากกว่าวิธีอื่น ๆ แต่สถานศึกษาควรจัดในรูปแบบอื่นเพิ่มขึ้น ได้แก่ การจัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิจากวิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวัน เวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะประสบการณ์ มีการนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียนและปลายภาคเรียน

การจัดแบบวางแผนการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Program of Study) เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ เป็นต้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่การวางแผนวิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียนอย่างแท้จริง

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ

2. จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น

3. ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้

ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน

1. ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

3. สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ และจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน

4. สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ

5. สถานศึกษาควรประหยัดทรัพยากร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้คู่มือที่ผลิตโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น NECTEC, การท่องเที่ยว ฯลฯ

6. สถานศึกษาจัดระบบให้คำปรึกษาแนะนำการเรียนในเชิงจิตวิทยานอกเหนือจากการเรียนทั่วไป

7. จัดหาทุนสนับสนุนผู้เรียนเช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการในการติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรีย โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย สอดคล้องกับผู้เรียนที่เรียนในรูปแบบนอกระบบ

ด้านหลักการ

1. ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม

2. ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อม และประเมินจากแฟ้มสะสมผลการเรียนรู้

3. ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ

4. ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น

5. ประเมินความสุขในการเรียนการสอน เพื่อค้นหาความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน

6. ควรประเมินโดยการเทียบเคียง (Bench Marking) กับเกณฑ์ระดับคุณภาพ (Critiria) ของตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยการเรียน

ด้านวิธีการประเมิน

1. ควรเน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)

2. เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ

3. ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ รวมทั้งใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ และผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา

การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์การเทียบระดับการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่สะสมไว้ ทั้งจากการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ทั้งที่เป็นผลการเรียนรู้มาจากสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถาบันการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับเดียวกัน หรือในระดับที่สูงขึ้นได้

ด้านหลักการ

1. การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ : เปิดโอกาสให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

2. การเทียบระดับการศึกษา : เปิดโอกาสให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่

4. เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม

5. เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

6. เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบ รวมทั้งระหว่างในระบบและนอกระบบ ทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน

7. สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ วิธีการเทียบระดับ และการเทียบโอนผลการเรียนรู้

ด้านวิธีการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการโดยเปิดโอกาสให้กรรมการสถานศึกษาเข้ามาร่วมกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา

2. การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา

การบริหารและการจัดการศึกษา โดยผู้บริหารสามารถส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษานอกระบบ ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในระบบ โดยมีวิธีการจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดความเพียงพอและเหมาะสมทั้งด้านอาคาร สถานที่ งบประมาณ บุคคลและการบริหารทั่วไป ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ โดยสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน

ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา

1. ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (Action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ

2. จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิต และบริบทของชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษา

4. จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการเรียนของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน

5. จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครองทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง

6. ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง

7. จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครูและผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

1. พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ รู้จักการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง และการวิจัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง

3. พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภทและทุกวิธีเรียน

4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ รวมทั้งกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา

5. สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. การพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของครูเพื่อนำไปสู่สังคมอุดมปัญญาที่มีคุณธรรมและศีลธรรมจรรยาที่ดี

ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

1. ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทุกสถานศึกษา

ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้

สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนอื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย เป็นบุคคลทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะ ผู้ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุใดก็ตาม กลุ่มผู้เรียนในวัยเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่ไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียนได้ รวมทั้งผู้ใหญ่ที่มีความต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาด้านการเรียน

1. ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ต้องทำงานและเรียนไปด้วย บ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก

2. ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียนติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน

3. บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในและนอกชุมชน

4. ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก

5. กลุ่มเป้าหมายอื่นที่มีความต้องการรับบริการทางการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชน ให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริม และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้กับบุตรหลานและบุคคลในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1. สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ

2. ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

3. ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ

4. สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ

5. สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา

อื่น ๆ ได้แก่ ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษานอกระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ประกอบด้วย

บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ

1. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

2 . สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง

3. จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ

บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1. สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2. กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือเพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้

4. ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ

5. คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก

6. ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ

7. สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งจัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น

8. ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา

9. ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ

10. ประกาศ / ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

11. จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่การศึกษาที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร

12. ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้

บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

1. มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอนและคู่มือแหล่งเรียนรู้

2. สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

3. สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ

4. สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ

5. สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

ดังภาพประกอบ 3 แสดงรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต และภาพประกอบ 4 แสดงขั้นตอนและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับจากพัฒนาขึ้นดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ที่มีปัญหาด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเรียน ด้านเศรษฐกิจ ด้านความประพฤติ ด้านการย้ายถิ่นฐาน ตั้งครรภ์ก่อนวัยเรียน เป็นต้น และโดยวิธีจัดการเรียนรู้แบบทางไกล มีการพบกลุ่ม มีขั้นตอนและกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ กลับเข้ามารับการศึกษาต่อในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำผลการเรียนรู้ และประสบการณ์เข้าสู่ระบบการเทียบโอนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนที่ผ่านมา โดยเทียบโอนจากหลักฐานหรือวุฒิบัตร การเทียบโอนจากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 หรือเทียบโอนจากสายสามัญสู่สายสามัญ/สามัญสู่อาชีพ เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนต่อจากระดับชั้นเดิม หรือในระดับที่สูงขึ้นได้

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาที่ผสมผสานแนวความคิด ความเชื่อ เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพปัญหาของผู้เรียน

4. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดหลักสูตรโดยบูรณาการสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาวิถีชีวิต กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น และและเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ หรือหากเป็นการเรียนในสามัญ สถานศึกษาสามารถให้ผู้เรียนตามหลักสูตรที่กำหนดขึ้นไว้แล้ว แต่ให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

5. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพปัญหาของผู้เรียน

ในด้านวิธีจัดการเรียนรู้ นอกจากการจัดแบบชั้นเรียนแล้ว สถานศึกษาควรจัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม โดยผู้เรียนและครูวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน ให้คำแนะนำการเรียนรู้ด้วยตนเอง มอบหมายงาน และกำหนดระยะเวลามาพบกับครู มีการสอนเสริมในวิชาหลัก ๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น โดยครูต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ติดต่อสื่อสารตลอดเวลา และจัดเอกสารตำราเรียนให้ผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ ให้ผู้เรียนทราบถึงแนวทางการประเมินผล ซึ่งจะมีการเก็บคะแนนระหว่างภาค และมีการทดสอบระหว่างภาคและปลายภาคเช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ เป็นต้น

6. การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นไปตามสภาพจริง และตามความพร้อมของผู้เรียน ประเมินทั้งความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม ประเมินจากแฟ้มสะสมงาน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการทดสอบมาตรฐานแห่งชาติขั้นพื้นฐาน ควรมีการประเมินความสุขทั้งผู้เรียนและผู้สอนโดยครู พ่อแม่ และผู้เรียนมีส่วนร่วมกันในการประเมินผล

7. การบริหารและการจัดการศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดทำเป็นโครงการนำร่อง พร้อมกับพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษานอกระบบ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน และร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบนอกระบบ

8. ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน จะต้องร่วมกันกำหนดนโยบายการจัดการศึกษานอกระบบให้มีความชัดเจน จัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดทำหลักเกณฑ์ คู่มือ

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นการศึกษา ควรกำหนดภารกิจไว้ในโครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้การจัดการศึกษานอกระบบมีความเป็นไปได้ และยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับสถานศึกษา และควรส่งเสริมให้ครูนำผลการเรียนการสอนไปเป็นผลงานทางวิชาการ

9. การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน จะช่วยส่งเสริมให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยพ่อแม่ต้องติดตาม รับฟังปัญหาและให้กำลังใจกับบุตรหลาน มีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนและสนับสนุนสื่อและทรัพยากรทางการศึกษา

จากขั้นตอนและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว จะสามารถส่งเสริมและแก้ปัญหากลุ่มเป้าหมายที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี นอกจากผู้เรียนจะได้รับการศึกษาภาคบังคับแล้ว ยังสามารถนำวุฒิไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือออกไปประกอบอาชีพต่อไป ซึ่งเป็นการสร้างเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างสังคมไทยให้มีศักยภาพในการแข่งขันกับสังคมโลกในอนาคต ดังภาพประกอบ 5 แสดงขั้นตอนและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อแก้ปัญหากลุ่มเป้าหมายที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน

การอภิปรายผล

ผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายผลของการวิจัยตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ คือเพื่อสร้างรูปแบบและประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัย ที่พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน พร้อมด้วยปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนให้การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำเร็จ มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของ คีฟ (ทิศนา แขมมณี. 2545 : 218-219 ; อ้างอิงจาก Keeves J. 1997) ที่กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้ โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้ รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ มอสค์ วิช และไรท์ (พรพิมล ทนาบุตร. 2547 : 51 ; อ้างอิงจาก Moskpwith and Writht. 1979 : 11) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของรูปแบบคือการแบ่งวิธีการเพื่อการวิเคราะห์พฤติกรรมของระบบ หรือเพื่อปรับปรุงวิธีการดำเนินงานหรือถ้าเป็นระบบในอนาคต จะชี้ให้เห็นถึงภารกิจย่อยแต่ละองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน

2. ผลการประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อรูปแบบ พบว่า โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$=4.73) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.28) สูงกว่าผู้บริหารที่มีความคิดเห็นในการนำไปปฏิบัติในระดับมาก ($\overline{X}$=3.64) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.=.61)

อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้เชี่ยวชาญซึ่งที่มีความเชี่ยวชาญด้านการกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีความเห็นสอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า แม้ว่าขณะนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 จะเปิดโอกาสให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษาได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ก็ยังไม่มีความก้าวหน้าไปมากเท่าที่ควร ประกอบกับยังมีกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนได้ และกลุ่มผู้ออกจากโรงเรียนกลางคัน ประกอบกับรายงานของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559. (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 21) ที่แสดงให้เห็นว่า มีเด็กและเยาวชน

กลุ่มอายุ 6-17 ปี จำนวน 1.6 ล้านคน ยังไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี ซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจน เป็นเด็กเร่ร่อน หรืออาศัยในท้องถิ่นห่างไกล แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาในระบบยังไม่พอเพียงกับจำนวนประชากรในวัยเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาในปีการศึกษา 2545 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546 : 11) ที่พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายที่ออกกลางคันทุกระดับ มีจำนวนสูงถึง 94,124 คน

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงเห็นว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบที่พัฒนาขึ้นไปเป็นแนวทางในจัดการศึกษานอกระบบ ให้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ดังกล่าวได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นสิทธิของบุคคลที่ควรได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของเด็กไทย อันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ในด้านผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะผู้นำไปปฏิบัติมีความเห็นว่าสามารถนำรูปแบบโดยรวมไปปฏิบัติได้ในระดับมาก แต่ก็มีหลายประเด็นที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ระดับปานกลาง ซึ่งอาจมีข้อจำกัดหลายประการ นับตั้งแต่เรื่องครูผู้สอนไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณ ประกอบกับมีภารกิจในการจัดการศึกษาในระบบอยู่แล้ว พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะว่า กระทรวงศึกษาธิการจะต้องกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน และให้การสนับสนุนเรื่องที่เป็นข้อจำกัด เช่น ด้านบุคลากร ด้านวิชาการ สื่อการเรียนการสอนและงบประมาณ ตลอดจนเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อเอื้ออำนวยให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษานอกระบบเพิ่มจากการศึกษาในระบบอีกรูปแบบหนึ่ง สอดคล้องกับรายงานการติดตามประเมินผลการบังคับใช้กฎหมายการศึกษาปี 2547 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 14) ที่พบว่า การจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยนั้น สถานศึกษายังต้องการการสนับสนุนให้มีความพร้อมทั้งในด้านหลักสูตร ผู้เรียน ครูผู้สอน งบประมาณ อุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ และรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์แนวทางการปฏิบัติที่แน่นอน และยังสอดคล้องกับผลการประเมินการบังคับใช้กฎหมายการศึกษา ปี 2548 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548 : 25) ที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังมีการจัดการศึกษาเฉพาะในระบบเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาที่ยังไม่ทั่วถึงเนื่องจากการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเอื้อให้กับผู้เรียนที่ด้อยโอกาสให้สามารถได้รับบริการการศึกษาเป็นพิเศษยังมีการดำเนินการหรือพัฒนาน้อย

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กจะมีความพร้อมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 79.31 ทั้งนี้ เพื่อต้องการให้โอกาสทางการศึกษากับนักเรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ และพัฒนานักเรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนได้อย่างเท่าเทียมกัน และอาจเป็นไปได้ว่า ปัจจุบันสถานศึกษาขนาดเล็กมีจำนวน

นักเรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีสถานที่รองรับ มีบุคลากรที่สามารถจัดการศึกษาแบบนอกระบบได้ อีกทั้งจะทำให้ได้รับค่าใช้จ่ายรายหัวเท่ากับนักเรียนในระบบ หากพัฒนาประสิทธิภาพในด้านการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มขึ้น สถานศึกษาก็จะไม่ถูกยุบรวม ซึ่งสอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสอ้าน (http:db.onec.go.th/thaied_news/index1. สิงหาคม 2550) มีนโยบายจะปรับระบบการบริหารและดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็ก และเป็นภาระของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะต้องเข้าไปช่วยดูแล เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการพัฒนาและมีคุณภาพขึ้น

4. ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ควรผสมผสานกับความเชื่อและปรัชญาต่าง ๆ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้เรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ด้วยการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ตรงกับแนวคิดของความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษา ที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2541 : 75) กล่าวว่าการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยความรู้หลายสาขามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม โดยเฉพาะปรัชญาเป็นรากฐานความคิดเพื่อให้การดำเนินงานทางการศึกษารัดกุมและชัดเจนยิ่งขึ้น และยังสอดคล้องกับศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2541 : 91-95) กล่าวไว้ว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่มีลักษณะหลากหลายรูปแบบ เป็นการศึกษาที่มีความทันสมัย เป็นการศึกษาที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการศึกษาที่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการอย่างจริงจัง เป็นการศึกษาเน้นคุณธรรมควบคู่กับมีความสามารถในการทำงานและการประกอบอาชีพสมัยใหม่ นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นสอดคล้องกับวารีรัตน์ แก้วอุไร และคณะ (2547 : 47) ที่ได้พัฒนารูปแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ปรัชญาเป็นจุดเน้นในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยปรัชญาพิพัฒนนิยม ปรัชญาปฏิบัตินิยม ปรัชญาปฏิรูปนิยม ปรัชญาอัตนิยม ปรัชญาการศึกษาผสมผสาน เป็นต้น ส่วนในด้านหลักการจัดการศึกษาผู้บริหารเห็นว่าสามารถนำไปปฏิบัติระดับปานกลาง ที่สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียน ปรับเปลี่ยนวิธีเรียน เรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ และสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้ หรือกรณีที่ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบ

อาจเป็นไปได้ว่าขณะนี้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อม ไม่มีรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน สอดคล้องกับรายงานการสังเคราะห์ผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา นับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สิ้นสุดปีงบประมาณ 2548 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548 : 239)

ที่พบว่า แม้ว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันจะเปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่สถานศึกษาทุกระดับยังมุ่งเน้นการจัดการศึกษาในระบบเพียงอย่างเดียว รูปแบบการจัดการศึกษายังขาดความยืดหยุ่นและไม่เอื้อให้ผู้ที่ประสบปัญหาการเรียนในระบบโรงเรียนสามารถเลือกเรียนในรูปแบบอื่น ๆ ได้เท่าที่ควร เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสม

5. การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับจัดหลักสูตรอย่างบูรณาการให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและบริบทของชุมชน เน้นการเสริมสร้างเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และมีความยืดหยุ่นหลากหลาย บูรณาการสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียนนั้น เป็นไปตามหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยกระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 4-35) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ และเป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งสาระ เวลา และการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ และสอดคล้องกับอารมณ์ บ้านใหม่ (2542) ทำการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ควรส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของเยาวชน และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยคุณลักษณะของครูควรมีคุณลักษณะด้านวิชาการ ด้านคุณธรรม และการใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ และคุณลักษณะของผู้บริหารควรมีคุณลักษณะด้านวิชาการ ด้านคุณธรรม และความรู้ความสามารถในการบริหาร และคุณลักษณะของหลักสูตรในระดับประถม ควรเป็นหลักสูตรที่เสริมสร้างทักษะและความสามารถในการพัฒนาชีวิตให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านความรู้ความสามารถ และความดีงาม ส่วนระดับมัธยมศึกษา ควรเป็นหลักสูตรที่เน้นความรู้ในด้านวิชาการ ด้านคุณธรรมและความสามารถ เพื่อออกไปประกอบอาชีพที่ตนถนัดหรือศึกษาต่อสูงขึ้น

6. การจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการและวิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับกลุ่มผู้เรียนที่ไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะในด้านวิธีจัดการเรียนรู้ พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดวิธีแบบชั้นเรียน ซึ่งเป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน มีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นว่าสมควรจัดแบบชั้นเรียน มากกว่าการจัดวิธีแบบอื่น ๆ อาจเป็นเพราะการเรียนด้วยวิธีนี้ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสซักถามในวิชาที่ไม่เข้าใจ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ครูจะมีความพร้อมและสามารถให้คำแนะนำตลอดจนติดตามผลการเรียนได้ดีที่สุด นอกจากนี้ ยังเป็นรูปแบบที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดให้กับนักเรียนในระบบอยู่แล้ว จึงมีความสะดวกทั้งเรื่องอาคารสถานที่ และครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยการศึกษาสภาพความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัด

เพชรบุรี ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี (2546 : 60) ที่พบว่า หากจะให้บุคลากรหรือครูที่สอนในสถานศึกษาดำเนินการสอนแก่กลุ่มเป้าหมายนอกระบบโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนนอกระบบ พบว่า ครูผู้สอนมีความพร้อมในระดับปานกลาง หมายความว่า ครูสามารถสอนได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิมที่ใช้สอนนักเรียนในระบบมาเทียบเคียง และการเรียนการสอนควรเน้นในวิธีเรียนแบบชั้นเรียนปกติ

อย่างไรก็ตาม ในด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ทั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ได้แก่ การจัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้ และการจัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม ว่าอาจมีข้อจำกัดต่อการนำไปปฏิบัติ ส่วนวิธีอื่น ๆ เช่น การจัดแบบทางไกลมีการพบกลุ่ม การจัดแบบกลุ่มย่อย การจัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล และการจัดแบบรายบุคคล ผู้เชี่ยวชาญอาจมีความเห็นว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสามารถและมีศักยภาพที่จะดำเนินการได้ สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ น.ส.ว.ขอโอกาส ของโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา (2548 : 5) ที่พบว่า จากการที่สามารถจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยได้ โดยจัดแบบทางไกลและรายบุคคล โดยจัดชุดการเรียนให้นักเรียนไปศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน และให้นักเรียนมารับบริการสอนซ่อมเสริมในรายวิชาที่ยาก ให้นักเรียนส่งงาน (ชิ้นงาน) และแบบฝึกหัดตามกำหนดเวลาที่มอบหมาย และมารับการทดสอบความรู้ เพื่อประเมินผลการเรียน

7. การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนอกระบบ โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผลวิจัยพบว่า ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เกี่ยวกับผู้เรียนที่เรียนด้วยวิธีนอกระบบ ควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O-Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ อาจเป็นเพราะทั้งผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารเห็นพ้องกันว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลายประการ อาทิ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม มีคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน มีความรู้ที่เป็นสากล มีทักษะและกระบวนการในการคิด การสร้างปัญญาและการดำเนินชีวิต เป็นต้น จึงต้องการให้ผู้เรียนที่เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งตรงกับที่ เกษม วัฒนชัย (2545 : 27) กล่าวไว้เกี่ยวกับการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพว่า ถ้าจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยต้องไม่มีหลายมาตรฐาน (Double Standards) ไม่ใช่คนนี้ฟรี คนนี้ต้องสอบ แต่ต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน (Single Standard) จึงจะพัฒนาคนไทยได้

8. การเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ การเทียบระดับการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนสะสมไว้ จากการเรียนในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย มาเทียบโอนผลการเรียนรู้ สามารถนำไปศึกษาต่อในระดับเดียวกัน หรือในระดับที่สูงขึ้นได้ ผลการเทียบโอนจากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม หรือการเทียบโอนหลักสูตรอื่นเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สอดคล้องกับ

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานเทียบโอนผลการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550 : 9-10) ที่กล่าวถึงหลักการและแนวคิดว่า การเทียบโอนผลการเรียนเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการศึกษาทั้งสามรูปแบบให้เลื่อนไหลไปมาได้อย่างเป็นระบบ โดยผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามหลักสูตรและรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพของตน โดยสามารถเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาหรือย้ายสถานศึกษาเพื่อให้ตรงกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถที่แท้จริงของตนได้ ไม่ต้องเสียเวลาเริ่มใหม่หรือเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น และรัฐไม่ต้องสูญเสียเวลาและงบประมาณในการจัดการศึกษาซ้ำซ้อนอีกด้วย

9. การบริหารและการจัดการศึกษา สถานศึกษามีความพร้อมในการจัดหา สื่อ เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ งบประมาณ และจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการจัดการศึกษานอกระบบ ควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ และไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนได้ จัดเวลาเรียนที่เหมาะสมให้ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดทำสื่อและคู่มือการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับวิธีเรียน ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการคิด วิเคราะห์ และใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ ตรงกับที่สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 3) ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารและจัดการในสถานศึกษา ที่สามารถสนองเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่า สถานศึกษาควรมีบทบาทหลักเป็นหน่วยบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น และควรเป็นหน่วยนำสังคมของชุมชน อีกทั้งสถานศึกษามีคุณภาพและศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาได้ด้วยตัวเอง ตลอดจนมีอิสระในการบริหารจัดการสถานศึกษาภายใต้กรอบนโยบายที่กำหนดด้วยตนเอง ดังนั้น การตัดสินใจโดยสมบูรณ์ในการบริหารงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไปที่เป็นส่วนของสถานศึกษาจึงมีความเบ็ดเสร็จอยู่ที่สถานศึกษา

10. กลุ่มเป้าหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ที่ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรจัดการศึกษานอกระบบให้กับกลุ่มผู้เรียนในวัยเรียนที่มีความต้องการได้รับการจัดการศึกษาในลักษณะพิเศษ เนื่องจากไม่สามารถมาเรียนในชั้นเรียนตามปกติได้ อาทิ เด็กที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุใด ๆ สอดคล้องกับสุพัฑฒา ภูมิผักแว่น (2545 : 108) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ว่าสามารถให้บริการการศึกษากับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน อายุ 6-17 ปี แต่ยังไม่สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกับที่สถานศึกษาให้บริการการศึกษาในระบบโรงเรียนอยู่แล้ว และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี (2546 : 62) ที่ศึกษาสภาพความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษา

ตามอัธยาศัย ในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ครูผู้สอนและผู้บริหารยังไม่พร้อมดำเนินการจัดการศึกษาให้กลุ่มเป้าหมายนอกระบบหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ต้องขัง กลุ่มผู้เป็นโรคเอดส์ กลุ่มหญิงบริการทางเพศ เป็นต้น เนื่องจากเกรงผลกระทบที่จะตามมา ดังนั้นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายพิเศษเหล่านี้ควรให้หน่วยงานที่มีหน้าที่เฉพาะดูแล เพราะจะต้องจัดการเสริมทั้งด้านการให้ความรู้และการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไป สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่มีความพร้อมที่จะจัดบริการทางการศึกษาให้

11. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อส่งเสริมการจัดการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดการศึกษานอกระบบให้มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้รับการศึกษาตลอดชีวิต การสนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา พร้อมทั้ง สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา สอดคล้องกับ ประจวบ อุ่นน้อย (2547) ที่ทำการเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ปกครองนักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่และอาชีพแตกต่างกัน พบว่าผู้ปกครองที่มีถิ่นที่อยู่ต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาด้านการทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ด้านการสื่อสาร ด้านการอาสาสมัคร ด้านการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการตัดสินใจแต่ละด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษาของบุตร โดยวราภรณ์ นิลประพันธ์ (2546 : 86) พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากที่สุดในเรื่องการสร้างทัศนคติให้บุตรหลานเห็นความสำคัญของการเรียน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะให้นักเรียนมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน รักการเรียน มีความมุมานะ ขยันหมั่นเพียร และยังสอดคล้องกับ สวิด ดวงจันทร์ (2547) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน ได้แก่ การให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา การให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพได้มาตรฐาน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น และการปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นๆ

12. ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ โดยเฉพาะบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยภาพรวมของหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน กำหนดยุทธศาสตร์และส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15

ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัด รวมไปถึงการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน การเทียบระดับ สอดคล้องกับผลการติดตามและประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษานับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถึงสิ้นสุดปีงบประมาณ 2548 โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549 : ซ,ฎ) สรุปผลการประเมินไว้ว่า แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ปรับระบบและกลไกการดำเนินงาน แต่ยังมีปัญหาทางปฏิบัติในบางเรื่อง โดยเฉพาะในด้านความชัดเจนเกี่ยวกับกฎ ระเบียบและแนวทางการปฏิบัติ รวมทั้งความล่าช้าในการดำเนินงานด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การจัดการศึกษาจึงยังไม่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายได้เท่าที่ควร พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินงานที่ประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ทั้งระดับบุคคล องค์กรหรือสถาบัน และให้เร่งรัดการประกาศใช้กฎหมาย รวมทั้งกฎกระทรวงและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบตามเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1.1 การนำผลการวิจัยไปใช้ในระยะแรก สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรเลือกองค์ประกอบที่จะสามารถนำไปใช้และเกิดผลในทางปฏิบัติได้ โดยจัดทำเป็นโครงการทดลองนำร่อง เพื่อปรับจุดด้อย หาจุดเด่นและพัฒนาให้รูปแบบมีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

1.2 แม้ผลการวิจัยจะพบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพร้อมในการจัดแบบชั้นเรียนให้กับกลุ่มเป้าหมายนอกระบบมากกว่าวิธีอื่น ๆ แต่ถ้าสถานศึกษาจะทดลองจัดในรูปแบบอื่น เช่น จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม หรือการจัดแบบรายบุคคล ควบคู่ไปกับการจัดแบบชั้นเรียน และทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อศึกษาว่าวิธีใดจะเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาของผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งอาจมีผลให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการจัดการศึกษาได้หลายวิธี และยังส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี เพิ่มมากขึ้น

1.3 จากผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็กมีความพร้อมและสามารถนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปได้มากที่สุด ร้อยละ 79.31 และรองลงมาเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ร้อยละ 68.75 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรคัดเลือกและนำรูปแบบไปทดลองใช้กับสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เพื่อเป็นโครงการทดลองนำร่องของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.4 ข้อสำคัญที่พบจากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความพร้อมและสามารถนำรูปแบบไปปฏิบัติได้ (ร้อยละ 61.90) รวมทั้งสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่มีความพร้อม แต่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบนอกระบบได้ หากกระทรวงศึกษาธิการประกาศเป็นนโยบายส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษานอกระบบที่ชัดเจน และให้การสนับสนุนในเรื่องบุคลากร วิชาการ งบประมาณ สื่อ เทคโนโลยี เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน จึงควรร่วมกันกำหนดแนวทาง หลักเกณฑ์ พร้อมทั้งกำหนดเป็นนโยบาย และจัดทำเป็นคู่มือเป็นแนวทางในการนำสู่การปฏิบัติให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/และการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดภารกิจการจัดการศึกษานอกระบบไว้ในโครงสร้างการบริหาร เพื่อรองรับการส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถจัดการศึกษานอกระบบควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาในระบบได้

2.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาหลักการจัดการศึกษาตลอดจนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบ การเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรร่วมมือกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบการจัดการศึกษานอกระบบให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต นำแนวคิดมาจากข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 ที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ พบว่า การวิจัยเรื่องนี้ยังมีน้อยมาก จึงควรทำการวิจัยในเรื่องรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น โดยเฉพาะการวิจัยในแต่ละองค์ประกอบ และทำการทดลองใช้ในการเรียนการสอนกับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในแต่ละกลุ่ม พร้อมทั้งศึกษาว่าแต่ละองค์ประกอบมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มมากน้อยเพียงใด จะทำให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากยิ่งขึ้น

2.4 ควรวิจัยเพื่อศึกษาสภาพที่แท้จริงของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ว่าเหตุใดจึงมีความพร้อมในการจัดการศึกษานอกระบบ และควรได้รับการสนับสนุนในด้านใดบ้าง เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษานอกระบบเพิ่มจากการศึกษาในระบบ และยังอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะเสริมสร้างให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นศูนย์การศึกษาของชุมชนอย่างแท้จริง รวมทั้งอาจนำไปสู่การแก้ปัญหาเรื่องการยุบรวมสถานศึกษาในปัจจุบัน

2.5 ควรมีการวิจัยหาสาเหตุที่มาของปัญหาและจำนวนที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ นักเรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ว่าประกอบด้วยสาเหตุใดบ้าง เพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาที่เหมาะสม และจะสามารถเพิ่มจำนวนเด็กและเยาวชนให้เรียนจบในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศในภาพรวม

2.6 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแยกกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนว่า กลุ่มเป้าหมายใดควรเข้ารับบริการการศึกษาจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลุ่มเป้าหมายใดควรรับบริการการศึกษาจากสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

2.7 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ได้วิจัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเดิมที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น จึงควรทำการวิจัยโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และเป็นโรงเรียนที่จัดให้เด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล และทุรกันดาน ปัจจุบันมีประมาณ 7,034 โรง ทั่วประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี อย่างทั่วถึง

2.8 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการนำเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมองภาพอนาคตของการจัดการศึกษาในระดับนโยบายที่ต้องการส่งเสริมให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตรงกับจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงกำหนดรูปแบบที่คิดว่ามีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุดต่อการที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะนำไปเป็นแนวทางการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เมื่อประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปปฏิบัติ โดยผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะผู้ปฏิบัติ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดหลายประการ ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้กำหนดนโยบายหรือแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาสภาพปัญหา ความพร้อม ปัจจัยและเงื่อนไขอื่น ๆ จากผู้ปฏิบัติ โดยเริ่มที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นับตั้งแต่ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน จากนั้นจึงนำไปศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ทราบถึงสภาพและความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะและแนวทางของการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเป็นไปได้และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2538). ***คู่มือหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2530.*** กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว .2538 ก.

----------. (2538). ***ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย.*** กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

----------. (2546). ***หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.*** กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----------. (2546). ***แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.*** กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----------. (2547). ***การศึกษาตลอดชีวิต.*** http://www.dnfe5.nfe.go.th/ilp/liciti/longlife.html. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2547.

----------. (2548). ***การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ.*** http://www.nfe.go.th./main/nor.php. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2548

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). ***แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียน.*** เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----------. (2541). ***นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี***. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

----------. (2545). ***หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.*** พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

----------. (2547). ***แผนปฏิบัติการการศึกษาเพื่อปวงชนสำหรับประเทศไทย ตามกรอบปฏิบัติการดาการ์ (พ.ศ. 2545-2559).*** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.).

----------. (2547). ***กฎกระทรวง เล่ม 1 ออกตามกฎหมายการศึกษา.*** กรุงเทพฯ : สำนักนิติการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กมล สุดประเสริฐ. (2541). ***การศึกษาขั้นพื้นฐาน.*** รายงานการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

กุลวิภา รับชีพสุข. (2546). ***อนาคตภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในทศวรรษหน้า.*** กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กิติมา ปรีดีดิลก. (2521). ***ปรัชญาการศึกษา.*** กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.

เกษม วัฒนชัย. (2545). ***การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย.*** กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2545.

จิดาภา สุวรรณฤกษ์. (2545). ***การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของประชาชน ในปี พ.ศ. 2555.*** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิรณี ตันติรัตนวงศ์. (2544). ***การเทียบโอนผลการเรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต.*** วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. (2544). ***การศึกษาตามอัธยาศัย.*** วารสารการศึกษานอกโรงเรียน ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 เดือนมีนาคม 2544. กรุงเทพฯ : บริษัท บี.เอ.ซี.มีเดียเอ็ด จำกัด.

ณัฐฏา สรรพศรี. (2525). ***แนวโน้มของการวิจัยการศึกษาในอนาคต.*** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิภา เมธาวีชัย. (2542). ***สถิติเพื่อการวิจัย.*** กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี.

ทองอยู่ แก้วไทรฮะ. (2544). ***ประมวลสาระชุดวิชา ปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบหน่วยที่ 1-5*** .นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พิมพ์ครั้งที่ 1.

----------. (2548). ***ส่องกศน. ยุคปฏิรูป.*** วารสารการศึกษาไทย. ฉบับที่ 5 เดือนกุมภาพันธ์. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สหายบล็อกและการพิมพ์.

ทิศนา แขมมณี. (2545). ***ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้.*** กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ 2.

เบญจา ชั้นไพบูลย์. (2526). ***ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน.*** กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.

บุญเนตร ห้องตรง. (2543). ***แนวโน้มการจัดการอาชีวศึกษาเอกชนของสถานศึกษาเอกชน ในทศวรรษหน้า.*** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ปฐม นิคมานนท์. (2532). ***การศึกษานอกระบบโรงเรียน.*** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

ประยูร ศรีประสาธน์. (2532). ***"เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย"การวางแผนและการจัดการทางการศึกษา.*** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา.

ประจวบ อุ่นน้อย. (2547). ***เปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้ปกครองนักเรียนที่มีถิ่นที่อยู่และอาชีพแตกต่างกัน.*** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540) . ***วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.*** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539). กรุงเทพฯ : บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด พิมพ์ครั้งที่ 6.

พรพิมล ทนาบุตร. (2547). ***การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2539.*** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

พิศวาส ปทุมต์รังษี. (2543). ***บทสรุปยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21.*** กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.

เพ็ญแข ประจนปัจจนึก. (2543). ***การศึกษาผู้ใหญ่เปรียบเทียบ.*** ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

ภาษี วงษ์เอก. (2536*)* ***วิธีการศึกษาแบบการจัดสนทนากลุ่ม.*** ตำราประกอบการสอนและวิจัยการศึกษาเชิงคุณภาพ เทคนิคการวิจัยภาคสนาม นครปฐม : โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

มณธิชา ชูประเสริฐ. (2546). ***การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของครูประถมศึกษากลุ่มเขตศรีนครินทร์ สังกัดกรุงเทพมหานคร.*** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาการบริหารอาชีวศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2544). ***ปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ.***พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มาลินี ริบรวมทรัพย์. (2546). ***การศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อพัฒนาอาชีพของของชุมชน อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา.*** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

มิถุนา อนุเสน. (2545). ***ความพร้อมเกี่ยวกับการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในจังหวัดนนทบุรี.*** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่ง แก้วแดง. (2540). ***ปฏิวัติการศึกษาไทย.*** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

----------. (2546). ***โรงเรียนนิติบุคคล.*** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.

โรงเรียนน้ำบ่อหลวงวิทยาคม. (2534). ***โครงการมัธยมประจำบ้าน.*** เชียงราย : เอกสารอัดสำเนา.

โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา. (2545). ***รายงานการดำเนินงานปฏิรูประบบการศึกษา โครงการน.ส.ว.ขอโอกาสปีการศึกษา 2544-2545.*** เพชรบุรี : เอกสารอัดสำเนา.

วราภรณ์ นิลประพันธ์. (2546). ***การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษาของบุตรโรงเรียนนิลประพันธ์.*** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

วารีรัตน์ แก้วอุไร.และคณะ. (2547). ***การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้***. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (2545). ***การเรียนรู้ตลอดชีวิต.*** สออ.ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (2550). ***วิจิตร ทบทวนหลักสูตรครู 5 ปีเน้นคนดี-เก่ง ยันไม่ยุบรวม ร.ร. ขนาดเล็ก ศธ.ปรับเกณฑ์กระจายอำนาจ.*** http:db.onec.go.th/thaied_news/index1 สืบค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2550.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). ***กระบวนการพัฒนาการหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ.*** กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2541*)*. ***ปรัชญาการศึกษา.*** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ศักด์ชัย นิรัญทวี. และคณะ. (2545). ***รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2544/2545 ฝ่าวิกฤติการปฏิรูปการศึกษา สู่สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้.*** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ศิริพรรณ ชุมนุม. (2545). ***กระบวนการและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับผู้ที่มีอายุสูงกว่า 16 ปี.*** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี

ศรีศักดิ์ ไทยอารี และคณะ. (2543). ***รายงานการศึกษาสภาพการให้บริการการศึกษาสภาพเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร บราซิล ฟิลิปปินส์ และออสเตรเลีย.*** กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเพชรบุรี. (2546). ***การศึกษาสภาพความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในจังหวัดเพชรบุรี.*** กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

สนอง โลหิตวิเศษ. (2540). ***การศึกษาตลอดชีวิต.*** ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

----------. (2543). ***ปฏิรูปการเรียนรู้ : การประเมินความรู้จากประสบการณ์ของต่างประเทศ.*** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

สนอง โลหิตวิเศษ. (2544). ***ปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกระบบ.*** ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

----------. (2547) ***การศึกษาตลอดชีวิต***. http://www.swu.ac.th/edu/ae. วันที่สืบค้น วันที่ 5 มีนาคม 2547.

----------. *(2548)* ***การศึกษาตลอดชีวิต.*** ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.

สนอง โลหิตวิเศษและคณะ. (2545). ***การจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นรายบุคคลสำหรับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.*** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา.

สมคิด อิสระวัฒน์. (2532). ***การเรียนรู้ด้วยตนเอง.*** กรุงเทพฯ : วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. (พฤษภาคม – สิงหาคม) 2532 : 73-80.

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. (2538). ***ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย.*** กรุงเทพฯ: รายงานวิจัย ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์. (2542). ***การศึกษาขั้นพื้นฐาน.*** กรุงเทพฯ : บริษัทเบรฟ แมน พับลิเคชั่น. ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 เดือนมีนาคม.

ส.วาสนา ประวาลพฤกษ์. (2544). ***คู่มือการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เรื่อง หลักการและเทคนิคการประเมินทางการศึกษา.***กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ บริษัทเดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์ จำกัด.

สวิด ดวงจันทร์. (2547). การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

สาลี่ ศิลปสธรรม. (2543). ***ร่วมคิด ร่วมเขียน ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด.*** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : พริกหวานการพิมพ์.

เสาวนีย์ เลวัลย์. (2536). ***การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกระบบโรงเรียน.*** ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา.

สุพัฒนา ภูมิผักแว่น. (2545). ***ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน.*** รายงานการวิจัยหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2549). ***การศึกษาทางเลือกในสหรัฐอเมริกา.*** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กรุงเทพฯ : บริษัท รำไทย เพรส จำกัด.

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2529). ***การศึกษานอกระบบโรงเรียน*** .กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรพงศ์

----------. (2544). ***จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่.*** กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็กซเปอร์เน็ท จำกัด.

สุนทร สุนันท์ชัย. (2532). ***วิวัฒนาการการศึกษานอกระบบของไทย.*** การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

สุรกุล เจนอบรม. (2542). ***การศึกษานอกระบบกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.*** กรุงเทพฯ : วารสารการศึกษานอกโรงเรียน ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 เดือนธันวาคม.

----------. (2542). ***การเรียนรู้ตามอัธยาศัย.*** กรุงเทพฯ : วารสารการศึกษานอกโรงเรียน ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 มกราคม.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2533). ***รายงานการสรุปสัมมนานโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย.*** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สุมาลี สังข์ศรี. (2543) . ***รายงานการสรุปสัมมนา นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย.*** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

----------. (2544) . ***รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21.*** กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.

----------. (2545). ***การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.*** กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.

----------. (2550). ***การศึกษาสภาพการดำเนินงานเทียบโอนผลการศึกษา ระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน.*** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). ***การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.*** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). ***แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545-2549.*** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

----------. (2547). ***การพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืน รายงานประจำปี 2546***. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2533). ***ปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน และกรอบการดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน.*** กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินติ้งกรุ๊ป.

----------. (2541). ***การเรียนรู้ขุมทรัพย์ในตน.*** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). ***รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา.*** กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.

----------. (2543). ***ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.*** กรุงเทพฯ *:* โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----------. (2544). ***สถิติและดัชนีการศึกษาไทยเปรียบเทียบกับนานาชาติ พ.ศ. 2542.*** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี คอมมิวนิเคชั่น.

----------. (2545). ***แผนการศึกษาแห่งชาติ (2545-2559).*** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

----------. (2545). ***ยุทธศาสตร์กับความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านศักยภาพ.*** กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

----------. (2545). ***พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545.*** กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

----------. (2545). ***การเรียนรู้เพื่อชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต.***กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.

----------. (2546). ***วิถีการเรียนรู้ของคนไทย ประมวลสาระจากการประชุมและรวมข้อเขียนจากนักคิด.*** กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา.

----------. (2546). ***จากวิกฤติสู่โอกาสสิ่งที่ยังท้าทายการปฏิรูปการศึกษาของไทย.*** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2544). ***ข้อมูลสิ้นปีการศึกษา 2544.*** กรุงเทพฯ. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). ***ข้อมูลสารสนเทศ 2546.*** กระทรวงศึกษาธิการ : กรุงเทพฯ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). ***รายงานการติดตามและประเมินผล ด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาภาพรวม ปีงบประมาณ 2546.*** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

----------. (2547). ***สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2546***. กรุงเทพฯ :บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

----------. (2547). ***ข้อเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา.*** กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

----------. (2547). ***การบริหารโรงเรียนในยุคปฏิรูป.*** กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

----------. (2548). ***รายงานผลการประเมินการบังคับใช้กฎหมายการศึกษา ปี 2548.*** กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). ***รายงานการสังเคราะห์ผลการติดตามและประเมินการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษานับตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถึงสิ้นสุดปีงบประมาณ 2548.*** กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

----------. (2550). ***การศึกษาสภาพการดำเนินงานเทียบโอนผลการศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน.*** กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). ***แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา.*** กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2546). ***สรุปสถานการณ์ทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทย พ.ศ. 2546.*** กรุงเทพฯ : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.

สำนักพิมพ์มติชน. (2547). ฉบับวันอังคารที่ 26 ตุลาคม 2547 : กรุงเทพฯ. หน้า 21.

สำนักพิมพ์มติชน. (2547). ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 18 พฤศจิกายน 2547 : กรุงเทพฯ.

อมรวิชช์ นาครทรรพ. (2545). ***รายงานสภาวะการศึกษาไทยต่อประชาชนปี 2545 ปม ปฏิรูป.***สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

อภิญญา เวชยชัย. (2544). ***รายงานการวิจัย การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา.*** กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.

อารมณ์ บ้านใหม่. (2542*). **การศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.*** วิทยานิพนธ์. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.

อัญชลี ชาติกิติสาร. (2542). ***การพัฒนาคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย.*** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง. มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ.

อุดม เชยกีวงศ์. (2543). ***ศึกษาวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.*** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ (1991) จำกัด**.**

อดิศักดิ์ ผานะวงศ์. (2542). ***คุณลักษณะการนำตนเองเพื่อการเรียนรู้ของนักศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ วิธีการทางไกล จังหวัดสกลนคร พุทธศักราช 2540.*** ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาผู้ใหญ่. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย.

Carter V. Good. (1973). ***Dictionary of Education.*** New York : McGraw-hill book company.

Coombs, Philip H. (1971). ***A Hacking Rural Poverty : How Nonformal Education can Help.*** Ballimore : The Johns Hopking University Press.

Crow, L.D. and A. Crow. (1963). ***Readings in Human Learning***. New York : McKay.

Dave, R.H. (1973). ***Lifelong Education and School Curriculum***. Hamburg. UNESCO Institute for Education.

Faure, E. etal. (1972). ***Learning to Be : The World of Education Today and Tomorrow***. Paris : Unesco.

Fordham, P., Holland, D. and Millican, J. (1955). ***Adult Literacy. A handbook for development workers.*** Oxford *: Oxfam.*

Franklin P.Schargel and Dr. Jay Smink. (2005). ***Strategies To Help Solve Our School Dropout Problem.*** http://www.kasa.org/kdpp_Strategies.htm.

Gene V. Glass and Julian C. (1970) . ***Statistical Methods in Education and Psychology*** . Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.

Jim Smith and Andrea Spurling. (1998). ***Lifelong Learning Riding the Tiger***. Printed and bound in Great Britain by Redwood Books,Trowbridge, Wiltshire.

Keeves J (1997). ***Educational Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook***. Oxford, England: Elsevier Science Ltd.

Knowles, M.S. (1978). ***The Adult Learner : A Neglected Species. Houston,TX : Gulf***

----------. (1975). ***Self-directed Learning : A Guide for Learners and Teachers***. Chicago: Follett. ***Learning*** http://cade.athabascau.ca/vol1.1/moore.html : (1975 : 18).

Lengrand, P. (1970. ***Introduction to Lifelong Education***. Paris: Unesco.

Morgan, David L. (1998). ***Planning focus Groups.*** SAGE Publications,Inc.California.

Skager, R. (1978). ***Lifelong Education and Evaluation Practice***. Oxford : Frankfurt Unesco Institute for Education.

Shepardson, Richard. (1972). **A Survey (Utilizing Delphi Method) to Assess and Against.** Developing a Performance-Based Teacher Education Program. Journal of Teacher Education. 23 (Summer 1972).

Taba, Hilda. (1962). ***Curriculum Theory : Theory and Practice.*** New Youk : Harcourt, Brace and World, Inc.

Tough, Allen. (1979). ***The Adult's Learning Projects.*** Toronto : The Ontario Institute for Studies in Education.

Verner, C. and C.V. Davidson. (1971). ***Psychological Factors in Adult Learning and Education***. Tallahassee : Florida State University.

Tenage pregnancy in Australia. http://www.abc.nit.net.au/plumpton/resources_full.htm

City Lights School. http://www.citylightschool.org

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

สนทนากลุ่ม/สัมภาษณ์/ตอบแบบสอบถาม

ที่ ศธ 0519.12 /12

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

30 พฤษภาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามรอบที่ 2

2. สรุปเค้าโครงปริญญานิพนธ์

เนื่องด้วย นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ รองศาสตราจารย์สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ และดร.สมบัติ สุวรณพิทักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5731

ที่ ศธ 0519.12 /3858

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

21 เมษายน 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม/ให้สัมภาษณ์

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถามรอบ
2. สรุปเค้าโครงปริญญานิพนธ์

เนื่องด้วย นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ รองศาสตราจารย์สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ และดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอเชิญท่านเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต” เพื่อระดมความคิดเห็นตามกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Dephi Techniques) ในวันอังคารที่ 9 พฤษภาคม 2549 ณ ห้องประชุมภุชงค์ เพ่งศรี ชั้น 3 อาคาร 1 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ถนนสุโขทัย กรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5731

ที่ ศธ 0519.12 /3858

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

18 สิงหาคม 2549

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบ

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบสอบถาม
2. สรุปเค้าโครงปริญญานิพนธ์

เนื่องด้วย นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ รองศาสตราจารย์สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ และดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Dephi Techniques) โดยจะขออนุญาตสัมภาษณ์ และขอให้ท่านตอบแบบสอบถามอีก จำนวน 2 รอบ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ รับเป็นผู้เชี่ยวชาญงานวิจัยและอนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่ท่านสะดวก และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5731

ที่ ศธ 0519/1935

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

28 กุมภาพันธ์ 2550

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ ตอบแบบสอบถาม เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม พร้อมซองตอบกลับ จำนวน 1 ฉบับ

เนื่องด้วย นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ เป็นประธานกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์

ขณะนี้ งานวิจัยอยู่ในขั้นตอนของการประเมินรูปแบบ โดยวิธีการสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 จำนวน 9 จังหวัด จึงจะครบขั้นตอนกระบวนการวิจัย และนำไปสู่การจบการศึกษาตามหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ตอบแบบสอบถามที่แนบมาพร้อมนี้ และขอความกรุณาส่งแบบสอบถามกลับไปตามซองซึ่งมีชื่อและที่อยู่ของนิสิต ภายในเดือนมีนาคม 2550

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ด้วย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรวุฒิ ปัดไธสง)
รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาระบบและบุคคล
รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย
โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5731

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน สำหรับการสัมภาษณ์

1. ดร.รุ่ง แก้วแดง
   อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
2. ดร.กมล สุดประเสริฐ
   ข้าราชการบำนาญ อดีตรองอธิบดีกรมวิชาการ
3. ดร.กล้า สมตระกูล
   ข้าราชการบำนาญ อดีตรองปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
4. ดร.ทองอยู่ แก้วไทรฮะ
   ข้าราชการบำนาญ ที่ปรึกษาสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือ จำนวน 6 คน

1. ดร.ปาน กิมปี
   ศึกษานิเทศก์ 9 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
2. ดร.วิเชียร เกตุสิงห์
   ข้าราชการบำนาญ ที่ปรึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
3. ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์
   หัวหน้ากลุ่มฝ่ายแผนงาน สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
4. ดร.ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ
   ศึกษานิเทศก์ 9 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
5. ศ.ดร.สุวิมล ว่องวาณิช
   อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ดร.อรรณพ จีนะวัฒน์
   อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง
การสนทนากลุ่ม (รอบที่ 1) จำนวน 14 คน

1. ดร.กล้า สมตระกูล
   ข้าราชการบำนาญ อดีตรองปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
2. นายโกมินทร์ สังคะนอง
   ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
   (ผู้บริหารต้นแบบ ปี 2544 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)
3. นางพรทิพย์ กล้ารบ
   หัวหน้ากลุ่มประเมินผลและประกันคุณภาพ สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

4. ดร.ประยูร ศรีประสาธน์
อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
5. ดร.วรัยพร แสงนภาบวร
หัวหน้าโครงการวิจัยการกระจายอำนาจทางการศึกษา สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
6. ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์
หัวหน้ากลุ่มฝ่ายแผนงาน สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
7. นางสาววิลาวัลย์ เลิศเพ็ญเมธา
ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน 4 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
8. ดร.วิศนี ศีลตระกูล ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
9. นางวิไลพร ดำสะอาด
ครูคศ. 4 โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี
10. ดร.สมเกียรติ ชอบผล
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
11. ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ
กรรมการสภาการศึกษา
12. ดร.ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ
ศึกษานิเทศก์ 9 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
13. ศ.ดร.สุวิมล ว่องวาณิช
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14. ดร.เสาวนิตย์ ชัยมุกสิก
ครูคศ.4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคเดลฟาย รอบที่ 2 และรอบที่ 3 จำนวน 22 คน

1. นายโกมินทร์ สังคะนอง
ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
(ผู้บริหารต้นแบบ ปี 2544 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา)
2. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์
ผู้เชี่ยวชาญสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
3. ดร.ดิเรก พรสีมา
ข้าราชการบำนาญ ที่ปรึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. นางพรทิพย์ กล้ารบ
หัวหน้ากลุ่มประเมินผลและประกันคุณภาพ สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน

5. นายพงศ์พันธุ์ ไชยวัณณ์
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเชียงราย เขต 3
6. ดร.ประยูร ศรีประสาธน์
อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
7. นายไมตรี ศรีสกุลไทย
ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี
8. ดร.รุ่งเรือง สุขาภิรมย์
ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
9. ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ
กรรมการสภาการศึกษา
10. ดร.วรัยพร แสงนภาบวร
หัวหน้าโครงการวิจัยการกระจายอำนาจทางการศึกษา สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
11. ดร.วิรุฬห์ นิลโมจน์
หัวหน้ากลุ่มฝ่ายติดตาม ประเมินผลและสารสนเทศ สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน
12. นางสาววิลาวัลย์ เลิศเพ็ญเมธา
ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน 4
13. ดร.วิศนี ศีลตระกูล
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
14. นางวิไลพร ดำสะอาด
ครูคศ. 4 โรงเรียนหนองชุมแสงวิทยา อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี
15. ดร.สวัสดิ์ ตี๋ชื่น
ข้าราชการบำนาญ อดีตที่ปรึกษาด้านระบบการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
16. ดร.สมเกียรติ ชอบผล
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
17. ศ.ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์
ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
18. นายสรณพงษ์ บัวโรย
นักวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 3 ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
19. สุวัฒน์ เงินฉ่ำ
กรรมการสภาการศึกษา

20. ดร.สุรศักดิ์ หลาบมาลา
    อาจารย์ประจำครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันนทา
21. รศ.ดร.สุวัฒน์ วัฒนวงศ์
    อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
22. ดร.เสาวนิตย์ ชัยมุกสิก
    ครูคศ.4 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ	ประธานกรรมการ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	กรรมการ
3. ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	กรรมการ

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามสำหรับการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับ
การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาคนให้เข้าถึงการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ และได้ทุ่มงบประมาณทางการศึกษาเป็นจำนวนมากในแต่ละปี แต่การศึกษาโดยเฉลี่ยของคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป เมื่อปี 2546 อยู่ที่ 7.8 ปี และยังมีผู้ต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอีกประมาณ 19 ล้านคน ประกอบกับมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใด รูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้

โดยที่ทรัพยากรทางการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีอยู่อย่างสมบูรณ์ในทุกด้าน ในขณะที่มีโรงเรียนขนาดเล็กกว่า 10,000 โรง ที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อไม่ต้องยุบรวมหรือปิดตัวลง หรือแม้แต่สถานศึกษาทุกแห่ง จะต้องจัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของผู้เรียน ทั้งนักเรียนที่มีปัญหาหรือด้อยโอกาสในด้านต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กและคนไทยได้ก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผสมผสานระหว่างการจัดกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาในระบบ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อให้สามารถสนองตอบความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่ม และเป็นการส่งเสริมให้จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี หรือสามารถเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

จุดประสงค์ที่ต้องการศึกษาคือ การที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถสอนผู้เรียนในวัยเรียน ที่มีปัญหาต่างๆ ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียน แต่สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการนอกระบบโรงเรียน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อได้รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อประกอบในการจัดทำเป็นแนวทางทำในการร่างรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสำคัญของการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจัดการศึกษาได้ทั้งสามรูปแบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หรือจัดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ และในมาตราที่ 37 กำหนดให้การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้น หากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ให้กับบุคคลในชุมชนในเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและยกระดับการศึกษาของคนในชุมชนให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การสร้างหรือการพัฒนาเค้าโครง แบบอย่าง หรือรูปแบบในการจัดการศึกษา โดยวิธีการศึกษานอกระบบ ที่สถานศึกษาขั้น

พื้นฐานซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งที่เป็นสายสามัญ และสายวิชาชีพ สามารถจัดการศึกษานอกระบบให้กับกลุ่มผู้เรียนที่มีข้อจำกัดใดๆ ก็ตาม อาทิ ติดยาเสพติด ตั้งครรภ์ระหว่างเรียน ปัญหาด้านความประพฤติ ยากจนต้องหารายได้ระหว่างเรียน หรือผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน และอาจเป็นเด็กด้อยโอกาสประเภทอื่นๆ เป็นต้น ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในชั้นเรียนตามปกติ ทำให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน และต้องการเข้ามารับบริการทางการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ด้วยวิธีการศึกษานอกระบบที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง และสื่อต่างๆ อาทิ การเรียนด้วยวิธีทางไกล หรือการเรียนในชั้นเรียนนอกเวลาเรียนปกติ สามารถเรียนรู้จากสื่อทั้งวิทยุ โทรทัศน์ อินเตอร์เน็ต ภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ ตามเจตนารมณ์ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 15 กำหนดให้ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ โดยการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบต่างๆ ประกอบด้วย การบริหารและการจัดการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย หลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเทียบโอนผลการเรียนรู้

คำถาม

ข้อ 1. คำว่า สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาได้ทั้ง สามรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่าอย่างไร

ข้อ 2. การที่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อาจจัดการศึกษาได้ทั้ง สามรูปแบบ โดยเฉพาะการจัดการศึกษานอกระบบ และตามอัธยาศัย ควรจะมีรูปแบบการจัดอย่างไร จะซ้ำซ้อนกับการจัดของกศน. หรือไม่ และบทบาทของกศน. ควรเป็นอย่างไร

ข้อ 3. ที่ผ่านมาและขณะนี้ได้มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบางแห่ง จัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ แต่อาจไม่มีความชัดเจน ว่าควรจะจัดในรูปแบบใดดี โดยได้จัดการศึกษาในระบบ แต่เป็นการจัดในรูปแบบของนอกระบบ ให้กับผู้เรียนไม่ได้เข้ามาเรียนในชั้นเรียนตามปกติ เช่น เป็นเด็กที่ติด ร ติด 0 หรือมส. มผ. ตั้งครรภ์ หรือต้องออกไปทำงานเพื่อหาเงิน แต่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และมาสอบร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน หรือไม่สามารถมาสอบกับเด็กที่เรียนตามปกติได้ แต่มาสอบโดยใช้ข้อสอบเดียวกัน มีการวัดและประเมินผลในเกณฑ์เดียวกัน และเด็กก็มีความพึงพอใจในรูปแบบนี้มาก เพราะให้โอกาสแก่เด็กกลุ่มนี้ เช่นนี้ เรียกว่าการจัดการศึกษาแบบนอกระบบหรือไม่

ข้อ 4 ในมาตรา 15 (3) วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ หรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายในเรื่องนี้อย่างไร เช่น ควรมีระเบียบหรือหลักเกณฑ์ในการดำเนินงานให้กับสถานศึกษาหรือไม่ ในขณะที่สถานศึกษาหลายแห่งอาจมีความต้องการที่จะการศึกษาให้ครบสามรูปแบบ หรือ อาจจัดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่ยังรีรอเพราะไม่แน่ใจหรือขาดความชัดเจนในวิธีการ

ข้อ 5. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยควรใช้หลักสูตรที่โรงเรียนในระบบหรือว่าควรจัดโดยใช้หลักสูตรของกศน.มาดำเนินการ หรือ เป็นการจัดแบบนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในรูปแบบของการให้ความรู้ด้านวิชาชีพ หรือฝึกอบรมในด้านต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ การทำขนม เป็นต้น

ข้อ 6. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ใช้หลักสูตรในระบบ แต่สอนแบบนอกระบบ ควรมี รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยควรจัดอย่างไรใน 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการบริหารและการจัดการ
   - ครูผู้สอนที่ต้องมีภาระงานเพิ่มขึ้น ดังนั้น ควรมีค่าตอบแทนเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร
   - งบประมาณควรได้รับการสนับสนุนเช่นเดียวกับการจัดกับในระบบปกติด้วยหรือไม่ เพราะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ และจะมีความถูกต้องหรือไม่ที่ผู้เรียนต้องจ่ายเพิ่ม
   - อาคารสถานที่ ควรจัดแยกให้เป็นสัดส่วนออกไปต่างหากหรือไม่ เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการและการติดต่อประสานงาน
2. ด้านกลุ่มเป้าหมาย
   - ทุกกลุ่มอายุ ที่ไม่สามารถมาเรียนในชั้นเรียนตามปกติ หรือควรมีการจำกัดอายุขึ้นอยู่กับความพร้อมและความต้องการของผู้เรียน ยกตัวอย่างเช่น เด็กที่ไม่สามารถมานั่งอยู่ในชั้นเรียน สามารถไปศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมหรือโครงงานตามที่ครูกำหนด และสามารถมาสอบพร้อมเพื่อน ในชั้นเรียนตามปกติได้
   - เด็กที่มีปัญหาในด้านต่างๆ ที่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน อาทิ ท้อง ติด 0 ติด ร มส มผ

- ผู้ใหญ่ ที่เรียนจบระดับประถมศึกษาต้องการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา สามารถมาเรียนได้ โดยวิธีเรียนนอกระบบ

3. ด้านการจัดหลักสูตร :
   - ใช้หลักสูตรในระบบอยู่แล้ว แต่จัดให้ยืดหยุ่นตามความพร้อมของผู้เรียนแบบการศึกษานอกระบบ
   - ควรใช้หลักสูตรของกศน. หรือ
   - สามารถนำมาผสมผสานทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยเพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด
4. ด้านการจัดการเรียนรู้
   - ผู้สอน
   - ผู้เรียน
   - การจัดกิจกรรม
   - สื่อการเรียนการสอน
5. ด้านการวัดและประเมินผล
   - ควรให้อยู่ในเกณฑ์เดียวกับการเรียนการสอนในระบบปกติ หรือควรยืดหยุ่นแบบหลักสูตรของกศน. (ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย บอกว่า “การศึกษาของชาติควรมีมาตรฐานเดียว ไม่ว่าจะเป็น การศึกษาในรูปแบบใดก็ตาม)
6. ด้านการเทียบโอนผลการเรียนรู้
   - นำผลการเรียนที่มีอยู่มาเทียบ หากยังขาดในรายวิชาใด ให้เรียนเพิ่ม ไม่จำเป็นต้องกำหนดว่าต้องมาเรียนอยู่ในสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 1 ปี เช่น 1 เทอมก็จบได้
   - กรณีผู้ที่จบระดับประถมศึกษาไปนานแล้ว ต้องการมาเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา ควรนำความรู้ประสบการณ์ที่มีอยู่มาเทียบ เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับมัธยมต้น หรือเทียบเพื่อไม่ต้องเรียนในบางวิชา แต่ต้องผ่านการประเมินความรู้ทุกระดับ หรือแล้วแต่ความคิดเห็นของคณะกรรมการการเทียบโอนของโรงเรียน

ข้อ 7. การที่จะศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางเพื่อจัดทำรูปแบบการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรศึกษาในประเด็นใดอีกบ้าง จึงจะทำให้รูปแบบที่ศึกษา เป็นประโยชน์และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาในระบบอยู่แล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ 8. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะจัดการศึกษาได้ทั้งสามรูปแบบ ควรมีบริบทของสถานศึกษา เช่น ควรกำหนดหรือไม่ว่าต้อง เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมอย่างไร

ข้อ 9. จะมีวิธีการใดที่จะสามารถจูงใจให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมาร่วมกัน จัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบ คือทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ 10. มาตรา 37 กำหนดให้เขตพื้นที่การศึกษา บริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้นเขตพื้นที่การศึกษา ควรจะมีบทบาทหรือมีแนวทางอย่างไรในการส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ข้อ 11. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย
(รอบที่ 1)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

THE DEVELOPMENT OF THE MODEL FOR PROVIDING
NONFORMAL EDUCATION IN BASIC EDUCATION INSTITUTIONS
FOR PROMOTING LIFELONG EDUCATION.

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	กรรมการ
ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	กรรมการ

ผู้วิจัย
นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์
นิสิตปริญญาเอกสาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1

แบบสัมภาษณ์สถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

---

1. ชื่อ.....นามสกุล .....
2. ตำแหน่งทางวิชาการ.....
3. ตำแหน่งทางการบริหาร.....
4. วุฒิการศึกษาสูงสุด.....สาขา.....
   สถาบันการศึกษาที่จบการศึกษา.....
5. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
6. อายุ.....ปี
7. ประสบการณ์และระยะเวลาการทำงาน..... ปี
8. หน้าที่และความรับผิดชอบในหน่วยงาน/สถาบันการศึกษา.....
9. ชื่อหน่วยงาน/สถาบันที่ท่านทำงานในปัจจุบัน .....
10. ผลงานด้านวิชาการ.....
    .....
    .....
11. วัน/ เดือน/ ปี ที่สัมภาษณ์ .....
12. สถานที่สัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2

ประเด็นในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ

ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ประเด็นที่ 1 : ส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

การที่จะส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความเป็นไปได้ตามสาระมาตรฐานการจัดการศึกษาของชาติ ซึ่งการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ 3 เรื่องแนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1. การบริการวิชาการและการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ 2. การศึกษาวิจัยสร้างเสริมสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้ และ 3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับ ทุกมิติของสังคม ท่านคิดว่าการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาและหลักการ
2. หลักสูตร
   - จัดหลักสูตรที่หลากหลาย
   - จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลาย
   - ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง
3. การจัดการเรียนรู้
   - หลักการจัดกระบวนการเรียนรู้
   - วิธีจัดการเรียนรู้
   - สื่อการเรียนรู้
   - จัดแหล่งการเรียนรู้
   - จัดการสนับสนุนและบริการผู้เรียน
4. การประเมินผล
   - การประเมินผลจากการปฏิบัติจริง
   - การประเมินคุณลักษณะ
   - การประเมินผลการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระ
   - การประเมินมาตรฐานระดับชาติ

ประเด็นคำถามที่ 2 : การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ท่านคิดว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ควรดำเนินการอย่างไรในแต่ละประเด็นต่อไปนี้

1. การบริหารและการจัดการศึกษา
   - ด้านวิชาการ อาคารสถานที่ บุคลากร บริหารทั่วไป งบประมาณ ฯลฯ
   - ด้านบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา
   - ด้านระบบการบริหารสถานศึกษา
   - ด้านระบบบริการ สนับสนุนช่วยเหลือผู้เรียน

- ด้านการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา
- ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการเรียนการสอน
- การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

2. กลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
   - กลุ่มเป้าหมายในระบบ
   - กลุ่มเป้าหมายนอกระบบ

3. การเทียบโอน
   - หลักการเทียบโอน
   - การเทียบโอนผลการเรียนรู้
   - การเทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์

4. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ภูมิปัญญา
   - การบริหารและการจัดการเรียนการสอน
   - การสนับสนุนทรัพยากร
   - การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

ประเด็นคำถามที่ 3 : การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ท่านคิดว่า เขตพื้นที่การศึกษาควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สามารถจัดการศึกษานอกระบบ ได้อย่างไรบ้าง

2. ท่านคิดว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีความสามารถในการจัดการศึกษานอกระบบได้มากน้อยเพียงใด มีผลดีหรือผลเสียอย่างไรบ้าง

3. ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นใดที่จะนำไปสู่การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ให้มีประสิทธิภาพ

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ประเด็นที่ 1 : ส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

.....
.....
.....

ปรัชญาและหลักการ

.....
.....
.....

หลักสูตร

.....
.....
.....

การจัดการเรียนรู้

.....
.....
.....

การประเมินผล

.....
.....
.....

ประเด็นคำถามที่ 2 : การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

.....
.....
.....

การบริหารและการจัดการศึกษา

.....
.....
.....

กลุ่มเป้าหมาย

.....
.....
.....

การเทียบโอน

.....

.....

.....

การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ภูมิปัญญา

.....

.....

.....

ประเด็นคำถามที่ 3 : การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

.....

.....

.....

อื่น ๆ

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ประเด็นที่ 1 : ส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ท่านคิดว่าการที่จะส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความเป็นไปได้ตามสาระมาตรฐานการจัดการศึกษาของชาติ ซึ่งการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยจะต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ 3 เรื่องแนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1. การบริการวิชาการและการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ 2. การศึกษาวิจัยสร้างเสริมสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้และกลไกการเรียนรู้ และ 3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับ ทุกมิติของสังคม ท่านคิดว่าการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ในประเด็นดังต่อไปนี้

-ในด้านปรัชญาและหลักการ
-ในด้านหลักสูตร ควรจัดอย่างไรให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนแบบนอกระบบ
-ในด้านการจัดการเรียนรู้ ควรประกอบไปด้วยการจัดอย่างไร จึงส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนแบบนอกระบบ ทั้งในด้านกระบวนการ วิธีการจัดการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้
-ในด้านการประเมินผล ควรประเมินผลอย่างไรเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแบบนอกระบบ

ประเด็นคำถามที่ 2 : การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ท่านคิดว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ควรดำเนินการอย่างไรในแต่ละประเด็นต่อไปนี้
-การบริหารและการจัดการศึกษา
-กลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
-การเทียบโอน
-การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ภูมิปัญญา

ประเด็นคำถามที่ 3 : การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
-ท่านคิดว่า การที่จะดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความเป็นได้ ควรมีหน่วยงานใดบ้างที่ต้องเข้ามาสนับสนุน และควรดำเนินอย่างไร
-ท่านคิดว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีความสามารถในการจัดการศึกษานอกระบบได้มากน้อยเพียงใด มีผลดีหรือผลเสียอย่างไรบ้าง
-ท่านมีข้อเสนอแนะอื่นใดที่จะนำไปสู่การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ให้มีประสิทธิภาพ

แบบสอบถามสำหรับการวิจัย
(รอบที่ 2)

เรื่อง
เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

THE DEVELOPMENT OF THE MODEL FOR PROVIDING
NONFORMAL EDUCATION IN BASIC EDUCATION INSTITUTIONS
FOR PROMOTING LIFELONG EDUCATION.

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	กรรมการ
ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	กรรมการ

ผู้วิจัย
นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์
นิสิตปริญญาเอกสาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (รอบที่ 2)
เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลและปรับปรุงจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในรอบแรก เพื่อใช้เก็บข้อมูลในรอบที่ 2 ซึ่งจุดประสงค์ของการสอบถามในครั้งนี้ เป็นการรวบรวมความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อยืนยันความคิดเห็นในรอบแรก จำนวน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ปรัชญาและหลักการในการจัดการศึกษา หลักสูตรการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ การประเมินผล กลุ่มเป้าหมาย การเทียบโอน การบริหารและการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พร้อมกันนี้ จากข้อมูลที่ได้รับทำให้ต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยและเงื่อนไข อื่น ๆ ที่จะสนับสนุนให้การพัฒนารูปแบบฯ ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการบริหารจัดการของสถานศึกษา

2. คำตอบที่ได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 อันจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชนชาวไทยอย่างยั่งยืน

3. แบบสอบถามนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Rating Scale) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ในการนี้ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดสละเวลาแสดงความคิดเห็นโดยตอบแบบสอบถามฉบับนี้ด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ
นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์
นิสิตปริญญาเอกสาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ขอให้ท่านโปรดพิจารณารายการแต่ละข้อ และตัดสินใจว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำมาใช้เป็นรูปแบบในการจัดการศึกษานอกระบบมากน้อยเพียงใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด โดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยมาก
3 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด

พร้อมกันนี้ ขอความกรุณาท่านได้เพิ่มเติมข้อความเพื่อให้การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีความสมบูรณ์ ในอื่น ๆ(โปรดระบุ) และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในตอนท้ายด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1.	**องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา** **<u>ปรัชญา</u>** **ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต** (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย					
2.	**ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต					
3.	**ปรัชญามนุษยนิยม** (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)					
4.	**ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม** (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา					
5.	**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม** (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
6.	**ปรัชญาคิดเป็น** (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม					
7.	**ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่** (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
8.	**<u>หลักการจัดการศึกษา</u>** การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต					
9.	การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้					
10.	สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละบุคคลเพื่อให้เรียนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน					
11.	สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต					
12.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย					
13.	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้					
14.	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้					
15.	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้					
16.	ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1.	**องค์ประกอบที่ 2 หลักสตร** หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน					
2.	บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน					
3.	จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด					
4.	จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ					
5.	จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้					
6.	จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน					
7.	หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา					
8.	กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนผู้ใหญ่					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้** **<u>ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</u>** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น					
2.	ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล					
3.	ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่					
4.	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน					
5.	ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข					
6.	จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบตามความเหมาะสม					
7.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน					
8.	สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
9.	ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
10.	**<u>วิธีจัดการเรียนรู้</u>** **จัดแบบชั้นเรียน:** เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียนโดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค					
11.	**จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม**: เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่มโดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน					
12.	**จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน					
13.	**จัดแบบกลุ่มย่อย** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค					
14.	**จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล** (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล					
15.	**จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้** (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้					
16.	**จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) :** เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้					
17.	**<u>ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้</u>** ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้					
18.	จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
19.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาพิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
20.	**<u>ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน</u>** ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
21.	สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ					
22.	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน					
23.	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน					
24.	แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้** **<u>หลักการ</u>** ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม					
2.	ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง					
3.	ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น					
4.	ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะถูกประเมิน					
5.	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ					
6.	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน					
7.	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงรียน					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
8.	**<u>วิธีการประเมิน</u>** ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ					
9.	เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า					
10.	ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ ผู้เรียนในการประเมินผล					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
11.	เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา** **<u>หลักการ</u>** **การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์** : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น					
2.	**การเทียบระดับการศึกษา** : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย					
3.	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์					
4.	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบระดับ					
5.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ แม้จะต่างสถานศึกษากัน					
6.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน					
7.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่					
8.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม					
9.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544					
10.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและการประกอบอาชีพ					
11.	**<u>วิธีการ</u>** จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ					
12.	ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง					
13.	การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น					
14.	การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา** **<u>ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา</u>** จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
2.	จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ					
3.	จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ					
4.	ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ					
5.	จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน					
6.	จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบ นอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง					
7.	ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา					
8.	จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน					
9.	จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น					
10.	คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ในชุมชนมาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ					
11.	ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
12.	**<u>ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</u>** พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ					
13.	พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล					
14.	พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง					
15.	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่					
16.	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภทและทุกวิธีเรียน					
17.	สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจาก โรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน					
18.	พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
19.	**ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา** ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น					
20.	จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์					
21	เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
22.	**ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้** สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ					
23	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ					
24.	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน					
25.	สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ					
26.	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย** **กลุ่มเป้าหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบควรประกอบด้วยบุคคล ทุกเพศ ทุกวัย ที่มีความต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน** ดังต่อไปนี้ ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน					
2.	ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือสถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก					
3.	ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก					
4.	ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
5.	บุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในและนอกชุมชน					
6.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน					
7.	กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
	องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน					
1.	ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้					
2.	ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ					
3.	สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ					
4.	สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา					
5.	สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
	ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
1.	**<u>บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ</u>** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ					
2.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกันส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**<u>บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>** เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
2.	จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
3.	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
4.	ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ					
5.	กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่น เข้าเรียนต่อ					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
6.	ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง					
7.	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**<u>บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>** สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม					
2.	กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา					
3.	คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก					
4.	ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ					
5.	จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น					
6.	สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ					
7.	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
8.	ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้					
9.	ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ					
10.	ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง					
11.	ประสานกับสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ					
12.	จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร					
13.	ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา					
14.	ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					
1.	**<u>บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน</u>** สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
2.	สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา					
3.	สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ					

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
4.	สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ					
5.	สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา					
6.	มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้					
7.	อื่น ๆ (โปรดระบุ)					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ขอบพระคุณท่านอย่างยิ่ง ที่กรุณาเสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม ซึ่งความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ต่อไป

นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์

ผู้วิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย (รอบที่ 3)
เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ขอให้ท่านโปรดพิจารณารายการแต่ละข้อ และตัดสินใจว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำมาใช้เป็นรูปแบบในการจัดการศึกษานอกระบบมากน้อยเพียงใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุดและโปรดกรุณาเขียนเหตุผลกำกับในกรณีที่คำตอบอยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์ เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด
4 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยมาก
3 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง
2 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย
1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด

* หมายถึง ค่ามัธยฐาน (Median) ที่คำนวณได้จากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2

|____| หมายถึง ช่วงพิสัยควอไทล์ (interquartile range) ของคำตอบที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2

△ หมายถึง คำตอบที่ท่านตอบไว้ในรอบ 2 ซึ่งจะแสดง △ ไว้เฉพาะข้อที่คำตอบของท่านตอบอยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์ (|____|) เท่านั้น

ตัวอย่าง

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา นอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	**4**	**3**	**2**	**1**	
ก.	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน		✓ *	△			
ข.	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ	△	*				....

จากตัวอย่างในข้อ ก. หมายความว่า คำตอบของท่านในรอบที่ 2 (△) คือ 3 ซึ่งอยู่นอกพิสัยควอไทล์ (|____|) ของคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญตอบ และท่านต้องการเปลี่ยนแปลงคำตอบเป็น 4 ซึ่งอยู่ในช่วงของพิสัยควอไทล์ ไม่ต้องให้เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงคำตอบ

จากตัวอย่างในข้อ ข. หมายความว่า คำตอบของท่านในรอบที่ 2 (△) คือ 5 ซึ่งอยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์ (|____|) ของคำตอบผู้เชี่ยวชาญ และท่านยืนยันในคำตอบเดิม ต้องให้เหตุผลทุกครั้งในการยืนยันคำตอบที่อยู่นอกช่วงพิสัยควอไทล์

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
	องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา						
	ปรัชญา						
1.	**ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต** (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย	*					
2.	**ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต	*					
3.	**ปรัชญามนุษยนิยม** (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)	*					
4.	**ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม** (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา	*					
5.	**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม** (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้	*					
6.	**ปรัชญาคิดเป็น** (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม	*					
7.	**ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่** (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน	*					
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
8.	**<u>หลักการจัดการศึกษา</u>** การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต		*				
9.	การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้		*				
10.	สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละบุคคลเพื่อให้เรียนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน		*				
11.	สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต		*				
12.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย		*				
13.	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้		*				
14.	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้		*				
15.	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้		*				
16.	ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
1.	**องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร** หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน		*				
2.	บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	*					
3.	จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด		*				

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
4.	จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ		*				
5.	จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้		*				
6.	จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน		*				
7.	หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา		*				
8.	กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนผู้ใหญ่		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
1.	**องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้** **<u>ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</u>** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น		*				
2.	ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล		*				
3.	ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่		*				
4.	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน		*				
5.	ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข		*				
6.	จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม		*				
7.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ใฝ่เรียน		*				
8.	สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา		*				
9.	ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
10.	**<u>วิธีจัดการเรียนรู้</u>** **จัดแบบชั้นเรียน :** เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค		*				
11.	**จัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม**: เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน		*				
12.	**จัดแบบทางไกล ไม่มีการพบกลุ่ม**: เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน			*			
13.	**จัดแบบกลุ่มย่อย** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค		*				
14.	**จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล** (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมาย ที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล		*				
15.	**จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้** (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้		*				
16.	**จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) :** เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้		*				
17.	**<u>ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้</u>** ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้		*				
18.	จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดีทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อ บุคคล เป็นต้น		*				

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
19.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
20.	**ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน** ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง		*				
21.	สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ		*				
22.	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน		*				
23.	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เน็ต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน		*				
24.	แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
	องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้						
1.	**หลักการ** ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม		*				
2.	ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง		*				
3.	ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น		*				
4.	ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะถูกประเมิน		*				
5.	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ		*				
6.	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน		*				
7.	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....						
8.	**วิธีการประเมิน** ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ		*				

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
9.	เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า		*				
10.	ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ ผู้เรียนในการประเมินผล		*				
11.	เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
	องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา						
1.	**<u>หลักการ</u>** **การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์** : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น		*				
2.	**การเทียบระดับการศึกษา** : ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย		*				
3.	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์		*				
4.	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบระดับ		*				
5.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ แม้จะต่างสถานศึกษากัน		*				
6.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน		*				
7.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่		*				
8.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม		*				
9.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544		*				
10.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและการประกอบอาชีพ		*				
11.	**<u>วิธีการ</u>** จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ		*				
12.	ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง		*				
13.	การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น		*				
14.	การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
	องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา						
	<u>ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา</u>						
1.	จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน		*				
2.	จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ		*				
3.	จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครูและผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ		*				
4.	ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ		*				
5.	จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน		*				
6.	จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง		*				
7.	ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา		*				
8.	จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน		*				
9.	จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น		*				
10.	คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมมนาคุณ		*				
11.	ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ) …….. …….....						
	<u>ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</u>						
12.	พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ		*				
13.	พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล		*				
14.	พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง		*				
15.	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาและสถานที่		*				
16.	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกวิธีเรียน		*				
17.	สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน		*				

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
18.	พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
19.	**<u>ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</u>** ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียมเป็นต้น		*				
20.	จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์		*				
21.	เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
22.	**<u>ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้</u>** สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ		*				
23.	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ		*				
24.	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน		*				
25.	สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ		*				
26.	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญาผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
1.	**องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย** **<u>กลุ่มเป้าหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบควรประกอบบุคคล ทุกเพศ ทุกวัย ที่มีความต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>** ดังต่อไปนี้ ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน		*				
2.	ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงานหรือสถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก		*				

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
3.	ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก		*				
4.	ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการหรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ		*				
5.	บุคคลที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในและนอกชุมชน		*				
6.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน		*				
7.	กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
	องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน						
1.	ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้		*				
2.	ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ		*				
3.	สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ		*				
4.	สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา		*				
5.	สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
	ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง						
	<u>บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ</u>						
1.	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ		*				
2.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
	<u>บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>						
1.	เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน		*				
2.	จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน		*				

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
3.	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน		*				
4.	ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ		*				
5.	กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่น เข้าเรียนต่อ		*				
6.	ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
1.	**<u>บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>** สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม		*				
2.	กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา		*				
3.	คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก		*				
4.	ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ		*				
5.	จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น		*				
6.	สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ		*				
7.	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน		*				
8.	ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้		*				
9.	ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ		*				
10.	ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง		*				
11.	ประสานกับสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ		*				
12.	จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร		*				
13.	ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา		*				
14.	ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้		*				

ข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น					เหตุผล
		5	4	3	2	1	
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						
1.	**<u>บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน</u>** สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน		*				
2.	สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา		*				
3.	สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ		*				
4.	สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ		*				
5.	สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา		*				
6.	มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้		*				
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)						

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอบพระคุณท่านอย่างยิ่ง ที่กรุณาเสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม ซึ่งความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ต่อไป

นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์

ผู้วิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

DEVELOPMENT OF A NONFORMAL EDUCATION MANAGEMENT MODEL IN BASIC EDUCATION INSTITUTIONS FOR ENHANCING LIFELONG EDUCATION

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์	กรรมการ
ดร.สมบัติ สุวรรณพิทักษ์	กรรมการ

ผู้วิจัย
นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์
นิสิตปริญญาเอกสาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

คำชี้แจง

1. เหตุผลที่จัดทำปริญญานิพนธ์เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต เนื่องมาจากปัญหาการจัดการศึกษาที่พบว่าการศึกษาโดยเฉลี่ยของแรงงานไทยยังอยู่ในระดับต่ำ อัตราการออกกลางคันของนักเรียนมีจำนวนสูง อัตราการเรียนต่อยังในระดับต่ำ ที่สำคัญพบว่า ผู้เรียนมีความต้องการเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนด้านรูปแบบการจัดการศึกษาพบว่า การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาตลอดชีวิต และด้านตัวผู้เรียน มีข้อจำกัดหลายสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการออกกลางคัน ซึ่ง ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2545 พบว่า จำนวนนักเรียนที่ออกลางคันด้วยสาเหตุต่างๆ ทุกระดับชั้นทั่วประเทศ ทุกระดับชั้นมีถึงกว่า 9 หมื่นคน

ในขณะที่ประเทศไทยมีทรัพยากรอย่างจำกัด การปฏิรูปการศึกษาจึงควรดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ประกอบกับมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และมีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนหนึ่งต้องการจัดการศึกษานอกระบบ แต่ยังไม่มีแนวทางและรูปแบบการจัดที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

2. แบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยได้ประมวลและรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจำนวน 22 ท่าน ตามกระบวนการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Techniques) และพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

3. คำตอบที่ได้รับจะมีความสำคัญอย่างยิ่งว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะสามารถนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบที่พัฒนาขึ้นดังกล่าวนี้ ไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่

4. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

4.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการนำมาใช้เป็นรูปแบบในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมากน้อยเพียงใด

4.3 ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดสละตอบแบบสอบถามฉบับนี้ด้วย จะเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์
นิสิตปริญญาเอกสาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1

ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด และกรอกข้อมูลในช่องว่าง

1. เพศ

   ☐ ชาย
   ☐ หญิง

2. อายุ

   ☐ 35 – 45 ปี
   ☐ 46 – 55 ปี
   ☐ 56 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

   ☐ ปริญญาตรี
   ☐ ปริญญาโท
   ☐ ปริญญาโทขึ้นไป

4. ประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา

   ☐ ต่ำกว่า 10 ปี
   ☐ 10 – 20 ปี
   ☐ 21 – 30 ปี
   ☐ 31 ปี ขึ้นไป

5. ตำแหน่งของท่าน .....

6. จำนวนนักเรียนในสถานศึกษา

   ☐ จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 500 คน (ขนาดเล็ก)
   ☐ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500 – 1,499 คน (ขนาดกลาง)
   ☐ จำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,500 – 2,499 คน (ขนาดใหญ่)
   ☐ จำนวนนักเรียนมากกว่า 2,500 คน ขึ้นไป (ขนาดใหญ่พิเศษ)

7. สถานศึกษาของท่านมีอัตราส่วนของครูต่อนักเรียน .....

8. สถานศึกษาของท่านสังกัดเขตตรวจราชการที่ ..... จังหวัด.....

   ชื่อสถานศึกษา..... เลขที่ .....ตำบล.....

   อำเภอ .....จังหวัด.....

ตอนที่ 2

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ขอให้ท่านโปรดพิจารณารายการแต่ละข้อ และตัดสินใจว่า ท่านสามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มากน้อยเพียงใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด โดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้

5	หมายถึง	ปฏิบัติได้มากที่สุด
4	หมายถึง	ปฏิบัติได้มาก
3	หมายถึง	ปฏิบัติได้ปานกลาง
2	หมายถึง	ปฏิบัติได้น้อย
1	หมายถึง	ปฏิบัติได้น้อยที่สุด
0	หมายถึง	ปฏิบัติไม่ได้

พร้อมกันนี้ ขอความกรุณาท่านได้เพิ่มเติมข้อความเพื่อให้การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต มีความสมบูรณ์ ในอื่น ๆ(โปรดระบุ) และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในตอนท้ายด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
1.	**องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา** **<u>ปรัชญา</u>** **ปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต** (Lifelong Education) : เชื่อว่าการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาคือชีวิต มนุษย์ต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากเปลถึงหลุมฝังศพ หรือจากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน โดยระบบการศึกษาต้องพัฒนาบุคคลทุกช่วงวัยและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย							
2.	**ปรัชญาการเรียนรู้ตลอดชีวิต** (Lifelong Learning) : เชื่อว่าบุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ การเรียนรู้อาจเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต							
3.	**ปรัชญามนุษยนิยม** (Humanism) : เชื่อว่ามนุษย์มีความดีโดยธรรมชาติ มีความสามารถในการพัฒนาตนเองและมีความรับผิดชอบ การจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และเน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)							
4.	**ปรัชญาพิพัฒนาการนิยม** (Progressivism) : เชื่อว่าการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย และเห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการตลอดชีวิต เน้นความสำคัญและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ และกระบวนการแก้ปัญหา							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
5.	**ปรัชญาอัตถิภาวนิยม** (Existentialism) : เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองต้องการ เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคน ในด้านการจัดการศึกษาจึงควรสอนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเสรีภาพ เช่น วิธีสอนควรเน้นการเรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามสภาพและความสนใจ มีวินัย รับผิดชอบตนเองในการเรียน และการทำสัญญาการเรียนรู้							
6.	**ปรัชญาคิดเป็น** (Khit-pen) : เชื่อว่าการที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นสุขได้ในสังคมนั้น จะต้องเป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาจึงต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ เช่น องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการคิด ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเอง ด้านวิชาการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม มาประกอบการพิจารณาและตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองและสังคม							
7.	**ปรัชญาหลังนวสมัยนิยม/หลังสมัยใหม่** (Post-Modernism) : เป็นแนวคิดที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์และถอดรื้อความคิดความเชื่อของยุคสมัยใหม่ ที่เชื่อเรื่องความรู้และวัฒนธรรมว่า มีความถูกต้อง แน่นอนตายตัว มีมาตรฐานเดียวตามแนวคิดตะวันตกที่เชื่อมั่นกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอธิบายโลกแบบแยกส่วน แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่จะเน้นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความถูกต้องที่สามารถแปรเปลี่ยนตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิเสธความมีระบบระเบียบเดียวกัน							
*	**ปรัชญาวิถีชุมชน** : เชื่อว่า แต่ละชุมชนมีบริบทและรักชุมชนที่แตกต่างกันในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้เนวิถีชุมชน คุณค่าของชุมชน อาชีพ วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้และร่วมรับประโยชน์ ชุมชนจะเข้มแข็ง							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ) …… ……							
9.	<u>**หลักการจัดการศึกษา**</u> การจัดการศึกษาตามแนวทางพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต							
10.	การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ ปฏิบัติจริง และแก้ปัญหาได้							
11.	สถานศึกษาต้องหาวิธีการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละบุคคลเพื่อให้เรียนจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน							
12.	สถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต							
13.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
14.	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน (drop out) หรือ ผู้ที่มีความต้องการเรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ สามารถเข้ามาเรียนต่อในระบบระหว่างภาคเรียนได้							
15.	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนจากการศึกษานอกระบบไปเป็นการศึกษาในระบบได้ อาทิ เมื่อเรียนการศึกษานอกระบบ 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา สามารถกลับเข้าไปเรียนต่อการศึกษาในระบบได้							
16.	ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีเรียน หรือเรียนทุกวิธีเรียนคละกัน หรือเรียนด้วยวิธีเรียนใดก็ได้ โดยสามารถนำผลการเรียนมาประเมินร่วมกันได้							
17.	ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน รู้จักตัวตนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ รู้จักการพึ่งตนเอง สามารถใช้เทคโนโลยีสร้างและพัฒนาภูมิปัญญา หรือองค์ความรู้ใหม่							
*	สถานศึกษาควรจัดให้มีการประเมินความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเข้าสู่การเรียนในระบบได้ โดยไม่ต้องเรียนซ้ำใหม่							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
1.	**องค์ประกอบที่ 2 หลักสูตร** หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย ทั้งสาระ เวลา สถานที่ และการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการผู้เรียน							
2.	บูรณาการสาระของหลักสูตรที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ และสอดคล้องกับสภาพปัญหา วิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน							
3.	จัดหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้ด้อย พลาด หรือขาดโอกาส ผู้พิการ ผู้มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนผู้ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันไม่ว่าด้วยสาเหตุใด							
4.	จัดสาระการเรียนรู้เป็นแบบกลุ่มหรือหมวดวิชา หรือรายวิชาตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้เรียนนอกระบบ							
5.	จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่เพิ่มทักษะและประสบการณ์ สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต หรือนำไปประกอบอาชีพได้							
6.	จัดหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับสถานประกอบการหรือแหล่งอาชีพต่างๆ ในชุมชน							
7.	หลักสูตรควรมีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ ด้วยการเรียนรู้และปฏิบัติจริงตามคำสอนของศาสนา							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
8.	กำหนดคุณลักษณะและค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนนอกระบบ หรือ ผู้เรียนผู้ใหญ่							
*	การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน จะต้องอยู่ในมาตรฐานของหลักสูตรที่ยอมรับได้							
*	ถอดบทเรียนจากความสำเร็จของครูภูมิปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
1.	**องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้** **<u>ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้</u>** ครูต้องมีความสามารถในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น							
2.	ครูต้องวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อวางแผน ออกแบบ การจัดกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล							
3.	ใช้ปัญหาของผู้เรียน (Problem-based Learning) และปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์หรือตัวตั้ง โดยจัดสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ ให้เกิดองค์ความรู้ใหม่							
4.	จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้นำความรู้ไปปฏิบัติได้ทันที โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากชุมชน บ้าน ศาสนสถาน โรงเรียน สถานประกอบการ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน							
5.	ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ การทำงานเป็นหมู่คณะ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคีและสันติสุข							
6.	จัดให้มีการเรียนร่วมกันบางวิชาระหว่างผู้เรียนในระบบและผู้เรียนนอกระบบ ตามความเหมาะสม							
7.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ (Learn how to learn) สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และปลูกฝังความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน							
8.	สอนเสริมผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในวิชาที่ผู้เรียนมีปัญหา							
9.	ติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง							
*	ควรจัดการเรียนรู้ในรูปโครงการ (Profect Approach)							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
10.	**<u>วิธีจัดการเรียนรู้</u>** **จัดแบบชั้นเรียน :** เป็นวิธีที่ผู้เรียนมาเรียนในชั้นเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างยืดหยุ่นตามความสะดวกของผู้เรียน โดยมีการวัดผลระหว่างเรียน เก็บคะแนนสะสมและวัดผลปลายภาค							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
11.	**จัดแบบทางไกลมีการพบกลุ่ม**: เป็นวิธีที่ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ มีการพบกลุ่ม โดยมีครูรับผิดชอบกลุ่มผู้เรียน ในวันเวลาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่สะดวก เพื่อแลกเปลี่ยนทักษะ ประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน มีการวัดผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน							
12.	**จัดแบบทางไกลไม่มีการพบกลุ่ม**: เป็นวิธีที่ผู้เรียนเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก สามารถวางแผนและแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการประเมินผลได้ด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ผ่านสื่อทางไกล อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์ แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น มีสื่อประกอบการเรียนรู้ ไม่มีการพบกลุ่ม โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ ไม่มีการวัดผลระหว่างเรียน วัดผลเฉพาะปลายภาคเรียน							
13.	**จัดแบบกลุ่มย่อย** : เป็นวิธีที่ผู้เรียนแสวงหาความรู้ร่วมกันในลักษณะกลุ่มย่อย โดยเรียนรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยมาขอรับคำปรึกษาจากครูหรือไม่ก็ได้ มีคะแนนสะสมด้วยการทำโครงงาน รายงาน หรือไม่มีก็ได้ มีการวัดผลเฉพาะปลายภาค							
14.	**จัดแบบการวางแผนการเรียนเป็นรายบุคคล** (Program of Study) : เป็นวิธีที่ครูวางแผนการเรียนให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในวัยเรียน และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่นอกระบบ เช่น ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร นับตั้งแต่ การวางแผน วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล							
15.	**จัดแบบการทำสัญญาการเรียนรู้** (Learning Contract) : เป็นวิธีให้ผู้เรียนทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning Contract) ซึ่งเป็นข้อตกลงในการทำแผนการเรียนร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครู โดยผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการประเมินผล และดำเนินการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามแผนที่กำหนดไว้							
16.	**จัดแบบรายบุคคล (Individual Program) :** เป็นวิธีที่ครูวางแผนและจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้เรียนสามารถเลือกวิธีเรียนใดวิธีหนึ่ง หรือเรียนคละกันทุกวิธีเรียนก็ได้ รวมไปถึงการประเมินผล จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เรียน และผู้เรียนจะทำสัญญาการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
17.	**<u>ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้</u>** ผลิตสื่อประกอบบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ยั่งยืน และสนุกกับการเรียนรู้							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
18.	จัดหาสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ อาจประกอบไปด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ อาทิ เอกสารชุดวิชา วารสาร แถบเสียง แถบวีดิทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน บทเรียนออนไลน์ สื่อบุคคล เป็นต้น							
19.	ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เอกชนและชุมชน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ อาทิ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องดนตรี การกีฬา นิทรรศการ การจัดกิจกรรมวิชาชีพ ศาสนสถาน สถานประกอบการ ภูมิปัญญา พิพิธภัณฑ์ ป่าชุมชน ป่าชายเลน สถานีประมง ปศุสัตว์ สวนสัตว์ สวนพฤษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ สื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....							
20.	**<u>ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมผู้เรียน</u>** ครูให้คำแนะนำทั้งเรื่องการเรียนและปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง							
21.	สถานศึกษาสนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ยืมเรียนอย่างเพียงพอ							
22.	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้กับผู้เรียน							
23.	สถานศึกษาจัดทำคู่มือแนะนำการใช้อินเทอร์เนต พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสืบค้นการเรียนรู้จากเว็บไซต์ ให้กับผู้เรียน							
24.	แนะนำให้ผู้เรียนรู้จักใช้สื่อที่ถูกต้องและเหมาะสมกับวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล							
*	สถานศึกษาควรประหยัดทรัพยากร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้คู่มือที่ผลิตโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น NECTEC, การท่องเที่ยว ฯลฯ							
*	รัฐควรจัดหาทุนสนับสนุนผู้เรียน เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน							
*	สถานศึกษาจัดระบบให้คำปรึกษาแนะนำการเรียนในเชิงจิตวิทยา นอกเหนือจากการเรียนทั่ว							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
1.	**องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลการเรียนรู้** **<u>หลักการ</u>** ประเมินผลทั้งด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม							
2.	ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนตามสภาพจริง							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
3.	ประเมินเพื่อเสริมพลังของผู้เรียน โดยให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ให้ดีขึ้น							
4.	ประเมินเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมที่จะถูกประเมิน							
5.	ผู้เรียนควรได้รับการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน Ordinary National Educational Test (O – Net) เช่นเดียวกับผู้เรียนในระบบ							
6.	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถพื้นฐานไม่แตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน							
7.	มาตรฐานการศึกษาในส่วนความสามารถในการดำรงชีวิตแตกต่างกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน							
*	ควรประเมินความสุขในการเรียนการสอน เพื่อค้นหาความพึงพอใจของผู้เรียนและผู้สอน							
*	การประเมินผลให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และควรเปิดโอกาสให้ผู้มีประสบการณ์สามารถเทียบประสบการณ์ความรู้ได้							
*	ควรประเมินโดยการเทียบเทคียง (Bench Marking) กับเกณฑ์ระดับคุณภาพ (Critiria) ของตัวชี้วัดมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียน							
*	ประเมินจากแฟ้มสะสมการเรียนรู้							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
8.	**<u>วิธีการประเมิน</u>** ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนนอกระบบ							
9.	เน้นการประเมินผลตนเองเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า							
10.	ใช้การมีส่วนร่วมจากครู พ่อแม่ ผู้เรียนในการประเมินผล							
11.	เน้นการประเมินผลจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Assessment)							
*	สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และทำงานในสถานประกอบการควรให้หัวหน้างาน เพื่อนร่วมงานมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
1.	**องค์ประกอบที่ 5 การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์ และการเทียบระดับการศึกษา** **<u>หลักการ</u>** **การเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์** : ส่งเสริมให้บุคคลทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำความรู้จากการศึกษา ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน ประสบการณ์ชีวิต มาเทียบโอน ตามหลักสูตรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สามารถเรียนต่อระดับที่ศึกษาอยู่ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
2.	**การเทียบระดับการศึกษา**: ส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่สามารถนำประสบการณ์และความรู้ที่มีมาก่อน รวมไปถึงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาเทียบให้ได้ประกาศนียบัตรเทียบเท่ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย							
3.	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์							
4.	สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการขอการเทียบระดับ							
5.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบกับในระบบได้ แม้จะต่างสถานศึกษากัน							
6.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ระหว่างในระบบและนอกระบบทั้งที่เป็นสถานศึกษาเดียวกันและสถานศึกษาที่ต่างกัน							
7.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐานการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนวิชาใดยังไม่ผ่านให้เรียนต่อจนครบตามหลักสูตรของสถานศึกษาใหม่							
8.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักฐาน หรือวุฒิบัตรแสดงความรู้จากการฝึกอบรม							
9.	เทียบโอนผลการเรียนรู้จากหลักสูตรอื่นสู่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544							
10.	เทียบโอนผลการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์การทำงานและการประกอบอาชีพ							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
11.	**<u>วิธีการ</u>** จัดตั้งคณะกรรมการประเมินเพื่อเทียบโอนและเทียบระดับ							
12.	ให้คณะกรรมการเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการ การประเมินและเทียบระดับ ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง							
13.	การประเมินความรู้ โดยมีหลักฐาน อาจตรวจสอบจากวุฒิบัตร ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการเรียน เป็นต้น							
14.	2 การประเมินความรู้โดยไม่มีหลักฐาน อาจดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การทดสอบจากข้อเขียน หรือให้ปฏิบัติจริง จากผลงานที่ปรากฏ หรือจากการประกอบอาชีพ เป็นต้น							
*	นอกจากการประเมินด้วยเอกสาร หลักฐานแล้ว ควรมีการทดสอบทักษะหรือการประเมินการปฏิบัติจริงตามสภาพจริงด้วย							
*	หลักเกณฑ์การเทียบโอนควรได้รับการอนุมัติจากเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อรักษามาตรฐานการจัดการศึกษา							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ).....							
1.	**องค์ประกอบที่ 6 การบริหารและการจัดการศึกษา** **<u>ด้านบทบาทและการบริหารของสถานศึกษา</u>** จัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และผู้เรียนไม่สามารถมาเรียนในระบบโรงเรียน							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
2.	จัดตั้งหน่วยงานภายในสถานศึกษาเพื่อบริหารและดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาต่อเนื่อง หรือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต							
3.	จัดทำระเบียบ หลักเกณฑ์การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อเป็นคู่มือครู และผู้เรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ							
4.	ใช้กระบวนการของการวางแผน (plan) ดำเนินการตามแผน (do) ตรวจสอบ (check) และปรับปรุงแผน (action/adjust) ในการพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบ							
5.	จัดเวลาเรียนที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนส่วนใหญ่ ในกรณีที่เรียนแบบชั้นเรียน							
6.	จัดระบบการแนะแนวให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง ทราบถึงวิธีการเรียนรู้แบบนอกระบบ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีเรียนที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเอง							
7.	ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้วิถีชีวิตและบริบทของชุมชนเป็นฐานในจัดการศึกษา							
8.	จัดงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ อาทิการฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำสื่อและอุปกรณ์ทุกวิธีเรียน							
9.	จัดค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานการจัดการศึกษานอกระบบที่เพิ่มขึ้น							
10.	คัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่เกษียณอายุจากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน มาเป็นวิทยากร พร้อมจัดค่าสมนาคุณ							
11.	ประชาสัมพันธ์รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบของสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
12.	**<u>ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา</u>** พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้แบบนอกระบบ							
13.	พัฒนาครูให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนเป็นรายบุคคล							
14.	พัฒนาครูให้มีความสามารถส่งเสริมผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ ปฏิบัติจริง ทดลอง การวิจัย ฝึกให้เกิดทักษะและประสบการณ์ โดยผู้เรียนสามารถนำผลเรียนรู้ไปใช้ได้จริง							
15.	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้ทุกเวลาและสถานที่							
16.	พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนทุกประเภท และทุกวิธีเรียน							
17.	สร้างทัศนคติที่ดีของครูต่อกลุ่มเป้าหมายที่ถูกออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งกลุ่มเป้าหมายในวัยเรียนที่เรียนนอกระบบ และผู้ใหญ่ที่ยังไม่จบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
18.	พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการประเมินผล การเทียบโอน และการเทียบระดับการศึกษา							
*	พัฒนาบุคลากรภายนอก เช่น บุคคลที่เกษียณอายุแล้ว หรือนายจ้างให้สามารถทำหน้าที่ครูได้							
*	เพิ่มค่าตอบแทนวิทยากรสำหรับครูผู้รับผิดชอบเป็นพิเศษ							
*	พัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมของครูเพื่อนำไปสู่สังคมอุดมปัญญาที่มีคุณธรรมและศีลธรรมจรรยาที่ดี							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
19.	**<u>ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา</u>** ส่งเสริมการเรียนการสอนโดยวิธี e-Learning โดยถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เครือข่ายอินเทอร์เนต ซีดีรอม สัญญาณโทรทัศน์หรือดาวเทียม เป็นต้น							
20.	จัดทำเว็บไซต์และจัดหาบุคลากรตอบปัญหาของผู้เรียน ผ่านเว็บบอร์ดของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสืบค้นและเรียนรู้จากบทเรียนออนไลน์							
21.	เข้าร่วมโครงการ e-Learning กับสถานศึกษาที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาโปรแกรมการเรียน e-Learning ในวิชาและระดับชั้นต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง							
*	จัดทำระบบฐานข้อมูล (Data – base) ผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคล							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
22.	**<u>ด้านการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้</u>** สถานศึกษาประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานกรุงเทพมหานคร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ ฯลฯ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนนอกระบบ							
23.	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ฝึกอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการ รูปแบบและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ							
24.	สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงานและสถานศึกษาของกศน.ในพื้นที่ พัฒนาหลักสูตร การประเมินผล การเทียบโอน การเทียบระดับ การจัดทำสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน							
25.	สถานศึกษาต้องแสวงหาความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในและนอกเขตพื้นที่ฯ ในการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อในวิชาต่าง ๆ							
26.	สถานศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในทุกระดับทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้อื่น ๆ อาทิ ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ผู้เกษียณอายุ ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
*	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทุกสถานศึกษา							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
1.	**องค์ประกอบที่ 7 กลุ่มเป้าหมาย** **<u>กลุ่มเป้าหมายของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบควรประกอบบุคคล ทุกเพศ ทุกวัย ที่มีความต้องการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>** ดังต่อไปนี้ ผู้ออกจากโรงเรียนกลางคันด้วยสาเหตุต่าง ๆ อาทิ ผู้มีปัญหาด้านการเรียน ติด 0, ร, มส, มผ ผู้ที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้ที่ไม่ชอบระบบโรงเรียน							
2.	ผู้ที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ที่มีฐานะยากจน ทำงานในโรงงาน หรือสถานประกอบการ หรือบ้านอยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก							
3.	ผู้มีปัญหาจากผลกระทบด้านสังคม ได้แก่ ผู้ที่มีปัญหาด้านความประพฤติ ถูกละเมิดทางเพศ มีปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ครอบครัวแตกแยก							
4.	ผู้ที่มีปัญหาด้านร่างกายและสุขภาพ อาทิ เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ หรือผู้ที่มีความสามารถพิเศษ							
5.	บุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในชุมชนและนอกชุมชน							
6.	กลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน							
7.	กลุ่มสตรี แม่บ้าน ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน ชาวไทยภูเขา กลุ่มเสี่ยงฯ							
*	สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียน ควรเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาภาคบังคับคืออายุไม่เกิน 16 ปี หรือกลุ่มเป้าหมายที่ยังอยู่ในวัยเรียนที่ไม่สามารถเรียนตามระบบโรงเรียนได้							
*	ควรครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายของกศน.ในพื้นที่ทั้งหมด รวมทั้งผู้สูงอายุ							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
1.	**องค์ประกอบที่ 8 การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน** ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กำหนดนโยบาย หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้							
2.	ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
3.	สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบ เพื่อแก้ปัญหาให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เรียนในรูปแบบการศึกษานอกระบบ							
4.	สนับสนุนทรัพยากร สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้นอกระบบให้กับสถานศึกษา							
5.	สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
1.	**ปัจจัยและเงื่อนไขที่สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สำเร็จ : บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** **<u>บทบาทในภาพรวมของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ</u>** สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จัดทำเป็นนโยบายและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ							
2.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรา 15 ของ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ							
*3.	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดยุทธศาสตร์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจนและสนับสนุนงบประมาณรายหัวเท่านักเรียนปกติ							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
4.	**<u>บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน</u>** เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน							
5.	จัดตั้งหน่วยงานภายในขึ้น เพื่อส่งเสริมการบริหารและการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน							
6.	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน							
6.	ยกย่อง ให้รางวัลแก่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถจัดการศึกษานอกระบบ							
7.	กำหนดนโยบายให้สถานศึกษารับผู้เรียนทุกระดับชั้นที่เรียนด้วยรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบจากสถานศึกษาอื่น เข้าเรียนต่อ							
8.	ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอก และประชาชนทั่วไปรับรู้ เข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษา อย่างกว้างขวาง							
*	กศน.ควรให้การสนับสนุนเชิงวิชาการแก่เขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
9.	**<u>บทบาทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา</u>** สำรวจนักเรียนที่มีปัญหาการออกกลางคัน หรือไม่ได้เรียนต่อ ให้นำกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม							
10.	กำหนดรูปแบบ วิธีการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานที่เหมาะสม และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษา							
11.	คัดเลือกสถานศึกษาภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อดำเนินโครงการนำร่องในระยะแรก							
12.	ส่งเสริมให้สถานศึกษาที่มีความพร้อม หรือที่มีความต้องการดำเนินการจัดการจัดการศึกษานอกระบบ							
13.	จัดงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและบุคลากรทางการศึกษาตามภาระงานที่เพิ่มขึ้น							
14.	สนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอให้กับสถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ							
15.	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน							
16.	ส่งเสริมให้ครูสามารถนำผลการเรียนการสอนนอกระบบไปเป็นผลงานทางวิชาการได้							
17.	ทำหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล สถานศึกษาที่จัดการศึกษานอกระบบ							
18.	ประกาศ/ประชาสัมพันธ์รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษานอกระบบ ฯ ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง							
19.	ประสานกับสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อหาแนวทางส่งเสริมให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดการศึกษานอกระบบ							
20.	จัดหาครูจากในเขตและนอกเขตพื้นที่ฯ ที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชา ต่าง ๆ ไปช่วยสอนเพื่อแก้ปัญหาการขาดบุคลากร							
21.	ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา							
22.	ประสานกับภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้							
*	สำนักงานเขตพื้นที่ควรเพิ่มฝ่ายสนับสนุนการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อภารกิจนี้ในโครงสร้างของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							
23.	**<u>บทบาทของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน</u>** สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน							
24.	สนับสนุนการพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา							

ข้อ	ข้อความ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับที่ปฏิบัติได้					ปฏิบัติไม่ได้	เหตุผลที่ปฏิบัติไม่ได้
		5	4	3	2	1	0	
25.	สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญา หลักการและวิธีการในการจัดการศึกษานอกระบบ							
26.	สนับสนุนการจัดทำหลักเกณฑ์ รายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบและวิธีเรียนการศึกษานอกระบบ							
27.	สนับสนุนในการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอน และเทียบระดับการศึกษา และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษา							
28.	มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ คู่มือการเรียนการสอน และคู่มือแหล่งเรียนรู้							
	อื่น ๆ (โปรดระบุ)							

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ขอบพระคุณท่านอย่างยิ่ง ที่กรุณาเสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม ซึ่งความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ต่อไป

นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์

ผู้วิจัย

ตอนที่ 3
ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อ
การจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ท่านคิดว่าตรงกับความจริงในการบริหารสถานศึกษาของท่านมากที่สุด พร้อมทั้งระบุเหตุผล

ข้อ 1 หากสถานศึกษาของท่านต้องจัดการศึกษานอกระบบ ท่านคิดว่าสามารถจะนำรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในตอนที่ 2 ดังกล่าว เป็นแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาของท่านได้หรือไม่ไปเป็นหรือไม่

☐ ได้ เพราะ

.....
.....
.....

☐ ไม่ได้ เพราะ

.....
.....
.....

ข้อ 2 หากสถานศึกษาของท่านได้จัดการศึกษานอกระบบอยู่แล้ว ท่านจัดอย่างไร และ ขอได้โปรดให้ข้อเสนอแนะกับผู้วิจัย ในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

.....
.....
.....

ข้อ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

.....
.....
.....

ขอบพระคุณท่านอย่างยิ่ง ที่กรุณาเสียสละเวลาตอบแบบสอบถาม ซึ่งความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการนำไปพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ต่อไป

นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์
ผู้วิจัย

ภาคผนวก ง

รายชื่อเขตตรวจราชการ/รายชื่อโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

เขตตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ

เขตตรวจราชการ	ภาค	รายชื่อจังหวัด	รวม
20	4 ภาค	รายชื่อจังหวัดแยกตามรายภาค	76
1	เหนือ	เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน	8
2	เหนือ	ตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์	5
3	เหนือ	กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร อุทัยธานี	4
4	กลาง	นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง	4
5	กลาง	ชัยนาถ ลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี	4
6	กลาง	กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี	4
7	กลาง	ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม สุมทรสาคร	4
8	ตะวันออก	ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว	5
9	ตะวันออก	จันทบุรี ชลบุรี ตราด ระยอง	4
10	ตะวันออกเฉียงเหนือ	หนองคาย หนองบัวลำภู เลย อุดรธานี	4
11	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กาฬสินธุ์ นครพนม มุกดาหาร สกลนคร	4
12	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด	3
13	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์	4
14	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ยดสธร ศระสะเกษ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี	4
15	ใต้	ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี	3
16	ใต้	ตรัง นครศรีธรรมราช พัทลุง	3
17	ใต้	กระบี พังงา ภูเก็ต	3
18	ใต้	นราธิวาส ปัตตานี ยะลา	3
19	ใต้	สงขลา สตูล	2
20	ส่วนกลาง	กรุงเทพมหานคร	1

รายชื่อสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 105 แห่ง

โรงเรียน	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด
โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม	เวียง	เมืองเชียงราย	เชียงราย
โรงเรียนเมืองเชียงราย	รอบเวียง	เมืองเชียงราย	เชียงราย
โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม 2	รอบเวียง	เมืองเชียงราย	เชียงราย
โรงเรียนเวียงเชียงรุ้งวิทยาคม	ทุ่งก่อ	กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง	เชียงราย
โรงเรียนเวียงชัยวิทยาคม	เวียงชัย	เวียงชัย	เชียงราย
โรงเรียนดอนชัยวิทยาคม	ป่าอ้อดอนชัย	เมือง	เชียงราย
โรงเรียนจ่านกร้อง	ในเมือง	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก
โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม	ในเมือง	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก
โรงเรียนพุทธชินราชพิทยาคม	ในเมือง	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก
โรงเรียนบางระกำวิทยศึกษา	บางระกำ	บางระกำ	พิษณุโลก
โรงเรียนบ้านกร่างวิทยาคม	บ้านกร่าง	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก
โรงเรียนประชาสงเคราะห์วิทยา	หนองกุลา	บางระกำ	พิษณุโลก
โรงเรียนดอนทองวิทยา	ดอนทอง	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก
โรงเรียนวังน้ำคู้ศึกษา	วังน้ำคู้	เมืองพิษณุโลก	พิษณุโลก
โรงเรียนอำมาตย์พาณิชนุกูล	ปากน้ำ	เมืองกระบี่	กระบี่
โรงเรียนคลองท่อมราษฎร์รังสรรค์	คลองท่อมใต้	คลองท่อม	กระบี่
โรงเรียนคลองยางประชานุสรณ์	คลองยาง	เกาะลันตา	กระบี่
โรงเรียนปลายพระยาวิทยาคม	ปลายพระยา	ปลายพระยา	กระบี่
โรงเรียนลำทับประชานุเคราะห์	ลำทับ	ลำทับ	กระบี่
โรงเรียนพนมเบญจา	เขาพนม	เขาพนม	กระบี่
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กระบี่	คลองท่อมใต้	คลองท่อม	กระบี่
โรงเรียนลันตาราชประชาอุทิศ	เกาะลันตาใหญ่	เกาะลันตา	กระบี่
โรงเรียนหนองทะเลวิทยา	หนองทะเล	เมืองกระบี่	กระบี่
โรงเรียนคลองหินวิทยาคม	คลองหิน	อ่าวลึก	กระบี่
โรงเรียนสภาราชินี	ทับเที่ยง	เมืองตรัง	ตรัง
โรงเรียนสภาราชินี 2	บางรัก	เมืองตรัง	ตรัง
โรงเรียนคันธพิทยาคาร	ปะเหลียน	ปะเหลียน	ตรัง
โรงเรียนตรังรังสฤษฎ์	ทุ่งค่าย	ย่านตาขาว	ตรัง
โรงเรียนน้ำผุด	น้ำผุด	เมืองตรัง	ตรัง
โรงเรียนหาดสำราญวิทยาคม	หาดสำราญ	กิ่งอำเภอหาดสำราญ	ตรัง
โรงเรียนนาโยงวิทยาคม	โคกสะบ้า	นาโยง	ตรัง
โรงเรียนวิเชียรมาตุ 3	นาบินหลา	เมืองตรัง	ตรัง
โรงเรียนบ้านบึงอุตสาหกรรมนุเคราะห์	บ้านบึง	บ้านบึง	ชลบุรี
โรงเรียนบ้านสวน (จั่นอนุสรณ์)	บ้านสวน	เมือง	ชลบุรี
โรงเรียนคลองกิ่วยิ่งวิทยา	คลองกิ่ว	บ้านบึง	ชลบุรี

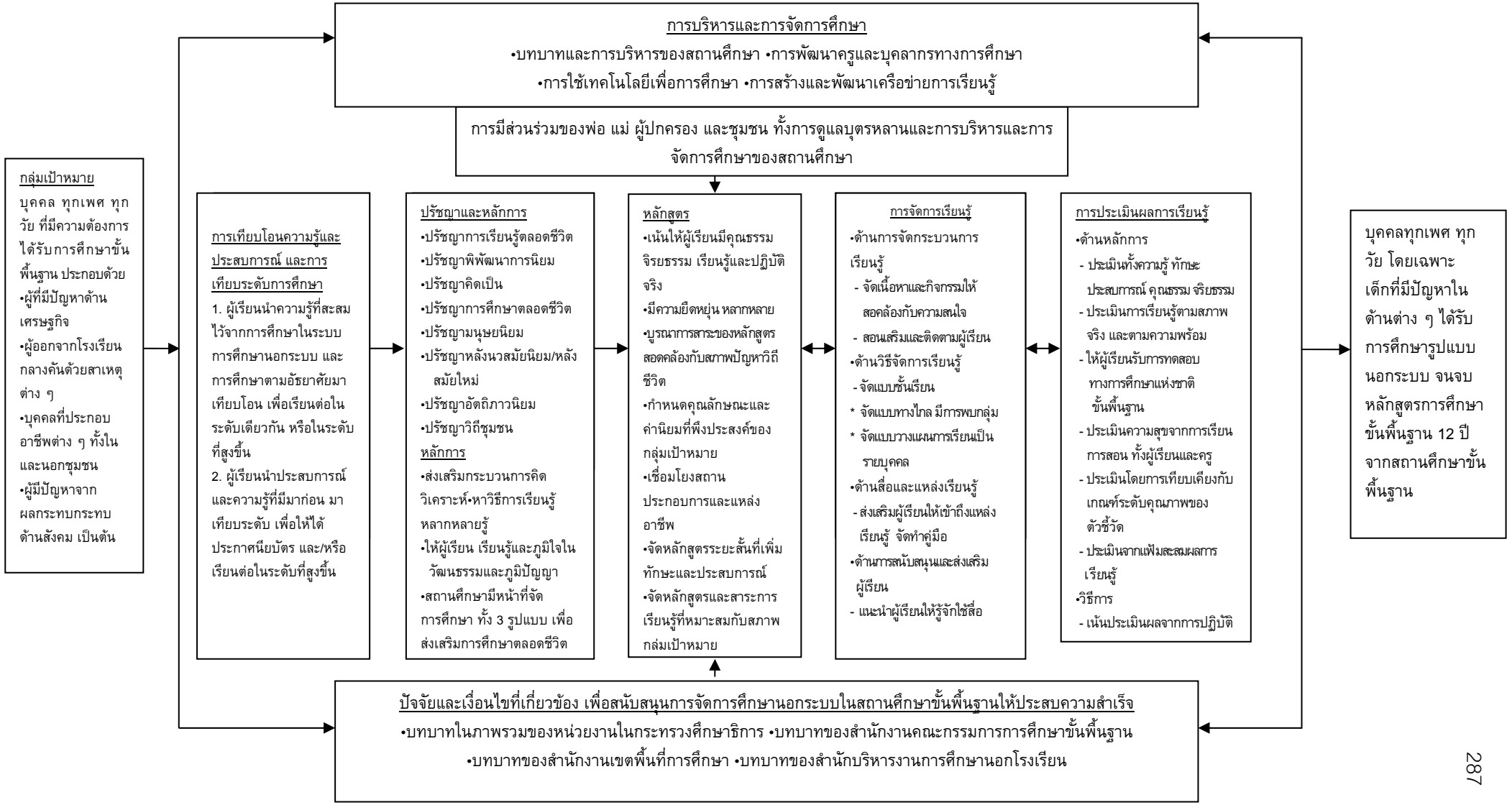
โรงเรียน	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด
โรงเรียนชลราษฎร์อำรุง 2	อ่างศิลา	เมืองชลบุรี	ชลบุรี
โรงเรียนบ้านบึง มนูญวิทยาคาร	-	บ้านบึง	ชลบุรี
โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล	ในเมือง	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนเมืองพญาแลวิทยา	ในเมือง	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย	บ้านเล่า	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนกุดตุ้มวิทยา	กุดตุ้ม	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนคูเมืองวิทยา	กุดชุมแสง	หนองบัวแดง	ชัยภูมิ
โรงเรียนภักดีชุมพล	เจาทอง	ภักดีชุมพล	ชัยภูมิ
โรงเรียนห้วยต้อนพิทยาคม	ห้วยต้อน	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนบ้านเขว้าวิทยายน	บ้านเขว้า	บ้านเขว้า	ชัยภูมิ
โรงเรียนภูพระวิทยาคม	นาเสียว	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนปู่ด้วงศึกษาลัย	คอนสวรรค์	คอนสวรรค์	ชัยภูมิ
โรงเรียนบ้านค่ายวิทยา	บ้านค่าย	บ้านค่าย	ชัยภูมิ
โรงเรียนหนองไผ่วิทยานุสรณ์	หนองไผ่	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนโนนสะอาดวิทยา	โนนสะอาด	คอนสวรรค์	ชัยภูมิ
โรงเรียนชีลองวิทยา	ลีซอง	เมืองชัยภูมิ	ชัยภูมิ
โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร	โพธิ์ชัย	เมืองหนองคาย	หนองคาย
โรงเรียนสังคมวิทยา	แก้วไก่	สังคม	หนองคาย
โรงเรียนพานพร้าว	พานพร้าว	ศรีเชียงใหม่	หนองคาย
โรงเรียนน้ำสวยวิทยา	สระใคร	กิ่งอำเภอสระใคร	หนองคาย
โรงเรียนฝางพิทยาคม	บ้านฝาง	กิ่งอำเภอสระใคร	หนองคาย
โรงเรียนพระธาตุบังพวนวิทยา	ในเมือง	เมืองหนองคาย	หนองคาย
โรงเรียนพระพุทธบาทวิทยาคม	พระพุทธบาท	ศรีเชียงใหม่	หนองคาย
โรงเรียนวังม่วงพิทยาคม	บ้านม่วง	สังคม	หนองคาย
โรงเรียนค่ายบกหวานวิทยา	ค่ายบกหวาน	เมืองหนองคาย	หนองคาย
โรงเรียนท่าบ่อพิทยาคม	กองนาง	ท่าบ่อ	หนองคาย
โรงเรียนกวนวันวิทยา	กวนวัน	เมืองหนองคาย	หนองคาย
โรงเรียนหนองนางพิทยาคม	หนองนาง	ท่าบ่อ	หนองคาย
โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ	มหาชัย	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร
โรงเรียนอ้อมน้อยโสภณชนูปถัมภ์	อ้อมน้อย	กระทุ่มแบน	สมุทรสาคร
โรงเรียนกระทุ่มแบน วิเศษสมุทคุณ	ตลาดกระทุ่มแบน	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร
โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ สมุทรสาคร	บางโทรัด	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร
โรงเรียนสมุทรสาครวุฒิชัย	บ้านเกาะ	เมืองสมุทรสาคร	สมุทรสาคร

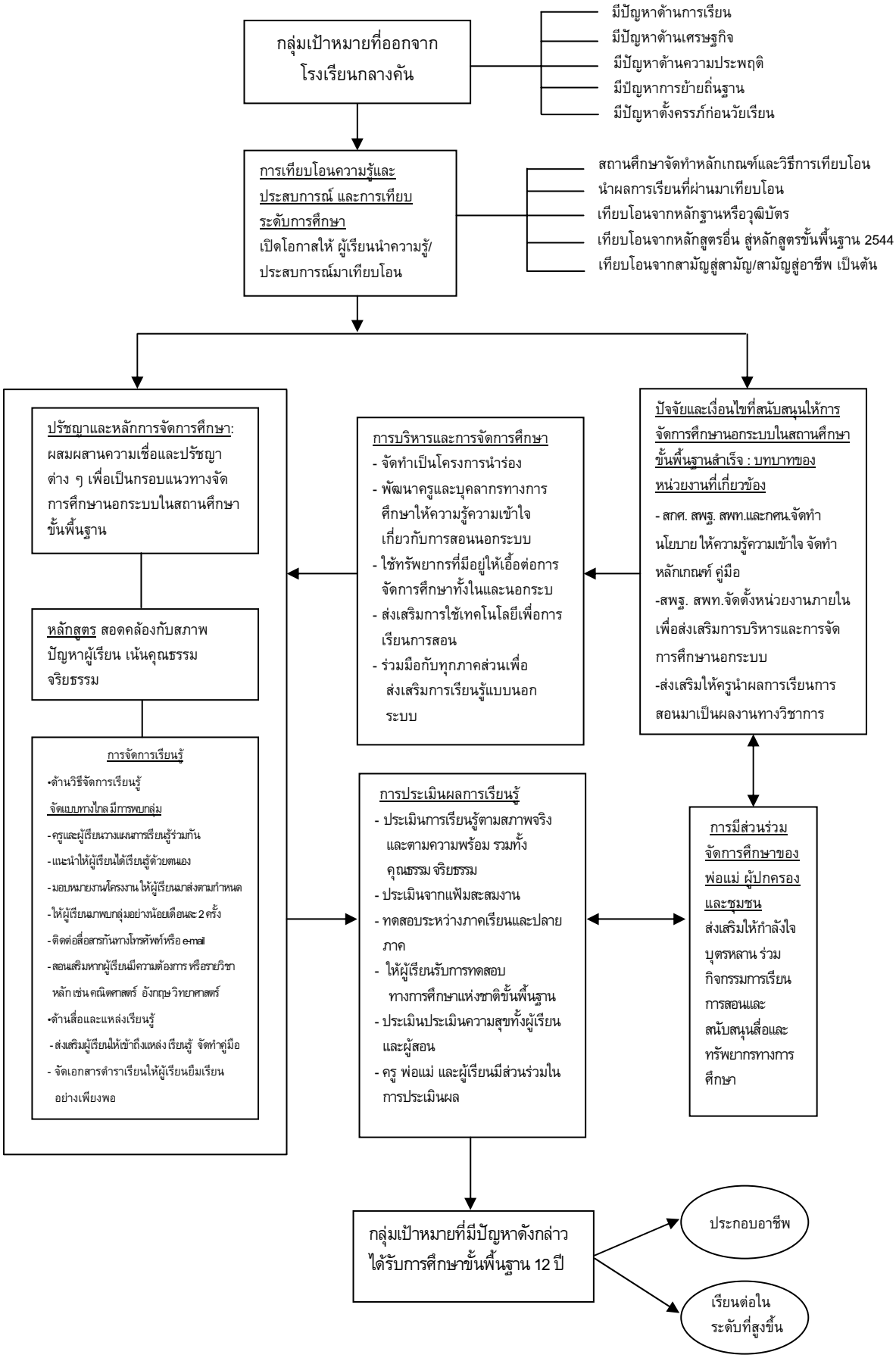
โรงเรียน	ตำบล/แขวง	อำเภอ/เขต	จังหวัด
โรงเรียนวัดธรรมจริยารมย์	หลักสาม	บ้านแพ้ว	สมุทรสาคร
โรงเรียนกุศลวิทยา	บางยาง	กระทุ่มแบน	สมุทรสาคร
โรงเรียนปทุมวิไล	บางปรอก	เมืองปทุมธานี	ปทุมธานี
โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ปทุมธานี	บ่อเงิน	ลาดหลุมแก้ว	ปทุมธานี
โรงเรียนบัวแก้วเกษร	ระแหง	ลาดหลุมแก้ว	ปทุมธานี
โรงเรียนวรราชาทินัตดามาตุวิทยา	คลองพระอุดม	ลาดหลุมแก้ว	ปทุมธานี
โรงเรียนปทุมธานี นันทมุนีบำรุง	ในเมือง	เมืองปทุมธานี	ปทุมธานี
โรงเรียนสามโคก	บ้านงิ้ว	สามโคก	ปทุมธานี
โรงเรียนสุนทโรเมตตาประชาสรรค์	ท่าบ่อ	ลาดหลุมแก้ว	ปทุมธานี
โรงเรียนโยธินบูรณะ	ถนนนครไชยศรี	ดุสิต	กทม.
โรงเรียนนนทรีวิทยา	ช่องนนทรี	ยานนาวา	กทม.
โรงเรียนราชวินิตมัธยม	สวนจิตรลดา	ดุสิต	กทม.
โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒารามในพระบรมราชินูปถัมภ์	พฤฒาราม	พฤฒาราม	กทม.
โรงเรียนวัดสุทธิวราราม	ยานนาวา	สาทร	กทม.
โรงเรียนสตรีวิทยา	บวรนิเวศ	พระนคร	กทม.
รงเรียนสามเสนวิทยาลัย	สามเสนใน	พญาไท	กทม.
โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง	พระโขนงเหนือ	วัฒนา	กทม.
โรงเรียนราชนันทาจารย์ สามเสนวิทยาลัย 2	ประชาชื่น	บางซื่อ	กทม.
โรงเรียนวชิรธรรมสาธิต	บางจาก	พระโขนง	กทม.
โรงเรียนสิริรัตนาธร	บางนา	บางนา	กทม.
โรงเรียนยานนาวาเวศวิทยาคม	ทุ่งวัดดอน	เขตสาธร	กทม.
โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริย์	บางขุนพรหม	พระนคร	กทม.
โรงเรียนวัดราชบพิธ	พระบรมมหาราชวัง	พระนคร	กทม.
โรงเรียนเจ้าพระยาวิทยาคม	บางโพงพาง	ยานนาวา	กทม.
โรงเรียนพุทธจักรวิทยา	สี่พระยา	บางรัก	กทม.
โรงเรียนมักกะสัน	มักกะสัน	ราชเทวี	กทม.
โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร	ดุสิต	ดุสิต	กทม.
โรงเรียนวัดบวรนิเวศ	บวรนิเวศ	พระนคร	กทม.
โรงเรียนวัดสังเวช	วัดสามพระยา	พระนคร	กทม.
โรงเรียนวัดราชาธิวาส	วชิรพยาบาล	ดุสิต	กทม.
โรงเรียนสุวรรณสุธารามวิทยา	บางซื่อ	บางซื่อ	กทม.
โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์	บางซื่อ	บางซื่อ	กทม.
โรงเรียนวัดสระเกศ	บ้านบาตร	ป้อมปราบศัตรูพ่าย	กทม.

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ภาพประกอบ 4 ขั้นตอนและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ภาพประกอบ 5 ตัวอย่าง รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิธีจัดแบบทางไกล มีการพบกลุ่ม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางอัมพร พงษ์กังสนานันท์
วัน เดือน ปีเกิด	9 สิงหาคม 2498
สถานที่เกิด	อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	161/102 ซอยบุปผาสวรรค์ อำเภอบางกอกน้อย ถนนจรัญสนิทวงศ์ กรุงเทพมหานคร 10700
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	นักวิชาการศึกษา 8 ว. หัวหน้ากลุ่มประชาสัมพันธ์สภาการศึกษา สำนักงานเลขาธิสภาการศึกษา ถนนสุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2518	มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 3)
พ.ศ. 2521	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (เลขานุการ) วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี
พ.ศ. 2535	ศิลปศาสตร์บัณฑิต (การจัดการทั่วไป) วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ. 2543	การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2550	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) การศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ